

చెన్న పట్టణము, అక్టోబరు ౧౯౩౦
1930

సంపుటము ౭

ప్రమోదూత సంవత్సరము ఆశ్వయుజమాసము

సంఖ్య ౧౦

హంపీక్షేత్రము

కొడాలి వెంటిటసుబ్బారావు, బి. ఏ., కామరాజుగడ్డ శివయోగానందరావుగార్లు

విద్యారణ్యులు

[కాకతిరాజ్యము నశించింది. దేశక్షోభమూచి, వెంటనే తపస్సుమాని రాజకీయములలో ప్రవేశించి హంపీలో తెలుగురాజ్యము పునఃప్రతిష్ఠ చేసి మంత్రియై, సంస్కర్తయై, మహాధారకుడై, మల్లీశ్వరునితో ముక్తిపొందినవాడు విద్యారణ్యులు. ఈయనవిగ్రహము విరూపాక్షుని గుడివెనుక వున్నది. రోజూ పూజాపునస్కారములు జరుగుతూవుంటవి. ఏటేటా ఉత్సవము జరుగుతుందట. ఇతనికి విరూపాక్షస్వామిలో సమంగా సత్కారం జరుగుతోంది. ఆవిగ్రహాన్ని చూచినప్పుడు కలిగిన ఆనందంలో స్ఫురించిన భావాలు యీ పద్యములకు ఆధారము.]

త్రమము నడంచి యుత్తమపదంబును పొందిన మానులందు స్వా

ర్థమొకటై గుత్తగొన్నది. పరస్పర సంక్రయభావ బంధన

శ్రమమయి పొల్చు వ్యక్తియును సంఘము దాని నతిక్రమించి స్వీ
యమునకు లోకమున్ వదలినట్టి ఘనుల్ నిను మెచ్చుకొందులే.

“లోకము భద్రమై సుఖవిలోకనమై పొలుపొంగునాడు స్వ
ర్లోకమొ మోక్షమో గని వెలుంగుట ధర్మముగాని; లోకమే
చీకటియై విషత్తులకు చిక్కిననాడు తపంబు మోక్షమున్
చేకొని ముక్కుమూసుకొని చెట్టుల గుట్టల బట్ట ధర్మమే.”

అని తలపోసి తెల్లుభవనప్రళయంబున కడ్డుకట్టవే
సిన మహనీయమూర్తివని చెప్పిరి నిన్నొక విగ్రహంబు చే
సి నిలిపి నిత్యమున్ ప్రజ భజించుచు నుండుట గాంచి ధన్యజీ
వనభవంబు లైతి మనువారలు నీగుడి చూడవచ్చుచోన్.

దేశక్షోభ, మరాజకంబును, మదాంధీభూత శత్రుత్వమా
ధీశోజ్ఞంభణ మా, ర్తపారజనవృత్తి చే౪ననోదేశ మ,
త్యాశాపూరిత రాష్ట్రపాలక దురంతాఖ్యానమున్, కాకతి
శ్రీశుం డోడిననాడు తెల్గుధర ముంచెన్ నీయశస్సప్తికై.

అలనందాన్వయ మగ్నిలోపాగిలి నీరైపోవ, నందంజి మా
ర్యుల సామ్రాజ్యము బైటబడ్డయది విప్రుండొక్క డా నాశ స్స
ప్టులకున్ హేతువు నీవొ, కేవలము తేజోమూర్తివై సాత్వికో
జ్యాలస్సప్తి ప్రతిపాదకుండనయినావా? తెల్లు సంశ్లాఘున్.

చెరచిన దాని బాగుపడచేయుట దుర్లభ నుట్టి తెల్లురా
జ్యరమను, ఓరుగల్లు నిలయంబున కొటలుపడ్డ రాళ్ల పెన్
బరువుల క్రుంగుదాని, సులభంబుగ పైకి తెరిల్చి దివ్య సుం
దర రుచిమూర్తి చేసితివి తల్లిఋణంబును తీర్చినావు పో.

ఒకచేత, పాడైన ఓరుగల్సియును విద్యానగర రాజ వీధికైత్తి,
ఒకచేత, క్షీణతనొందు హిందూమత వైశాల్యభావ సంపదల నెత్తి,
ఒకచేత, రాజకీయోన్నతిలో మంత్రశక్తియుక్తు, “పరజాల” నెత్తి,
ఒకచేత, యోగసాయుజ్యంత రానందతత్వసారాచ్చసాధనము లెత్తి
ఇహపరంబుల మత రాజకీయములను-ఒకటికొక్కటి పొసగని వికటవస్తు
జాలముల వైకృతపరచి-నిస్సంగమందు సంగివై సంగమందు నిస్సంగివైతె.

అప్పుడు పురాణకాలమునందు వసిస్తున్నాడు; రాజ్యవేత్తల
నిపుణుడు సాధుపుంగవుడు నేడు మహాత్ముడు గాంధీ: తెల్లుభూ
మి పతిచరిత్ర వేశనుసుమీ యగమధ్యమునందు నీవు; మా
తృపద నితాంతపూజకు విధించిన బ్రహ్మము మూడుమూర్తులా?

ఒకకాలంబున నొక్కదివ్యముపిచేయు రాజ్యనిర్మాణ సా
ధకవర్గంబది శక్తిమంతమయి స్వాతంత్ర్యంబు స్థాపించు న,
ఘోరదా నీడు పవిత్రజీవితము వర్తించు, యశఃకాయ కా
ముకులోవారలెటుల తలంచిన సదా మోదంబు గాకుండునే.

అది జలాంతర్గత మఖిలలోకలయంబు వటపత్రమున మోచువాడొకండు
అది కాలకాకోల మగ్నిదగ్ధలయంబు గళమునందున నిల్చుగల డొకండు
అది ప్రభంజనవేగ మాకంఠనలయంబు వరముతో గెడపెడివా డొకండు
అది మహాభూభార మణగద్రొక్కు లయంబు కోడెలపై నిల్చువా డొకండు
కట్టుకథ లివి పౌరాణికములు తెల్లు-రాజ్యవిలయాంతరమున సర్వములను
కందమూలాలబ్రతుకును గడపు వెర్రి-బ్రాహ్మణుడు రక్షకుండగువాడే? వింత?

నీకన్న కడుగొప్పవారలు తపోనిష్ఠాత్మకుల పుట్టరే
లోకంబున? వారి దేవతలగా రూపించి యేటట పూ
జాకళ్యాణము సల్పినారె? ప్రజ లుత్సాహంబు రెట్టింప నీ
కే కావించు టదేలనోయి? పరమాంగీకార సూచినవతుల.

“ఆత్మవత్సర్వభూతాని” యని తలంచి-నిన్ను నీదేశమాతతోనున్న తమగు
పదవిపొందించి ఆటలో పండినావు-ముక్తినికు దేశానికి భుక్తిభక్తి.

నీపేరు శాశ్వతంబయి-నీపేరున నిల్చినట్టి నిలయము నుసితై
నీపూజ వీరపూజో-ద్దీపనమయి నిల్చెనోయి తెల్లు ధర్మి.

ఆకన్న మూతలో నంతర్నిల పంచానిల స్తంభనాత్మార్చి వెలుగు
ఆబామమోక్షులో ననమాటు సెగకన్న మంటరేగినసుల్లు మాటు మణుగు
ఆకన్న విప్లవలో నిఖిలరాజన్య శిక్షాదక్షమైన వర్చస్సు మెరయు
ఆచిరునవ్వులో నాంధ్రసామ్రాజ్య సుశ్రీనవ్యజీవనశీల మిముడు
ఈశిలావిగ్రహమునందె యంతగొప్ప-కుదురుకొనియుండ ఊహలు గుములుకొనిన
ఎంతవాడవో నిను స్తుతియింప గలమె-విజయనగ రాంధ్రదేవుడవే నిజంబు.

(యుక్తిపాట)

[ప్రామరజనవాజ్మయము: శకలము ౨]

ఇప్పటివారివలె వ్రాయు చగువను శేర్వకున్నను,
ప్రాచీనాంధ్రస్త్రీల జీవితము విజ్ఞానప్రపూర్ణమై
వెలయుచుండెడి దని యూహించుటకు, మన కిప్పటికిని
శేషించి కొనయూపిరితో నటనబడ గావించుచున్న
ప్రాచీన స్త్రీల వాజ్మయములోని కొన్ని కొన్ని
శకలములే చాలి యున్నవని నావిశ్వాసము. మన
మిప్పుడు ఆత్యంత ముత్యస్త్రీతమ మని యెంచెడి
సాహిత్యము, సంగీతము, ఛందస్సు, ప్రకృతిశాస్త్రరహ
స్యములు, వేదాంతశాస్త్రతత్వములు, ఆయుర్వేదము, జ్యోతి
షము, గణితశాస్త్రము మున్నగు సమస్తశాస్త్రముల
లోని సారభూతము లగు విషయము లన్నియును, అప
యత్నముగనో సప్రయత్నముగనో, వారి వాజ్మయరాశి
లోఁబ్రవేశించి, నిపురుగప్పిన నిష్పమిణుఁగులవలె నప్పు
డప్పుడు తిరుగులీనుచుండును. నేను కవివిగాని, గాయకుఁ
డనుగాని, విద్వాంసుఁడనుగాని విమర్శకుఁడనుగాని కాకు
న్నను, ప్రాక్తనసంస్కారహేతెలియదుకాని, నాకు ఆ
ప్రాచీనస్త్రీలవాజ్మయములోని అద్వైతభాగ నలయ విను
నప్పుడు ఆత్యంతము నానందము గల్గుచుండును. కావున
నప్పుడప్పుడు కొన్నిపాటలను పూర్వస్త్రీల పాడుమం
డఁగా వ్రాసికొనఁ గల్గితిని.

అందుండి యథావకాశముగా కొన్ని పాటలను
ప్రకటింపఁ దలంపు కొని, గడదినసంవత్సరము సమదర్శిని

ఉగాదిసంచికలో గౌరీగర్వభంగము—అనపాటలోఁగల
విషయములకు నాయెఱిగినట్టులు వెల్లడించియుంటిని.
ఇప్పు డిప్పుట అవ దగు జ్ఞానివిజ్ఞాని శూరుల పాటను
గఱియి యొక కొన్ని వివరణవాక్యములకు చదువరుల
యుపయోగార్థమై ఇచ్చుచున్నాను.*

కథాంశము:—పాటయందు వచ్చిడి కథాంశమును
మున్నగు సంగ్రహాంశకతోఁ జెప్పి, ఆ పిమ్మట
కథాంశములం గుఱించిన విమర్శమును సమాలముగా
క్రింద వ్రాయుచుండును. ఈపాటలోని కథాంశ మిది:—
నువసిద్ధ మగు నొకపట్టణములో వేదవేదాంగవేత్త యగు
నొక బ్రాహ్మణుఁడు భార్యతోఁ గాఁపురముండును.
ఆదంపతులకు నుజుంతులు, రూపంతులు నగు కొడు
కును, గూఁతును నుండురు. క్రమముగా నాకన్యక యావన
పతి కాఁగా, నామెకు అమరూపుఁ డగు భర్తను కూర్చు
టకై తృప్తి యిన్నింప సాగును. ఈ విషయమును
కన్నెట్టి ఆపిల్ల తల్లి ద్వారా తండ్రికిని, సోదరుఁడును,
తాను జ్ఞాని, విజ్ఞాని, శూరుఁడు—అను ముత్రైఱులవారి
లో నేయొక్కరినైన నైనచోఁ బెండ్లి యాడెననేకాని,
ఇతరులను పెండ్లి యాడను—అని తననిశ్చయమును తెలి
యఁబఱచును. అంత వారు పెట్టేయని అట్టిఁగుని వశ్యేషిం
చుచుండురు. ఇట్లుండఁగా, కొండొక రాజకార్యవశేషమున
నా బ్రాహ్మణుఁడు దేశాంతరముపోవును. అచ్చట నాయన

* ఏలూరు మంజువాణి మద్రాక్షరకాలవారు స్త్రీలపాట లను పేరితోఁ ప్రాచీన స్త్రీల వాజ్మయమును
మూఁడుభాగములుగా ప్రచురించినారు. వారు చిరకాలముక్రిందనే యంత మహాన్నతకార్యము సాధించినందు
లకు ఆంగ్లంపదలపక్షమునను కృతజ్ఞతాభివందనములు. ఆం దీపాటకూడ కలదు. దీనికి వారు యుక్తిపాట
అని శీర్షిక నుంచిరి. (చూడ: ౨వ భా. ౮౧ పాట, ౬౮, ౬౯ పేజీలు.) కాని నా పాఠములకును వారి
పాఠములకును నెంతయో మార్పుగలదు. ఈపాటకు మూలము నిచ్చుచున్నాను. కనుక, సరియైనపాఠములను
చదువరులు పొల్చుకొని దీని నింకను విమర్శించి నుజుదోషముల వెల్లడింపఁగోరుచున్నాను. విజ్ఞానప్రియులగు పండిత
సోదరులు ఈకాగ్యమునకు పూనుకొందురుగాక.

[పం. ఆ.]

నొక బ్రాహ్మణమునకుడు సందర్శించి భార్యార్థ మతని పుత్రుల గోరును. జ్ఞానివిజ్ఞాని శూరులలో నెవ్వందైన నొక్కని నేగాని తదితరుని తనమాతరు పెండ్లియాడునని చెప్పును. బ్రాహ్మణులైనాడు తాను విజ్ఞాని నని చెప్పి, ఆ విజ్ఞానమును బ్రకటింపు మనగా, వెన్నెంటనే ఒకవిమానమును సృష్టించి అందులో నా బ్రాహ్మణుని గూర్చుండఁజెట్టి కొని ముల్లోకములను తిప్పి మఱల యథాస్థానముఁజెచ్చి దింపఁగా, నతనిని మెచ్చి ఆ బ్రాహ్మణుడు నేటి కేడవ నాడు వచ్చినఁ బిల్ల నిచ్చెదనని చెప్పి స్వస్థులమునకుఁ జోవును.

ఇంతలో ఆకన్యకయొక్క యన్నగారు చెల్లెలికై వరాస్వేషణజేయుచు నొక్కచోట నొక్కశూరునింగని యాతని కస్త్రాస్త్రవిద్యలఁ బఠింపించి మెచ్చి, యతనికిఁ దనచెల్లెలి నిత్తుననియు, నాటికేడవనాఁడే వివాహముచూర్తము గవున నానాటికి తమయింటికి రమ్మని యా మాటఁచి సరిగా తండ్రి యింటికి వచ్చిననాఁడే తాను నింటికివచ్చి చేరుడు.

తండ్రికొడుకు లింటికి వచ్చునప్పటికి ఆకన్యకలలి యాయూర నున్న ఒక బ్రాహ్మణబాలకునిచేఁ బ్రార్థితురాలయి, అతనినగి జ్ఞాని యని యెఱింగి, అందులకు నిదర్శనముఁ జూపుమని కోరి, ఆతండు భూతభవిష్యత్వర మానముల నెల్ల చెప్పఁగా విని సంతోషయై, తనమాతరును తప్పక యిత్తునని నాఁడే కేడవనాఁడు ముహూర్తము గనుక రమ్మని చెప్పి తనయింటికి వచ్చి తా నిచ్చినవాదానము ఆతండ్రికొడుకులకుఁ దెల్పఁగా, వారును తాము చేసినవాదానములను ఆమెకు చెప్పెదరు. అంత వారందఱును పరస్పరము ఆశ్చర్యఁ బ్రేమవిపదలతో ముప్పిరిగొని, అది యంతయు దైవచిత్ర మని యనకొని, ఎవ్వరియిష్టమునచ్చియు వారు తమతమ వాదానములనే చెల్లించికొనుటకై పెండ్లిప్రయత్నములను చేయుదురు.

అనుకొనినట్లులనే పెండ్లి ముహూర్తమును సమీపించును. జ్ఞాని, విజ్ఞాని, శూరుడు మహాత్మాహముతో ఆనాటికి వచ్చి నిద్రకుదురు. ఇంతలో బులిమిఁది పుట్రవలె, ఆపెండ్లి మాతరు అంతర్ధానమై పోవును. పెండ్లి

మాతరు తల్లి, దండ్రీ, అన్నయను, పెండ్లికై వచ్చి చుట్టూను పగ్గాలను అందఱు గోలుమందుర పెండ్లి కొడుకులు ముగ్గురును యేమియుఁ దోచు విషమలై పోయెదర. అప్పుడు ఆకన్యకచుట్టలనే ప్రాతరులై, జ్ఞాని ఆమె నొక రాక్షసుడు హరించి దాచినాడని చెప్పును; విజ్ఞాని ఆచోటికిం బోవందగిన విమానము సిగ్గును చేసి వారి నందఱ నవటికిఁ దోడ్పొంపొవును; శూరుఁ డా రాక్షసుతో పోరి వానిం జంపున ఆపిముట మఱల నందఱును పెండ్లియింటికి నచ్చేరుదురు. కాని ఆముగ్గురు పెండ్లికొడుకులలో ఎవ్వని ఆపిల్ల నిచ్చి పెండ్లి నేయఁ దగునో యని వారందఱ త్రోక్కుటఁబడెదరు. జ్ఞాని తాను తెలిసికొనకున్నచ ఆపిల్లజాత తెలియకయే పోవును. కనుక, పిల్ల దొరకుటకు తాను కారణ మని తఁకు పెండ్లి నేయవలె న వాదించుచుండును. విజ్ఞాని తనవిమానము లేనిచో పిల్లజాడ తెలిసియు వృథయే గదా! కాబట్టి తనకేయిచ్చి పెండ్లి నేయ మనున. శూరుడు జ్ఞాని బాదా తెలిసికొనగల్గినను, విజ్ఞాని విమానము సృజింపఁగల్గినను, ఆరాక్షసుతోఁ బోరినశూరుడు తాను లేకున్నచో అంతయు నిరర్థకమే గనుక, తనకే ఆకన్యనిచ్చి పెండ్లి చేయవలయునని వాదించును. ఈ మువ్వరలో ఆకన్యను ఎవ్వరికిచ్చి పెండ్లి చేయవలయును? ఈ ప్రశ్నతోఁ బాలు పాటలోఁ కథాంశమంతయును (పాటకూడ) ముగియును. ఇది ఇందలి కథాంశము.

ఈకథకు మూలాధారము:—సంస్కృత వాఙ్మయమున మహాకవి సోమదేవభట్టురారి రచించిన కథాసరిత్సాగరమునందు కథాంశవల్లంబకి మనెడి ౧౨ వలంబకమున ౧౨ న తరంగము ఈకథకు మూలాధారము. అప్పటి త్రివిక్రమనేనుఁ డను రాజు (ఇతఁడే శిర్వాత విక్రమాదిత్యుఁ డను) ఒకయోగిపనువున బేతాళుం డనెడి సిఠిఁ రాజును పట్టుకొని వచ్చుటకై నిశిధికాలములోఁ బోయి, అతనిం బట్టుకొనివచ్చునప్పుడు, ఆభేతాళుండు ఒక్కొక్క కథచొప్పునం జెప్పి, కథాంతమునందు బహుసందేహములకు నెడమిచ్చు ప్రశ్న వైచిత్త్యముచేప్పుమని కోరును. ఆ ప్రశ్నకు సరియగు సుత్తరము తెలిసియుఁ జెప్పఁడని

రాజుల వేయివక్కలగునట్లు బేతాళుడు ముందుగానే శాప విచ్చియుండును. నిజము చెప్పగానే బేతాళుడు అదృశ్యుడై మఱిపోయి ఎప్పటియట్లుండును. రాజు మఱి వానిని కొని తెచ్చుచుండును. బేతాళుడు మఱి ఇట్టి చిక్కుప్రశ్నల కథల చెప్పి అలయించి చివరకు ప్రసన్నుడై సిద్ధి నిచ్చును. ఈరీతిగా ఆరాజునకు బేతాళుడు ఇరువదియైదు (సంస్కృతభాషలో పంచవింశతి యని పేరు) కథలు చెప్పును. కావున నీకథలు ఇరువదియైదుగల గ్రంథమునకు భేతాళపంచవింశతికథ యని పేరు. ఆంధ్రములోఁ గూడ ఈకథలు గద్యపద్యములలో నున్నవి. అందు ఆయినవకథకు పాటలలో ఈపాట అను కిరణమై యున్నది. కాని గద్యపద్యపంచవింశతికథ కూర్పుకంటె ప్రాతెయు చదువు నెఱుంగని స్త్రీలకూర్చే యైనను, ఈపాటలో చక్కనిరచనమును, అలంకారసంపదయు, తదనుసార మగు రసభాషాద్ధియు గోచరించుచున్నది. చదువరులు ఇంక పాటను చిత్తగింప వేడెనను.

౧. ఆట పాడి అలసినావు

పాట పాడి బడలినావు

యుక్తిపాటలోనీ ప్ర

త్యుక్తి నెప్పవే—అటలాశి.

ఇది యీ పాటకు పల్లవి. 'స్త్రీలు వేడుకగా దీనిని పాడుకొను నలవాటు. శరీరబలము ఒక బలముగాదు. శ్రాన్యముగా సంగీతమునుపాడనేర్చి, పాడి, రంజింపజేయుటయు సంతృప్తజ్ఞులొనిది కాదు. సందేహస్పదములగు చిక్కువిషయముల జెప్పి యీచిక్కును విడదీయుమని కోరినప్పుడు బుద్ధిబలమున వానియందుఁగలచిక్కులను విడదీసి వినువారికి జోరాయనిపింపంగల ప్రజ్ఞాబలమేదియో యదియే బలము. స్త్రీలకుఁగాని, పురుషులకుఁగాని అట్టిప్రజ్ఞాబలమున్న నే బలముగలయట్లు గణనము. లేకున్నచో నది దుర్బలమే యగును—అని తోచిరవఁజేయుచు, నొకప్రజ్ఞాశాలిని తనప్రజ్ఞను జగ్రుచునిపించుచు స్త్రీబృందమును తనవంకకు ఆకర్షించుచున్నట్లులుగా మనకు ఈపల్లవి తోచింపఁ జేయుచున్నది. కేవలము ఇట్లు తోచింపఁ

జేయుటయేగాక, ఏమిటాయుక్తి? ఏమిటాయుక్తి?—యని ఆవెలంగులను, వాస్తోఁబాటు చదువరులను జిజ్ఞాసకుల బాత్రములుగాఁ జేయుచున్నది. కావున పైచరణములను చూపుదము.

౨. ధర్మపురములోన చాలధార్మికుండెనయట్టి

వేదవిప్రుడొకఁడు ఖ్యాతి వెలుగుచుండెను.

అయినది కథారంభము! అందులో మహాధర్మాత్ముడైన బ్రాహ్మణోత్తముఁడొకఁడున్నాఁడు. బ్రాహ్మణుడన్న సాధారణుడు కాఁడు. వేదవిప్రుడు=వేదబ్రాహ్మణుడు. సమస్తవేదములను, వేదాంగములను అభ్యసించినవాఁడు. ఈవిశేషణముచేతనే ఆవిప్రుని స్వధర్మ పరాయణత్వమును, జ్ఞానవిజ్ఞానానందమును వెల్లడియగుచున్నది కదా! చూడుఁడు, మఱొక్క విశేషణము: చాలధార్మికుండెను! అనఁగా వేమి? ధర్మమే గతియని పూర్ణముగ విశ్వాసము కలవాఁడు. ఆధర్మముకూడ వేదచాదితమే యని తర్వాతివిశేషణము బోధించుచున్నది. తాకు విహీకము గాని ఆముష్మికము గాని కూర్పందగినది తన ధర్మమే యన్న విశ్వాసము ఆతనికి గట్టిగాఁగలదు. ఏలయందురా? అనుశాసనము ఆరీతిగా నున్నది—శ్లో. ధర్మవీవ హతో హంతి, ధర్మో రక్షతి రక్షితః. ఇంక మూలముగ కథాసరిత్సాగరములో నే మున్నదో చిత్తగింపుఁడు.

శ్లో. ఉజ్జయిన్యా మధూ ద్విప్రః పుణ్యసేనస్యధూపతేః.

అనుజీవీ ప్రియోఽచార్యో హరిస్వామి తి సద్గుః.

దీనికిఁ దెలుగు వివరము — మున్ను ఉజ్జయినిలో పుణ్యసేనమహారాజుఁగఱఁగఱ ప్రియమంత్రిహరిస్వామి యను బ్రాహ్మణుండు సద్గుఁడు డుండెను.

కాని మనపాటలో ఉజ్జయినికి బదులు ధర్మపురమని యున్నది. క. సా. లో హరిస్వామి యని పేరుండఁగాఁ బాటలో ఏలూకోపిటిపేరునా బ్రాహ్మణునకీయ లేదు. క. సా. లో ఉన్న అనుజీవీ, ప్రియమాత్యుండు అనవానికిఁగూడ పాటలో మారుపదములు లేవు. అయినను కథాసరిత్సాగరమునందుకంటె పాటలో పదప్రయోగమునందు స్వస్మరకథయు, నాచిత్యమును చూపింపఁబడి

నవని నాయూహ. ఏనువగా, నిట్టి చిక్కులు తటస్థించి నప్పుడు కాదా భార్యకుని ధర్మగతుణ తప్పరక్షయ, వేద వేత్తృశ్వముచే నచ్చిన వైవత్కణ్యమును వెల్లడికావలసి యుండును! కనుకనే ఆదినుండియు తూచి పదప్రయోగము చేయబడినదను. మఱువ పాటను చదువుదము

ఇవి ఆత్మర్వాతి పరణములు—

3. లేకలేక లేకలేక పంకజాసనాడివరుల

ఏకనిష్ఠ నెన్ని నాల్గొ కడకేడగా,—

పాకతాసనాది దేవతలు ప్రస్తుతింపఁగాను,

లోకనాయకుండు విరమింకేమి కొన్నాఁక,

బ్రాహ్మణుండు భక్తితోడ బాహువిక్రమాధ్యుడైన కొడుకు, గుణవతైనట్టి మాతం గోరఁగా,—

మెచ్చి నవవయిచ్చితి నీ కిచ్చుచున్నవరము లనఁగ పొచ్చి ముఁముఁ బొంది నింటి కొచ్చి చేరెను.

అట్టివరముచేత గల్గె నతని కింపు సొంపు బెంప

కొడుకు గుణవతైనట్టి మాతం రప్పుడు,

తల్లిదండ్రు లెల్లవార లల్లసమలు పల్లవింప

పూర్ణచంద్రకళలువోలే పురి వెలింగఁ గా.

—ఆటలాడి అలసినావు.

మూలసంస్కృతము—

*శ్లో. తస్మాత్కృతోఽనురూపాయాం

భార్యాయాం గృహమేధిని,

గువా న్నన్యకో పుత్రో

దేవస్యాపి త్యజాయత.

తద్వచ్చానన్య సామాన్య

రూపలాభ్యా విశ్రుతా,

కన్యా సోమప్రభానామ

తస్మాన్వగ్ధోపపద్యత.

దీనికి తెలుగుపదము—ఆయనకు తగిన భార్య యందు గుణవంతుఁడు దేవస్యామి యని పుత్తుఁడు పుట్టెను. అట్లే సాటి లేని లాభణ్యము గలది సోమప్రభ యని యన్యగ్ధనామ మాతం రొకతే పుట్టెను.

ఇచ్చిట మూలసంస్కృతములో నున్న కొమరుని పేరుగాని, మాతంకి పేరుగాని ఈపాటలో కేర్పొనలేదు. ఆయినను, మందుపరణములలో ఈపిల్ల కలకల నమృతంబు జేంద కాంత నేర్పగా—అని యున్నది. దానినిబట్టి సోమప్రభ యనో, లేక చంద్రకళ అనియో ఈమెకు పాటలో పేరండెడిదనియు, ఆపరణములు ఎట్లో జారిపోయి నవనియు నూహింపవచ్చును. కానిచో కలకల నమృతంబు చింద—అను గూట నిర్దేశము కావలసినవచ్చునుకదా!

మఱొక్క చిత్రము: మూలసంస్కృతములో లేని బ్రహ్మమగూర్చి తపస్సు జేయుట, ఆయనయింద్రాదులతో వచ్చి శ్రవ్యక్షమై వరముకోరుకొమ్మునుబియు, ఆసిమ్ముట నతని వశప్రసాదాదుర కొడుకును, మాతంకు గల్గినట్లుగ మార్పుపాటలో నున్నది. ఇది ఆంధ్రజాతి దైవభక్తిని చేయునది యని, దేవతాపూజ లేకార్య మెట్టిదియు లేవని చాటుచు, వారి ఆర్యశ్వము వేనోళ్ల వెల్లడించుచున్నది. సంతానార్థలగువారు మున్నందు సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మను పూజింతురనట ఆర్య సంప్రదాయము. కావుననే కాలిదాసు రఘునంకములో చిలీపుఁడు సంతానార్థియై విసిష్టాశ్రమమునకుఁ బోవునప్పుడు విధానము పూజించినట్లుగా—

*శ్లో. అథాభ్యర్చ్య విధాతారం

ప్రయయా పుత్త్రీకామ్యయా—

అనశ్లోకమునఁ జెప్పొన్నాఁడు. దానిని ‘సఖలు పుత్రా రిభి రహస్యత ఇతి మాన్త్రికాః’—అని మల్లి నాథమూర్తి సమర్థించియున్నాఁడు. మూలములో లేనివిషయమైనను మనవారి ఆర్యత్వము ఎంతవైపునైనవో సూచించుట కింత ప్రాయశాని నచ్చినది.

ఇంక పాటలో నీపరణములలో ‘లేకలేక లేకలేక’ అని యిత్యాదులగు వాక్యములు విడిగా నున్నప్పు డెట్టి అర్థముగల్గిని నావింపఁజాలకున్నను, ఇచ్చట ఆదంపతులు ఎన్నియోదినములు, సంతాన మదిగో కలుగు నిదిగో కలుగునని ఎవరుమాచించుచి విడివిడి—అన్న ఆర్థమును,

* మూలశ్లోకముల కిచ్చిన తెలుగు కి. శే. ఆంధ్రకళాప్రపూర్ణులు వేంకటరాయ శాస్త్రిలువారిది. ఇట్లే మున్నందును తెలియజేయును.

స్వామ్యములు తన్మయము లగునట్లు రసస్ఫూర్తిని గావించుచున్నవి. ఇంటికి వచ్చి చేరక—అనుటకు ఇంటి కొచ్చి చేరను—అవి నిత్యములు పాకముగాని మిరియపు తళుకులలాంటివి; గనుక అవి అంతగా పాటింప నవసరము లేదనుకొందును. ఇక నీవిషయమును ఇట్లుంచి పాటలోని మఱి కొన్ని పద్యములు వినిచెదను ననము ఇట్లుగైని కథలో తార్కారు గల్గుటకై, కథానిత్యగము ననుసరించియే, ఆనందతులను, ఆపుత్రికా పుత్తులను హరిస్వామి, హరిస్వామిభార్య, సోమప్రభ, దేవస్వామి—అను కేర్లతోనే న్యూహారితము గాక. ఈక్రింద రాజ్యోవునది సోమప్రభ బాల్యవశకు వర్ణించు పంక్తులు. వీనికి మూలము అట్లు సంస్కృతమునందే లేదు. కనుక ఇవి పాటల రచించినవారి ప్రతిభను చాటు ననుకొందును.

౪. అల్లారుదుర్దాన అల్లిబిల్లి యాటలాడు
కళ్ళగంతలాటలాడు కాంత నక్కగా;
మాకటు ప్పెరగాను గడ్డుడు గుంచెబులాడు
ప్రాకటముగ గంట్లుగుముకు బాల నిక్కుచు;
చెమ్మచెక్క సిరిసిరులా చిట్టికోలెకలూను
తెమ్మకేవుడి పల్లె మనెడి కమ్మనాటలా,—
కమ్మనైనచెట్టపట్ట ఘనామైనా దొడ్డియాట
అమ్మలక్క తొర యనగ నతివ యాడనూ.

చిన్నికిష్టమృగార వెన్నబెట్టే ననెడిపాట
చిన్నదాని నమ్మయనే జిలుగుపాటలా,—
జిలిబిలిగా నాడ నేర్చె చెల విముగా పాడ నేర్చె
కలుముల జవరాలికన్న ఘనత యొప్పుగా;
తల్లిమని తనువు మెఱయ దాదాసామ్మలను మ్రోయ
కళ్ళకళ్ళ నవృత్తంబు చింద కాంత నేర్పుగా.

—ఆటలాడి యలసినావు.

సోమప్రభ ఆసినఆటలాడు, పాడినపాటలును ఆమె పరుచుంపు మెఱుంగులు తళుకుతుక్కు మునుటలును ఇందు మరొకవారముగా గూర్చుంబడినవి. ఈపాటలు నాటలును బహుశః ప్రాచీనకాలమునండి వచ్చుచున్నవై యుండవచ్చును. ఇందులోగల అల్లిబిల్లియా, కళ్ళగంతలాట, గుడుగుడుగుంచాలాట, కుంట్లుదుముకు నాట, చెమ్మ

చెక్క, సిరిసిరులు, చిట్టికోలెకలు, తెమ్మ కేవుడి పల్లెలాటలు (మా దేవుడిగిన్న మాకూ కే, మా దేవుడి పల్లెం మాకూ కే—అని యిప్పటికిని నెల్లూరివైపున చిన్న పిల్లలగు బాలికలు పాడుచు, అడుచుండంగా చూచితిని. అదియేనా?), దొడ్డి ఆటలు—వీనివివరములను పూర్తిగా తెలిసినవారు కల్గడించి, ఇవి ఆడుపిల్లలాడెడివో, మగ పిల్లలాడెడివో సాధారముగా నిర్ణయించినవో మిక్కిలి మేలు. ఇట్లే ఇందులో ఉన్న చిన్నికిష్టమృగాట, చిన్నదానినమ్మ అనేపాటలు (అమ్మకేను చిన్నదాన్ని, అల్లుడొస్తే అంపవోరు—ఇత్యాదిగా నిప్పు డున్నపాటయే యగునా?) మాడా విమర్శించుట యుత్తమము.

ఇక మఱి పాట మఱికొంత వినండి: ఇదియు నసలు మూలములో లేదు—

౫. పెరిగె పెరిగె పెద్దనగుచు కరగె పోయకనకమట్లు
మెఱుంగు లేను మేనుకాంతి మెఱయుచుండగా,—
అమ్మతంపు లేటినగు యచ్చరలందంపు జిగు
నిమిరిచేసినట్లు కాంత నెమ్మి గుక్కుమా:—
పడుచుప్రాయంబు కొంత, భామవాలకంబు కొంత
బాలభావంబు కొంత పైకొనంగనూ,
రత్నాల చిలుకరారాజు చేరినిమ్మపండు,
రాసివడినయందాల రమణి యంచును
దేశదేశాలవారు దివ్యనందపదవారు,
కాశిరామేశ్వాలనడుచు గల్గువారలా,—
అందగాళ్లు, చదువుల మేలందెవేసికొన్న వాళ్లు
సొందరగోరి కక్యోగ నింపాంద వచ్చిరీ.

— ఆటలాడి యలసినావు.

ఆసలుకథలోనున్న పసకొంచెమైనను, ఆయాఘట్టముల ననుసరించి, కొండలుకొండటికాలపు కేతావధానులుగాని, షహ్సావధానులుగానికూడ గమనింపని, మంచి అంద చందములు పూర్వకాలపు చదువుసాములు రాని ఆడ వారికిగూడ నుండెడి వని యీరచనలు తెల్పుచున్నవి. చూడఁడు ఇందులోని పలుకుబట్టి! కరగిపోసిననకం, అమ్మతం లేట, భామవాలకము, రత్నాలచిలుక, రారాజుల చేరినిమ్మపండు, రాసిపోసినయందం—ఇత్యాదులు. వీనికి

మూలము లేదు. పాట రచించినవారి సాంతకల్పనము అని చెప్పకయే చెప్పుచున్నది. కాని రచనలోఁగల రీతి సహృదయ శ్లాఘ్యము.

ఇప్పుడు ఇంక కొంచెముపాటను నిలిపి సోమదేవ మారి రచించిన యసలు సంస్కృతమున, దానికి కళాప్ర పూర్ణల యాంధ్రానువాదమును ఇంతవఱకుఁ గలదని నొక్కమాటు చూచుకొందము. దీనివలన పాటలోఁగల రచనయందలి మెలుగులు అవగతము లగును. ఈక్రిందివి సోమదేవమారి సంస్కృతశ్లోకములు:—

శ్లో. సా ప్రదేయా సతీకన్యా రూపోక్త్యాభిమానినీ;
మాతుర్మృభేన పితరం భ్రాతరం చ జగాద తం,
శూరస్య జ్ఞానినోవాఽహం దేయా విజ్ఞానినోఽపి వా,
అన్యస్మై నాఽస్మిదాతవ్యా కార్యం నుజ్జీవి కేనచేత్;
తద్రూప్య తాదృశం తస్మాత్ప్రసన్నే కేతమం వరం,
తత్ప్రీతా స హరిస్వామీ యావచ్చింతాం నహత్యలం;
తావ ద్యస్యస్త్వి రాజ్ఞా స పుణ్యనేకేన దూత్యయా,
సంధ్యర్థం విగ్రహాయాతదాక్షిణ్యవృషాంతికమ్.

ఆంధ్రకథాసరిత్సాగరములోఁ బ్రెల్లోకముల కీ క్రిందిది యాంధ్రానువాదము:—

“ఆకన్య యావనవతి యైనంతట సౌందర్యాతిశ యాభిమానము గలది యై తన్ను శూరునకుఁగాని, జ్ఞానికిఁ గాని, విజ్ఞానికిఁగాని యీవలసినదిగాని అన్న న కేఁగూడ దని లిల్లితోచెప్పి, తండ్రికిని అన్నకును ఆమెచే జెప్పించెను. అదిమొదలు తండ్రి ఆచెప్పిన మాఁడుతెగలలో నొకని నామెకై వెదకుచుండెను. ఇంతలో నతనిని పుణ్యనేనుడు తనరాష్ట్రముపై నెత్తివచ్చిన దక్షిణరాజు కడుకు సంధికొఱకు రాయబార మంపెను.”

కథా సరిత్సాగరమున సంస్కృతాంధ్రములలో, సోమప్రభ యనురూపయోగన కాఁగానే, తనంతఁ దాను తల్లిదండ్రా తండ్రికిని, సోదరునకును శూరజ్ఞాని విజ్ఞాన లో నేయొక్కనికైవఁ గాని తన్నొ సగవలసినదనియు, తన కీవితము ఏపాటియైన సప్రయోజనము కావలయునను కాంక్ష వారి కున్నచో తన్ని తరులకొనఁగవలదనియు చెప్పి నట్లు లున్నది. అందుపైని తండ్రియైన హరిస్వామి అట్టి

వరు న కేవలము యత్నమున నున్నట్లును, అంతలోనే రాజుగారగు పుణ్యనేనుడు దాక్షిణ్యాత్య ప్రభువునొద్దకు సంధికై (ఆఁగా రాయబారమునకై) హరిస్వామిని సంఘట సంభవించెననియుఁ గలదు. ఇందు గల దాక్షిణ్యాత్య ప్రభువునొద్దకు రాయబారముఁజేయుమహిమ ఈ కథ దక్షిణాపథమునకు సంబంధించినదనియు, తతాపి కొంచె మె గ్గుతగ్గుగానది యొక ఆంధ్రదేశపురాజునుఁగూర్చినదై యుండవచ్చుననియు మన మాహాగర్భించుచున్నది. ఆంధ్ర దేశపురాజులలో ఉజ్జయినిఁగిరిపాఁకుఁడు సంధిచేకొనఁ బ్రయత్నింపఁదగినంతటిప్రాభవము ఆంధ్రభృత్య వంశీయు లగు శాతవాహన నానుంత్ర ప్రసిద్ధులగు శాలివాహనుల పరిపాలనకాలమునఁ గల్గియుండునని యూహింప వీలు గలదు. చరిత్రకాగ్రము దీనిని అంగీఁరించునో ఈకథ శాలివాహనపరిపాలనపు టాద్యభాగమునకు సంబంధించి యుండవచ్చుననియు, అందునను ధాన్యకటకప్రామాజ్య మునకు చెంగయొండవచ్చుననియు, మన మొక యభిప్రాయము నేర్పఱచుకొనవచ్చును. ఈ కథయు సత్యమారము కానిచో, ఈకథయొక్క ప్రాచీనత నెల్లడియగునే కాని పాటయొక్క రచనముం గూర్చి ప్రాచీనతను స్థాపించుట కనువు పడదు. కాని మొత్తమునఁ జూచితిమేని రచనము మాడ కొంతకాకున్నఁ గొంతయైన ప్రాచీనకాలమునకుఁ జెందియుండవచ్చుననుట కెట్టియభ్యంతరము నుండదు.

శాఖాచంద్రమణము కలిగినది. ఇంక పాటను మఱి కొంత చదివి వైచిచ్చిన సంస్కృతాంధ్రములములతోఁ దోలనము చేయుదము. రంభు; ఇట్లు దేశదేశాలకుండ వరు లానుండరిని వరింప రాఁగా,—

౬. తల్లిఁగ్రు లన్నలూను-యల్లము రంజిల్లచుండ
మెల్లఁగాను కాంతెబోన్చి మోత నడుగఁగా,—
తల్లిదండ్రులార మీరు తల్లిడిల్లనలరు, వినుడూ,
కొల్లలగా వరులు గలరు కోరినందఱు;
జ్ఞాని విజ్ఞాని శూర ఘనులలో నొకరిఁ గాని
పెండ్లియాడ నవఁగ నా పెద్దలందఱూ—
కొంతసేపు చిఱింపి కొంతసేపు హాళి నొందె,
కొంతసేపు జాలినొంది వింతవితగా.

—ఆటలాడి.

కథ యీరీతిగాఁ దిగినది. మూలములోఁగల కథా భాగమున కీరహలో నింతటివ్యత్యాసము ఎట్లుగలిగినదో బోధపడుటలేదు. బహుశః రచనచేయువారు స్వతంత్రించి మార్చియైన నుండవచ్చును; లేదా ఆభాగము ఆడువారు పాడుకొనుటలో నశ్లిహాయియైన నుండవచ్చును. ఆ దాక్షిణాత్యప్రభుని రాయబారము, కన్యకాసహజుగు ముగుదతనమునఁ దనకోర్కిని తల్లి ద్వారా తండ్రికిఁగొప్పదరు నకు తెలియఁజేయు నాచిత్రము, మనకు పాటలోఁ గాన గాదు. కాని యంతమాత్రమున కథయందము కొఱుపడ లేదు. మఱియొకయందము వచ్చినది. దేశదేశాలనండి వరులు తమంతఁ దాము సొందర్యులుబులై రాసాగుటయు, వారియొత్తిడి హెచ్చుటయు, తమహఃతురు ప్రాప్త యావనయైయుంటచే గృహస్థజనసామాన్య మగు వివాహ కార్యచింత దిగిపోవటయు, నందుపైని కన్యకయభిప్రాయమును వా రెటుంగఁగోరుటయును, అప్పుడు ఆమె కన్యకాజనసామాన్యమగురీతితో నెవరినో యొకరిని ఎన్నుకొని తృప్తినొందక విశిష్టవశని కోరుటయు, నట్టి కోరిక మన యీకాలమునందు వలెనే ఆకాలమునందుఁ గూడ ప్రజలకు—కలిదండ్రులు మున్నగువారికి—ఉత్పత్తి ర్యమును కలిగించెననియు, నందుపైని వారు, కొంతసేపు చింతించుటయు, మఱికొంతసేపు వోలినొందుటయు, నితఁ గొంతసేపు ఆకన్యకయొక్క అనాత్మజ్ఞకరుఁ జాలిగానుటయు చాల నిపుణముగా, జ్ఞానింపఁబడినవి. దీనినలన చదువుసాములురానివారైనను ఈవిధమగు జనసామాన్యము నకు పనికివచ్చు పాటలు మున్నగువానిని రచించు ఆకాలపు ప్రాకృతికపులు నైతము కవికృతు ముఖ్యమగునాయువు పట్నందగిన యాచిత్ర్యమును పోషించుట కంత శ్రద్ధ వహించికో వెల్లడికాకపోదు. వీరి యీశ్రద్ధలో నూరవ వంతైనను మన యీకాలపు కవులలో నున్నచో నేటి వాఙ్మయస్థితి అన్యాయశముగా నుండియుండిచేకాదా? అను. ప్రకృత మనుసారము.

ఆకన్యక యిట్లు లోకవిలక్షణమును కోరికిని వెల్లడింపఁగనే, ఆతల్లిదండ్రులు మున్నగువారినిని కొంతగా వైచరణములును నూచించినవి గదా! దానిని పూర్తి

చేయుటకు ఈక్రింది చరణములను శేషపూరణములుగా గ్రహించి చిత్తగింపుఁడు. వినుఁడు.

2. ఏమిపిల్లా? ఏమికోర్కొ? ఏర్పరింప ననువుగాదు
ఏది వెఱపు ఏమటంచు నెటులుఁ దోచకా,
ఉమ్మలింపు చిత్తములను నుమరసురై పోవుచుండ
అమ్మ! నీవు బెదరపోకు మట్లై చేసెదా;
దైవయోగ నట్లు అన్నదప్పి నడువఁగలమె యనుచు
రవరవ లేకుండఁ దండ్రి రంజనచే సెనూ.—అటలాడి.

ఆహరిస్వామి ఈకాలపుతండ్రియైనచో నాఅమ్మాయిని ముఖమువాచునట్లు చీవాట్లు పెట్టియుండివాఁడనుకొందును కాని నట్టి ఆడంగిరేకులాగ కనిపించుచున్నాఁడు. “నీ కేల యాయపరబుద్ధి! (ప్రే) స్వాతంత్ర్య మగ్నాతి—దాని ధర్మశాస్త్రాని చెప్పుచున్నవి. నీకు నోరెత్త వీలులేదు. అంచక్కఱగా ఇతరకన్యకలవలెనే నీవును మేము నెత్తెప్పచేసే మార్గయ్యను పెండ్లాడి, ముఖంగా, కాలుమీద కాలు నోటిమీద చేయి, వైచుకొని కూర్చుండు—అని చెప్పలేకపోవుటయే గాక, “అమ్మా! భయపడకుము. దైవయోగము నీకోర్కి కనుమలముగా నన్న నేను అడ్డునవువా? అట్లే యత్నము చేసెదను” అని ఆమెను సమాధానపెట్టుచున్నాఁడు. ఎంత పిటికి!! (రంజన అనునది రంజుకుబడులుగ నేను వేసినపదము.)

మఱల కొంచెముగా పాట వినుఁడు. ఆపైని సంస్కృతాంధ్రముల మూలముల వినిపించెద. సావధానతతోఁ బరిశీంపుఁడు—

౩. అంత నాత్మదండ్రు లఖిలలోకాలలోన
చింత వీడి ఎరులకు సాటింపఁ బంచిరి;
‘నుందరాంగి నాదుపట్టి సొగసుల కుప్పైవ దాని
సొంపుమీరఁ బెండ్లిజేయ జూచుచుంటిమి.

జ్ఞాని విజ్ఞాని శూర ఘనమాలై నవారిలోన
నెవ్వరేని బాతిక దా రెనయ వచ్చునూ
అనుచు సాటింపఁ బంప నఖిలలోకాలవారు
మనకులందు వింతరీతి నెనయఁజొచ్చిరి.

ఎంతవంత? ఎట్టికోర్కొ? యిట్టివారి నెందు నెపుడు ఇంత నే మెఱుంగమనుచు వింత నొందుచూ—

పెక్కుమంది పెక్కుగతుల పెక్కుసక్కులు పల్కి
కక్కుర్తి మనకు యీకాంత పలదనీ,—
దిక్కుదిక్కు వధులెల్ల సక్కుగాను నిక్కి యిట్లు
ఎక్కుడినా రక్కుడే నెడలిపోయిరి — అటలాడి.

వివరణము అక్కఱలేకయే మనకు కథ తెలియు
చున్నది. కన్యతండ్రి మొగమోటమిని, మాతృపై సభి
మానమును పదలి ధర్మరక్షణము చేయజాలక పోయి
ననూ, ఆకాలపునరులు మన యీకాలపు వలలెనే
స్వధర్మనిర్వహణధరందరులు కాబట్టి మర్యాదను
నిలువఁబెట్టినారు. భేష్. మంచివని జరిగినది. హరిస్వా
మికి తగినకాష్ఠి యైనది. కాకున్నను ఆ పెంకెతన
మేమిటి? ఆసాటిం నేమిటి? ఆమరతు లేమిటి? ఇంక
మనము మఱల మాలముకు ఒక్కమాటు చూచుము. అం
దేనుని యున్నవో?

రాజనాజ్ఞచే హరిస్వామి రాయబారిగా పోయి
యున్నాడేకదా! ఆమెని ఆతనికిధ సోమదేవూరి
చెప్పమన్నాడు;వినఁడి. ఇది పాటలో లేదు. చూడుడు:

శ్లో. కృతకార్య శ్చ తత్రానైసా
ఏకే నానభ్యేత్య తాం సుతాం,
యాచితోఽభూ ద్విజాగ్ర్యేణ
శ్రుతతద్రూపసంపదా.

విజ్ఞానినో జ్ఞానినో వా
శూరా ద్వా నానసరం పతిం,
మత్పు త్రీచ్ఛతి త త్రేపాం
మధ్య త్కథయ కో భవాన్?

ఇత్యుక్త స్తేన భార్యార్థీ
స హరిస్వామినా ద్విజః,
అహం జానామి విజ్ఞాన
మతి తం ప్రత్యభావత.

తర్హి త ద్వర్షయ స్వేతి
పున రుక్త శ్చ తేన సః,
విజ్ఞానీ కల్పయామాస
స్వశక్త్యా ద్యౌవరం రథం.

మాయాయంత్రకథే తత్ర
తం హరిస్వామినం తుజాత్,
ఆరోప్య నీత్యా స్వగ్ధానీ
స్లోకాం స్తస్మాయధర్మయత్.

ఆనినాయ చ శుప్తం తం
తత్రైవ కటకం పునః,
దాక్షిణ్యత్యస్య నృపతే
ర్య త్రానైయాతః స కార్యతః.

తత స్సోస్మై హరిస్వామి
ప్రతిశుక్రావ తాం సుతాం,
విజ్ఞానినే వినాహం చ
నిశ్చికాయానస్మి సప్తమే.

ఈశ్లోకముల కిది యాంధ్రానువాదము.

“సోమనకార్య మయినతర్వాత ఆయనను సోమ
ప్రభారూపమును విన్న బ్రాహ్మణమూఁడు దొకఁడు
వచ్చి సోమప్రభను తన కిమ్మని యడిగెను ‘నా మాతృ
రు శూరజ్ఞానివిజ్ఞానులలో నొక్కఁని గాని యన్యని
వరియింపదు. నీ నం దెవ్వండవు?’ అని యాతనిని హరి
స్వామి యడిగెను. తాను విజ్ఞానియని ఆచిన్నవాఁడు
పలికెను. అంత హరిస్వామి యతనిని విజ్ఞానముం బ్రద
ర్శింపు మనెను. అంత నాకుమారుఁడు తనశక్తిచేత
వ్యోమగామి యగు మాయతేరొకటి నిర్మించి, అందు
హరిస్వామి నెక్కించుకొని కొనిపోయి, స్వగ్ధాదిలోకము
లను కానుపించి తుదకు ఆదక్కినంపురాజువిడిదిలో విడిది
పెట్టెను. హరిస్వామి సంతోషించి యతనికి సోమప్రభ
ను వాగ్దానముచేసి ఏడవదినము వివాహమునకు నిశ్చ
యించెను.”

ఇంక దీని నింతట నుంచి, ఈభాగములను పాట
లోఁ గూర్చినరీతిని పరీక్షింతము. ఈక్రిందిపంక్తు లాభా
గముఁ దెలుపును —

౯. విజ్ఞానపును దొకండు నేడుకలర పెండ్లియాడ,—
వెలదితండ్రిదరికి యతఁడు వేగఁబోవఁగా
సుందరాంగి నాడుపట్టి శోభవిజ్ఞానిఁ గాని
పొంద దనుచు నతఁడు దెప్ప బుద్ధిమంతుఁడూ,—

విజ్ఞానమహిమచేత వేవేగ నపుడే మంచి
 (వి) జ్ఞానరథము నొకటి వెలయఁజేసెను;
 చిత్రమైన కీల గల్గి చెలఁగి మిన్న దరియుచును
 మించుల తల దన్న మించు మంచరథమున
 గూర్చికొనుచు గొనుచు భోయె గూర్మినాతఁడూ.
 —ఆటలాడి.

సంస్కృతములోని ప్రతిపదమును అకనుకరింప
 కన్నను, పాటలో సమాదాయితః భావాత్మికతయు
 నొనర్చుట లేదు. పైఁగా రథమునకు వాడిన మించులతలఁ
 దన్న మించు మంచరథ మని యనినవిశేషణము రచనో
 త్కర్ణమును చాటుచున్నది.

పిమ్మట మఱల కథ నుజ్జగించి పాటలోఁగల
 వర్ణనాచిత్రమువంకకు దృష్టి మఱియు బడుచున్నది.
 చూడుఁడు, అనిర్మించినరథము గగనవీధియొ డెట్లు వాపు
 చున్నదో?

౧౦. ఇండ్లు వాకిండ్లు గండ్లు ఇల్లెలింత నలుసులుగా
 కొండలన్ని చిన్నచిన్న గుట్టలవఁగనూ,-
 పారువాలత్రోవ దాటి పరఁగఁ బైత్రోవఁ జొచ్చి
 బోరుకొనఁచు హోరున తా సౌరుకొనుచునూ,-
 జుట్టుజుట్టు మనేగాలి విఱువల్లాలు దాటి
 బుట్టున నారథము దేవభూమిఁ జేరెనూ.
 —ఆటలాడి.

దీనివలన రచయిత ఆకాశమున రథగమనమును సూపించుటలో నతిసులువగు మార్గమున నెట్టి వైఫల్యమును ప్రదర్శించినాడో కన్నెట్టినచో, సహృదయులు ఆనంద రసాంబుధి నోలలాడక పొరని నానమ్మకము. ఆంధ్ర కవులలోఁ బ్రబంధయుగమునందుప్రస్థానాధిక్యంజితయుగమునందు] ఇట్టివర్ణనలు గావించిన కవులు నాయెఱింగి సంతదనుక నల్వరైదుగురున్నారు. కాని సంస్కృతమునందు కవి కులగురువునకు (కాళిదాసునకు) నిట్టివర్ణనములు చేయుట మిక్కిలియు నిష్ప్రమేనది. ఆయన తన నాటకములందు మిక్కిలి ప్రఖ్యాతములని నేఁ డెన్నిక

చేయనట్టి శాకంతలవిక్రమార్వశీయములలో రథగమనమును—అందునను ఆకాశగమి యగు రథగమనమున వర్ణించి యున్నాఁడు. చూడుఁడు: విక్రమార్వశీయమున * శ్లో. అగ్రే యాంతి రథస్య కేణవ దమి
 చార్ణిభనంతో ఘనాః,
 చక్రభ్రాంతి రరాంతరేషు జనయం
 త్యన్య మివాఽరావళీం,
 చక్రస్యస్థ వివా చలం హయశిర
 స్త్రాయామన చ్ఛాయరం,
 యప్యగ్రే చ సమం స్థితో ధ్వజపటః
 ప్రాంతే చ వేగానిలాత్.

ఇది పురూరవుఁడు రాక్షసుని బారినుండి ఛార్వశీని విడిపించి కొనితెచ్చుటకయి ఆకాశమునఁ బోవుచు తనరథ వేగమును ప్రశంసించికొను సందర్భములోనిది. కాఁగా దీనియర్థము ఇట్లులు:—చక్రముల సంఘస్థనముచే పిండి పిండిగా ఆయిపోవుచున్న మేఘములు రథవేగముచే గర్జిం గాలించే ముస్తుండుకుఁ గొట్టికొనిపోవుచు, (అతివేగముగా పరుగిడుచున్న బండియొక్క ముందురేఁగిన) కేణుశల వలె—అనఁగా దుమ్మువోలి వ్యాపించుచున్నవి (ఎంతవేగమును, ఎంతబలమును కలిగియున్నచో నిట్లు వినువీధిని దుమ్ములు రేగుట కల్గునో గదా!) ఆవేగమునందైనను, గాలించేతనే రథచక్రపు ఆకరిలనుడుమ కలుగుచున్న చక్ర భ్రమణము వేటొక ఆరావళిని ప్రోదినేయుఁట్టులున్నది. అనఁగా మితిమీరిన వేగముచే నట్లు విలసిల్లుచున్నదనట. గుఱుముల కలంకారముగా తలపైని కట్టియున్న ఏక్కిలి పొడవైన చామరము చిత్తరువున లీపునట్లు కదఁక మొదలక అపంచలముగా నున్నది. ఇదియును రథవేగజనితమే యగును. మఱియు నవ్వేగపు గాలించేత రథమునకుఁ గూర్చిన జఃడాగుడ్డయును దండ్రమునను, తత్రాంతమునను రెండువైపులను సమరేఖతో విలగిల్లుచునున్నది—అని భావము.

* నాల్గవపదగణమునకు ‘యన్మధ్యే’ చ సమం స్థితో ధ్వజపటః ప్రాంతే చల శ్చానిలాత్—అని, ‘సమస్థితో ధ్వజపటఃప్రాంత శ్చ’—అనియు పాఠభేదము లున్నవి. కాశీగారిశిష్యుడ్రామనఁ గలడు.

ఇంకను ఇట్లులేనే పెక్కురు పల్లించియున్నారు. విస్తాభితిచే నివలు నీకునైతిని. కాకుంతులముందు నిల్చే 'ముక్తేషు రశ్మిషు నిరాయత పూర్వకాయా' ఇత్యాది శ్లోకమునందును కవికులగురువులు పల్లించి యున్నారు. కాన దానిని కూడ నిట చిత్తగింపుడు.

ఇక సంస్కృతమునందలి సందర్భము నింతతో వదిలి తెలుగుగ్రంథకర్తలలో ఇట్టివర్ణనచేసిన కవులనుండి యొక్కయుదాహరణముఁ జూపఁ గోరెదను. ఈక్రింది పద్యము కనుచరిత్రనుండి యుద్ధరించుచున్నాము. ఇది నాకాశ్రిధభరణనమును చేసినను చేయుకున్నను, నాకాశ్రి గమనమును పల్లించుచున్నట్లులు పొడకట్టింది.

సీ. బకివాయు కిల నగ ప్రతితితో తీవున
నెరిగిన టై తోచు మగువలార!
పైపై సమీరణార్కటి నింగి బోరున
నటచిన టై తోచు నతివలార!
నిఖిలభూములు జవనిక వాప దారున
నెరిగిన టై తోచు నింతులార!
చనఁజన పెడఁద యై శశిమేను గ్రమ్మఁగ
బెరిగిన టై తోచుఁ దరుణులార!
కొండ లచ్చగం డులు నిండు చెఱువు
తల్ల నద్దంపుబిల్ల లై యేర్లు ముత్తి
యంపునరు లై యరణ్యంపు గుంపు లెల్ల
నారు లై తోచుఁ బొడవున నారులార!

సరి! ఎట్లైన నేమి, యా బ్రాహ్మణకుష్టువాఁడు హరి స్వామిని ఆకాశమాగ్ధమునకుఁ గొనిపోయి యంతతో నూరకుండలేదు. మూలములోఁ జెప్పినట్లే యిందును నతనికి దివ్యలోకసందర్శనము చేయించిన విధము నీక్రింది బంకులు చెప్పుచున్నవి:

గ. ఇంద్ర చంద్ర లోకములకు, నింహింపు నప్పురో
లోకాల సూర్యాని లోకములనునూ,—
స్వర్గలోకవిభవాల భర్తలోక మహిమల నప
చరవామ విష్ణులోక వైభవంబులూ,—

ఏర్పరించి చెప్పి చూసి, యెలమి నతనిఁ గొనీ భూమిఁ జేర్చి ముదము గల్గించి, చెలంగి యొప్పుగా,—
తండ్రివాని నేర్పు కలరి, తనయ కతఁడె తగు నటంచు మహిళఁ బెండ్లిఁ జేతునంచు మాట యిచ్చెనూ.

—అటలాశి.

ఈమాటలు కాశీఖండములోని శివశర్మను దివ్యయాన మునఁగొనిపోవుచు నతనికిఁ జూపిచెప్పినదివ్యలోకవృత్తాంతములను నాకుఁ జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చినవి. రచయిత ఆఘట్టము నెఱింగియున్నచో మన కీపాటలో నింకను చిత్రముల నింతకన్న మిన్నగాఁ బ్రదర్శించియుండును. కాని అట్లు కాలేదు. ఇచ్చట నా కొక్కసందియును కల్గినది. సాధారణముగా నిట్టిపాటలను రచించువారు చాలింతసంస్కృతవిజ్ఞానము కల్గియుండరు. అయినను నిందు 'స్వర్గలోక విభవాల, భర్తలోకమహిమల, అపవర్గదాయి విష్ణులోక వైభవంబులూ'—యన్నది ఇట్టివలెవారి కల్పనయేమో యని సందియును కల్గించుచున్నది. ఇందుకు తోడుగా సూజమును, సరళము నైన ప్రాకృతులరచన ఇచ్చట కుంటువడి భేదము నకుకువోలె నక్కఱగా విప్పి చెప్పఁ జాలియున్నది.

మఱియొక సంగతి. మూలములో హరిస్వామి ఏడవదినము ముహూర్తమని చెప్పినట్లున్నది. కాని పాటలో ఆవిషయమునెందువలనో యెత్తుకొననే లేదు. అదికూడ నున్నచో మఱి! యందముగ నుండెడిది. సరి; పైని చదువునముగాక.

శ్లో. తత్కాల మజ్జయన్త్యా మప్యనేత్యై వై న ద్విజన్మనా,
చేవస్వామీ స తిత్పుత్రః స్వకారం తామయాచత;
జ్ఞానివిజ్ఞానిసూరభేద్యో నాన్య మిచ్చతి సా పతిం,
ఇతి తేనాన్యోన్యైశ్చ క్షమానమాత్మానమభ్యధాతే;
తతో దర్శితకస్త్రాస్త్రోయై తస్మై ద్విజోన్మనాం,
చేవస్వామీ స సూరాయ దాతుం తాం ప్రత్యుపద్యత;
సప్తమేన్మీ చ తత్రైవ వివాహం గణకోక్తితః,
తస్యాన్యోన్యైశ్చ గాన్త్యాతుపకోతుంకృతశ్చియః.

కళాప్రపూర్ణుల యాంధ్రానువాద మీక్రిందిది:—“ఆకాల ముననే ఉజ్జయినిలో ఇంకొక బ్రాహ్మణుమారుఁడు

దేవస్వామికడకు వచ్చి చెల్లెలి నిమ్మని యడిగెను, 'నా చెల్లెలు జ్ఞానివిజ్ఞానిశూరులలో నొకనిందక్క తక్కినది వరియింపదు, అందు నీవెండ్రవు?'—అని దేవస్వామి యడుగగా, నితడు తాను శూరుడనని చెప్పుకొని తన శస్త్రాస్త్రవిద్యప్రభావముం గనపఱచెను. అంతట దేవస్వామి యతనికి చెల్లెలిని వాగ్దానముచేసి జోక్యము నడిగి ఏడవదియు వివాహమునకు నిశ్చయించి ఆపుత్రాంతమును తల్లికిం దెలియజేసెను.

ఇక నీవిషయము మన పాటలో కూర్చిరీతి జూతము.

౧౨. సుందరాంగి సోదరుండు చూడ సాంపైనవాడు
అందమైననూలుల సాంసాండువాడునూ,
రాజుగారిసభకు బోవి రచ్చలోన శూరుడొకడు
సుందరాంగి యన్న నంత జూడనచ్చియు
చెల్లినిమ్మటంచు నతని జెలువమొప్ప బ్రార్థింప
మెల్ల నతడు శూరుడొది మెలకు వొప్పగా
సుభగ! నాచెల్లి వినును శూరవిజ్ఞానిఘనుల
పొందునంచు నాతడవును పొసంగ దెల్పగా,
శూరు డట్లయి కలెస్స! చూడు నాడు శౌర్యమంచు
సరసముగా దనదు శూరతనము మెఱుంగగా,
శస్త్రాస్త్రవిద్యలనూ చాపపిఠి నేర్పులనూ
పరగ వ్యాయామములను పటుతరబుగా
కత్తిసాము కట్టసాము ఘనామైనసాము లన్ని
హత్తించి లోవలి మెలకువల జూపుచు
గరుడపట్టు డేగపట్టు ఘనామైన సాల్యపట్టు
పరుటిపట్టు మొదలయిన ప్రజ్ఞలైనూ
చిత్రచిత్రంబుగాను శౌర్యంపువరుసజూపి
ఆశ్రమతో చూతెయించు నతని నడుగగా,
సుమతి 'మంచితెలివిగలదు చూడ సాంపైనవాడు
చెల్లెడికిని బెండ్లిజేయఁ జెందు సుఖములూ'
శూరు డట్లు దొరకెనన్న కోరిక యుస్సాంఁగుచుండ
తారుమారు చెప్పకుండ దరిసి యతనిని
తగినవాడవోయి శూర! ధన్యుల మింకేల నీకె
మగువఁ బెండ్లి నేకు నంచు మాట నిచ్చెను
—అటలాడి.

అసలు మూలస్లోకములు ఈపాటలో నెట్లు అందముగా పెఱుంగుచున్నవో చూపవలయు ఈపాటికి గమనించియే యుందురు. మూలములో 'ర్విత్తశస్త్రాస్త్రశ్రేయే'—అని యున్నయొక్క-మాట యంతసరసముగ నర్హముగ జాతీయ సంప్రదాయానుసారముగా రచనలో జొప్పింపఁబడినదో చూడుడు. శస్త్రాస్త్రవిద్యల నెంతయందుముతో నిందు వివరించిరో కనుడు. కాని ఇచ్చట ఒక్కయఁశము విచారింపఁ దగును. అది యిది—కన్యకనిచ్చువాక్కు తలి తండ్రులది. సోదరునకు వారు లేనప్పుడు గాని లేక యుపేక్ష చేసినప్పుడు గాని మాత్రమే సంక్రమింపవలసి యున్నది. అట్లయ్యును దేవస్వామి తనసోదరిని వాగ్దాన మొనర్చి సాహించినాడు. దీని కాకర మేమో?

దేవస్వామియును మంచిశూరుడే యైయుండును. లేకన్నవో, శూరుని శౌర్యమును మెచ్చుకొనఁగల ప్రజ్ఞ దుర్లభము కదా! ఇక నిందుగల తెలుగు జాతీయసంప్రదాయమునకు జెందినపట్టులు సాములు అందలి విశేషములు ఆవిషయమునఁ బ్రజ్ఞగల పెద్దలు పరీక్షింపఁదగినవే కాని యలఁతులు కాఁజాలవుకదా! ఎట్లయిన నేమి? కథ రక్తిగలపట్టునకు వచ్చినది. సాధారణముగా మనవాడు—
స్లో. కన్యావరయతే రూపం మాతా విత్తంపితా శ్రుతం,
బాంధవాః కుల మిచ్ఛంతి మృష్టాన్న మితరే జనాః.

అని యందురు. కాని ఈపాటలలో అంతయును తార్కారుగ నే యున్నది. కేవలము అందమునకు ముఱియవలసిన కన్యక సోమప్రభ గుణాకాంక్షియైనది. కేవలశ్రుతివిషయమును విచారణచేసికొనవలసిన తండ్రి హరస్వామి విజ్ఞానమోహమునఁ బడినాడు. మృష్టాన్నమును కోరవలసిన యితరబంధుజనములో జేరిన సోదరుండు దేవస్వామి శూరగుణాభిమాని యగుట తటస్థించినది. ఇది చిత్రము కాదా? ఇక అట్లుని యైశ్వర్యమునకు పొంగవలసిన ఆయమ్మ-సోమప్రభయొక్క తల్లి, ఏసితిలో నున్నదో కొంచెము మనము చూడవలదా? కనుక చిత్ర గింపుడు.

౧౩. ఇట్లుబుండ నొక్కజ్ఞాని యింతిని చూడంగఁ గోరి
చట్టన నాకాంతిల్లి సరసి జూడఁగా

పొచ్చెముగా నామె మాత్ర మెచ్చులన్ని విచ్చి చెప్పి
చెచ్చెర దనమాత్రుల గూర్చి హెచ్చు జూపెను
జ్ఞాని యపుడు కాంతరూచి మానముతో గొంతగడిసి
వినయము తొలుకాడ నా వెలది కిట్లనెన్
జ్ఞాని విజ్ఞాని శూర ఘనులను నిరియించునేని
జ్ఞానిని నే, నాదుమహిమ గాంచు మంచని
ముందువెనుక జన్మల పొందినట్టి సంగతులను
అందచందాల నితర కందువులనునా

యద్భుతాల వింతగాను అందునిందు విషయాల
పొందికగా నందముగా పొసఁగునట్లుగా
కళ్లముందు గాంచినట్లు, కాంచి మించి యెసఁగునట్లు
పల్ల విచ్చి పెట్టినట్లు పఱగఁ జెప్పఁగా
జ్ఞాని వో దనుచునామె ఖనామాగా నతని మిగుల
పూనికతో మెచ్చికొంచు పొంగి వేగనూ
మానవతికి మాంచి సుజ్ఞానిదొరకే మేలయ్యె
మహిళ పెండ్లి చేతుననీ మాట యిచ్చెను.

—అటలాడి అలసినావు.

చదువరులు పైబంతును చిత్తగించిరి. కాబట్టి యీ
పెండ్లిది సంస్కృతాంధ్రములతో బోల్చి యాభాగముల
లోఁగల సారస్యమును రచనాతీతమును స్వయముగా
గ్రహింపఁగల రని విశ్వసించుచున్నాను. సోమదేవనూరి
రచించిన యీశ్వోకములును దానికంటె ఆంధ్రవివరణ
మును వైభాగమును పోల్చుటలో మిగుల దోడ్పడును.
శ్లో. తస్మాత్తాపహరస్వామి

భార్య తత్కాలమేవ సా,
కేనాఽప్యేత్య పృతీయేన
సుతాం తాం యాచితా పృథక్.

జ్ఞానీ శూరోఽథ విజ్ఞానీ
భర్తాఽస్మద్దహితు ర్మతః,
ఇత్యుక్త శ్చ తయా మాత
రహం జ్ఞానీతి సోఽభ్యధాత్.

పుష్ట్యా భూతం భివ్యత్య
తస్మై తాం జ్ఞానీనే సుతాం
ప్రతిజ్ఞాప్రదాతుం సా
ఽప్యహీతిత్రైవ సప్రమే.

పై శ్లోకముల యాగ్రాహనవాద మిట్లున్నది:—
“అసమయగుండే తల్లిని ఒకవిప్రకుమారుఁడు వచ్చి కొను
రిత నడుగ, ఆమె నామాత్రునకు జ్ఞానివిజ్ఞానిశూరులలో
నొకఁడుగాని యన్యఁడు పరికిరాఁడు. నీ వెన్వఁడుని
యడుగఁగా తాను జ్ఞాని యని చెప్పి యతఁడు వర్తమాన
భూతభవిష్యత్తును చెప్పఁగా, ఆమె యాతనికి కన్యను
వాగ్దానము చేసి, ఆయెడవదినమునే వివాహమునకు నేర్ప
ఱచి యుండెను.”

ఈరీతిగా తండ్రి, సోదరుఁడు, తల్లి, సోమప్రభను
ఎవరికిఁ దోచినట్లు వారు వాగ్దానము చేసినారు.
(మూలములో చెప్పినరీతిగా నేడఁదగు) వివాహదినము ఇక
వచ్చుటయే తరవాదు. కీరు మూపురు నిట్లు వాగ్దానము
నొసర్చినను ఎవ్వరిమట్టునకు వారి సోమప్రభముభివృద్ధి
ననుసరించియే తాము వర్తించినట్లు విశ్వసించియున్నట్లు
విదితము. కాని యందఱు నొక్కచోటఁ జేరిన నే గదా
ఆవంత బయలుపడుట! ఇదిగో ఆపుట్టునును వినిపించుచు
న్నాను. చిత్తగింపుఁడు.

ర. ఇట్టు లొక్క రొకరిమాట నెఱుంగ నేయెఱుంగకుండ
గట్టిగాను మాటయిచ్చి కదలివచ్చిరి
వచ్చి యొకరిమాట నొకరు హెచ్చినయాత్రానవించు
వచ్చె చిహ్న, దీని పోలున్ను పెట్టనీ
తఁబడి దరిదోచ కాటై తమతమ మాగ్గాలుపట్టి
నేడుకలరఁ బెండ్లి పనులమాడఁ జేయఁగా
పెండ్లిరోజు దాపయ్యె పెద్దలు చుట్టాలు హితులు
గొండ్లి నేయ ముగురు వరులు కోరి వచ్చిరి
జ్ఞాని విజ్ఞాని శూర ఘనులు మువ్వ రిల్లునేరి
తమి నేతు మేమియంచు నెరులు నొందిరి.

—అటలాడి అలసినావు.

ఏపము గట్టిచిక్కే తటస్థించినది. ఒకరుచేసిన
వాగ్దానము మఱొకరికిఁ దెలియదు. అందఱకును సోమప్రభ
కు శ్రేయమును మార్పుటయందే తాత్పర్యము. కాని అది
యే ఒక్కమాటుగా నీచిత్తనన్ని వేళమున చిహ్నఁ దెచ్చి
పెట్టినదికదా! కానిండు. మనము ఈ సందర్భమునఁగల
సంస్కృతాంధ్రముల నొకపరిగదిని వైకివాదము. అవిషయ.

శ్లో. అశ్వేయ్య శ్చగత సోమత్ర
హరిస్వామి యథాకృతం,
పత్నైశ్చ పుత్రాః చావభ్యా
తం కన్యాదానిశ్చయం,
తా వతం స్వకృతం తస్మై
భిన్నంభిన్న మహావతాం,
సోఽసి తేనాఽఽఽఽఽ జన్మ
వరత్ర మనిమంత్రణాత్,
అశ్వేద్యాహవినే తస్మై
హరిస్వామిగృహే వరాః,
ఆ మయు ర్జానివిజ్ఞాని
శూరా స్తత్ర) శ్రయోఽసి తే.

ఆంధ్రవివరణము వీని కీ క్రిందిది:—మఱునాఁడు హరిస్వామి వచ్చి భార్యకును కుమారునికిని తాను చేసిన వాగ్దానమును తెలియజేసెను. వారు తాము ఒకరి యెఱుక లేక యొకరు చేసిన యాయా కన్యాదాన నిశ్చయముల నాయనతోఁ జెప్పి. ఇట్లు మువ్వరు ఐదురు దాపరింపఁగా హరిస్వామి చిక్కునంబడి చేయు నది లేక చింతిల్లసాగెను. వివాహదినము రాఁగానే ఐదురు మువ్వరును జ్ఞాని విజ్ఞాని శూరాలు హరిస్వామి యింటికి వచ్చిరి:—అని.

మూలమునందు ఒక్కహరిస్వామియే యిక్క-
తోఁదక విచారమున ముఁగె నని యుండఁగా, పాటలో నావిచారమున నందఱకు పాలు ఈమఁబడినది. ఇది యెంతయు సరసముగనే యన్నదని తలఁతును. ఆంధ్ర వివరణములో ఈపట్టున కళా ప్ర పూర్ణులు చేసిన 'దాపరింపఁగా'—అన్న యనవాదము ఎంతో యుచి తమై అగృత మొలుకుచున్నది. పాటలో ఈపదము పడలేదు. ఎయిదను రసనిచ్చితి కలుగలేదు. కాని సోమప్రభస్థితి సెవ్వరును తలపనలేదు.

ఈరీతిగా తడఁబడి దరివోదక కొట్టుకొనుచున్న ను పెండ్లిపనులు విడనాడక వాగు చేయుచునే యున్నారట. అంతలో పెండ్లిలోఁ జ దాపించి పెండ్లికొనుదులు

ను వచ్చి చేరిరట! ఇవి మూలమును మించిన మించులు. ఇంక బిమ్మటివృత్తాంతముఁ జూతము. తర్వాత కథాసరి తాగర మిట్లు కథ నడుపుచున్నది చూడుడు:—

శ్లో. తత్కాలం చాత్ర సా చిత్రం
కన్యా సోమప్రభా వధూః,
అశంకితం గతా క్వాఽసి
న విచిత్యాఽప్యులభ్యత.
తతోఽబ్రవీ ధరిస్వామి
జ్ఞానినం తం ససంభ్రమః,
జ్ఞాని న్నిదానీం బ్రూ హ్యీశు
దుహితా మే క్వ సా గతా?

తచ్చుత్వా సోఽవదత్ జ్ఞానీ
రాక్షసేనాఽపహృత్య సా,
నీతా వింధ్యాటవీం ధూమ—
శిఖన వసతిం నిజాం.

ఇత్యక్తో జ్ఞానినా భీరో.
హరిస్వామి జగాద సః,
హా ధి క్కథం సా ప్రాప్త్యేత
వివాహ శ్చాఽఽహి హా కథం.

శ్రుత్వై తత్ప్రసా విజ్ఞానీ
ధీరో భవ నయామి సః,

త త్రాధు నైవ యత్రైవ
విజ్ఞానీ వదతి తాం స్థితాం.
ఇ త్యక్త్వా తత్క్షణం కృత్వా
రథం సర్వాస్త్రసంయుతం,

తత్రాశోష్య హరిస్వామి
జ్ఞానిశూరా స్స్వగామిని.
తా స ససంప్రాపయామాస
క్షణా ద్వింధ్యాటవీభువి,
జ్ఞానినా తాం సమాఖ్యాతాం
వసతిం తత్ర రాక్షసః.

ఆంధ్రానువాదము:—అసమయమున నొకవింత జరిగెను. ఏమన సోమప్రభ హరిస్వామి మాఁతురు ఎటువ శాయెనో ఏమాయెనో ఎంతవెడకనను అగపడ

దామె, అంతట హరిస్వామి దిగులాంచి జ్ఞానిని—
జ్ఞానీ! నాకొమరిత యిపు డెచ్చట నన్నదో నీవు
చెప్పుము? అని యడిగెను. 'ఘామశిఖండను రక్కసుడు
కొనిపోయి వింధ్యారణ్యములో తనయింట నుండుకొని
యున్నాడు' అని జ్ఞాని చెప్పెను. 'అయ్యో నామత
నాకెట్లు దొరకును? వివాహ మెట్లు జరుగును?' అని
హరిస్వామి మొరవెట్టసాగెను. అంతట విజ్ఞాని 'అయ్యో!
భయపడవలదు. మీకొమరిత యెట్లు నన్న దని యిజ్ఞాని
పలికినాడో, అట్లు మీ మెల్ల నే నీవుచే కొనిపొయి
చేర్చి'—అని యోదార్చి, తత్క్షణమే నానాశస్త్రాస్త్ర
సంయుత మైనరథము నొకదానిని నిర్మించి, అందు వారి
స్థైర్య నెక్కించుకొని కొనిపోయి, వింధ్యారణ్యములో
ఘామశిఖుని యిక్కడ నలిపెను.

ఈభాగమున కీక్రిందిబాటలు పాటలోగలవు:—

15. అశుచు నుండునంతలోన నతిస యుసుందరాంగి
కానరాక మాయ మయ్యె కాంత నితరంగా.

తల్లితండ్రి యన్నయూను దగ్గఱ చుట్టాలు తేరి
తల్లిదండ్రీ జూడవెదుకఁ దరిపోయిరి.

చెల్లువెడకి చేమ వెడకి గట్లన్న కలయ వెనకి
పుట్టవెనకి ధూమి వెడకి పాలతిబాడలూ
అత్రానఁ గనలేక యుడురుసురై యుసి రాగ
చిత్రమంచు తత్తరమునఁ జేరియేడ్చుమా,
యూరకున్న జ్ఞానిజూచి యువిదఁబాడ కేర్పరించి
మీరు చెప్పఁ డనుచు తండ్రి మెల్ల నడుగఁగా.

కల్లడపా తేల వినుడు తన్వీ వింధ్యయడవిగలదు
మల్లఁ డొక్కరక్కసి తాఁ కొల్ల గొనియెసూ
—అట్లూడి.

అని చెప్పినాఁ డట. పాటలో ఆకన్యక మాయము
కాఁగానే తల్లియఁ దండ్రియు మున్నగువా రెల్లరు
నివ్వెఱిపోవుటయు చుట్టాలుప్రక్కాల్గునహా వెనకఁ
బోవుటయు అనుగుసు రగుటయు నిందెంత వనోపార
రీతిని కూర్చుంబడినవో సహృదయులే స్వయముగా
గుర్తింపఁగలరు. ఒక్కొక్కోకమున కింత స్వతంత్రముగా

రసవత్తరముగా రచనచేయుట కెంత లోకానుభవాదు
లండఁదగునో యూహించుడు.

చిరజీవు ఎట్లయిన నేమి? సోమప్రభవాడను
జ్ఞాని బజలుపెట్టఁగల్గినాడు. ఇకను చేయవలసిన
దేమన్నచో, చేతనైనచో స్వయముగా పోయి విడిపించు
కొని రావలసి యున్నది. వింధ్యకు వెళ్లుట గానీ,
అచ్చట బ్రహ్మాండ మగు నా కికారణ్య బ్రహ్మరణ్య
ములో ఆరాత్మసుని గుర్తించుట కానీ, గుర్తించినను
ఆతనితో యుద్ధముచేసి కన్యకు కొని రాఁగల్గుట గానీ
మిక్కిలియు దుస్సాధ్యములు. మఱి యికఁ గర్తవ్య
మేమి? ఊరకొలసినదేనా? అక్కఱలేదు. తర్వాతి
యత్నములకు పాటయే నిరూపించుచున్నది:—

16. అనుచు జ్ఞాని చెప్పఁగానె ఆతిరయన విజ్ఞాని
చిత్రకేతలు మొకటిచేసె (వి) చిత్ర మెప్పఁగా
అందఁ జందుఁ గూర్చి అతయ వింధ్యగిరి జేరి
పొందుగాను కాంతయున్న సదగు గమకొనా,
—అట్లూడి.

ఇక నేమి? జ్ఞానియన్నుండునకును విజ్ఞాని
యన్నుండునకును తగినఫలము వెంటనే కన్పించినది.
కన్యకు రాత్మసుడు దాఁదఁబెట్టినసదుగుండలను మాడ
కనిపెట్టఁగలిగినారు. కాని యింతమాత్రముచే లాభము
న్నదా? సోమప్రభ యిప్పుడు ప్రబలుడగు రాత్మసుని
వశమున నున్నది. ఆరాత్మసుడును సామాన్యుడుకాఁడు.
అంతవాడును ఎన్నియుక్తులు ఎన్నోశక్తులు కలవాడును
కాకున్నచో, పాపము చేపు పెండ్లి—అని కిద్దఱు
కొనియున్న పెండ్లింటినుండి, అంతియంది బంధువులు
చుట్టాలు చూచుచుండిగానే, వటుమాయగా నెత్తికొని
పోగల్గునా? ఇంత యుక్తిగా భీసికొనిపోయినవాడ,
ఒకవేళ నా అమ్మాయిసఁ బంధులు నిచ్చినచో నేమి
చేయవలయునో అలోచించికొనక యుండునా? అం
దులో కూరుడు గదా! మఱి అట్లైన నేమిజరిగిన దని
చదువరులు ఆశ్రయపడుచున్నదా! కనక వినుడు.

ఈక్రిందివి సోమదేవమరియు వివరణార్థలయు
వాక్యములు.

శ్లో. తత్ర తం రాక్షసం క్రుద్ధం జ్ఞాతృశ్చైతన్యనిగ్రతః,
 ఘోరోఽథ యోధయామాస హరిస్వామిపురస్కృతః.
 త దాశ్చ్యో మధూ ద్యుద్ధంతయోర్మామవరక్షసోః,
 చిత్రాస్త్రయోధినోఃస్త్రయ్యర్థం రామరావణయో రివ.
 తుణేన చ ప సంగ్రామదుర్మతస్యాఽపి రక్షసః,
 అర్ధచంద్రేణ బాణేన శూర స్తస్యాఽచ్చిన చ్చిరః.
 హణే రక్షసితాం సోమప్రభామాప్తాంతదాస్పదాత్,
 ఆదాయ విజ్ఞానిరశ్శేఽనాఽజన్మ స్తే తతోఽభిలాః.

అంధ్ర వి వ ర ణ ము:—వారిరాక యెరింగి
 కోపముతో వెలువడిన ధూమశ్శునితో శూరుఁడుపోరెను.
 చిత్రాస్త్రశస్త్రములతో వారు స్త్రీకై పోరినయా పోరు
 రామరావణులపోరివలె లోకభయంకరముగా నుండెను.
 ఇట్లు పోరుచు తుణములో నాశూరుఁడు పోరి దుండగీ
 డైన యారక్కసుని తలను అర్ధచంద్రబాణమునఁ ద్రుం
 చెను. రక్కనుఁడు చుడిసినంతట రక్కసుని యింటి
 నుండి సోమప్రభం గొనితెచ్చి వార లందఱును ఆవిజ్ఞాని
 యరదమున హరిస్వామియిట్లు నేరిరి.

ఇఁక నీభాగములు పాటలో నేరితి పొందింపఁ
 బడినవో వరికింపుఁడు.

౧౭. తనదుబాడ తెలిసెనంచు దద్దరిల్లి యనుర యపుడు
 వేనవేలు దండుతోడ వెడలి వేగము
 కొండరాళ్ల దండిగాను కొట్టి దొర్లించి వారిఁ
 బిండి గొట్టె దానని తా గండు మీరుమా
 ఘోరయుద్ధ మపును చేయ గొబ్బున నేతేరఁజూచి
 శూరుఁ డపుడు కత్తివట్టి వీరుఁ డగుచునూ
 కంఠకంఠ మునుచు కత్తి చెంచుచెంచునాను దుముక
 రంగుగాను అతనిసేన రాపాడెనూ
 క్రూరుఁ డైనరాక్షసుండు కోపమాన దూక నతని
 ధీరుఁడగుచు నెదిరి వేగ డీకొనుచునూ,
 గుచ్చిపట్టి రక్కనుని కొదమసింగంబువలెను
 చచ్చునటులఁగొట్టి యా సకియఁ డెచ్చెనూ.

అంత వా రందఱూను వింత లెల్లఁ జెప్పికొంచు
 మంతనంబు లాడికొంచు మఱి వేగ మే

స్వస్తివాచనాల ప్రజలు సంస్తుతింపఁ జక్కఁగాను
 నుండరానితోడ యిట్లు సాచ్చి రంతటా.

—ఆటలాడి.

మూలములోఁగల రామరావణులఁబోలె చిత్రా
 స్త్రయోధులగు వారికి జరిగిన యుద్ధము, రాక్షసుని
 సంగ్రామదుర్మదత్వము మొదలయిన సారస్యములు పాట
 లోని కెక్కనిమాట నిజమే. అయ్యును, అసుర దద్దరిల్లి
 యుద్ధమునకు సిద్ధపడుట, కొండరాళ్ల దండిగా కొట్టి
 దొర్లించుట, గండుమీరుట, కంఠకంఠముని కత్తితో
 చెంచుచెంచున దమికి నరుమాడుట—ఇత్యాదులు ఆ
 లోపమును తీర్చుటయే గాక, రచనలో నెక్కుడు
 స్వతంత్రతను, రసస్ఫురణను, యుద్ధరంగపుతీవ్రతను ప్రత్య
 త్తము చేయఁజాలియే యున్న విని నావిశ్వాసము. చివ
 రకు చచ్చునటులఁ గొట్టుటమాడ చాల సరసముగా
 నున్నది. ఈపదము చచ్చేట్లుగొట్టి—యని యున్నచో
 నింకను నెంత మిచ్చుననుకొందును.

౪౭. ఎట్లయిన నేమి? సోమప్రభను మఱుల దే
 గల్గినారుకదా. ఇఁక వివాహము జరుగవలయును. ఇది
 యైనను ఇప్పటికైనను నిర్విఘ్నముగా జరిగినచో మన
 ము నానందింపవచ్చును. కాని అట్లుకాక మఱుల నొక
 గొప్పకిక్కు కలుగుచున్నది. అది ఇదివఱలోవలె జ్ఞాని
 విజ్ఞాని శూరులవలన నెట్లెట్లో గట్టెక్కునదిగా తోచ
 లేదు. ఇంకకు మున్ను రాక్షసాపహృత యైన సోమ
 ప్రభకు తిరిగి తెచ్చుటలో జ్ఞానబలము కాని, విజ్ఞానబలము
 గాని, శౌర్యబలము గాని పరస్పరసహకారము నొందినవే
 కాని పరస్పరము విరోధింపలేదు. ఇప్పు డట్టి నూచనలు
 ఆరంభమైనవి. చిత్తగింపుఁడు—ఇదియే ఆ నూచనలు :

౧౮. పిల్ల పెండ్లివేళ వచ్చె పెద్ద లపుడు వచ్చి వక్షల
 యుల్లములం దొక్క శంక యుబి కె నవ్వనూ:

జ్ఞానివిజ్ఞానశూర ఘనల కంతవాడు గల్గె
 తాన పెండ్లికొడుకుగాను దనరవలె ననీ!

జ్ఞాని యపుడు ముందుఁజొచ్చి తాన యర్హుండనంచు
 తనదు ఘనత నిట్టులనీ తడవఁ జొచ్చెనూ :

నుండరాని యున్న జాడ పొందుగ నేడెల్లకున్న
అందముగా పెండ్లి యెట్లు యలగు నం దనెన్.

నిజము చెప్పె యీజ్ఞాని నెలతతావు నెఱుంగకున్న
జాల యెట్లు దొరకునంచు ప్రజలు పల్కరీ.

—ఆటలాడి.

మంచి రసవత్తరమైనపట్టు. ఇప్పుడు జ్ఞాని విజ్ఞాని
శూరులకు కల్గినది సంఘర్షణ. ఎవ్వరిమట్టుకు వారికి
స్వోక్తులైన పాపముకముగా విజృంభించుచున్నది.
అందు నందఱకన్న ముందుగా స్వాధీకృతమును రూపించు
టకు జ్ఞాని దొరకొన్నాడు. అతనివాదమును విన్న
యప్పటిప్రజలే అవాదమును నిజమే నన్నారు. ఇంక
దక్కినవారి ప్రసక్తితో బని యేమి? పాపము జ్ఞానికి
కొంతదైర్యము వచ్చియుండవచ్చును. మఱి అట్లయిన
దక్కిన యాధ్యురవిషయ మేమి? వారు మాత్ర మారక
యుండురా? ఊహా! ఊండలేదు. విజ్ఞాని లేచినా
డు. ఎందుకూ? తన కెక్కుడు హక్కు గలవని నిరూపించు
టకు. అతనివాద మిది:—

౧౯. అంతః దనా యాసలన్ని యడియాస లయ్యె నని
చింత హెచ్చు మనసున కిట్టింత యెత్తఁగా,—
విజ్ఞాని లేచి తనదు ప్రజ్ఞ మాపకున్నయెడల
ప్రాజ్ఞ లీబాల నెట్లు పడయువారలో?
కాన నాకు గాంత యగుట ఘనా మైన ధర్మ మగును
పూనికతో నరసి మీరు పోల్చి చెప్పఁడనెన్
ఇదియునిజమెయంతకన్న నుదతినితఁడుచూచియున్న
రథము కల్లఁబట్టిగా రమణి దొరకెను;
కనుక నితఁడె వరుడుగాను కన్యక కేర్పడు
జహలు పల్క విజ్ఞాని చాటె విజయమూ.

—ఆటలాడి.

ధర్మపురివాలులో బసినది కథ ఈ మధ్యనర్దులు
వొలుత జ్ఞానిదే న్యాయ మనినారు. మఱల విజ్ఞాని
మాటకు అంతకంటెను సరి యన్నారు. పాపము జ్ఞానికి
పాటికి ఒడలు చల్లబడినది. కాని విజ్ఞానికి కొంచెము
మొగము పచ్చబడినది. ఇదమాత్ర మేమి? నిలుచునో
లేదో యెవరికిఁ దెలియును? ఏమందురా? తీర్చురలా!

ప్రజ్ఞానిధులఁ దలదన్నచున్నారు. వారి విచక్షణత
యన్ననో యెత్తువారిబిడ్డ!

మఱి కొంచెము దీని నివట నిలిపి సంస్కృతాం
ధ్రముల రచనఁ జవిమాతము.

ఇదిగో సోమదేవమూరి రచనము, పరిక్షింపుఁడు:

జ్ఞో. హరిస్వామిగృహం ప్రాప్య
లేమాం లగ్నో ప్యుపస్థితే,
జ్ఞాని విజ్ఞాని మూరాణాం
వివాద ఉదధూ నృహాణ;
జ్ఞానీ జగద నాఽరం చే
జ్ఞానీ గూం త దియం కథం,
ప్రాప్యేత? కన్యా గూడస్థా
దేయా మహ్య మసావితః.

విజ్ఞానీ త్వవద న్నాహం
కుర్యాం చే ద్వ్యోకం రథం,
గమాగమా కథం స్వాతాం
దేవానా మివ వః త్తజాత్,
కథం స్వా చ్చారథం యుద్ధం
రథినా రక్షసా సహ,
తస్మా నృహ్య మియం దేయా
లగ్నో హ్యేష మయార్జితః.

నేంకలరాయశాస్త్రులువారి తెలుగు ఇది వైఖోకము
లకు:—అంత నచ్చట లగ్న వేళకాఁగా, జ్ఞాని విజ్ఞాని మూర
లకు మువ్వరకు నిట్లు జగడము కలిగినది. జ్ఞాని చెప్పెను:—
'నే నెఱుంగుంటినా, ఎటనో దాచుటకంటెను నున్న
యీకన్య మీ కెట్లు దొరకును? కాన నీకన్యకను నాకు
ఈయవలసినది.' విజ్ఞాని చెప్పెను:—'నేను నింగి
జరించు మాయయరదమును చేయనేని, మీకు తుణములా
దేవతలకుఁబోలె రాకపోక లెట్లవడును? రథము కలవా.
దైన రక్తమనితో రథములేక యుద్ధ మెట్లు జరుగును
కావున నీకన్యాయను నా కీయవలసినది. ఈ లగ్నమున
నేను గడించెదని'—అని.

ఇంక మూరుండేనా అంత తీసిపోవునది? ఇతఁడ
అసలే గుండెలు తీసినబంటు. అపైని నిజముగా మాడఁ

శూరుఁ డన్నమాటను సార్థకము చేసినవాఁడు. రాక్షసుని
మాఁడు నిమసాలలో ముక్కచెక్కలు చేసినవాఁడు.
ఇతఁ డేమనుచున్నాఁడో విందమా? సరియే.

శ్లో. శూరోఽపుష్టవాచ హన్యాం చే
న్నాఽహం తం రాక్షసం రణే,
తద్యువాభ్యాం కృతే యత్నేఽప్యేతాం
కన్యాం క ఆనయేత్?

తస్యవ్యా మేషా దాత వ్యే
త్యేం లేషు వివాదిషు,
హరిస్వామీ త్మణం తూష్ణీ
మానీ దుద్భాంతమానసః.

పై శ్లోకములకు కళాప్రపూర్ణుల యాంధ్రరచన
మిది:—శూరుఁడు పలికెను:—“నేను రక్కసునిఁ
బోరఁ బరిమార్చిన మీ రింకవురు ఏమి యత్నములు
చేసినను ఏమి ప్రయోజనము? కన్యను ఇట కెవఁడు
తెచ్చును? కావున నీకన్య:ను నా కీలరిసినది—”
ఇట్లు వారు జగడము లాడుచుండఁగా హరిస్వామి
యేమియుఁ దోఁపక యూరకుండెను—అని

ఇంక నీసందర్భమున మనము పాటను పరికింతము
గాక. రండు—

౨౦. ఇంత కష్టపడినాకు ఇంతి చేజాలునేమొ
కుంత యడ్డువడుదు నంచు చింత గూరఁగా,—
శూరుఁ డత్రుడు ధైర్యమునను సొంపునింపు గల్గునట్లు
వారిఁ జూచి పలుకసాగె నరస నిల్వనీ:—
అగును నింతము! తన యతివ యెట్లు లభ్య మగును?
పగల యన్నవిధముఁ జెప్పె బాలుఁ డీతిఁదూ,
అచటఁ జేర రథముఁ జేసె యల్ల విజ్ఞాని, నిజము,
అచల మగును నాచు హక్కు అరసి చూచినా:
అసురబాడ జెప్ప నేమి? యరదము సృష్టింప నేమి?
కసిమసంగి యతనిఁ జంప ఘనుఁడు లేనిచో?
మాన మొక్కలెక్కఁగొనక ప్రాణముపై చాసవీడి
నేను పోరి తెచ్చితి నీ నెలఁతి నిజ మిది:

కాన కాంత నాదుసాత్తు కాసంత ధర్మపథము
పూని యోదించి చెప్పుడు బుద్ధి నంతలూ.

—అటలాడి అరిసినావు.

శూరునివాదము అందఱకు నచ్చినదో లేదో?
కాని మూలమునందు వీరివివాదమునకు బదులు నెప్పలేక
విభ్రాంతుఁ డైనట్లు లాన్నది. తెలుఁగుపాటయందన్ననో,
ఒక్క-హరిస్వామి మాత్రమే గాక యింతవఱకును ధర్మ
పన్నాల జదివి తీర్పులుసాయించిన మధ్యవర్తులుకూడ,
ఊరకున్నారు. గాలినాన వచ్చినది కథ కట్టిం దనునట్లు
మనకథమాత్రమే గాక పాటకూడ ఇంతతో కట్టువడు
చున్నది. చివర ఎట్లు ముగియుచున్నదో చెప్పు చుందరా?
ఇదిగో వినుండు:—

కాంత ధర్మపథమునుండి కాసంత దొలఁగ కుండ
చింతఁజేసి యెవరి దగునో? చెప్పు వేగమే;
జ్ఞాని విజ్ఞాని శూర ఘనులు మవురిలోన నెవ్వఁ
డాయింతి మగఁ డానో యమ్మ చెప్పుమి?

అటలాడి అరిసినావు

పాట పాడి బడలినావు

యుక్తిపాటలోని ప్ర

త్యుక్తి నెప్పకే?

సింహవల్లకనము:— ఈ పాటకు సంబంధించి
సంతవఱకుసంస్కృతకథామూలమును, కళాప్రపూర్ణులవారి
ఆంధ్రానవాదమును నిచ్చితిని. వీనివలన చదువరులు
చదువుసాములురాలి పాప రుల వాఙ్మయమునందు నైతము
ఎట్టి రత్నములు గలవో పోల్చుకొందురుగాక. రత్న
ములును, జాతును ఆకరోద్భవములే యైనను ప్రయత్న
విశేషమునఁ గాని శోభింపఁజాలవు రత్నములు కనుక
విద్యద్వియర్థకులు ఈ వాఙ్మయమునెడ ననాదరము వీడి
విమర్శించి ప్రకాశత నొసంగుట వారికి ధర్మము. తక్కి
నవి వారియిచ్చాగ్రీనములు. వివరణమునను, విమర్శననుఁ
గల యనాచిత్యసంభవములు నావిగనే భావింపఁదగును.
రచయితవి ఎంతమాత్రమూ కావు.

౧

సిరులక్ మించినవాడటంచు బహుదాసీదానవర్గంబులక్
గరులక్ గల్గినవాడటంచు బహుభోగాభ్యుం డటంచుక్ మహా
హరులక్ గల్గినవాడటంచు సధికారాచూఢుడంచుక్ సదా
నరులక్ నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక్ నమ్ముమా!

౨

సిరులక్ జేకురజేతురో విభవముల్ సిద్ధింపగా జేతురో
పరమారోగ్యము సంఘటింతురో జరావ్యాధుల్ నివారించురో
ఘరిపూర్ణాయువు గల్గజేయుదురో దంభప్రజ్ఞలే గాని యీ
నరులక్ నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక్ నమ్ముమా!

౩

సిరిమంతుల్ సిరులిచ్చినక్ నిలుచునే శ్రీమంతు లొక్కప్పుడు
ర్భరచారిద్రవ్యదశావశాత్ము లగుచుక్ రారాని దుఃఖింబులక్
దురపాయంబుల జిక్కి స్రుక్కుటలు నెండుజూడమే మూఢులక్
నరులక్ నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక్ నమ్ముమా!

౪

సిరు లేలేశమొ యివ్వనేర్చు నవి రక్షింపంగ దానేర్చునే
సిరులక్ నిల్వగనేర్చుగాక నరు డాశ్రేయంబు లీనేర్చునే
స్మరణీయుంశితరంప లేడు హరియే సర్వార్థసంధాత యీ
నరులక్ నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక్ నమ్ముమా!

౫

కరుణాసాగరు డార్తబంధుడు జగత్కల్యాణసంధాత సం
స్మరణాంభోనిధి నొక సాధుజనహృత్సృష్ట సంవాసి దు

ర్భర సంసారహరుండు భక్తసుమనోవాంఛాప్రదుండుండగా
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౬

దురహంకారలు గర్వచిత్తులు సదా దోషైకదృక్కుల్ మహా
దురితాచారపరాయణుల్ చపలచిత్తుల్ మత్తులున్ ధూర్తులున్
షరమార్గప్రతికూలవర్తనులు లోభగ్రస్తు లాశాపకుల్
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౭

కరుణాదూరులు వంచనాపరులు శుష్కాజ్ఞిప్రియాలాపకుల్
పరవిద్యాబల విత్తవృద్ధులు సహింపక లేని నీచాత్మకుల్
షరదాక్షిణ్యపరోషకారరహితుల్ స్వార్థప్రియుల్ మత్సరుల్
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౮

నరు లెవ్వరును సర్వసంపదలతో నానాధికారాలతో
సరస శ్రద్ధలతో మహామహిమతో జానొందిరేనిక పరా
శ్చరునిక గూరిచి వారుచేసిన సుపూజాలభ్యముల్ సర్వముక
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౯

దొరలక దిట్టి సమగ్రుడుక సరస్రుడుక దూరార్థసందర్శియుక
పరదాక్షిణ్యుడు స్వాశ్రితావసమహాప్రావీణ్యుడుక పుణ్యుడుక
దొరకంజాలడు సుమ్ము ముజ్జగములందుక నమ్ము నామాట నీ
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

మయూరుడు గీర్వాణసారస్వతాకాశమున
గాళిదాస భవభూత్యాదిమహాకవిసత్త
గణంబున స్వీయప్రభతో విరాజిల్లుచున్నాడు.
ఈతని సంస్కృతకవిత్వము మృదుమధుర
మైనది. భక్తజనాహ్లాదకరమైనది.

ఇతడు క్రీస్తు చనిపోయిన తరువాత,
యేడవశతాబ్దిపూర్వార్థముననున్నట్లు చారిత్ర
పరిశోధకులు నిర్ణయించుచున్నారు. ఈతని
జన్మస్థలముచుగూర్చిగాని, బాల్యముచుగూర్చి
గాని తెలిసికొనుటకు చారిత్రాధారములు
కాన్పింపవు. కాని యితడు 'జాంగలికు' డని
పేర్కొనబడియున్నాడు. జాంగలికు డనగా
విషవైద్యుడు. ఇతడు సర్పదష్టులగువారిని
మంత్రములచేతను ఓషధులచేతను, ప్రాణ
హనిరాకుండ యెట్టి సర్పవిషములైన నాశ
మొనర్పగల భిషగ్వరుడై ప్రసిద్ధిపడసెను.

ఇతడు, నాగానందము, ప్రియదర్శిక,
రత్నావళి యను ప్రసిద్ధము లగు సంస్కృత
వాటకములకు రచించిన శ్రీహర్షుని యాస్థాన
మందుండెను. ఇట్ట బాణుడును హర్షుని యాస్థా
నమందే యుండెను.

ఈతని సంస్కృతకవితాప్రాగల్భ్య మొక
ప్పు డీతడు వారణాసీపురమున నొక విద్య

త్సభలోఁ దారచించిన శ్లోకములను జదువ
సభికుల సమ్మోదమును బడసి మెప్పుగ నెను.
క్రమముగ నీతని గీర్వాణకవితాధోరణిని
గూర్చియు, నిరర్గళపాండిత్యమును గూర్చియు
శ్రీహర్ష నృపాలునకు కర్ణాకర్ణిగా తెలియ
రాగా, నాతడు మయూరునిఁ దన యాస్థాన
మునకు రావించి, యాతనిని గారవించి తన
యాస్థానవిద్వాంసునిగా నిలిపెను. అంతకుఁ
పూర్వము హర్షుని యాస్థానమున బాణుడు
గీర్వాణకవిత్వమున ఎన్నెయు వాసియుఁ గాంచి
యుండెను. కాని మయూరుడు సంస్కృతకవి
త్వమున బాణుని ప్రతిస్పర్ధి యయ్యెను. శ్రీ
హర్షుఁ డొనఁగిన సమస్యాశ్లోకముల నొకరిని
మించునట్లొకరు సముచితముగ పూరించి
రాజును మెప్పించుచుండిరి. కొంతకాలమైన
తరువాత నీకవితల్లజులకు బాంధవ్యమేర్పడెను.
మయూరుని సోదరియో, కుమార్తెయో
బాణుని కీయబడి వివాహము గావింపబడెను.
ఇట్టి బాంధవ్య ముండినను కవిత్వరచనమునం
దొందారులు ప్రతిస్పర్ధులగుట మనస్పర్ధలు
హెచ్చెను. కవిపోషకుడగు శ్రీహర్షుడు రస
గ్రహణపారీణు డగుట నీ కవిద్వయమున
సామరస్యమును గల్గించుచు వచ్చెడివాడు.

మయూరుని కుటుంబజీవనమును గూర్చి
చార్త్ర కాధారము లేమియు లభింపకపోయినను
శంకుకుండను కుమారుఁ డొక డుండినట్లు తెలి
యచున్నది.

ఒకానొకప్పుడు కాశీలో జరిగిన విద్యద్వి
షయక వివాదమునందు మయూరుఁడు తీవ్ర
చర్చనలిపి యందు జయముగాంచి యచటి
పండితులచే మిగుల బహూకరింపబడెను.

బాణుఁడు రచించిన చండిశతకమునందలి
కవితాశైలియు, ధారయు, మయూరుఁడు రచిం
చిన సూర్యశతకమునందలి కవితావైభవము
నొకదాని కొకటి తీసిపోకయుండును.

మయూరుని తరువాత సంస్కృతకవులు
తమకావ్యములందు మయూరుని మహాకవిగాఁ
జేర్కొని స్లాఘించియుండిరి. ఇతని సమకాలి
కుండైన బాణుఁడు తన 'హర్షచరిత్ర'మున
హర్షుని బాల్యన్నేహితులను కొందఱినిఁ జేర్కొ
నుచు, వారిలో జాంగలికమయూరకు డను
నొకడున్నట్లు తెలుపుచున్నాడు.

కల్పాణుఁడు తన "సూక్తి ముక్తావళి"లో
మయూరునిగూర్చి యిట్లు వ్రాసెను:

శ్లో. దర్శం కవిభుజంగానామ్,
గతశ్రవణ గోచరమ్,
విషవిద్యేవ మాయూరీ,
మాయూరీవా, నికృంతతి.

మయూరుని సూర్యశతకముపై వ్యాఖ్యను
రచించిన జయమంగళు డనునతఁడు మయూ
రుని గుఱించి యిట్లు వ్రాసెను:

శ్లో. భక్తా మయూరవక్త్రాబ్జ
పదవిన్యాసశాలినీ ।
నర్తకీవ పరీనర్తి
సభామధ్యే సరస్వతీ.

హర్షుని రాజ్యకాలమునాటికి పౌద్గమత
ము క్షీణింపనారంభించినను, హర్షుని రాజ్యమున
సధికముగ వ్యాప్తినొందియే యుండెను.

మయూరుఁడు జైనమతస్థుఁడు కాఁడు.
ఇతఁడు సూర్యోపాసకుఁడు, సూర్యభక్తుఁడు.
హర్షునికాలమున జను లనేకులు సూర్యుని
బ్రత్యక్షదైవముగ నమ్మి సూర్యభగవానుని
విగ్రహరూపమును ప్రతిష్ఠించి పూజించుచుండి
రి. శ్రీహర్షుని రాజ్యకాలమున చైనాదేశము
నుండి వచ్చిన "హ్యుయాత్సా" హర్షుని
ప్రధాననగరమునకు వచ్చి యచ్చట తాను
చూచిన విషయముల నొక గ్రంథమున
వ్రాసెను.

శ్రీహర్షుఁడు ప్రయాగలో నొక మత
సంబంధమైన యుత్సవమును జేయించెను.
యా యుత్సవకాలమునందు బుద్ధుని ప్రతిమ
యొకదినమునను, సూర్యవిగ్రహ మొకదినము
నను, శివునివిగ్రహ మొకదినమునను ప్రాధా
న్యముగఁ బూజింపబడెను. ఇందువలన సూర్యో
పాసకు లనువా రొకమతమువారుగ హర్షుని
కాలమున నుండిరని తెలియుచున్నది. అట్టి
సూర్యోపాసకులలో మయూరుఁ డొక భక్తా
గ్రేసఁడని చెప్పవలసియున్నది.

మయూరుడు ధారానగరమును గాజ
ధానిగాఁ జేసికొని రాజ్యమేలిన భోజుని యాస్థా
నమం దుండెనని జైనచరిత్రకారులు వ్రాసి
యున్నారు ఇది సత్యము గాదు. ఏలయన,
భోజుడు పదునొకండవశతాబ్దివాఁడు, హర్షు
డన్ననో యేడవశతాబ్ది పూర్వభాగమందలి
వాడు, మయూరుడును ఏడవశతాబ్దిపూర్వభాగ
మునం దున్నట్లు చరిత్రాధారములు కాన్పించు
చున్నవి. జైనచరిత్రకారులు హర్షునికి బదులు
భోజుడని మార్చి కథలు వ్రాసియున్నారు.

మయూరుడు వ్రాసిన గ్రంథములలో
సూర్యశతకమొక్కటిదక్క. మరొండు గ్రంథ
మేదియు చారిత్రకపరిశోధకులు లేదనుచు
న్నారు. శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ
శాస్త్రిగారు తమ “సంస్కృతకవిజీవితముల”ను
గ్రంథములో మయూరుడు సూర్యశతక మొ
క్కటియేగాని మరి యేయితర గ్రంథములును
రచించియున్నట్లు పేర్కొనియుండలేదు. కొలం
బియా యూనివర్సిటీవారు ప్రకటించిన ‘మయూ
రుని సంస్కృత గ్రంథముల’ను గ్రంథమున
మయూరునిపని నిర్ధరించుటకు తగిన యనేకము
లగు చాటుశ్లోకములు సేకరింపఁబడి యున్నవి.
అట్టివానిలో “మయూరాష్టకము” అనునది
యొకటి.

మయూరునికి శ్వేతకుష్ఠరోగము కలుగు
టకు కారణముగా నొక గాథ చెప్పబడినది. ఆ
రోగినివృత్తికై మయూరుడు

శ్లో. హుతాశనా ద్భూతి మిచ్ఛేత్
జ్ఞానమిచ్ఛేత్ మహేశ్వరాత్

ఆరోగ్యం భాస్కరా దిచ్ఛేత్
మోక్షమిచ్ఛే జ్ఞాన్దానాత్.

అనునట్లు తన కారోగ్యము భాస్కరనివలననే
కలుగగలదను పూర్ణవిశ్వాసము కలవా డగు
టచే సూర్యుని నూరుశ్లోకములలో నభివర్ణించె
ననియు, నానూరుశ్లోకములే సూర్యశతక మని
యు ప్రతీతి.

బాణునిభార్య మయూరుని కుమార్తెయో,
సోదరియో, యైయున్నది. మయూరుడు
కొంఠాకతతి పరదేశ మేగి కొన్ని సంవత్సర
ములు గడచినపిమ్మట స్వదేశమునకు వచ్చెను.
బాణునిభార్య యీతనికింట బడెను. కాని
యీతఁ డామెను తన సోదరిగ (కుమార్తె
నుగాగాని) గుర్తింపనేరక యామె నొక పర
విలీనవతిగాఁ దలచి యామె నొకకాముకునిఁ
బోలె వర్ణింప మొదలిడెను.

శ్లో. ఏణీదృశః పాణిపుటే నిరుద్ధ
వేణీ విరేజే శయనోత్థితాయాః,
సరోజశోశాదివ నిస్సరంతీ

ప్రణేణీ ఘనీభూయ మధువ్రతానాం.

మయూరుడు తనకు తండ్రియయ్యు, లేక
సోదరుడయ్యు తన్నిట్లు వర్ణించినందుల కామె
కడు కినిసి మయూరుని “శ్వేతకుష్ఠరోగపీడి
తుడవు కమ్మ”ని శపించెను. తదనుగుణంగా
నతనిపూర్వజన్మకృతమగు కిర్మగూడఁ ననుభ
వింపదగుకాల మాసన్నమాయెను. శాపవశం
బున నతఁడు శ్వేతకుష్ఠరోగపీడితుడై కడు
బధపడుచు బాగుగయోచించి శతవల్లీనిర్మిత

మును, తాళవృక్షశిరమనుండి వేలునట్టియు
ఊలికయందు పవిత్రుడై సూర్యభగవానుని
గూర్చి నూరుశ్లోకములతో స్తుతించెను. ఒక్కొక్క
శ్లోకమును చదువుచు నొక్కొక్కతీగను
ఛేదించుచుండెను. ఇట్లు నూఱుతీగలను ఛేదించునప్పటి కతనివ్యాధి నిర్మూలమయ్యెను.

మఝూరుడు రచించిన "మఝూరాష్టక"
శ్లోకము లొకభూర్జపత్రముపై నాగరలిపిలో
వ్రాయబడెను. ఈభూర్జపత్రపు వ్రాతప్రతిని
౧౮౯౨ వ సంవత్సరమున మార్కు ఆరెల్
స్టీన్ (Marc Aurel Stein) అనుదొర కాశ్మీర
దేశములో శ్రీనగరమున, కొన్ని భూర్జపత్ర
పు వ్రాతప్రతులతో కూడ కొనెను. అదిది
గలదు. ఈభూర్జపత్రపు వ్రాతప్రతి సప్తశతక
ము, లౌకిక సంవత్సరము ౪౭ జూలియన్
కాలెండరు ప్రకారము ఆగస్టు ౧౩ వ తేది,
౧౬౧౧ సం. నాటిదని తెలియుచున్నది.

ఈభూర్జపత్రము టుబింగన్ ట్యూబింగన్
యూనివర్సిటీ లైబ్రరీ (Tubingen University Library) లో నున్నది. ఈ భూర్జపత్రము
లోని శ్లోకములను యింగ్లీషులిపిలో తనగ్రంథ
మున జార్జి పెయిన్ క్వీక్స్ బాస్ దొరగారు
సంస్కృతసారస్వతప్రియులకు సమర్పించిరి.

"మఝూరాష్టక" శ్లోకములు

౧. యాసాకాభక్తముక్తా

ప్రచలితనయనా హంసలీలా ప్రజంతీ
ద్వాహస్తా కుంకుమాద్వా
కనకవిరచితా.....

.....శేగతాసా

బహుకుసువయుతా బద్ధవీణా హంసంతీ
తాంబూలం వామహస్తే

మదనవశగతా గుహ్యశాలాం ప్రవిష్టా.

౨. యాసాకాభక్తముక్తా

ప్రచలితనయనా స్వేద లగ్నాంగవస్త్రా

ప్రత్యూషే యాతి బాలా

మృగభవచకితా సర్వత శృంకయంతీ.

కేనేదం వక్త్రోద్దం

స్ఫురదభరరసం, పట్టజేనైవ పీతం

సర్గాః కేనాద్యభక్తో

హరసయనహతో మన్మథః కన్యతుష్టః.

౩. యాసాకాస్తనపీనభారకతిని,

మధ్యే దర్శిదావతీ

విభ్రాంతా హరిణీ విలోలనయనా

సంత్రస్తయుధోద్గతా

అంతఃస్వేదగజేంద్రగండగళితా

సంలీలయా గచ్ఛతీ

ద్వష్టా మాః మిదం ప్రియాంగగహనం

వృద్ధోఽపి కామాయతే.

౪. వామేనాఽఽవిష్టయంతీ

ప్రవిరళకుసుమం కేశభారం కరేణ

ప్రభ్రష్టం చోత్తరీయం

రతిపతితగుణా మేఖలాం దక్షిణేన

తాంబూలం శోభ్యమానా

వికసితవదనా ముక్తకేశాన రాగా

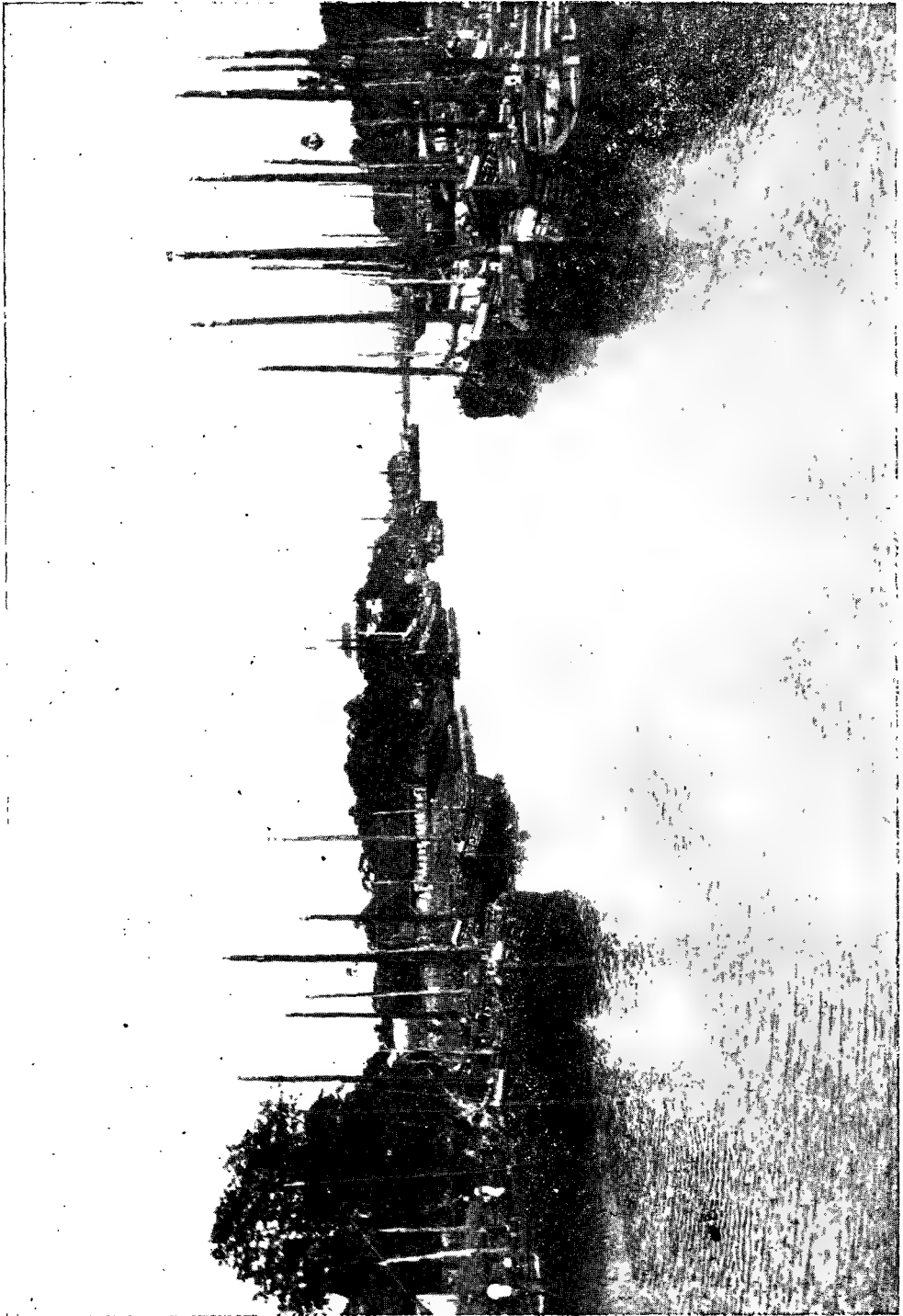
నిష్క్రాంతా గుహ్యదేశాత్

* మదనవశగతా మారుతం ప్రార్థయంతీ.

నేనూ వడుకుతూన్నా
ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ యం. కే. రంగస్వామయ్యంగారు, చెన్న పురి.

ఆ క స్పి క ఛా యా చి త్ర ము లు (SNAP SHOTS)

కాళీనాథ కాలువ-పడవల రేవు

ఛా.యా.చిత్రకారుడు : శ్రీ యం. కే. రంగస్వామి కళ్యాణం గారు, చెన్నై.

౧. యాసాకా నవయావనా శశిముఖ

కాంతాఽఽపతీగచ్ఛతీ
నిద్రావ్యాకులితో, విఘ్నార్థ నయనా
సంకల్పబింబాధరా
కేతై ర్వాక్యకులితా నఖై ర్విదళితా
దంతైశ్చ ఖండికృతా
కేనేదం రతిరాక్షసేన రమితా
శార్దూలవిక్రీణితా.

౨. యాసాకా పరిపూర్ణచంద్రవదనా

గౌరీమృగాక్షోభినీ
లీలామృతగజేంద హాసగమనా
... ..

నిశ్వాసాధరగంధశీతలముఖ
వాచామృదూల్లాసినీ
నశ్శౌఘ్యః పురుషః సజీవతివరో
యాస్యాత్ప్రియా హేద్యశీ.

౩. యాసాకాజఘనస్థలీ సులలితా

ప్రోన్మత్తకామాధికా
భూభంగం కుటిలం త్వనంగధనుషః
ప్రఖ్యం ప్రభాచంద్రవత్
రాకాచంద్రకపోలపంకజముఖ
తామోదరీ సుందరీ
వీణాదండమిదం విభాతి తులితం
వేల్లద్భుజం గచ్ఛతి.

౪. యాసాకా రతిహావభావ విలస

చ్ఛందాననం బిభ్రతి
గాత్రం చంపకదామ గౌరసదృశం
సీనస్తనా లంబితా
పద్భ్యాం సంచరతి ప్రగల్భ హరిణీ
సంలీలయా స్వేచ్ఛయా
కించైవా గగనాంగనా భువితలే
సంపాదితా బ్రాహ్మణా.

నా ప్ర భూ!

పురిపండా అప్పలస్వామి గారు

నా ప్రభూ! నీసథాన సంధ్యా ప్రసూన
మై పారలుండాశిరాన త్వ దంఘ్రికార
జోలహమాల్య భాగ్యమృ సోకదేమో!
ఇట రేజవిగోడ్పులపుడే క్రమించెనోయి!
శ్రీచరణనూపు రారవా శ్లేషమునకు
దాచుకొనిన చివరియూర్పు తలగునేమో
చాచుకొనిన చిరుదళాల్కు నడలు నేమో,

ఆపలేనోయి ఈపవనాతిరేక
మీరజనిలోహపద దళనైకభరము.
ధూళినై పొగనై తూలితూలి ఈమ
లీమనపు దారులందె జీర్ణింతు నేను
ఈవు నాస్వామి ఏచిహ్న మేని కనక
కడచిపోదువు వెలుగుమార్గాల నడచి.

సంస్కృతవర్ణ సమామ్నాయము

శ్రీపరవస్తు వేంకట రామానుజస్వామి గారు, యం. ఏ.

(2 సంపుటము ౧ సంచిక తరువాయి)

౧౬. హల్లులకు వ్యంజనము లని పేరు. 'వ్యంజనంతి (ప్రకటాన్ మర్వంతి) అథానితి వ్యంజనాని' అని ప్రాతిశాఖ్యలో జెప్పబడి యున్నది. హల్లులచేతనే మనుజు డుచ్చరించు ధ్వనులు వ్యక్తమవుచుండునని మన్నవి. హల్లులే మనుజుల కసాధారణధ్వనులుగా నున్నవి. హల్లులచేతనే పదము లర్థవత్తు లగుచున్నవి. స్పర్శలనియు, అంశస్థలనియు, ఊష్మలనియు నివి మూడు విధములుగా విభజింపబడి యున్నవి. స్పర్శల యుచ్చారణమున ఇగ్గోత్పాదకావయనముల కేవల యొక స్థలమున బూర్తియగు స్పర్శయందును. ఇట్టి స్పర్శ లేక పోవుటచే బ్రతిబంధకము లేక బహుమతో నిశ్శ్వాసము పైకి పోవునప్పుడు జన్మించిన వర్ణము లూష్మలని వ్యవహరింపబడుచున్నవి. నిశ్శ్వాసమునకును ఇగ్గోత్పాదకావయనముఃకును సంభవించిన సంఘటముచే నీవర్ణములు జన్మించుచున్నవి. ఈవత్స్పర్శకలిగి, యందుచే దృఢ స్పర్శగల స్పర్శలకును విస్మృతిమలగు నచ్చులకుగాని యూష్మలకుగాని యుచ్చారణమున మధ్యమగా నుండు వర్ణము లంతస్థములని వ్యవహరింపబడుచున్నవి.

మఱి హల్లుఁను స్పర్శాదుల స్థానభేదములచే గంధ్యములనియు, దాలవ్యములనియు, మూర్ధన్యములనియు, దంత్యము లనియు నోష్ఠ్యము లనియు, నైదువిధములుగా విభాగము చేయవచ్చును. స్పర్శలీ ట్లయిదు వర్ణలుగా విభజింపబడియున్నవి. ప్రతివర్ణయందును రెండఘోషములును, రెండుఘోషవత్తులును, నొక యశనాసికము (ఘోషవత్తును)ను నుండును. అఘోషముల నుచ్చరించునప్పుడు కంఠము విస్మృతముగాను, ఘోషవత్తుల నుచ్చరించునప్పుడు సంవృతముగాను నుండునని యిదివరలోనే చెప్పబడినది. వర్ణప్రథమత్వతీయవర్ణములు లబ్ధప్రాణ

ములుగాను, ద్వితీయవత్తుర్థములు మహాప్రాణములుగాను నుచ్చరింపబడుచున్నవి. ప్రాతిశాఖ్యలలో వర్ణద్వితీయవత్తుర్థవర్ణములు సోష్మలని చెప్పబడియున్నది. అనగా నల్పప్రాణముల కవ్యవహితముగా హకారమును జేర్చి యుచ్చరించినచో మహాప్రాణవర్ణము లేర్పడునని తాత్పర్యము కావచ్చును.

(చూ పేరా ౨౩). ఘోషవత్తు లగు నల్పప్రాణములకే హకారము చేర్చి యుచ్చరించుటయు, నఘోషములకు దత్తత్థానీయము లగు నూష్మలను జేర్చి యుచ్చరించుటయు సోష్మలను పదమునకు దాత్పర్యమని కొందఱి యభిప్రాయము. అట్లయినచో నఘోషము లగు మహాప్రాణములకును, ఘోషవత్తు లగు మహాప్రాణములఁ నుచ్చరూపభేద మేర్పడును మఱియు ఛకారతకార ధకారములు చ్చకార ట్చకార త్చకారములకు సమానము లగును. ఘోషవత్తు లగు మహాప్రాణవర్ణములు ప్రాచీనము లైనవనియు, అఘోషము లగు మహాప్రాణములు క్రొత్తగా సంస్కృతమున ప్రారంభమైనవనియు భాషాశాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము. అశనాసికములు ముఖనాసికలు రెండింటివల్లను బుట్టుచున్నవి. స్పర్శల నుచ్చరించునప్పుడుండురీతిని ముఖావయవములనుండి నాదయుక్త మగు నిశ్శ్వాసమును నాసామార్గమున పడదినచో దత్తత్థానీయము లగు నశనాసికవర్ణము లేర్పడును. కావుననే 'ముఖనాసికావయవోఽశనాసికః' అని మనవారు చెప్పి యున్నారు.

౧౭. కవర్ణము. — జిహ్వములమునకును, మృదుతాలువునకును గలిగిన స్పర్శను శ్వాసము భేదించునపు డీవర్ణములు జన్మించుచున్నవి. కావుననే ప్రాతిశాఖ్యలలో ఇవి జిహ్వమూలీయము లని చెప్పబడియున్నది.

వ్యాకరణమున పీనికి కంఠము స్థానమని చెప్పబడియున్నది. సంస్కృతములోని కంఠ్యములు 'ఇండో-యూరపియన్' మాతృభాషలలోని కంఠ్యములలో నేకదేశములని చెప్పవచ్చును. మాతృభాషలోని కంఠ్యములు సంస్కృతమున వర్ణాంతరములలోనికిగూడ మారియున్నవి. (చూ. పేరాలు ౧౫, ౧౯, ౨౪).

'ఇం.-యూ.' k: సం. కతరః 'ఎవరు,' గ్రీ. poteros, koterōs, గా. hwathar.—సం. యకృత్ (అయకృత్) 'పితృశయము,' గ్రీ. ēpar, లా. jecur.—సం. కర్కః, కర్కటః, 'ఎండ్రకాయ,' గ్రీ. karkinos, లా. cancer.

ఖకారమునకు నిశ్చయమైన యదాహరణములు లేవు. ఈక్రింది యదాహరణములలోని ఖకారము ప్రాచీనమువలె గనబడుచున్నది. సం. శఙ్ఖః 'శంఖము,' గ్రీ. kogchos, లా. congius.—సం. స్థలమి, 'జారిపడుచున్నాన,' గ్రీ. sphallo—ఈక్రింది సంస్కృత పదముల 'విరేనియకా' భాషారూపములలో గూడ ఖకార మగనబడుచున్నది. సం. ఖరః 'గాడిన,' అ. khara.—సం. ఖాః 'నూయి,' అ. khāo.—సం. సఖా 'స్నేహితుడు,' అ. hakha. సంస్కృతకుంభశబ్దపు అవేస్తా భాషారూపము (khumba)న ఖకారముండుటను సంస్కృతమున ఖకారము కకారములోనికి మారినదని యంగీకరింపవలసియున్నది. ఉచ్చారణసౌకర్యార్థ మి మార్పు కలిగియుండవచ్చును.

'ఇం.-యూ.' g: సం. గౌః 'ఆవు,' గ్రీ. bous, లా. bos, ప్రా. 'మౌ. జ.' chuo.—సం. గతిః 'వెల్లిన,' గ్రీ. batos, లా. ventus.—సం. యుగమ్ 'కాడి, యుగము,' గ్రీ. zugon, లా. jugum, గా. juk.—సం. గురుః 'బరువైన,' గ్రీ. barus, లా. gravis, గా. kaurus.

'ఇం.-యూ.' gh: సం. ఘనః 'దట్టమైన,' గ్రీ. phonos, ప్రా. 'ఘౌ. జ.' gundea.—సం. దీర్ఘః 'పొడవైన,' గ్రీ. dolichos.—సం. స్తిఘ్నుతై, 'ఎఘ్నుచున్నాడు,' గ్రీ. steichō, గా. steiga.

గృధ్యామి అను సంస్కృతపదమున దీని భాషాంతరీయ రూపములను (గా gredus) బట్టిచూడగా బ్రహ్మక్షర ముచ్చారణ సౌకర్యార్థ మల్పప్రాణముగా మారినట్లగ నడుచుచున్నది.

'ఇం.-యూ.' n: ఈవర్ణము 'ఇండో-యూరపియన్' మాతృభాషలలో సామాన్యముగా గంఠ్యవర్ణమునకు పూర్వమే నిలుచుచుండెను. ఉ. సం. అఙ్గః 'బడి,' గ్రీ. ogkos, లా. uncus, గా. hals-agga.—సం. భంజః 'కెరటము,' లి. banga.

౧౮. పై యదాహరణములను సంస్కృతపదములలోని కంఠ్యక్షరస్థానమున భాషాంతరీయపదములలో గొన్నిటిలో గంఠ్యములును, మఱికొన్నిటిలో దంత్యములును, నోవ్యములును గనబడుచున్నవి. ఈభేదమునకు భాషాతాత్ప్రయోగ లీక్రిందివిధముగా నుపపత్తిని జెప్పియున్నారు. 'ఇండో-యూరపియన్' మాతృభాషలలో గంఠ్యవర్ణమేగాక కంఠ్యోవ్యవర్ణము మఱియొకటి యుండెను. కంఠ్యవర్ణ మన్ని భాషలలోను గంఠ్యముగానే నిలిచియున్నది. కంఠ్యోవ్యవర్ణము 'ఆర్యన్', 'ఆమినియన్', 'ఆత్యేనియన్', 'బాల్టో-స్లెవోనిక్' శాఖాభాషలలో శుద్ధమున కంఠ్యములలోనికి మారెను. మిగిలిన శాఖలలో కొన్ని సందర్భములలో దంత్యములుగాను, మఱికొన్ని సందర్భములలో నోవ్యములుగాను బరిణమించినది. సంస్కృతమున మాతృభాషలోని కంఠ్యకంఠ్యోవ్యవర్ణములు రెండును కంఠ్యములుగానే యుండుటచే నారెండువర్ణములకును భేదమును వైని చూపియుండలేదు. మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణముగూడ కంఠ్యోవ్యవర్ణము మార్పు ననుసరించి ద్వితీయముగా విభజింపబడుచు బొందినది. మాతృభాషలోని కంఠ్యోవ్యవర్ణము శుద్ధకంఠ్యములలోనికి మార్పున జెందిన శాఖలలో మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణ మూర్ఖములలోనికి మారినది. కంఠ్యోవ్యవర్ణము దంత్యములలోనికిని, ఓవ్యములలోనికిని మార్పున జెందిన శాఖలలో తాలవ్యవర్ణము కంఠ్యములలోనికి మారినది, ఉదాహరణములు:

‘ఇం.-యూ.’ k (తాలవ్యము): సం. శతమ్ ‘నూరు’
గ్రీ. ekaton, లా. centum. గా. hund, లి. szimtas.—సం. శ్వా ‘కునకము,’ గ్రీ. kuon, గా. hunds. లి. szu.—సం. శ్వశురః ‘మామగ,’ గ్రీ. ekuros, లా. socer, గా. swaihra, లి. szeszuras; సం. శ్వశ్రూః (స్త్రీ లిం.), లా. socrus, గ్రీ. ekura ప్రా. స్లే. svekry.—సం. అశ్రు ‘కన్నీరు,’ గ్రీ. dakru, లా. lacruma, గా. tagr, లి. aszara.

‘ఇం.-యూ.’ g (తాలవ్యము): ఈ వర్ణము ‘అర్యన్’ మూలభావలో నాదయుక్త మగు శబ్దము లోనికి మారినది. సంస్కృతమున నీవర్ణము జకారముగా పరిణమించినది. సం. జను ‘మోకాలు’ గ్రీ. gonu, లా. genu, అ. zanva.—సం. జ్ఞాతః ‘తెలిసి’ గ్రీ. gnotos, లా. notus (లి. zinoti, ప్రా. స్లే. znai).—వై. జః ‘కులము,’ గ్రీ. genos, లా. genus (అ. zan).—సం. మృణామి ‘తుడుచు చున్నాను,’ గ్రీ. amelgo, లా. mulgeo, ప్రా. హై. జ. milchu, లి. mulzu ప్రా. స్లే. mluza.

‘ఇం.-యూ.’ gh (తాలవ్యము): ఈ వర్ణము ‘అర్యన్’ మూలభావలో ఘోషవంతమగునట్టియు, మహాప్రాణమగునట్టియు నూష్ణంలోనికి మారినది. సంస్కృతమున నీవర్ణము ఘకారద్వారమున హకారముగా పరిణమించినది. ఘకారానంతరం ఉచ్ఛ్రిత (= ఉద్ + ఋత, చూ. జహమి) శబ్దమున నగపడుచున్నది. ఉచ్ఛ్రిమి అను రూప విశిష్టము ననుసరించియే యేర్పడినది. వై. హేమ ‘శీతకాలము,’ గ్రీ. cheima, cheimon, లి. zema, ప్రా. స్లే. zima.—సం. హంసః ‘హంసము,’ గ్రీ. chen, లా. anser, ప్రా. హై. జ. gans, లి. zasis.—సం. లేహ్మి ‘నాకుచున్నాను.’ గ్రీ. leichō, లా. lingō, లి. leziu, ప్రా. స్లే. liza.—సం. బాహుః ‘బాహువు,’ గ్రీ. pēchus, ప్రా. హై. జ. buog, అ. bazu.—సం. వహమి ‘మోయుచున్నాను,’ లా. veho, గా. wiga, లి. vezu, ప్రా. స్లే. veza.

‘ఇం.-యూ.’ n (తాలవ్యము): ఈ వర్ణము మాతృభావలో. దాలవ్యవర్ణాక్షరములకు బూర్వమే నిలుచుచుండెను. మాతృభావలోని తాలవ్యవర్ణ మూష్ణ లోనికి మారినపు డీవర్ణ హనుస్వారములోనికి మారుచుండెడిది లేనిచో నల్లే నిలచియుండెడిది. సం. ఆనళ్లే ‘పొందితిని,’ అంశః ‘భాగము,’ గ్రీ. enegkton, enēnocha, లా. nanciscor.—వై. అంహః ‘కేళము,’ లా. angustus, గ్రీ. agchō.

ఇట్లు ‘ఇ. డో.-యూ. రపియన్’ కుటుంబములో మాతృభావలోని తాలవ్యము లూష్ణలలోనికి మారిన భావలకు ‘సతేం’ భావలనియు, కంవ్యములలోనికి మారిన భావలకు ‘కెంటుం’ భావలనియు వ్యవహారము కలదు.

౧౯. చవర్ణము. - జిహ్వయధ్యభాగమునకును గతిన తాలువునకును గలిగిన స్పర్శను. శ్వాసము భేదించునపు డీవర్ణము లుద్భవించుచున్నవి. కావున, వివిధ తాలవ్యము లగుచున్నవి. ఇవి ప్రాచీనములైన వర్ణములు కావు. మాతృభావలోని కంవ్యములనుండియివి సంస్కృతమున నూతనముగా జన్మించినవి. ‘ఇం. డో.-యూ. రపియన్’ మాతృభావలో గంవ్యములకు దాలవ్యవచ్చులు (ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఐ) కాని యకారముకావి పరముగా నున్నచో, నాకంవ్యములు సంస్కృతమున దాలవ్యములతోడివి మారుచున్నవి.

‘ఇం.-యూ.’ k (తాలవ్యవచ్చుకాని యకారముకాని పరమందు గలది): సం. చిద్, గ్రీ. ti, లా. quid.—సం. అపచితిః ‘బహుమానము,’ గ్రీ. apo-tis-is.—సం. శుచిః ‘శుభ్రమైన,’ కాని శుక్రః—సం. చ గ్రీ. te, లా. que.—సం. పఞ్చ ‘అయిదు,’ గ్రీ. pente, లా. quinque; గా. fimf.—సం. రోచతే ‘రుచించుచున్నది,’ గ్రీ. leukos, లా. tucet.—సం. చత్వరః ‘నాలుగు,’ గ్రీ. tettarex, గా. fidwor, లా. quatuor.—సం. చక్రవర్తే ‘కదలుచున్నాడు.’

‘ఇక.-యూ.’ kh. మాతృభావలోని ఖకార కకారములు సకారపూర్వకములగునప్పుడే సంస్కృత

మున భకారములోనికి మారచుండును. మాతృభాష లోని యీభికారకకారములు కంఠములా లేక తాలవ్య ములా యనువిషయమున భాషాస్పృహలలో నభి ప్రాయభేదము కలదు. సం. ఛి:ద్వి 'కోయుచున్నాను,' గ్రీ. schizo, లా. scindo,—సం. గచ్చామి 'వెళ్లు చున్నాను.' గ్రీ. basko.—సం. ఛాయా 'నీడ,' గ్రీ skia, ప్రా. స్లే. * skeni.

'ఇం.—యూ.' g (తాలవ్యాచ్చుకాని యం ర ముకాని పరమందు గలది: సం. ఓజః 'బుమ,' లా. augeo, గా. aukā, కాని ఉగ్రః 'భయంకర మైన.'—వై. జరతే 'ప్రార్థించుచున్నాను,' ప్రా. హై. జ. quirit.

సంస్కృతమున జకారము రెండువిధములుగా నుద్భవించినది. మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణతృతీయ వర్ణమును, తాలవ్యాచ్చులు కాని, యకారముకాని పర మందుండు మాతృభాషలోని కంఠ్యవర్ణతృతీయవర్ణమును సంస్కృతమున జకారరూపమును బొందినవి. ఈరెండు విధములగు జకారములకు నుపయోగము భాషాంతరముల సహాయమువలన వేరుచేయవచ్చును. సంస్కృతమున పదాంతమునను దంత్యోప్రత్యయములకు బూర్వమునను నీరెండు జకారములకును భేదము కనబడును. మాతృ భాషాతాలవ్యజన్యముగు జకారముట్టి సంస్కృతములలో మూర్ధన్యములోనికిని, గంఠ్యజన్యముగు జకారము కంఠ్య ములోనికిని మారును. ఉ॥ యజ్; అయజ్, యహ్, ఇహ్—యజ్; అయోజ్, యోహ్, యహ్, యగ్యన్ సంస్కృతము నంబలి ప్రతిజకారమునకును నిట్టిస్థితులు సంభవింపకపోవచ్చును. కావున భాషాంతరసహాయము లేక సంస్కృత జకారముల నన్నిటిని నిట్లు విభజన చేయజాలము. ఈ క్రింది మొదటి కక్ష్యలో జేరిన ధాతు వులలోని జకారము మాతృభాషలోని తాలవ్యజన్య మనియు రెండవకక్ష్యలో జేరిన ధాతువులలోని జకా రము కంఠ్యజన్యమనియు నాయాధాతుప్రయుక్తములగు రూపములను బట్టి చెప్పగలము.

౧ వ కక్ష్య.—యజ్, భజ్, వ్రజ్, రాజ్, భ్రాజ్, మృజ్, సృజ్.

౨ వ కక్ష్య.—భజ్, సజ్, త్యజ్, రజ్, సృజ్, మజ్, నిజ్, తిజ్, విజ్, భజ్, యజ్, రుజ్, వృజ్, అజ్, భజ్, శిజ్, ఉజ్, స్రజ్, భిషజ్, అస్పజ్, ఈ క్రింది ప్రాతిపదికలు కూడ నీకక్ష్యలోనే చేరును. తృప్తజ్, భృషజ్, సజ్, భిషజ్, ఉజిజ్, విజిజ్, భుజిజ్, నిజిజ్, అస్పజ్, ఋత్విజ్.

'ఇం.—యూ.' gh: ఈ వర్ణము తాలవ్యాచ్చు కాని యకారముకాని పరమగుపూర్వ దార్యక మూల భాషలో యకారములోనికి మారి, యది తిరుగు సంస్కృతమున హకారములోనికి మారినది. సం. హన్త్వి, 'చంపుచున్నాను' గ్రీ. theino—వై. హరః 'వేడి,' గ్రీ. theros,—వై. ద్రహః 'హనికలిగించువారు,' ద్రుహ్యమి 'హనిచేయుచున్నాను,' జఘాన యను పదము మహాప్రాణవర్ణముగు ఘకారము పరమగుటచే పదాది నుండవలసిన యకార మల్పప్రాణవర్ణముగు జకా రములోనికి మారినది.

'ఇం.—యూ.' n: ఈవర్ణమునకు బరమందుండు కంఠ్యము తాలవ్యములోనికి మారియొడల నిదికూడ దాలవ్యములోనికి మారిపోవుచుండెను సం. పంఞ్చ 'అయదు,' గ్రీ. pente, లా. quinque గా. fimf.

ఇట్లు 'ఇండో-యూరపియన్' మాతృభాషలోని కొన్ని కంఠ్యములు సంస్కృతమున దాలవ్యములుగా బరిణ మించినవి. మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణము వర్ణాంతర ములలోనికి మారినది (మా. పేరా ౧౮). వైని వర్ణింప బడిన కంఠ్యముల తాలవ్యవిపరిణామమునకు సంబంధించిన నియమ మేకకాలమున ననేకులగు భాషాస్పృహలచే గనిపెట్టబడినది. ఎకారము సంస్కృతమున లేకపోయి నను మాతృభాషలో నుండినదను విషయము నీనియమము నిరూపించినది. తాలవ్యములగు ఇకార ఈకారములను, యకారమును బరమందుండు మాతృభాషలోని కంఠ్య ములు సంస్కృతమున దాలవ్యములుగా నగపడుచున్నవి. తాలవ్యవర్ణములు పరమగా నుండుటచే నిట్టిమార్పు జరుగుట న్యాయముగా నేయున్నది. కాని కొన్నిపద

ములలో సంస్కృతమున తాలవ్యవర్ణమునకు అకారము పరముగా నున్నది. వై నియమము ననుసరించి యట్టి పఃములలో కంఠము తాలవ్యముగా మారుటకు కారణములేదు. వీని భాషాంతరీయ రూపములను బరిశీలించగా నందు గంఠ్యమును దశ్యమున ఎకారమును కనబడెను. ఎకారము తాలవ్యముగాన సంస్కృతమున నగపడు అకారముకంటె భాషాంతరములలో నగపడు ఎకారము ప్రాచీనమైనవో కంఠ్యము తాలవ్యముగ కవశము కలదు. తాలవ్యవర్ణము సంస్కృతమున నగపడుటచే దత్తరముగానుండు సంస్కృతములోని అకారము ప్రాచీనము కాదనియు, తత్సానీయముగు భాషాంతరములలోని ఎకారమే ప్రాచీనమైనదనియు నిశ్చయింపబడినది. మాతృభాషలో ఎకారము కలదనియు నది సంస్కృతమున అకారములోనికి మారినదియు, అట్లు మారుటకు పూర్వము తత్సానీయముగ గంఠ్యవర్ణముండినవో నది దానిని తాలవ్యములోనికి మార్చుననియు నిప్పటి భాషాశాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము. మాతృభాషలోని ఎకారము సంస్కృతమున అకారములోనికి మారునందర్థమున తత్సానీయముందు కంఠ్యవర్ణముండిన యెడల నది తనతాలవ్యత నాకంఠ్యవర్ణమునకు సంక్రమింపజేయునని చెప్పవచ్చును. ఇట్లు సంస్కృతమున కనపడని ఎకారము మాతృభాషలో నుండినదని యు. గీకరింపవలసిరాగా, మాతృభాషలోని యచ్చులు సంస్కృతమున పరిగానిలిచి యుండలేదనియు, నక్కారమున సంస్కృతమున కనబడక పోయినను భాషాంతరములలో నెల్ల నగపడుటచే ఎకారము కూడ మాతృభాషలో కలదనియు, ఎకారమునలే నది కూడ సంస్కృతమున అకారములోనికి మారినదనియు భాషాశాస్త్రజ్ఞు లభిగ్రాయపడి యున్నారు. వైరితీని మాతృభాషలోని కంఠ్యముల సంస్కృతమున తాలవ్యనిపరిణామమునకు సంబంధించిన యీనియమము మాతృభాషలోని యచ్చుల సంఖ్యను నిర్ణయించుటకు గూడ ముఖ్యముగ సాధనమగుచున్నది.

౨౦. టవర్ణము. వీని యుచ్చారణమున జిహ్వగ్రము వెనుకకు తిరిగి కఠింతాలువును స్పృశించును. తాలవ్యముల యుచ్చారణమున జిహ్వమధ్యభాగ మేతాలు

భాగమును స్పృశించునో ఆభాగమునే టవర్ణఉచ్చారణమున జిహ్వగ్రము స్పృశించును. ఆస్పర్శను నిఃశ్వాస వాయువు భేదించునప్పు డీవర్ణములు జన్మించును. వీనికి మూర్ధన్యములని పేరు. మూర్ధన్యములు సంస్కృతభాషయందు మాత్రమే యగపడుచున్నవి. 'విరేయన్' భాషలలో కాని తదతిరమగు నే 'ఇహ' - 'మూరపియన్' భాషలలో గాని యిది కనబడుటలేదు. కావున నివి హిందూ క్షములలో యనాదికండియు స్వహంపబడుచున్నట్టియు, సహజముగా మూర్ధన్యములను కలిగి యున్నట్టియు ద్రావిడభాషలనుండి వాని సంపర్కము వలన సంస్కృతభాషను ప్రవేశించినవని భాషాశాస్త్రజ్ఞులభిప్రాయపడియున్నారు. "ద్రావిడభాషలకిది సహజములనుట కీర్వనులనేకములగు సంస్కృతజన్యములుకాని దేశ్యపదములలోను, ధాతువులలోను గూడ గనబడుచు నర్థభేదనూచకమై యుండునయే తార్కాణము.

కొట్టు = బొడుబు	కొత్తు = త్రవ్వట
ఒడి = బద్దలు చేయుట	ఒడి = తన్నుట
కడి = కోయుట	కడి = నొంగలిచుట
కుడి = త్రాగుట	కుడి = ఎరుగు
ఒడు = పరుగెత్తుట	ఒడు = పరువుట
కాడు = అరణ్యము	కాడు = సంభవింపదు
పుడై = నిరుబ	పుడై = దాగుట
ఎన్ = లెక్కించుట	ఎన్ = అనుట
మనై = ఒకచిన్నబల్ల	మనై = ఇల్లు
కొత్ = గునుట	కొత్ = చంపుట
కళ్లు = చద్యము	కళ్లు = రాయి

(వై యుచ్చారణములు శ్రీ విజయనగర మహారాజావారి కళాశాలాపత్రికయందు సుబ్బరాయభట్టు రామకృష్ణయ్యగార్ల చే వ్రాయబడిన 'వర్ణోత్పత్తిక్రమ' మను వ్యాసమునుండి గ్రహింపబడినవి. వాని సౌర్యాపర్యము మాత్రము మార్పుచేయబడినది). (ద్రావిడభాషలనుండి కొన్ని మూర్ధన్యములు సంస్కృతమున ప్రవేశించినవియు వాని సాహచర్యమున కొన్ని దంశ్యములు మూర్ధన్యములుగా మారినవి. ఈ మార్పునకు దంత్యములకు బూర్వము

నుండు లకారము కొంతవరకు సహకారి యాయెను. ఇట్లు క్రమముగా సంస్కృతమున మూర్ధన్యములసంఖ్య యధిక మాయెను. ఈక్రింది సందర్భములలో సంస్కృతమున దంత్యములు మూర్ధన్యము లాయెను: ౧. అకారాకార భిన్నమగు నచ్చులుకాని, కకారరేఫలుకాని, పూర్వ ముందున్నో సకారము షకారములొనికి మారును. ౨. షకారమునకు బరమగు దంత్యము మూర్ధన్యమగును. ౩. ఋకారరేఫ షకారములు పూర్వమందున్నో సకారము ణకార మగును. ౪. షకార హకారములకు బరమగు దంత్యస్థానమున ధకారము వచ్చుట కలదు. ఇంకను మాతృభాషలోని తాలవ్యజన్యము లగు శవర్ణ జకార హకారములు కొన్ని సందర్భములలో మూర్ధన్య ములొనికి మారుచుండును. (చూ. పేరాలు ౧౯, ౨౪). పైని విరింపబడిన కారణములచే ని స్థలములలో మూర్ధన్యము సంస్కృతమున కనబడిన నో యది ద్రావిడభాషల నుండి వచ్చినదని మనము చెప్పవచ్చును.

‘ఇండ్ - యూరపియక్’ మాతృభాషలోని దంత్యము లొకనియమము ననుసరించి సంస్కృతమున మూర్ధన్యములొనికి మారునని ‘ఫార్పునేటక్’ అను పాశ్చాత్యపండితుడు చెప్పియున్నాడు. ఆ నియమ మిట్టి ది:—మాతృభాషలోని రేఫపూర్వక మగు దంత్యము సంస్కృతమున మారకయుండెనుగాని లకారపూర్వక మగు దంత్యము మూర్ధన్య మగుచుండెను; తత్పూర్వ ముండుండు లకారము లోపించుచుండెను.

రేఫపూర్వకమగు దంత్యముల కుదాహరణములు:— సం. కర్తామి (ఆర్షము), కృత్తామి ‘నరకుచున్నాను,’ లి. kertu.—సం. ఎర్తామి, వర్తే ‘తిరుగుచున్నాను,’ లా. Nerto.—సం. మర్తామి ‘నలుపుచున్నాను,’ పర్త యామి, లా. mordeo.—సం. పర్తతే ‘అపానవాయు వును వదలుచున్నాడు,’ గ్రీ. perdetai —సం. ఆర్ధ: ‘సగము,’ లి., ardyti.—సం. గర్ధ: ‘కోరిక,’ గా. gredus.—సం. కర్ధ: ‘చెవి,’—సం. ఎర్ధ: ‘వర్ణము,’—సం. ధర్షామి, ధృష్టామి ‘సాహసించుచున్నాను,’ గ్రీ. tharseo, గా. gadars.—సం. వర్షా ‘వర్షము,’ గ్రీ. erse.

లకారపూర్వకమగు దంత్యముల కుదాహరణ ములు:—సం. పట: ‘వస్త్రము,’ గ్రీ. pelte, ఐస్. Feldr.—సం. పటు: ‘వాడియగు,’ గ్రీ. platus.—సం. స్ఫటామి ‘విడుచుచున్నాను,’ ప్రా. హై. జ. spaltan.—సం. వట: వటమ్, వట్టి ‘వల,’ లి. valtis.—సం. హటకుమ్ ‘బంగారము,’ ప్రా. స్టే. zlato.—సం. జతరమ్ ‘కడుపు,’ గా. kilthei.—సం. కుతార: ‘నొడ్డలి,’ లా. culter.—సం. కణ: ‘కఠిరమునందలి మిన్ను లేక కాలు,’ లా. callus, callum.—సం. కుణ: ‘బాహువులేనివాడు’ గ్రీ. kullos.—సం. అణ: అణ: ‘కిల,’ గ్రీ. olenē, లా. ulna.—సం. పాణ: ‘చేయి,’ గ్రీ. palame, లా. palma —సం. పణ: ‘బిడ్డ,’ లి. pelnas.—వై. వాణీ ‘రెల్లు,’ గా. walus.—సం. భావతే ‘మాట లాడుచున్నాడు,’ లి. balsas.—సం. లమమి ‘కోరు చున్నాను,’ లాలస: ‘కోరికగల,’ గ్రీ. lilaïomai.—సం. పాపాణ: ‘శిల,’ గ్రీ. pellalithos.

‘ఫార్పునేటక్’ పండితుని నియమమునకు విరుద్ధ ముగా మూర్ధన్యములు గల పదములు సంస్కృతభాషను బ్రవేశించిన ప్రాకృతరూపములని యతని యభిప్రాయము. భట: ‘భటుడు’ (సం. భృత:); కట: ‘చాప’ (సం. కర్తనమ్); కటు: ‘వాడియైన’ (లి. kartus); నట: ‘నటుడు’ (సం. నర్తక: నృత్యామి). ఈ నియమమునకతివ్యాప్తి దోషము నాపాదించు పై యుదాహరణములే కాక యవ్యాప్తిదోషమును సంపాదించు మరి కొన్ని యుదాహరణములు కూడ గలవు. సం. గర్దభ: ‘గాడిద,’ ఇం. colt.—సం. మృదు: ‘మెత్తనైన’ లా. mollis —సం. పృథు: ‘నిశాలమైన’ గ్రీ. platus —వై. గర్ధ: గర్ధా ‘వాక్కు.’ మొ. మరియు రేఫలకార సంపర్కము లేని స్థలములలో కూడ సంస్కృతమున మూర్ధన్యమగపడు చున్నది. వై. అతామి, సం. అటామి ‘అటునిటుతిరుగుచున్నాను:—వై. భనామి, సం. భణామి ‘పలుకుచున్నాను.’ ఇట్టి స్థలములలో భాషాంతరసంపర్కమును కారణముగా నంగీకరింపక

తప్పదు. కావున ద్రావిడాదిభాషాంతర సంపర్కము వలన సంస్కృతభాషలోని కొన్ని పదములలో మార్గస్థములు ప్రథమమున బ్రవేశించి తరువాత నవి పదాంతరములకు గూడ వ్యాపించినవని చెప్పుట సమంజసముగా నున్నట్లు తోచుచున్నది. మార్గస్థవాస్తవీకి లకారము కొంతవరకు సహకారియైనట్లు కనబడుచున్నది. 'పార్శ్వ శ్చేక్' నియమము నంగీకరించినప్పుడు కూడ కొన్ని మార్గస్థములకు భాషాంతర సంస్కర్తము కారణముగా నంగీకరింపక తప్పదు

౨౧. తన్వము. — జిహ్వగ్రమునకును, దంతములకును కలిగిన స్పర్శను నిశ్వాసము వేరుచేయుగా నీ వర్ణము లుత్పన్నము లగుచున్నవి. జిహ్వగ్రము దంతములను గాని దంతములమునుగాని స్పృశింపవచ్చును. ఇవి దంత్యము లనబడుచున్నవి. సంస్కృతదంత్యము ఎన్నియును మాతృభాషలో దంత్యములుగానే యుండినవి.

'ఇం.-యూ.' t: సం. తనోమి 'లానుచున్నాను,' గ్రీ. teino, లా. tendo; సం. తను: 'సన్ననైన,' గ్రీ. tanu, లా. tenuis—సం. తుదామి 'త్రోయుచున్నాను,' వై. తున్దతే, లా. tundo.—సం. త్రయ: 'మూడు,' గ్రీ. treis, లా. tres, గా. threis — సం. పతామి 'పడుచున్నాను,' లా. peto, గ్రీ. petomai.—సం. వర్తనే 'తిరుగుచున్నాను,' లా. verito, గా. wairtha.—సం. పత్నీ 'భార్య,' గ్రీ. potnia

'ఇం.-యూ.' th: సం. వేధి 'తెలియును,' గ్రీ. oistha, గా. waist. ఈ వర్ణము మాతృభాషలో గూడ బహువిధముగా బ్రయోగింపబడుచున్నట్లు కనబడుచున్నది. ఈక్రింది సంస్కృతపదముల 'అనిస్తా' యాపములలో గూడ ధకార మగుపడుచున్నది. సం. రథ: 'రథము,' అ. ratha —సం. పృథు: 'విశాలమైన,' అ. perethu. సంస్కృతమున ధకారఘటితము లగు పదములు చాలవర కనురణజీర్ణములుగా నున్నవి.

'ఇం.-యూ.' d: సం. దదామి (*దిదామి) 'ఇచ్చుచున్నాను,' గ్రీ. didomi, లా. do.—సం. దశ

'పది,' గ్రీ. deka, లా. decem, గా. taihun.—సం. ద్వౌ 'రెండు,' వై. ద్వా, గ్రీ. duo, లా. duo.—సం. సద: 'ఆసనము,' గ్రీ. edos, లా. sedeo.—సం, శిన్దన్తి 'నరకుచున్నారు,' గ్రీ. schindalmos, లా. scindo.

'ఇం.-యూ.' dh: సం. ధూః 'హాగ,' గ్రీ. thūmos, లా. fumus.—సం. ధర్మామి 'సాహసించుచున్నాను,' గ్రీ. thrasus, tharreō, గా. gadars.—సం ధర్మామి 'త్రాగుచున్నాను,' గా. daddja, గ్రీ. thēsthai, thesato; వై. ధారు: 'త్రాగుట,' గ్రీ. thelus.—సం. దధామి (*దిధామి) 'ఉంచుచున్నాను,' గ్రీ. tithemi.—సం. మధు: 'తేనె,' గ్రీ. methu, ప్రా. మై. జ. meto.—సం. మధ్య: 'మధ్య,' గ్రీ. mesos, లా. medius, గా. midjis — సం. బుద్ధు: 'అడుగు,' గ్రీ. puthmen, pundax, లా. fundus. దధామి యను సంస్కృతపదమున వాహప్రాణార్థముగు ధకారము పరమందుండుటచే బదాదియందలి ధకార మల్పప్రామాను దకారములోనికి మారినది.

సంస్కృతమున గొన్నియెడల ధకార ముండవలసిన స్థలములలో హకార మగుపడుచున్నది. వై. ధి, హి, సం. హి, (లోబ్యధ్యుపురుషైకవిదినప్రత్యయము), గ్రీ. thi.—సం. మళా, మహి (అత్మైకపదమున నుత్తనుపురుషబహువచనప్రత్యయము), అ. maide, గ్రీ. metha. ఇవి సంస్కృతమున బ్రవేశించిన శ్శకృతరూపములు కావచ్చును.

'ఇం.-యూ.' n: సం. నౌ 'ఓడ,' గ్రీ. navs, లా. navis.—సం. నభ: 'ఆకాశము,' గ్రీ. nephos, లా. nebula, ప్రా. మై. జ. nebul.—సం. నామ 'పేరు,' లా. nomen, గ్రీ. onoma, గా. namo. వై. సన: 'ప్రాచీనమైన,' గ్రీ. ene, లా. senev, గా. sineigs. వై. నిద్రా 'తెలిసికొనుటకు,' గ్రీ. idmēmai.—సం. స్వప్న: 'నిద్ర,' లా. somnus, ఐస్. svefn, గ్రీ. upnos.—సం. బంధనమ్ 'కట్టుబడి'

గా. bindan; సం. బంధుః 'చుట్టును,' గ్రీ. pentheros, లా. offendix. —సం. తక్షన్ 'వడ్రంగి,' గ్రీ. tekton.

౨౨. పవర్ణము. —ఓష్ఠ్యయమునకు గలిగిన స్పర్శను నిఃశ్వాసము పోగొట్టునపు డీవర్ణములు జన్మించుచున్నవి. ఇవి ఓష్ఠ్యయాలనబడుచున్నవి. ఇవి 'ఇండో-యూరసియన్' ఓష్ఠ్యజన్యములు. బకారము మాతృభాషలో నతివిరళముగా ప్రయోగింపబడుచుండెను.

'ఇం.-యూ.' p: సం. పితా 'తండ్రి,' గ్రీ. pater, లా. pater, గా. fader. —సం. పురః 'ముందు,' గ్రీ. paros, గా. faura —సం. పరశుః 'గొడ్డలి,' గ్రీ. pelekus, గా. filigri. —సం. పృష్ఠిః 'చుక్కలుగల,' గ్రీ. perkno. —సం. పరుత్ 'గతవత్సరము,' గ్రీ. perusi, peruti —సం. ప్ర. 'ముందుకు,' గ్రీ. pro, లా. pro, గా. fra —సం. ప్లవామి 'తేలుచున్నాను,' గ్రీ. pleo, లా. pluit. —సం. స్వప్నుః 'నిద్ర,' లా. somnus, గ్రీ. upnos —సం. సర్పామి 'ప్రాశుచున్నాను,' గ్రీ. erpo. లా. serpo. —వై. నపాత్ 'మనుచుడు,' లా. nepos —వై. స్పెక్టో (*స్పెక్; ప్రాతిపదికస్పెక్), లా. —spex; సం. పశ్యామి (స్పశామి) 'చూచుచున్నాను,' లా. specio, ప్రా. హై. జ. spehon.

'ఇం.-యూ.' ph: ఈవర్ణమునకు బ్రయోగముతి విరళము—సం. ఫేనః 'నురగ,' ప్రా. న్లే. pena, ప్రా. హై. జ. feim —సం. ఫల్గుః, 'దుర్బలమైన, విలువలేని' గ్రీ. phelgumei. —సం. శఫః, 'డెక్క,' అ. safa. —సం. కఫః 'కఫము,' అ. kafa. —సం. స్ఫార్ణతి, 'కోరుచున్నాడు' గ్రీ. spharageomai. —సం. స్ఫ్యః 'మేక,' గ్రీ. sphen. —సం. ఫలకమ్, 'బల్ల,' గ్రీ. sphelas.

'ఇం.-యూ.' b: సం. బలమ్ 'బలము,' ప్రా. న్లే. bolij, లా. de-bilis. —సం. బర్బరః 'నత్తి,' బల్బుల, గ్రీ. barbaros, లా. balbus. —సం. బుక్తారః 'గడ్డన' గ్రీ. buktes, bukane, లా.

bucina —సం. లంబతే 'వేలాడుచున్నాడు,' లా. labitur —వై. ఉపబ్ధిః 'చుట్టును,' గ్రీ. epibdai. —సం. పిబామి 'త్రాగుచున్నాను,' లా. bibo.

సంస్కృతమున బకారవకారములకు వినిమయము కలుగుచుండును. ఇట్లు బాస్, వస్; బృహ్, వహ్ మొదలగు ద్వైయాప్య మేర్పడినది. పం (బం) దేశమున వకారమునకు బకారమును వాడెదరు.

'ఇం.-యూ.' bh: సం. భరామి 'మోయుచున్నాను,' గ్రీ. phero, లా. fero; గా. baira. —సం. భవామి 'అగుచున్నాను,' గ్రీ. phuo, లా. fui, ప్రా. హై. జ. buam. —సం. భ్రూః 'కనుబొమ్మ,' గ్రీ. ophrus, ప్రా. హై. జ. brawa. —సం. నభః 'అకాశము,' గ్రీ. nephos, లా. nebula. (ప్రా. హై. జ. nebul. —సం. జమ్భః 'పన్ను,' గ్రీ. gomphos. (ప్రా. హై. జ. chamb.

మహాప్రాణవర్ణము పరమైనచో భకార ముల్పప్రాణముగ బకారములోనికి మారుచుండును. సం. బోధామి 'తెలిసికొనుచున్నాను,' గ్రీ. punthanomai, peuthomai, గా. biuda —సం. బధ్నామి 'కట్టుచున్నాను,' బంధనమ్ 'కట్టుట,' గా. bindan; సం-బంధుః 'చుట్టును,' గ్రీ. pentheros, లా. offendi. mentum, offendix.

సంస్కృతమున గొన్నియెడల భకార ముండవలసిన స్థలమున హకార మగపడుచున్నది ఇది ప్రాకృత భాషాసంపర్కమువలన సంభవించిన దని చెప్పవచ్చును. వై. గృభామి, సం. గృహ్లామి 'పట్టుకొనుచున్నాను,' సం. భరామి, హరామి. 'మోయుచున్నాను.'

'ఇం.-యూ.' m: సం. మాతా 'తల్లి,' గ్రీ. metēr, లా. mater, ప్రా. హై. జ. muoter. —సం. మతః 'తలంపు,' గ్రీ. matos, లా. mentus, గా. munds. —సం. మృతిః 'మరణము,' లా. mors. —సం. మ్మతః 'చెప్పబడిన,' గ్రీ. mimnesko. —సం. మ్లాయామి 'శుష్కించుచున్నాను,' గ్రీ. blax. —సం. నమామి, ఐమిమి 'పసునము చేయుచున్నాను,' గ్రీ.

emeo, లా. vomo.—సం. స్మయతే 'నవ్యమన్నాడు,' గ్రీ. philommeides, meidiaō, లా. mirus.—సం. ఘర్మః 'వేడి,' లా. formus, గ్రీ. thermos, గా. warms.—వై. ఓజ్మా 'బలము,' లా. augmen, augmentum.—సం. తవే 'అతనిని,' గ్రీ. ton, లా. istum.—వై. జమ్ఫో 'పన్ను,' గ్రీ. gomphos, పా. హై. జ. chamb.

౨౩. అంతస్థములు.—ఉచ్చారణమున నన్నులకును స్పర్శలకును నడుమ నుండుటచేగాని వర్ణసమాన్యమునాత్మకాపాతమున స్పర్శలకును నూహ్యలకును నడుమనుండుటచేగాని యంతస్థముల కానామము కలిగి యుండును. ఇది యావత్స్వప్రయములనియు దుఃస్వప్రయములనియు జెప్పబడుచున్నవి. ఉచ్చారణస్థానమును బట్టి యీ యంతస్థములు స్పర్శవర్ణలతో సంబంధించియున్నవి. యకారము తాలవ్యము. రేఫ మార్ధవ్యము. లకారము దంతవ్యము. వకారము దంతోష్ఠవ్యము.

యకారము.—దీని యుచ్చారణమున జిహ్వ మధ్యభాగము తాలువునకు సమీపముగా నుండును. ఈ రెండింటికి మధ్యనేర్పడిన సన్నని మార్గముద్వారా నాద యుక్తమగు నిశ్వాసము పోవును. అప్పుడు నిశ్వాసమునకును జిహ్వతాలవలకును గలిగిన సంఘట్టమువలన శబ్దము పుట్టును. అదియే యకారమగుచున్నది. స్థాన ప్రయత్నములనుబట్టి యకారమునకును ఇకారమునకును సన్నిహితసంబంధము కలదు. కావుననే యీరెండు వర్ణములకును దరుచుగా వినియము సంభవించుచుండును. వేదమున సంస్కృతసంధినియములు ననుసరించి యేర్పడిన యకారస్థానమున దరుచుగా ఇకార ముచ్చరింపవలసి యుండును. మరియు గొన్ని వేదకాఖ్యలలో హల్వురమగు యకారమునకు పూర్వ మికారమును చేర్చి యుచ్చరించుట కలదు.

'ఇందో-యూరపియకా' మాతృభాషలో నంతస్థముగు యకార మొకటియును నూహ్యముగు యకార మొకటియును నిట్లు రెండువిధము లగు యకారము లుండినవని చెప్పుటకు నిదర్శనము కలదు. అనేకభాషలలో నంతస్థయకారము మాత్రమే నిలిచియున్నను

'గ్రీకు' భాషలోమాత్ర మూహ్యయకారము గూడ గనబడుచున్నది. ఈభాషలో బదాదియందుమాత్ర మీరెండువర్ణములకును భేద మగపడుచున్నది. అంతస్థయకారము లోపించును; ఊహ్యయకారము z అను వర్ణముగా గనబడును. సంస్కృతమున గొన్నిచోటులందలి యకారమునకు సంప్రసారణము వచ్చుటయు మరి కొన్నిచోటులందలి యకారమున కట్లది రాకుండుటయు ననునివి మాతృభాషలోని యకార భేదమునకు సంబంధించిన విషయములే కావచ్చును.

'ఇం.-యూ.' y (అంతస్థయకారము) సం. యః, గ్రీ. os.—సం. యక్వత్ [*యాక్వత్] 'పితృశయము,' గ్రీ. epar, లా. jecur.—సం. యజ్ఞః, 'యాగము,' గ్రీ. agnos.—సం. యమ్మన్ 'నీవు,' గ్రీ. ummes, లా. jūs.—సం. అయమ్ 'వెల్లి తిని,' గ్రీ. ēa.—సం. త్రయః 'మూడు,' గ్రీ. treis, లా. tres, గా. threis.—సం. మధ్యః 'నడుమ,' గ్రీ. messos, లా. medius, గా. midjis.—సం. జ్యా 'నారి,' లి. gija, గ్రీ. bios.

'ఇం.-యూ.' J (ఊహ్యయకారము): సం. యుగమ్ 'కాడి,' గ్రీ. zugon, లా. jugum, గా. juk.—సం. యసామి, యస్యామి 'వండుచున్నాను,' గ్రీ. zeo, పా. హై. జ. jesan.—సం. యవో 'ధాన్యనిశేవము,' గ్రీ. zeiai, లి. javai.—సం. యూషః, యూషమ్ 'పులుసు,' గ్రీ. zume, లా. jūs' పా. హై. jucha.

శేతే 'పడుకొనుచున్నాడు' (ధా. శయ్), త్యజామి 'విడుచుచున్నాను,' త్యక్తః (ధా. త్యజ్) అను పదములలోని యకారముగూడ నూహ్యయకారము కావచ్చును. పీనితో సంబంధించిన యాపాంతరములలో నెందును యకారస్థానమునను నేకారస్థానమునను ఇకార మగపడకపోవుటచే నిట్లుహించుట కవకాశము కలుగుచున్నది.

రేఫము.—ఇది మార్ధవ్యమని పాణినీయవ్యాకరణమునజెప్పబడియున్నది. సన్నిహితవర్ణములకు మార్ధవ్య

తాపాదక మగుటచే నిది పూర్వము మూర్ధన్యముగా నుచ్చరింపబడుచుండవచ్చును. ఇప్పు డిది దంతమాలమున నాలుకకొననుంచి యుచ్చరింపబడుచున్నది. ప్రాతిపదికలలో దీనికి దంతమాలము స్థానమని చెప్పబడియున్నది. తవర్ణముకంటె స్వల్పముగా దాలుపు వెనుకభాగమున నుచ్చరింపబడుటచే నిది మూర్ధన్యముగా బరిగణింపబడి యుండవచ్చును. రేఫోచ్చారణమున జిహ్వగ్రము కంప మును బొందునట్లు మనగ్రంథములలో నెందును జెప్పబడి యుండలేదు. దీనికి మాతృభాషలోని రేఫలకారములు రెండును మూలములు.

‘ఇం.-యా.’ r: సం. రజ్యామి ‘రాగము కలిగినవాడి నగుచున్నాను,’ గ్రీ. rezo.—సం. రాః ‘ధనము,’ లా. res.—సం రాక్ (*రాక్) ‘రాజు,’ లా. rex.—సం. రోదిమి ‘వీడ్చుచున్నాను,’ లా. rudo.—సం. భరామి ‘మోయుచున్నాను,’ గ్రీ. phero, లా. fero, గా. baira.—సం. పరి ‘చుట్టు,’ గ్రీ. peri, లా. per.—సం. స్మరామి ‘జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుచున్నాను,’ లా. memor.—సం. దదర్శ ‘చూచి తినట,’ గ్రీ. dedorka.—సం. జూర్మి ‘మేలుకొనుచున్నాను,’ గ్రీ. egeiro, egregora.—సం. గ్రసామి ‘తినచున్నాను,’ గ్రీ. grao.—సం. క్రిణామి ‘కొనుచున్నాను,’ గ్రీ. epriamen.—సం. మాతా (ర్) ‘తల్లి,’ గ్రీ. meter, లా. mater

‘ఇం.-యా.’ l: సం. రక్షామి ‘రక్షించుచున్నాను,’ గ్రీ. alexo.—సం. రిలేద ‘వదలితినట,’ గ్రీ. leloipa, గా. laiwh; సా. రించామి, గ్రీ. leipo, గా. leihwa.—సం. రోహామి (వై.రోహామి), ‘పెరుగుచున్నాను,’ గా. liuda, గ్రీ. eleusomai, eileloutha.—సం. పిపర్మి ‘నింపుచున్నాను,’ గ్రీ. pimplemi, plēres, లా. impleo, plenus

లకారము.—ఇది దంత్యవర్ణమని మనగ్రంథము లన్నిటిలోను జెప్పబడియున్నది. దీని యుచ్చారణమున జిహ్వగ్రము దంతమాలములను స్పృశింపగా నిశ్శావస చాయువు నాలుక కిక్కిప్రక్కలనుండియు బైకిపోవునట్లు

మనగ్రంథములలో నెచ్చటను జెప్పబడియుండలేదు. కాని యది యనుభవసిద్ధము. రేఫలకారములకు తరచుగా విని మయము సంభవించుచుండును. లకారఘటితధాతువులకు రేఫయుక్తరూపములు తరచుగా నుండును. ఒకగ్రంథమున రేఫయుక్తముగాగాని లకారయుక్తముగా గాని యున్న పదము గ్రంథాంతరమున లకారయుక్తముగా గాని రేఫయుక్తముగాగాని ప్రయోగింపబడియుండును, రానురాను సంస్కృతమున రేఫలకారములకు వినిమయము తగ్గుటయే కాక లకారమునకు ప్రయోగ మెచ్చినది. రేఫలకారము లకు మాతృభాషలోనే వినిమయము సంభవించుచుండిన దనుట కీక్రింది యుదాహరణము నిదర్శనము. సం. లుంచామి ‘తీసివేయుచున్నాను,’ ఒలుచుచున్నాను,’ గ్రీ. orusso, లా. runcare.—సం. లుంపామి ‘విరచుచున్నాను,’ లా. rumpo, ప్రా. ఇం. reofan.

ఋగ్వేదమున నతిస్వల్పసంఖ్యాకములగు పదములలోనే లకార మగపడుచున్నది. పారసీకభాషలో లకారము లేనేలేదు. సంస్కృతమున రేఫలకారములు రెండును సమానముగా వాడబడుచున్నవి. మాగధీప్రాకృతమున రేఫము లేనేలేదు. కావున మనహిందూదేశమున పాశ్చాత్యభాషలలో మాతృభాషలోని లకారము రేఫము లోనికి మారినట్లును, ప్రాచ్యభాషలలో మాతృభాషలోని రేఫము లకారములోనికి మారినట్లును తెలియుచున్నది. అట్లయినచో మధ్యదేశపుభాషలో మాతృభాషలోని రేఫలకారవ్యాప్తి సరిగా నిలచియుండ నలయును. ఈయూహ కనుగుణముగా మధ్యదేశపుభాషయగు సంస్కృతమున మాతృభాషలోని లకారము స్వల్పసంఖ్యాకములగు పదములలోనే రేఫములోనికి మారియున్నది. అట్టిపదములు పాశ్చాత్యభాషనుండి గ్రహింపబడియుండవచ్చును. ఋగ్వేదమునందలి లకారయుక్తపదములు ప్రాచ్యభాషనుండి గ్రహింపబడియుండవచ్చును. వైయంశములనుబట్టి సంస్కృతభాష ఋగ్వేదభాషాజన్యము కాదని భాషాతత్త్వవేత్తలు తలచుచున్నారు.

ఋగ్వేదభాషలో లకారము బహువిధముగా ప్రయోగింపబడి యుండుటచేతను పారసీకభాషలలో

లకారము బొత్తుగా లేకపోవుటచేతను భాషాస్త్రజ్ఞులు ప్రపథమున లకారము నవీనపర్ణమని తలంచుచుండిరి. 'ఫార్బు నేటక్' నియమును కనిపెట్టబడినప్పటి నుండియు వారు లకారముకూడ బ్రాచీనమైన పర్ణమేయని నిశ్చయించిరి. సంస్కృతలకారమునకు మాతృభాషలోని లకారమే మూలము.

'ఇం...యూ.' I: సం. లబ్ధులే 'లేలానుచున్నది,' వై. రంబలే, లా. labor.—సం. లేమ్మి 'నాకు చున్నాను,' వై. రేహ్మి, గ్రీ. leicho, లా. lingō, గా. laigon.—సం. లింపామి 'పూయుచున్నాను,' వై. దా. రిప్. గ్రీ. lipos, లా. lippus, గా. leiban.—సం. లుభ్యామి 'కోరుచున్నాను,' లా. lubet, గా. liufs.—సం. తులా 'త్రాసు,' గ్రీ. talanton, లా. tollo, గా. thulan.—సం. అల్పి 'చిన్న,' లి. alpti, alpmas.

కొన్ని పదములలో మాతృభాషలోని లకారము సంస్కృతమున రేఘములోనికి మారుటకూడ గలదు. సం. రక్షామి 'రక్షించుచున్నాను,' గ్రీ. alexō.—సం. రిరేప 'నిడివి పెట్టినట్లు,' గ్రీ. leloipa, గా. laihw.—సం. రోహామి 'పెరుగుచున్నాను,' వై. రోధామి, గా. liuda. గ్రీ. eleusomai.—సం. పిపర్మి 'నింపుచున్నాను,' గ్రీ. pimplemi, లా. im-pleō, plenus, గా. fulls.—సం. ప్రథలే 'విశాలమగుచున్నది,' గ్రీ. platus. మాతృభాషలోని దంత్యపూర్వమును లకారము సంస్కృతమున లోపించి గూ. దంత్యము మూర్ధన్యమును నను విషయమును గురించి యిదివరలో జెప్పింపబడినది. (మా. పేరా ౨౦).

వేదమున మూర్ధన్యశకార మొకటి కలదు. ఇది యచ్చులమధ్యను డకారస్థానమున గతిచిచ్చాఖాపాకములలో కనబడుచుండును. ఉ. ఈడే లేక ఈళే కాని ఈడ్యః; మీధుషే లేక మీథ్వుషే కాని మీధ్వాన్ (మా. పేరా. ౧౬.)

వకారము.—ఇది దంత్యోవ్య మని పాణినీయ వ్యాకరణమునను బ్రాతిశాఖ్యులలోను గూడ జెప్పబడి యున్నది. ఇకారయకారములకువలె ఉకారవకార

ములకు తరచుగా వినియము కలుగుటచే నిది పూర్వము శుద్ధోవ్యముగా నుచ్చరింపబడుచుండెదచ్చును. ఇప్పుడును దరచుగా నట్లే యుచ్చరింపబడుచున్నది. దంత్యోవ్యమును వకారమును అంతస్థమునుబకంబై నూష్మయనిన మిగుల సమంజసముగా నుండును. కొన్ని వేదశాఖలలో హల్పరమును వకారమునకు పూర్వ ముకారమును జేర్చి యుచ్చరించుట కలదు.

యకారమునలెనే వకారము కూడ మాతృభాషలో రెండువిధములుగా నుచ్చరింపబడుచుండెనని భాషాస్త్రజ్ఞు లూహించియున్నారు. సంస్కృతమున గొన్నియెడల వకారమునకు సంప్రసారణము ఎచ్చుట చేతను గొన్నియెడల రాకభావులచేతను, మాతృభాషలో యంతస్థోవ్యభేదమున వకారము రెండువిధములుగా నుండుననుచున్నారు. ఏభాష నుండును నీరెండు విధములగు వకారములకును భేదము కనబడుటలేదు.

'ఇం...యూ.' w (ఁంతస్థము): సం. వళి 'మాట,' గ్రీ. epos.—సం. వాక్ 'వాక్కు,' లా. vox, గ్రీ. op.—సం. వేద 'తెలిసికొనుచున్నాను,' గ్రీ. oida, గా. wait.—సం. వేళ 'సృష్టము,' గ్రీ. oikos, లా. vicus, గా. weihis.—సం. నవ 'నూతనమైన,' గ్రీ. neos, లా. novus.—సం. శ్వసిమి 'ఊరితీయుచున్నాను,' లా. queror.—సం. స్వాదు 'తీయని,' గ్రీ. edus, లా. suavis.—సం. సర్వ 'అంతయును,' గ్రీ. olos, oulos.

'ఇం...యూ.' v (ఊష్మము): సంప్రసారణమును పొందని వకార మూష్మవకారమని నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును. సం. వస్తే 'ధరించుచున్నాడు,' వస్తనస్, వస్త్రమ్ 'బట్ట,' గ్రీ. ennumi, eanos, eima, esthes, లా. vestis, vestio, గా. wasjan, wasti.

వకారవకారములకు వినియము కలుగుచుండునని యిదివరలో చెప్పబడినది. (మా. పేరా ౨౧). వకారమకారములకుకూడ వినియము సంభవించుచుండును. ఇది మాతృభాషలోనే ప్రారంభమయినట్లకపడుచున్నది. వై. అము 'ఇది,' అ. ava,

ప్రా. స్తె. ovu.—సం. శ్యామః ‘నల్లని,’ శ్యామః,
ప్రా. స్తె. sivu.—వై. దామనే, దావనే, గ్రీ.
domenai, dofenaj.—సం. ద్రమామి ‘పరుగెత్తు
చున్నాను,’ ద్రవామి, గ్రీ. edramon, dedroma,
dromos.

౨౪. ఊష్ణములు.—వీని యుచ్చారణమున
ముఖము వివృతముగా గాని యీషద్విసృతముగా గాని
యొందును. ఐన్లోత్పాదకావయవములకును నిశ్శ్వాస
వాయువునకును సంభవించు సంఘట్టమువలన నీవర్ణము
లేర్పడుచున్నది. ఇవి యన్నియును శ్వాసవర్ణ
ములు లేక అఘోషములు—పాణినీయవ్యాకర
ణమున శ్వాసహామత్రమే యూష్ణులని వ్యవహరింప
బడియున్నవి. కొన్ని గ్రంథములలో నివియును వివర్ణ
జిహ్వమాలీయోపధానీయములును గూడ నూష్ణులని
వ్యవహరింపబడియున్నవి. మరికొన్ని గ్రంథములలో నను
స్వారము కూడ నూష్ణుక్రించే పరిగణింపబడియున్నది.
శ్వాసము తాలవ్యముగను, మకారము మూర్ధన్యముగను,
సకారము దంత్యముగను నున్నవి.

శ్వాసము:—నీని యుచ్చారణమున జిహ్వవ్యవయవ
ములు ఇకారదవర్ణ లుచ్చరించునప్పు డుండురీతిచే యుం
డును. జిహ్వమధ్యభాగము తాలువునకు సమీపముగా
నొందును. కావుననే యిది తాలవ్యమగుచున్నది. ఇది
మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణప్రథమాక్షరజ్యము. దీని
కుదాహరణము లిదివరలో కొన్ని యాహుబడినవి (మా.
పేరా. ౧౮). మరికొన్ని యిచ్చుట మాపబడినవి. సం.
శక్కుః ‘కొయ్యమేకు,’ ప్రా. స్తె. sanku, సం. శాఖా
‘కొమ్మ,’ లి. szaka.—సం. శంసామి ‘స్తుతించు
చున్నాను,’ లా. censeo.—సం. శూరః ‘సాహస
ముకల,’ గ్రీ. kuros.—సం. వేశః ‘ఇల్లు,’ గ్రీ. oikos
లా. vicus.—సం. దశామి ‘కొరుకుచున్నాను,’ గ్రీ.
dakno.—వై. అశ్మా ‘రాయి,’ గ్రీ. akmon, లి.
aszmens.—సం. దదర్శ ‘చూచితి నట,’ గ్రీ.
dedorka.

మకారము.—దీని యుచ్చారణమున టవర్ణయు
చ్చారణమున నుండునట్లే జిహ్వవ్యవయవము లుండును.

కావుననే యిది మూర్ధన్యమని మన గ్రంథములలో
చెప్పబడియున్నది. ఇది ప్రాచీనమైన వర్ణము కాదు.
సకారము నుండి యుత్పన్నమైనది. ఇకారోకారబుకా
రములకున, రేఫకవర్ణలకును బరమగు (మాతృభాషలోని)
సకారము సంస్కృతమున మకారములోనికి మారినది.

‘ఇం.-యూ.’ s: సం. తిష్ఠామి ‘నిలచుచున్నా
ను,’ గ్రీ. istēmi, లా. sisto.—సం. ఉష్టః ‘తగుల
బడిన’ లా. ustus.—వై. జోష్టా ‘శ్రేమించుచున్న,’
గ్రీ. geusterion.—సం. ధృష్టామి, ధర్వామి ‘సాహ
సించుచున్నాను,’ గ్రీ. tharreo.—సం. శీర్షమ్,
శీర్షన్ ‘తల,’ గ్రీ. korse, లా. cerebrum.—సం.
వర్షా ‘వాన,’ గ్రీ. erse.

కొన్ని ప్రదేశములలో మకారము ఖకారమువలె
నచ్చరింపబడుచున్నది. తదనుగుణముగా గ్రంథములలో
మకారస్థానమున ఖకారమును, ఖకారస్థానమున మకార
మును వ్రాయబడుచుండును.

సంస్కృత మట్లేశబ్దప్రారంభమున మకార మెట్లు
ప్రాప్తించినదో చెప్పజాలము. ‘అవేస్తా’ భాషలోని
యావము (kvas) ననుసరించి సంస్కృతమెదిరూప
ప్రారంభమునగూడ పుంసము కకారముండినట్లుహింప
బలపియున్నది.

క్షకారము కికారమకారసంయోగమువలన నేర్ప
డుచున్నది. మాతృభాషలోని కకారసకారసంయుక్త
వర్ణమును, ఇ, ఈ, ఊ, ఊ, య, ఎ అను
వర్ణములకు పరమగు ద్వితీయసకారమును సంస్కృతమున
నీవర్ణముగా బహిమించినవి. సం. ధక్ష్యేమి ‘దహించగల
ను,’ లి. deksiu.—సం. ఐక్ష్యేమి ‘చెప్పుగలను,’
(వచ్చి), వాక్.—సం. ఐక్షి ‘ఇష్టపడుచున్నాను,’
(వచ్చి), గ్రీ. ekon.—సం. ఉక్షేమి ‘కెరుగుచున్నా
ను,’ గ్రీ. aexo, లి. auksztas.—సం. అక్షః ‘ఇరు
గు,’ గ్రీ. axon, లా. axis.—సం. దక్షిణః, గ్రీ.
dexios, లా. dexter.—సం. ద్వేషి (*dvaissi),
‘అసహించుకొనుచున్నాను,’ ద్వేషి.—సం. శో
క్ష్యేమి ‘కృశించగలను,’ (*saussyami), గ్రీ. auso.

అకారాకారములకు పరమగు ద్విత్వసకారము సంస్కృతమున తకారపూర్వకసకారములోనికి మారినది. సం. వత్సాస్త్రిమి 'సరించెదన, నిసరించెదన; విద్యత్సు(విద్యస్-శబ్దమునకు సప్తమిబహువచనరూపము).

సామాన్యముగా సంస్కృత త్తకారఘటితపదముల 'గ్రీకు' భాషారూపములలో త్తకారస్థానమున కకార పూర్వకసకార (x) మగుపడుచుండును. కాని యీ క్రింది సంస్కృతపదముల 'గ్రీకు' భాషారూపములలో వర్ణాంతరము లగపడుచున్నవి. వై. త్తయామి 'కత్తిగియున్నాను,' గ్రీ. ktaomai, ktema.—సం. త్తణోమి 'హింసించుచున్నాను,' గ్రీ. kteino. — సం. ఋక్షః 'ఎలుగు,' గ్రీ. arktos.—సం. క్తెక్ట 'వడంగి,' గ్రీ. tekton. —సం. క్షీణామి, క్షీణోమి, (క్షయామి) 'ధ్వంసము చేయుచున్నాను,' క్షీతిః 'నాశము,' గ్రీ. phthino, phthisis.—వై. క్తా 'నివాసస్థానము,' భూమి,' క్తామః (బహువచనము), గ్రీ. chthon.—సం. త్తరామి 'ప్రసహించుచున్నాను, నశించుచున్నాను,' గ్రీ. phtheiro.

సకారము.—దీని యుచ్చారణమున జిహ్వగ్రము దంతములకు గాని, దంతములకుడగు గాని దగ్గరగా నుండును. అప్పుడు నిశ్వాసము పైకిపోగా నీర్వము జన్మించును. ఇది స్పష్టమగు దంత్యము. ఇది మాతృభాషలోని సకారజన్యము.

'ఇం..యూ.'—s: సం. సప్త 'ఏడు,' గ్రీ. epta, లా. septem, గా. sibun.—వై. సనః 'ప్రాచీనమైన,' గ్రీ. ene, లా. senex.—సం. స్రనామి 'ప్రసహించుచున్నాను,' గ్రీ. reo, (ప్రా. హై. జ. strum.—సం. దాస్యామి 'ఇన్వోలను,' గ్రీ. doso.—వై. జనః 'వంశము,' గ్రీ. genos, లా. genus.—సం. అశ్వః 'ఘట్టము,' గ్రీ. ippos, లా. equus.

'ఇండ్-యూరపియన్' మాతృభాషలో ఘోషవర్ణములకు బూర్వమున నుండు సకారము ఘోషనంతమగుచుండెను. ఇది (z) సంస్కృతమున లోపించెను. ఆ సందర్భమున దీని లోపమును గూచించుట కేమో యనునట్లు

తత్పూర్వమందుండు నచ్చు గాని, పరమం దుండు హల్లు గాని, కెందును గాని యేదోయొక విపరిణామమును బొందుచుండెను. అకారము మాత్రము మారక యుండెను. వై. సేద్యాత్ (sa-sd-yat), అ. hazdyath.—సం. ఏధి (as-dhi), అ. zdi, గ్రీ. isthi.—సం. ఆధ్వే (as-dhve), గ్రీ. estai.—సం. శాధి (sas-dhi).—సం. నీడః (ni-sd-as), లా. nidus, (ప్రా. హై. జ. nest.—వై. దూడాక్ (dus-dās.) వై. ఆస్తాధ్వమ్ (a-stu-s-dhvam).—సం. విద్యస్థిః (vidvas-bhis).—వై. మాద్భిః (mas-bhis).—సం. ద్విస్థిః (dvis-bhis).—సం. విప్రస్థిః (viprus-bhis).—సం. వద్గుః (mas-gus).—సం. మజ్జతి (mas-jati).—వై. అముగ్ధ్వమ్ (a-muc-s-dhvam).

హకారము.—విశ్రేణిమగు కంఠము ద్వారముగ నిశ్వాసనాయువు తీవ్రముగా పోవుచు కంఠమునకును నాయువునకును గలిగిన సంఘట్టముచే నీర్వ మేర్పడుచున్నది. కాబట్టి అకారమువలె నీవర్ణమున కేసానము తోడను సంబంధ మున్నట్లు దోషదు. కావుననే కావలయును దైత్తిరీయప్రాతిశాఖ్యలో హకారమునకు పరమ నందుండు న చేష్ఠాసానముతో సంబంధించుచో యీ వర్ణము కూడ దత్తేష్ఠానిక మే యగుచుండునని కొంద రభిప్రాయ పడియున్నట్లు చెప్పబడియున్నది. పాణినీయవ్యాకరణమున అకారముతోపా టేవర్ణముకూడ గంఠ్యమని చెప్పబడి యున్నది. ఇది ఘోషవర్ణమని మనవారి యభిప్రాయము. సంహితలో నిది నాదవర్ణ మునకు రాదగిన విపరిణామములనే పొందుచుండును. వర్ణవత్సర్థవర్ణముల మహాప్రాణత్వము హకారమే యని కొంద రభిప్రాయ పడియున్నాడు. వర్ణతృతీయవర్ణమునకు హకారమును జేర్చి యున్నరించుచే జత్సర్థవర్ణ మేర్పడునని వీరి యాశయము.

హకారము ప్రాచీనమైన వర్ణము కాదు. తాల వ్యాచ్చులు గాని, యకారము గాని పరమందుండు మాతృభాషలోని కంఠ్యవర్ణవత్సర్థవర్ణమున, తాలవ్యవర్ణ వత్సర్థవర్ణమును సంస్కృతమున హకారములోనికి మార్చిరి. ఉదాహరణము లిదివరకే తెలుపబడినవి. (చూ. పేరి లు

గా, యి.) మాతృభాషలోని కంఠ్యవర్ణజన్యముగు హకారము కంఠ్యములోనికి మారుచుండును; తాలవ్యజన్యముగు హకారము తకారమునకు పూర్వమునను, బహంతమునను మూర్ధన్యములోనికి మారుచుండును. ఉ. దుహ్; దుగ్, - ధుక్. — గుహ్; గుఢ. — గుహ్; అవాట్. ఇట్టి సందర్భములకు జెందని హకారములను భాషాంతరరూపముల సహాయముచేతనే విభజింపవలసియుండును. సంస్కృతమున గనబడుచున్న రూపములనుబట్టి హకారాంతధాతువుల నీక్రిందివిధమున రెండుకక్ష్యలుగా విభాగము చేయవచ్చును. మొదటికక్ష్యలో చేరిన ధాతువులలోని హకారము మాతృభాషలోని కంఠ్యజన్యము; రెండవకక్ష్యలో చేరిన ధాతువులలోని హకారము మాతృభాషలోని తాలవ్యజన్యము. అనేక ధాతువులలో సంస్కృతమున బ్రయుక్తములగు రూపములనుబట్టి హకారస్వభావమును నిర్ణయించుట కవకాశము లేదు.

౧-వ కక్ష్య:—దుహ్, దిహ్, దుహ్, ద్రుహ్, మహ్, స్నిహ్.

౨-వ కక్ష్య:—నహ్, సహ్, మిహ్, రిహ్, లిహ్, గుహ్, రుహ్, దృహ్, ధ్మిహ్, బృహ్, బహ్, ప్పిహ్ (?).

మహాభాతులకు ముగ్ధులను రూపమే కాక మూఢులను రూపముకూడ వ్యవహారములో కలదు. ఇది గూఢ, రూఢ మొదలగురూపముల బలమున నేర్పడియుండవచ్చును.

మాతృభాషలోని కంఠ్యతాలవ్యదత్తర్థవర్ణముల నుండియే గాక దంత్యచతుర్థవర్ణమునుండియు, ఓవ్యచతుర్థవర్ణమునుండియుగూడ సంస్కృతమున హకారమున్న మైవది. ఉదాహరణములు వెనుక నీచుబడినవి. (చూ. పేరాలు ౨౧, ౨౨.) హకారమునకు ధకార భకారముల క్రింద నెచ్చటనైనను వినిమనుము కలిగినచో, నట్టి హకార మాయావర్ణములనుండి వచ్చినదని చెప్పవచ్చును. ఉ. నహ్; నధ, త్తాన్యమి. — ధా; హిత. — కమధ; కమహ. — ముహ్యం; తుభ్యం.

సామాన్యముగా హకారఘటితసంస్కృతపదముల 'గ్రీకు' రూపములలో హకారస్థానమున వర్గద్వితీయవర్ణ మేదో యొక్కటి యుండును. ఈ క్రింది సంస్కృతపదముల 'గ్రీకు' రూపములలో హకారము గకార మగు పగుచున్నది. సం. హనుః 'దవుడ', గ్రీ. genus, లా. gena. — సం. హ (అవ్యయము), గ్రీ. ge. — సం. హస్తః 'చేయి', గ్రీ. agostos. — సం. అహమ్ 'నేను', గ్రీ. egon, లా. ego. — సం. దుహితా 'మాతృ', గ్రీ. thugater. — సం. గూహమి 'దాచుచున్నాను', గ్రీ. ogugia, ogugos, guges. — సం. మహా 'శేషదైన', గ్రీ. mega. ఇట్టి పదములనుబట్టి వర్గద్వితీయవర్ణముల హకారములలో వినిమనుము కలుగుచుండెనని భాషాతత్త్వవేత్త లూహించియున్నాడు.

౨౩. అనుస్వారము. — ఇదియును విసర్గయును సుభయాక్షరము లనబడుచున్నవి. దీనికి నాసికమాత్రము స్థానముని మనగ్రంథములలో జెప్పబడియున్నది. ముఖాద్భివాయవములను స్పర్శ లేక వివృతముగా నుంచి నాదయుక్త మగు నిశ్వాసమును నాసామార్గమున వదలిన యెడల నీవర్ణము సిద్ధించును. వర్ణపంచముల కాయావర్ణల స్థానమున జీవ్యవర్ణవాయవములకు స్పర్శయుండగా దీనికి లేకపోవుటయే విశేషము. దీని స్వరూపవర్ణనమున మనగ్రంథములలో నేకీభావ మగుండదు. అధర్వవేదప్రాతిశాఖ్యలో ననుస్వార మొక స్వతంత్రవర్ణముగా నంగీకరింపబడియుండలేదు. అది లకారభిన్నమగు వర్ణములకు బూర్వముం దుండునప్పుడు తత్సామ్యముం దుండు నచ్చు ననునాసికముగా నుచ్చరింపఁలయు నను నంశమును, లకారమునకు పూర్వమనునాసికలకార ముచ్చరింపఁలయు నను విషయమును నూచించునని యీ గ్రంథమున జెప్పబడి యున్నది. మిగిలిన ప్రాతిశాఖ్యలలో లకారమునకు పూర్వమువలె యవలకు పూర్వముకూడ ననునాసికయవ లుచ్చరింపఁలయు ననియు, రేఘమునకును నూమ్మలకును బూర్వమనునాసికవను నొక స్వతంత్రవర్ణ ముచ్చరింపఁలయు ననియు జెప్పబడినది. ఈ స్వతంత్రవర్ణ సుభయాక్షరమనియు, నాసికమాత్రజన్యమనియు, వివృతప్రయ

త్నము కలదనియు, వర్గపంచమవర్ణములలోని నాద స్వరూప మనియు ఋగ్వేదప్రాతిశాఖ్యలో జెప్పబడి యున్నది. ఇది నాసికామాత్రజన్యమని వాజసనేయి ప్రాతిశాఖ్యలోగూడ చెప్పబడియున్నది. తైత్తిరీయ ప్రాతిశాఖ్యలో వర్గపంచమములనె నిదిగూడ ననునాసిక వర్ణమనిమాత్రము చెప్పబడి యున్నది. ఈ ప్రాతిశాఖ్య లలోగూడ గొన్నిపదములలో పూర్వాచ్చుమనాసిక ముగా నుచ్చరింపవలసి యందునని యంగీకరింపబడి యున్నది. పాణినీయవ్యాకరణమున ననుస్వార మొక స్వతంత్రవర్ణముగా నంగీకరింపబడి యున్నది. ఈ వ్యాకరణమున కనుస్వారమునం దధికపక్షపాత మగపడుచున్నది. ప్రాతిశాఖ్యలలో వర్గపంచమవర్ణమును విధించిన సలములగూడ పాణిని యనుస్వారము నంగీకరించి యున్నాడు. అంత్యస్థలకు బూర్వ మనునాసికాంత్యస్థులును, మరికొన్ని సందర్భములలో ననునాసికాచ్చును గూడ పాణినీయవ్యాకరణమున నంగీకరింపబడి యున్నవి. వైయాకరణులలో నిట్టియభిప్రాయభేద ముచ్చారణ భేదమును బురస్కరించుకొని వచ్చియుండవచ్చును. అనుస్వారస్వరూప మెట్టిదైనను నది పూర్వవర్ణమునకు గౌరవాపాదక మగుచున్నది.

విసర్గము.—ప్రాతిశాఖ్యలలో నిది విసర్జనీయ మని వ్యవహరింపబడుచున్నది. విడిచిపెట్టవలసిన వర్ణ మగుటచే దీని కీనామము వచ్చియుండవచ్చును. ఇది కేవలశ్వాసాత్మకవర్ణము. పూర్వాచ్చుస్థానమున నుచ్చారణాద్యవయవములనుంచి ప్రతిబంధకము లేక నిశ్వాసమును వదలుటచే నీవర్ణ మేర్పడునని తైత్తిరీయప్రాతి శాఖ్యలో చెప్పిన విషయ ముదాహరితముగా నున్నది. కావున దీనికి కంఠము స్థానమని చెప్పట సరికాదు. అకార హకారములవలె దీని కేస్తానముతోడను సంబంధము లేదు. ఇది మాతృభాషలోని వర్ణము కాదు. సంస్కృతమున పదాంతస్వకారశేషల కాదేళముగా వచ్చుచుండును. పదాంతశేషకారములు కకారఖకారములకు పూర్వము విసర్గలోనికి కాక, జిహ్వమాలీయము లోనికిని, పకాఫకారములకు పూర్వ ముపధ్మా నీయములోనికిని మారునని కొందరును, మారవచ్చునని

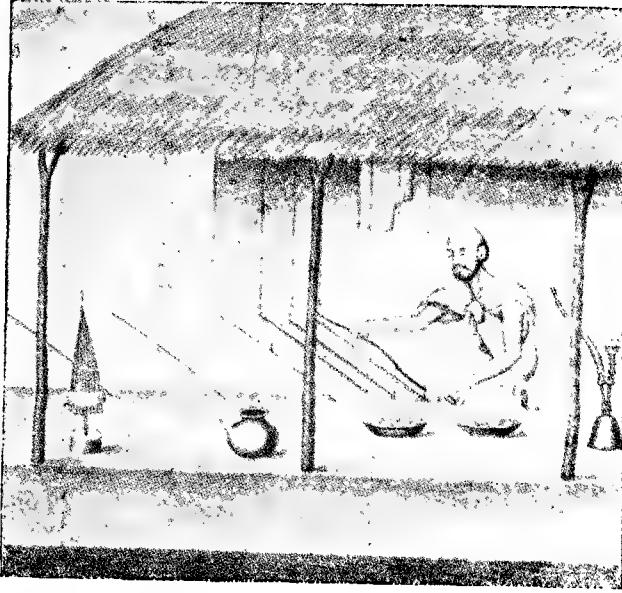
కొందరును వైయాకరణులు చెప్పియున్నారు. ఈ భేదము వైయాకరణులు కల్పించినది కాని నిజముగా నాలోచింప విసర్గమున వీనికిని భేదమున్నట్లగపడదు. గ్రంథములలో నివి సాధారణముగా వేరువేరు గుర్తులతో నూచింపబడుటలేదు.

౨౬. సంస్కృతవర్ణములకు మనవారు పరిమాణమును గూడ నిరూపించియున్నారు అచ్చులు ప్రాస్వములు, దీర్ఘములు, పుత్రములునని మూడువిధములుగా నున్నవి. సంస్కృతమున ఏలైన ప్రాస్వములను, లికారమునకు దీర్ఘమును లేవని మనవైయాకరణులు చెప్పి యున్నారు. లికారమునకు పుత్రముమాత్రము కలదట. ప్రాస్వ మేకమాత్రకము, దీర్ఘము ద్విమాత్రకము, పుత్రము త్రిమాత్రకమునని చెప్పబడియున్నది. వ్యంజన మర్థమాత్రకము. పుత్రము ప్రక్షీచునపుడును, మారమునుండి పీలుచు నప్పుడును, వికల్పకనమును ప్రయోగింపబడును. పదాంతవర్ణము మాత్రమే పుత్రముగా నుచ్చరింపబడును. అది యుదాత్త మగుచుండును. అనునాసికముగా నుచ్చరింపబడుట గూడ గలదు. సంస్కృతవాఙ్మయమున పుత్ర ప్రయోగము క్రమముగా హెచ్చినది. ఋగ్వేదమున మూడుపర్యాయములు మాత్రమే ప్రయోగింపబడియుండగా నధర్వవేదమున పదునైదు పర్యాయము లగపడుచున్నది. ఏచ్చులపుత్రమున వానిలోని అకారమే పుత్రముగా నుచ్చరింపబడును.

ఘంసస్మకొరకు వర్ణములు గురువులనియు, లఘువులనియు రెండువిధములుగా విభాగము చేయబడినవి. దీర్ఘములును, సంయోగపూర్వములగు ప్రాస్వములును, అనుస్వారవిసర్గలతో కూడిన ప్రాస్వములును గురువులనబడును. మిగిలిన వర్ణములు లఘువు లగును, మూడేని యక్షరములు చేరి యొకగణ మేర్పడును. వీనికి అక్షరగణము లని పేరు. మూడక్షరములలోను నొక్కొకటి గురువు గాని, లఘువు గాని యగుచుండుటచే నైనిమిదిగణము లేర్పడును. మూడుగురువులు గలది మగణము; ఒకలఘువు రెండుక్షిరువులు గలది యగణము; గర్భపు లఘువు గురువు గలది రగణము; రెండులఘువులు

ప్రచీన కాలపు నేత పరిశ్రమ

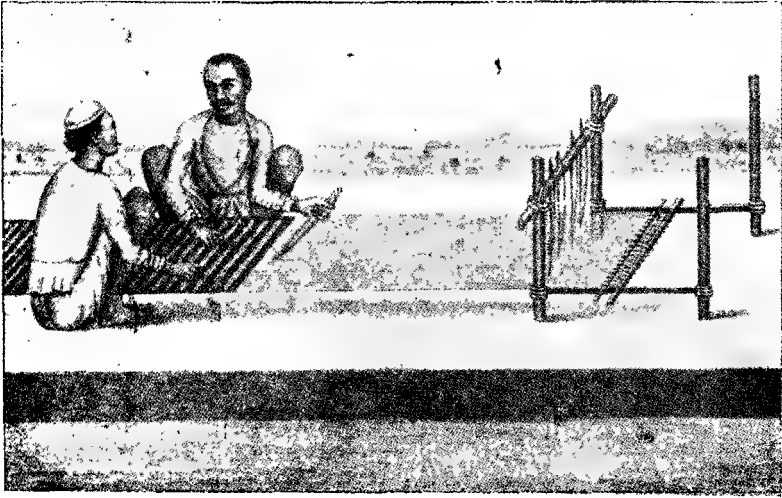
ఉత్తర హిందూస్థానము

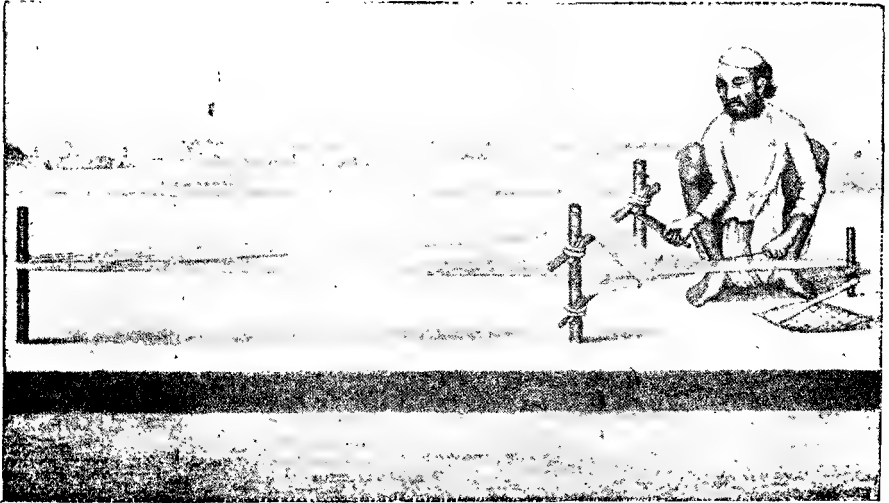
మగ్గమువద్ద

దూదియేకుట

జము కాణముల నేత

నవారుపట్టలను తయారు చేయుట

నొకగురువును గలది సగణము; కొండుగురువులు, నొక
లఘువును గలది తగణము; లఘువు, గురువు, లఘువు గలది
జగణము; ఒకగురువు, కొండులఘువులు గలది భగణము;
మామలఘువులు గలది నగణము. మాత్రాగణము లక్షర
ములసంఖ్య ననుసరింపక మాత్రలసంఖ్య ననుసరించి యుం
డును. నాలుగుమాత్రలుగల నల్లసముదాయమున కొకగణ
మని పేరు. ఈ యక్షర మాత్రాగణములు వేరు వేరు
విధములుగా కూర్చబడుటచే గ్రమముగా వృత్తములును

జాతులును నేర్పడును. వృత్తములు సమము లనియు,
అర్ధసమము లనియు, విషమము లనియు మూడు విధము
లగుచున్నవి. సమవృత్తముల నాలుగు పాదములలోను
గణములు సమానముగా నుండును. అర్ధసమవృత్తములలో
యుగ్మపాదము లొకవిధముగాను, నయ్యగ్మపాదములు
మరియొకవిధముగాను నుండును. విషమవృత్తములలో
నాలుగుపాదములును భిన్న భిన్నములుగా నుండును.

నిద్రాదేవి

నెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారు

(WORDS WORTH'S "TO SLEEP")

ఒకటి వెనుక నొక్కటిగాఁగ నుండ్లి, మంద
మందముగఁ జను గొట్టెల మంద; వాన
ధ్వని; యశులమ్రోత; నదులరావంబు; గాలి
హోయ; కడలిఘోష; మొలకపైరులు; జల
జలమును సహోవరములు; నిర్మల గగనము:
వరుసగా పీనినెల్ల భావంబు నందుఁ
దలఁచి, యెన్నిభంగులఁ బ్రయత్నం బొనర్చి
వను, నిదుర రాదు నాడుకన్దవకుఁ దెలివి
తొడనే పాన్పుమీఁద నేదొరలిరాడఁ:
ఇంకనో యింకనో యింటి యెడటి తోటఁ
గలుగుచెట్లపైఁ బిట్టల కలకలములు
వినఁబడును; గోకిలమ్మటు వెనుకఁగాక

లీనవనంబునం బాడు జాలిం గొలుపుచు;
రేయి నాలుగుజాము లీ రీతిగానె
నీకటాక్షంబుఁ బడయఁగాలేక, పడితి
నమ్మ, బాధ న్నిద్రాదేవి! యకట! నీవు
దారితప్పియు రావు నా తావునకును:
నేటి రాత్రికేనియుఁ గరుణింపుమమ్మ!
నీకరుణ లేకయున్నచో, వేకువసిరి
యెంత యున్న, దానన్ లాభమేమి తల్లి?
దినదినంబులనడిమి మేల్తెరవు, క్రొత్త
తలఁపులకుఁ బంట భూమివి, తనువునఁ గల
సకలరుజలఁ బాపి సుఖమొసంగెడి ప్రియ
జననివీవమ్మ, రావమ్మ, కనికరమున.

బదలాయింపు

కవికొండల వేంకటరావుగారు, బి.ఏ.,బి.యల్.

ప్రాగబండిలా ఉండవలసిన జనకంఠు ఎక్కువమందివుంటే గొలుసు లాగి బండిని ఆపేపని ధైర్యంగలవాళ్లు చేస్తూంటే ధైర్యంలేనివాళ్లు గొలుసులాగకుండా ఊరికే ఉన్న జనాన్ని లెక్కేస్తూవుండడం, ఎదురు గుండా కనబడే కనీససంఖ్య గమనిస్తూవుండడం చేస్తూవుంటారు ఆలాంటి ధైర్యంలేనివాళ్లల్లో ఒకడు మధుసూదనరావు.

అతడందఱికంటే ఆఖరున బండిఎక్కేడు. అది మధ్యమతరగతిబండి. సమయం మంచి వేసంగిమిట్టమధ్యాహ్నము. బండి నిలిచినతావు “గోదావరి.” ఉం - ఉక్కపోసేస్తూంది. వెనక్కితిరిగి చూడ్డానికన్నా వీలులేకుండా క్రిక్కిరిసి పోయియుంది ఆ బండి—

అతనిభార్య జానికమ్మ, ఇద్దఱుపిల్లలు నేలనే నిలుచుకొనివున్నారు. ‘మోలిమేను’ పెట్టినండి ఆలిమగల ఛాయాపటంవఱకు ఆ బండిలోనే సరదాలి.

శకటరక్షకు డీలేస్తున్నాడు. నేవకుడు గంటకొట్టబోతున్నాడు. బండిలాగేయంత్రము బుస్సుమని ఆవిరి వదిలేసిందప్పడే.

భర్త సామానండుకుంటున్నాడు. భార్య అందిస్తూవుంది. పిల్ల లిటు అటూ చూపుడు స్తంభాలకేసి క్రొత్తచూపులు చూస్తూవు

న్నారు. కూలివాళ్లకా సామానుమీద సామాను, సామానుమీద సామాను తెచ్చి పడేస్తున్నారు. అంతా వారిసామానే, అంతా వారిసామానే. అంతవారిసామానే యని యెల్లా తెలుసునంటే ప్రతివొక్కచెంబుమీద ప్రతి వొక్కపళ్లెంమీద కూడ “మధుసూదనరావు, కె. విజయవాడ” అని చిరునామా కాగితం అంటించివుంది. ఆ—సామానంతా ఆబండి లోకెక్కేయ్యాలి. ఆబండిలో కుక్కేయ్యాలి. జానికమ్మ వొక్కర్తుక యివతల పాపం! ‘మొగాన్ని చెమట్లు పోస్తున్నాయి. మధ్యమధ్య కోపానైతేం విసుగుచేనైతేం కనుబొమ్మలు ముడిపడిపోతున్నాయి. “అమ్మా! నాసంగీ తప్పెట్టి జాగ్రత్తే!” అంటూ ఆడపిల్ల, “అమ్మా నాబతిపడిపోయేనే” అని మగపిల్లవాడు అంటూంటే ఊరికే మెళ్లో గడియారపు గొలుసు సారెసారెకు సవరించుకుంటూ కిటికేలంట కొంతసామాను గుమ్మంఅంట కొంతసామాను గిరవాటేస్తోందా అన్నట్టు అందించి వేస్తూవుంది. మగడందుకుంటూ మధ్యమధ్యబండినే వ్రాసియున్న “కనీససంఖ్య ౮” అనేదిచూస్తూవుంటాడు. బండిలో అంతక్రితమే ఎక్కివున్న జనం ౭ గురు అని లెక్కేడుతుంటాడు.

పిల్లల్ని భార్యానీ ఆ బండిలోకే ఎక్కమటాడా? మఱోబండిలోకి పొమ్మంటాడా?

పిల్లల్ని ఏలాగో అందుకున్నాడు. అందుకొని వైని పడకకమరిచిన పరుపులమీద కూర్చుండ బెట్టినాడు. భార్యను “ఎక్కవే. ఎక్కు. ఎక్కవే” అని చెయిపట్టి లాగుతున్నాడు. “నే నీ బండిలో నెక్క”నన్నట్టు కొంతనే పిటూ అటూ ఆయిల్లాలు చూచింది. శకటరక్షకుడు ఈలేసి నాడు. కుటిలకుంతల బండిలో కెక్కి బండిగుమ్మ ముయొక్క కమ్ములుపట్టుకుని “ఇందులో కూరు కుండవలసిందేనా? గొప్పకి పోతాము. ఏదీ? పినరైనా యెడంలేదు” అని ధాము ధాము చేసింది. ధూమశకట మంతకన్నా తాను ధాము ధాముచేయగలనన్నట్లు గుప్పగుప్పమని పొగ వదిలింది. ఇనపదండ కదిలించింది. వెనక్కి ఒకడొప్పుడొప్ప ముందుకుబడినంతా లాక్కుంది “టకుటక్ టకుటక్ టకుటక్ టకుటక్”మని వంతెనమీదకంటా నడచి వంతెనమీద కొం చెంతగ్గి, ఆపైని ఆగేకా డాగి సాగేకాడ సాగి అతివేగంగా పట్టాలమ్మటే పోతూవుంది.

తక్కిన ఏడుగురు గోదావరిలో ఎక్కి కొవ్వూరులో దిగేవాళ్ల వడంచేత తరువాతి నిలుకడనే బండి ఖాళీచేసినారు. బండిలో దంపతులు పిల్లలు ఉన్నారని మరెవ్వరూ ఆబండిలో ఎక్కలేదు.

“ఈ ఆలస్యమంతా నీ” దన్నాడు మధు సూదనరావు మతెవ్వరూ తొంగిచూడని సమయం చూచి—“ఈ ఆలస్యమంతా మీ” దంది జానికమ్మ- “నీవు మధురచీర కట్టుకొని, కంచిరయిళ తొడ్డుక్కని, సెనగపప్పు

లాగు పీతీచెక్క పటపటామనిపిస్తూ గుప్పెడు కవటాకు తెట్టెట్ట నమిలివచ్చేసరి కీవేళైంది. ఇంతశ్రమ అయింది” అన్నాడు. — “ఎవరైనా నవ్వుకుపోతారు - పిల్లలూ నేనూ వస్తూవున్నాము అంటే ప్రయాణానికి ముందుగా ఒక ప్రత్యేకపుబండి ఏర్పాటుగా అట్టేవుంచుకోమా—అయినా బండిలో ఇంతమందికంటె ఎక్కువ ఎక్కకూడదని వ్రాసియుండదూ— అబ్బా! ఎంత యిరకాటకం అయిపోయింది” అంది.

అంటూ తన మడతద్దంబల్లి చెక్కఎత్తి ఒకమాటు మొగంచూచుకొని చెంపలాత్తుకొని “యీబండిలో నీళ్లుంటాయా? నబ్బెటి రుద్దుకోవాలి” అని అడిగింది జానికమ్మ మధు సూదనరావుని—“ఎందు” కన్నాడు మధు సూదనరావు. “చెబుతాగా” అంది జానికమ్మ. “అయితే ఫరంగీనీళ్లెందుకు; మన కూజాలో నీళ్లుపెట్టి మొగం రుద్దుకో”మని కూజాలోని చల్లటినీళ్లు ఆమెచేతిలో పోసినాడు. జానికమ్మ పరిశుభ్రంగా తన మొగము చందనసబ్బుతో రుద్దుకొని దూదిమెత్త తువాలుతో తుడుచుకొని చేర్చుక్కపెట్టుకొని కోక కుచ్చెట్ల కాలి గోళ్లమీదికంటా తీసికొని తనయొడిలో పిల్లవాణ్ణి కూర్చుండబెట్టుకొని అమ్మాయిని సంగీతపైట్టి ఊదుకోమంటూపోగొడింది. మధుసూదనరావు ధైర్యం చిక్కబట్టలేక “చెబుతాగా అన్నావు. ఏమి” అని యడిగినాడు.

“చింపిరితలతోటి చెఱిగిన తిలకంతోటి విజయవాడలో నే దిగితిని నే నొక మూట

మనిషిననుకొని యితరులుకూడా తమసామాను నానెత్తిని పెడతారేమోననే భయంచేత టస్సగా ముస్తాబు అయినా” నని టకీమని జవాబు చెప్పింది. దాంతో మధుసూదనరావు పెళ్లాంచేత తా నొక టోకు తిన్నా ననుకున్నాడు.

“గోదావరి”కడ తానే క్రిందవుండి జానకమ్మనే లోపలి కెక్కించి సామానందించిఉంటే బాగుండిపోయ్యేదేమో నని యొకమాటు, అసలు కుదర్చేటప్పడే మఱినలుగురికూలీల్ని కుదిర్చి తానూ జానికమ్మకూడా తమసామానంతా కూలీలెక్కించే వఱకు, గొడుగులువేసికొని, జోళ్లుతొడుక్కొని పరిశీలిస్తూ వుండి యుండియుంటే బాగుండిపోయ్యేదేమోనని యొకమాటు, అక్కడకూ సామాను చాల వఱకు సామానుపెట్టి కొప్పగించి వేసాను. అంతకాలమేలాపట్టిందా యీకొద్దిపాటిసామానుకూ అని యొకమాటు, గుక్కతిరగని పద్ధతిని, గుటకపడని రుద్ధతను ఆలోచించేడు. ఆలోచించి ఆలోచించి చివరకన్నాడు. “ఆబండిలో మనకుముం దప్పడే యేడుగురెక్కియున్నారని యెరుగవా”అన్నాడు. “ఎఱిగంటే”అంది. “ఎన మండుగురుకంటే బండిలో ఒక్కెడకూర్చోడానికి వీలులేదని తెలియదా” అన్నాడు. “తెలిస్తేనో”అంది. “నిన్ను ముందెక్కిస్తే నేను తొమ్మిదవవాణ్ణిఅయిపోనా” అన్నాను. “అయిపోతే” అంది. “గొలుసులాగితే నేను దిగిపోవద్దా” అన్నాడు. “దిగిపోతే” అంది. “నాకు బదలాయింపు అయిందికదా! రేపు విజయవాడచేరి

పనివొప్పగించుకోవడం నువ్వా? నేనా?” అన్నాడు. ఇద్దఱుం వొక్కసారే ఎక్కిపోయి గొలుసు లాగితే ఉండే సదుపాయం మీకేంతటలేదా” అని అడిగింది. “ఏమి”టన్నాడు. “మిమ్మల్ని నన్ను విడదీయ్యడంచేతకాక శకటరక్షకుడు తక్కినవారిలో ఇద్దఱిని దింపివేసియుండడమా? ఆ ఇద్దఱిని మఱియొకపెట్టిలోకి పంపేసియుండడమా?” అంది. “అంతధైర్య ముండవద్దూ నాకు?” “అంతధైర్యముండవద్దూ నాకు?” అన్నాడు మధుసూదనరావు చిరునవ్వునవ్వుతూ. ఆ చిరునవ్వు కొట్టకొన కిచ్చక ‘విజయవాడ’ ‘విజయవాడ’ అన్నట్లుంది. విజయవాడే అది.

తాబేదార్లు, క్రిందియుద్యోగస్థులు, సేవకులు, బండిదుయ్యమూగి ఒకరుతోలుపెట్టి పుచ్చుకుంటే ఒకరుచేతిబెత్త మందకొని అరనిమి పంలో అంతసామాను దింపి, పంతులు గారూ! గుట్టపుబగ్గీ ఆవలవుంది. దయచేయండి పిల్లలు మీరూ” అని వేతే మధుసూదనరావుగాని జానకమ్మగాని సామానుకేసితిరిగిచూడనక్కఱలేనంత వినయవిధేయతలతో నమ్మకముగా వారికి తమతమ చేతుల దారిచూపిస్తూ తోడ్కొని వెళ్లినారు.

ఆ స్వార్థతనమయమప్పుడు మధుసూదనరావు జానికమ్మ కేసి చూచిచూడనట్టు నటిస్తూ ఆ మెచేతిలో ఒకపటముంటే అది అందిపుచ్చుకోని తానుమోసిపెడుతాననే మోస్తరుగా ‘ఏదీ’ అన్నాడు. “అక్కణ్ణిలేదులేండి నే తెచ్చుకొంటానులేండి” అన్నట్టు బొమ్మవైపు తన

జఘనభాగమునకంటేటట్టు దాపరికంగా వ్రేలు చేతనూచుచు మోచికొని జానికమ్మ తెచ్చినది.

మధుసూదనేరావు తొంగి తొంగి కని పెట్టి 'ఆపటంమఱాకరుపట్టుకువస్తే?' అన్నాడు. "మీపేరు నాపేరు కలిపి వ్రాసాను నాచేత్తో దానిమీద"నని తన ముసిముసిసిగ్గు దిక్కులు బుగ్గలంటి పుణికిపుచ్చుకొనుటకు వీలుగా ఆ పోడిమివ్రాతనాథునికి చూపిస్తూనడిచింది జానికమ్మ.

"ఈపట మెంతసేపు మోచినా మోటు తనంగాని మూటతనంగాని లేదు. తక్కినవన్నీ

మోస్తే మోటుతనం మూటతనమూనా?" అని అన్నాడు మధుసూదనరావు. "తక్కినవాటి మీద మీపేరొక్కటే 'మధుసూదనరావు, కె. విజయవాడ' అని వ్రాసికొన్నారు. దీని మీద నాపేరు, మీపేరు కలిపి వ్రాసికొన్నాను. అవీతేడా" అంది జానికమ్మ.

సందెలడింది. దిగినజనం వారికి పాయ యిచ్చి యొత్తిగిల్లేరు. దిగనిజనం చన్నపట్టాని కంటా ఆ ప్రేమవాక్యం స్మరించుకుంటూ వెళ్లేరు.

తోల్లిటి మానాడు

వ. రామారావు గారు

(స్వచ్ఛాగానలహరి)

ఆనాటి సౌభాగ్యమేదీ!—మనమాత
యీనాడె యిట్లున్న దేమీ!

౧

చివురజొంపములచే, నవనవలాడింది
కవుల గానములచే కమరస మొలికింది
ఆనాటి.

౨

తరళతనైని సృష్టించి వేసింది
తీనేలగజాలు తనయుల గాంచింది
ఆనాటి.

౩

జయదేవ కాళిదాసాది పుణ్యుల గాంచి
నయకవిత్వపుపెంపు ననుజూడుమనియంది
ఆనాటి.

౪

జగమంతటకుచూప జాలింది తనశక్తి
మగటిమికి నేనపో మాత నన్నది యుక్తి
ఆనాటి.

౫

పరుల గూల్చగ జాలు పడెతులనె గాంచింది
యొరుల తనవారివలె యొప్పు చూపించింది
ఆనాటి.

౬

పట్టుసెల్లాలకే పట్టుగొమ్మయినాది
పట్టణములకు నెల్ల ప్రభీతా నయినాది
ఆనాటి.

అవేళ సోమవారం. రేవటిపాలెంలో సంత.

అక్కడ విస్తారమైన బయలు ఉంది. చెట్లు కొంచెము దూరముదూరముగా ఉండడంచేత జనానికి యెడతగలకుండా నీడగా ఉండెను. ఆసంతలో అన్నిరకముల పండ్లదినసులూ, పప్పునరుకులూ, కూరకాయలూ, మనకుటుంబ కాలక్షేపమునకు యేమివస్తువులు కావలెనో అన్నియూ దొరకును. వెంకట్రాజు అక్కడ ఒకస్థలంచూచుకొని గోనెలుపరచి, ముషిణి గింజలున్నూ, శేరున్నూ, దగ్గరపెట్టుకొని వ్యాపారముకొరకై యెదురుచూస్తూవున్నాడు. కొందరువచ్చి రూపాయకు నాలుగుశేర్లూ, అయిదుశేర్లూ అని అడిగినారు. వెంకట్రాజు మూడుశేర్లకుపైన ఇవ్వననిచెప్పినాడు. పాపము అతనికి ఈ ధరలు యేమీ తెలియవు. తండ్రికి జబ్బుగావున్నందువల్ల బేరమునకు బయలు దేరినాడుకాని లేకపోతే ఎచ్చేవాడుకలేదు. వెంకట్రాజుకి సుమారు ౨౦ లేక ౨౧ సంవత్సరములే ఉండును. అంతకు ఎక్కువ వుండదు. ఇతనుపుట్టి ఇన్నిదినములవరకూ సంత అంటే యేలాగు ఉంటుందో కూడా యెరగనే యెరగడు. సాయంకాలం కావస్తూంది. ఏమో స్వల్పంగానే బేరమయినది. చూసినాడు. లాభంలేక పోయింది. ఆఖరుకు యెవ్వరికో వెయ్యిరూపాయలకు గుత్తకిచ్చివేసి రూపాయలు తీసుకొని, సంచిలోవేసుకొని, బొడ్డులో

దోపుకొన్నాడు. వెంకట్రాజు చూపుకు చాలా అందమైనవాడు. ముక్కు మొఖమూ తీరుగానే ఉన్నాయి. పొడగరిమనిషే. ఆ బిళ్లగోచీ పంచకట్టూ, వాణ్ణిచూస్తే పెద్దకులంలో పుట్టినవాడిలాగనూ, మర్యాదస్థుడుగానూ కనుపించుతాడు. ముషిణిగింజలు అమ్మి గోనెలూ, ఇంకావాడి సామానులూ అన్నీ సర్దుకొనే టప్పటికి అయిదు గంటలు అయినది. ఇంకా ఇక్కడనే ఉంటే ప్రొద్దుపోవును అని వాడిని వాసస్థలానికి బయలుదేరినాడు. సంతవిడిచి ఓపది అడుగులు వెళ్లేసరికి, నిర్హంతపడి నిలిచి పోయినాడు. వానికి ముందు అడుగుపడలేదు, ఇదియేమని ఆలోచిస్తూవున్నాడు.

అక్కడ పెద్ద చింతచెట్టు. దానికొమ్మలు నాలుగువైపులనూ విజ్జిమ్ముకొని ఉన్నవి. ఆ చెట్టుకింద ఒకస్త్రీ సుమారు ౧౨ సంవత్సరముల వయస్సుగలది నిలిచివుండెను. చాలెడేసికండ్లూ, విశాలమైననుదురూ, బారెడు జెడా, ఈ కాలపు నాగరికమైన నగలు వేసుకొన్నది. గనుక చూపరులకు చాలా ఆశ్చర్యముగా కనుపించెను.

వెంకట్రాజు ఆలోచించి “రేవటిపాలెంలో ఇటువంటి స్త్రీలుకూడా వున్నారా? ఇది యేకారణముచేత నిలిచి ఉన్నది? నేను పోయి దానిని అడుగుదానా? ఛీ! ఎద్దు నేను అడిగినట్లయితే చూసినవాళ్లు యేమి అను

కుందరు." అని సందేహిస్తూ అక్కడ పనస పండ్ల దుకాణము దగ్గరకు వెళ్లి బేరముచేస్తూ నిలువబడినాడు.

ఇంతలోపల సుమారు గిం సరివత్సరముల లోపువాడు విరువిరున నడుస్తూ ఆ పిల్లదగ్గరకువచ్చి యేమోచెప్పి పండ్లుకొరుకు తూంటే, ఆపిల్ల వంచినతలయెత్తకుండా నిలువబడియుండినది.

వెంకట్రాజు తన ముసస్సులో యేమని ఆలోచిస్తూఉన్నాడంటే, "వాళ్లది యేపూరై యుండవచ్చును? ఆయన యెవరు? తండ్రి, కూతురుని అత్తవారి యింటికి తీసుకొనివెళ్లుతున్నాడా? లేక, సంతకు వచ్చివున్నారా? నేనే బుద్ధిపూరిపడుతున్నాను. తండ్రి అయితే అట్లా కోపించుకుంటాడా? ఆ ముసలివాడు తండ్రికాదు. భర్త అయివుంటాడు. లేకపోతే యింతకోపించుకోడు. ఒకవేళ రెండోపెండ్లి అయివుండును. నేను వాళ్లతోటి కలసిమాటలాడితేనేకాని విషయము తెలియదు." అని అనుకుంటూవుంటే వాళ్లు ఇద్దరూ కూడా ఈ పనసపండ్ల అంగడిదగ్గరకు వచ్చి బేరము చేసినారు. వాడు వెల సరిగా చెప్పనందువల్ల, వెంకట్రాజునుచూచి, "మీరు యేలాగు కొన్నారండి?" అని ఆ ముసలివాడు అడిగినాడు. అప్పుడు వెంకట్రాజు వాళ్లవిషయం కనుక్కోవలెనని చాలా ఆతురతగా ఉండెను. అలా వున్న సంగతి బయటికి తెలుపక, "నేను అణాకు కొనియిదుతోనలచొప్పన తీసున్నాను." అని చెప్పినాడు. "ఆవిధముగానే, నేనూ తీసుకుంటాను"

అని చెప్పి, అతనుకూడా తోనలుకొని కొంచెం ఆపిల్ల కు ఇచ్చి, తనుకొంచెం తీసుకొని, తింటూ వెంకట్రాజునిచూచి "మీది యేపూరండి?" అని అడిగినాడు.

"మీది వడ్లపూడి" అని బదులుచెప్పెను.

"అయితే మీరు ఇప్పుడు అక్కడికే వెళ్లుతున్నారా?"

"అవును ఆపూరే వెళ్లుతున్నాను."

"మీ నాయనగారిపేరేమండీ? మిమ్మల్ని యెక్కడనో చూచినట్లు వున్నదే?"

"యేమో నాకు జ్ఞాపకం లేదండీ, మా నాయనగారి పేరు వీరరాజుగారు"

"ఓహో! మీరా, వీరరాజుగారి కుమారుడుగారా? అయితే, యేమిషనిమీద వచ్చేరండి? ఆయన పూర్వార్జితం చాలా ఉండేది కాదండీ? అదంతా ఇప్పుడు వుందా? అయితే మీ కేమి తెలుసునూ? అప్పుడు మీకు చాలా చిన్నతనం. నాలుగో, అయిదో యేళ్లు వుంటవి. వీరరాజుగారికీ నాకూ చాలన్నేహం. మే మిద్దరం మునుపు ఒకేపూల్లో ఉండేవాళ్లం. ఒకేచోట తిరిగేవాళ్లం. మాకిద్దరికీ ఇప్పుడిప్పుడు వచ్చినన్నేహంకాదు. పిల్లలుగా ఉండి బడిలో చదువుకుంటూన్నప్పటినుంచీ కలదు. అవునుగానీ, మీ నాయనగారూ అందరూ ఊమమేనా?"

"చిత్తం. ఊమంగా వున్నారండి."

"అయితే, మీరు యేదైనా వ్యాపారం మీద వచ్చేరా?"

“అవును, వ్యాపారమే. మానాయనగా రికి మొన్ననే కొంచెం వంట్లో సుస్తీగా వున్నందువల్ల నేనే వచ్చినాను.”

“యేమిసరుకు వేసుకొచ్చేరండి? యే మైనా లాభం దొరికిందా?”

“ఆధరలన్నీ నాకు తెలియవు. కాని, వెయ్యిరూపాయలకు గుత్త కిచ్చివేసినాను. యేమిలాభమోలెండి, ఇప్పుడే ఇంటికి బయలు దేరినాను. అయితే, తెలియక అడుగు తున్నాను. మనది యేవర్ణమండీ? ఏవూరికి వెళ్లదామని బయలుదేరినాను.”

“మేమూ, కోమట్లం. నాపేరు మీకు తెలియదేమోకాని, నాగన్న శెట్టి అంటారు. మేము కూడా ఆవూరికే బయలుదేరినాము. ఆవూరికి నేనువచ్చి చాలా రోజులయినది. అందుచేత చూచివత్తామని బయలుదేరితే, ఈ ఆడవాళ్ల తోటి చాలాకష్టంగావుంది. ఇప్పుడు రాత్రి అయిపోయింది. నాకు వూరిలో యెవ్వరినీ తెలియదు. ఇక్కడ యెక్కడనైనా బసచూసి ఉండేదా? లేక, రాత్రి అయితేనేమి ఫరవా లేదని వెళ్లేదా, అని ఆలోచిస్తూవున్నాను.” అన్నాడు నాగన్న శెట్టి.

“ఈషక్కనే హోటలు ఉంది. అక్కడకు వెళ్లి మనమంతా అక్కడనే భోంచేసి ఒకగది పుచ్చుకొని రాత్రి అక్కడనే పడుక్కుని తెల్లవారుజాముననే బయలుదేరి అంతాకలసి వెళ్లదాము.” అన్నాడు వెంకట్రాజు. సెట్టికి చాలా సంతోషమయినది.

“మీ ఇష్టం మీరేలాచేస్తారో నాకు అదే ఇష్టం. మా కీర్తనల్లో యెవరినీ తెలియకదా? అయితే మీకు చాలా శ్రమకలుగజేవాడిని అవుతాను.” అన్నాడు నాగన్న శెట్టి.

“మరియేమీ ఫరవాలేదు లెండి” అని వాళ్లనిద్దరినీ హోటలుకు తీసుకుని వెళ్లి భోజనం చెయ్యమని, తను ఒకగది అద్దెకు మాట్లాడి వచ్చి భోంచేసి అందరుకలసి గదిలోపలకు వెళ్లివారు.

ఆపిల్ల అప్పటినుంచీ సిగ్గుపడేట్టు నటిస్తూ వెంకట్రాజు చూచినప్పుడు తలవంచుకొని లేచినమయంలో వోరచూపులు చూస్తూ డేడి. ఆపెద్దగదిలో ఒకవార ఆపిల్లాను, ఇంకొకవార వెంకట్రాజున్నూ, నాగన్న శెట్టియన్నూ పడుక్కున్నారు. వెంకట్రాజు చాలా అలిసినందువల్ల, తత్క్షణమే నిద్దరపోయెను. వెంకట్రాజు నిద్దరపోయిన తోడనే, నాగన్న శెట్టి యెక్కడకో లేచి వెళ్లిపోయెను. అప్పటి సుమారు ౧౨ గంటలు అయ్యిండును. ఈలాగ ఉంటూండగా శెట్టి లేచివెళ్లినతోడనే, ఆపిల్ల మెల్లగా లేచి వెంకట్రాజు దగ్గరకు వెళ్లిన నాలుగు ప్రక్కలా చూచి వాడి మొగమువలననే రెప్పవాల్చుకుండాచూస్తూవున్నది. గుభామని తలుపుచప్పుడు వినబడ్డది. ఆశబ్దం వినతోడనే, వెంకట్రాజుకు మెలకువ వచ్చింది. అంతలోపల ఆపిల్ల యేమో భయపడినట్లు మెలకుతూ వెళ్లి, “నన్ను కాపాడవలసినది. నా శింధుసంపర్కమైనవాళ్లు యెవ్వరూ లేరు.

నర్వేశ్యకుడే దిక్కు” అని, భయకంఠములతో వెంకట్రాజును తలుపుతియ్యనీయకుండా, ఇంకా యేమో చెప్పతోవున్న సమయంలో, బయటి నుంచి తలుపు విరిగేటట్లు తట్టినలాగు విన బడెను. ఈపిల్ల వీడిని తీయసీయడం లేదు.

“సీకేమీ భయములేదు నిన్ను కాపాడ వలసిన పూచీ నాది” అని ధైర్యముచెప్పి మెల్ల గా తలుపుదగ్గరకువచ్చి తలుపుతీసెను. తీసిన తోడనే, నాగన్న శెట్టి గబగబలాడుతూ వచ్చి, ఆపిల్లను తీసుకొనిపోయినాడు.

“ఏమిదీ, దానిని ఈ అర్థరాత్రివేళ తీసు కొనివెళ్తున్నాడు. అయితే ముసలివాడు కాదా? దానిపైని సందేహపడి హింస చేయ డానికి తీసుకొని వెళ్తున్నాడేమో, దానిని నేను రక్షించక తప్పదు” అని ఆలోచించుకొని లోపలనుంచి బయటికివచ్చి మెట్లు దిగుతూన్న సమయంలో, పెడేలుమని ఒక్కదెబ్బ తల మీదపడెను. ఆదెబ్బ పడినతోడనే క్రిందపడి మూర్ఛపోయినాడు. అరగంటసేపటికి వెంకట్రాజుకు కొంచెం తెలివి వచ్చినది.

కండ్లు విప్పిచూచునరికి వీడిచుట్టూ దీ పాలు వెట్టుకొని పోలీసువాళ్లు కూచుని ఉన్నారు. వెంకట్రాజు వాళ్లనిచూచి, “ఆ

ముసలివాడు యెక్కడ? వాడిభార్యయెక్కడ? యెక్కడకు పోయినారు? కనవడడం లేదే, పాపం ఆపిల్లను యేమికష్టపెట్టుతున్నాడో!” అని మెల్లగ లేవపోతూంటే, వాడిని, వాడి మాటలనూచూచి, పోలీసువాళ్లు ఘక్కున నవ్వి, “ముసలివాడే? ఆ ముసలివాణ్ణి పట్టు కుందుకే, ౧౦ సంవత్సరములుగా మాచేత కాకపోయింది. ఈరోజున వాడు సంతకు వచ్చి నాడని తెలిసి, మేము యెంతో ప్రయత్నపడి తేకూడా, మాచేత చిక్కక మేము వచ్చేమని తెలసే మిమ్మల్నికొట్టి, వాడు పారిపోయినది. మరి యేమనుకున్నారు, బాబూ? వాడు యెవరని అనుకున్నా రేమిటి? మనజిల్లాఅంతా పేరుపొందిన మొదటిదొంగైన పూతిక నారాయణుడు కాదా?

ఆపిల్ల వాడికి దొంగతనానికి టక్కు చేసేదికాదా! మీరేమో పుణ్యంచేసుకున్నారు. లేకపోతే, వాడిచేత దెబ్బతిన్నా, రూపాయలు దక్కించుకున్నారు, మీ అదృష్టమే అదృష్టము. లేకపోతే? ఒక్కదెబ్బతినేనరికి అట్లనే ప్రాణాలుపోవా! మీరు యెంత బల శాలులండి.” అని పోలీసులు చెప్పేసరికి, వెంకట్రాజు ఆలాగే చూస్తూ నిర్ఘాంతపోయినాడు.

శ్రీ యుత రాజరాజ కుల శేఖరుడర్థి జన ప్రపోషణ

త్యాయత దానశాలి బహుశాంధ్రజన స్తవనీయ సద్యశః
కాయుడు విష్ణువర్ధనుడుగాదె ఘటించె నమోఘమైన దే
వాయతనంబు జీర్ణమగునంచు దలంచెనె యెన్నఁడేనియున్.

అల్లదె శాసనంపుశిల యాలయభిన్న శిలాతటంబులన్
మెల్లన నిల్చి చూపెడు నమేయమునై తగుపూర్వ శోభ వి
యుల్లములం దలంప మహిమోన్నతి గుండెల నీరుచేయదే
కల్లయె కాలదేవత యకారణశత్రువుగాదె యేరికి.

అరరే! ఊహకతీత మెంతటి మహార్హంబైన కల్యాణ మం
దిరమో యిద్ది ప్రతిష్ఠ వేళ నృపనిర్దిష్టాధికంబైన వా
ద్యరమానాదము మంత్ర రావము భటాద్యశాంత సల్లాపమున్
బరమోత్సాహజనాభివాదము కటా, వమ్మయ్యె నిష్పట్టున్!

శతములు వర్షముల్ గడచె జాల్పడిమొగ్గె విచిత్రశిల్పముల్
కతలయిపోయె నీప్రతిభ గర్జిత కూరతురుష్కహస్త మ
ర్దితమయి నాశమందె నముదీర్ణ శిలామయవిగ్రహంబు లీ
వితమును గాంచి కుందెదను వేంగిప్రభుత్వమహత్వ మెంచుయున్.

ప్రాకారమా యిద్ది పరమాణుతుల్యమై పొడిపొడియై రాలిపోయె నయ్యె
మంటపస్థలములా మంటిదిబ్బల బోలి కుప్పలుకుప్పలై కూలిపోయె
శిఖరంబులా యివి శీర్ణమై రూపమే లేకుండ పుడమిలో లీనమయ్యె
మూర్తియా యిది విరాణ్మూర్తియయ్యెనునామమాత్రావశేష తా పాత్రమయ్యె
ప్రకృతిపురుష సమ్మేళన ప్రకటమైన-జగ మనంతము నందిట్లు విగతినందు
నంచుజూపుటకా యిది యహహయిట్లు-లయము చెందెనుబృధివీలలామయందు.

అఖిలభారత వంద్యమైయలరునట్టి-వేంగిచాళుక్య శిల్పవిభిన్న గతికి
వేడిరక్తాశ్రుకణముల విడువనట్టి-యాంధ్రసోదరు డుండునే యవనియందు.

సిసింద్రీపత్రిక

(ఇది 15-2-1980 తేదీన, రాజమండ్రి ఆర్ట్స్ కాలేజీలో నిడమర్తి జలదుర్గ ప్రసాదరాయడుగారి ఆధిపత్యముక్రింద జరిగిన ఆర్ట్స్ కాలేజీ ప్రాత విద్యార్థిసంఘముయొక్క వార్షికోత్సవ సందర్భమున నందివాడ చిదంబరముచే చదువబడినది.)

1. ప్రకటనలు

(1) మీ భార్యారత్నము, మిమ్ములను వెనకాటల ఆక్షేపించుచున్న సంగతి మీకు తెలియునా? తెలిసి నచో మీరింకనూ చిరిగిన దుస్తుల నేల ధరించెదరు? ఫేషనబుల్ కోట్లు, షర్టులు, లాగుటూ, పంచలూ, తలపాగాగుడ్డలూ మాచేత ఏల కుట్టించుకొనరు? మేము ప్రతీ నిరక్షరకుషీనీ, డిప్యూకాయనీ, రాలుగాయనీ, చీమిడిమక్కునీ, అనామకునినీ గూడా, కేవలమూ అందముగా మాచేత కుట్టుబడిన దుస్తులతోనే, బహు ఘనానా మనిషిగానూ, అందగానిగానూ, చేయుచున్నాము. వేరేల, మేము కుట్టిన దుస్తులను ధరించి యింటికి పోయినచో మీ భార్యారత్నము సహితమూ మిమ్ములను ఎక్కువగా love చేయును. అట్టి సందర్భములలో నామెయొక్క ప్రసన్నతకు కారణము, మిమ్ములను ఉండమైన క్రొత్తదుస్తులలో నుండుటవల్ల ఆమె గుర్తింపకుండుటయే అని ధైర్యముగా చెప్పగలము.

అనేకమంది మంత్రులూ, జడ్జీలు, లాయర్లు, డాక్టర్లు, టీచర్లు, కుటుంబనియందు మా నేర్పరితనమును గురించి, విలవగల సర్టిఫికేట్లనున్నూ, అనేకయోగ్యతా పత్రములునూ, కోరినిదే మాకు ప్రసాదించి యున్నారు. కొంతమంది “వైరాలు” గూడా మమ్ములను పొగడి యున్నారు.

వాహ్! అందు కంటెనీ,

విశాఖపట్నం.

(2) జమిందారీ కాఫీ హోటల్-వలూరు

నవీనరుచులు!!

కొనవలె!!

నలభీరుపాకం!!

తినవలె!!

వంటబ్రాహ్మణులు:—

1. అశవి నకుడు. B. A., B. L.

2. పురం భీమడు. B. A., B. L.

మ.రా:—1. B. A.—Bachelor of ఆపడలు

2. B. L.—Bachelor of లడ్డూలు

ధనము మాకు ప్రధానం గాదు. పదార్థములకు నూతన రుచిని తెప్పించుటయే మా పరమావధి. విద్యాధికులైన స్త్రీ డర్లు సహితమూ, పరగడుపుననే మా కాఫీహోటలు నకు దయచేయుటయే, మా పదార్థములరుచికి తార్కాణము. అంతమాత్రాన, సదరు స్త్రీ డర్లు క్లెంట్లకొరకు వెదకులాడుచూ యిక్కడకు వచ్చెదరని అనుకోనుట తమ బోంట్లకు పొడిగాదు. ఇహ, పదార్థముల ఆరోగ్య విషయం చెప్పనక్కరయే లేదు. హెల్త్ ఫీసరు గారు సుమారు ఉదయమునుండి సాయంకాలమువరకూ యిక్కడనే కాలక్షేపము చేయుదురు. అంతమాత్రాన, సదరు ఆఫీసరు గారు డబ్బిన్వోయే సాయంత్రమువరకూ మా పదార్థములనే ఆరగిస్తూ ఉందురని ఉహించుట కేవలమూ అన్యాయము.

మ.రా:—గానమునందు అభిలాషగలవారికొరకు యిక్కడ శాస్త్రీగారి స్టేటు ఉంచబడ్డది. గ్రాన ఫోను మాత్రము కిందిత్తు చెడి మూలబడియుండిన కేమయో, స్టేటు కొత్తది. పిన్నులలోగూడ కొన్ని కొత్తపిన్నులు

కనబడకపోవు. క్రాపింగు, మీసములు వగైరాచూచి దువ్వకొడుటకువీలుగా పెద్దనిలుపుటద్దములు, మాత్రక్కమెపులోనే ఉంచబడియున్నవి. పదార్థములను చూచుటకు మాత్రమే, టెక్నెట్టు, 0-1-0.

(3) కాలికి జోడెందుకో! కళ్లకి జోడెందుకే!!

కళ్లజబ్బులేనివారుమాత్రమే ఉపయోగించుటకు అన్నిరకములైన అందమైన కళ్లద్దములనూ మాదగ్గర దొరకును. మాదగ్గర కళ్లద్దములను వాడవలసినవారికి మా అద్దములను వాడినది మొహంకొని చూచువారముల లోపుగా ఏవిధమైన సేత్రవ్యాధియూ క్రొత్తగా ఏర్పడదని పూచీయిస్తున్నాము. మా అద్దములను వాడినది మొదలుకొని 3 నెలలలోపుగా, మా అద్దములను వాడువారు వారిబంధువులనూ, స్నేహితులనూ, జోడు లేని సమయమునకూడా ఆనవాలు పట్టాలరని ఘంటాపథముగా చెప్పగలము. మేము అద్దములతోపంపెడి గోల్డు గోల్డు చట్రము (Frame) మిక్కిలి గట్టిది. కళ్లజోడు క్రింద బడినప్పుడు అద్దములమాట ఎటున్ననూ, చట్రం మాత్రము విరుగదని ధంకామీద చెబ్బకొట్టి చెప్పగలము.

ధృతరాష్ట్ర ఆప్టికల్ కంపెనీ,

15, P. T. చంద్రావ.

(4) పదునైన కత్తి యిదిగో!!

రాడ్డర్ను తోసిరాజన్నది!!

ఇది నోటితో కోతలు కోయువారికి మాత్రము ఉండదగిన ఆయుధము. పెల్లికోతలూ, ప్లీడరీ కోతలూ, పట్టునాసపుకోతలు, పాలిటిషియను కోతలు—అన్నిటికీ పనికివచ్చును. ఇది యుద్ధముచేయువారికి పనికి రాకపోయిననూ, దొంగవానిని బెదిరించుటకు గాంభీర్యముగా నుంచదగినదే. ఉమాపతి వైద్యులుగాని, ఆయుర్వేదవైద్యులుగాని, దీనితో శస్త్రచికిత్సచేయుటకు సాహసించిననూ, రోగికి ప్రాణాభయం లేదని పూచీయిస్తున్నాము!! ఈ కత్తితో నకివీధిలో ఒకమనిషిని కోయుటకు ప్రయత్నించిననూ ఒక్కర క్తప్రబోటయిననూ క్రిందబడకపోవుటనల్ల యిది మేజిక్ చేయువారికి ముఖ్యమైన పరికరము అనిచెప్పకతప్పదు. దీనికి Arms Act

వర్తింపదు!!! మీరు మామాటను నమ్మనియెడల తక్షణమే మా కత్తిని కొని మాజూటాను ప్రపంచమునకు తెలియజేయవచ్చు.

కోతల కత్తుల కంపెనీ,

బెజవాడ.

(5) ఇన్నురెన్ను!

ఇన్నురెన్ను!!

వెంటనే వేలకువేలు లాభము సాందదలచినవారూ మా కంపెనీలోనే ఇన్నూరు చేయండి. మా కంపెనీ యొక్క ప్రత్యేకపదుపాయము ఏమనగా, మా కంపెనీలో ఇన్నూరు చేయించినవారు ఎప్పుడు రెండు మాడు ప్రీమియములకన్న ఎక్కువ చెల్లించి గాండ్లకడ పరలోకగతు లగుచూ నచ్చి వారి బీదకుటుంబములకు చాలధనమును సమకూర్చుచుండెడివారు. ఇది మాకంపెనీ యొక్క చలనైన రివాజు. అందుచే, మీ భార్యబిడ్డ వేలుగోరినవో మీకు వెంటనే మా కంపెనీలో ఎక్కువ మొత్తమునకు భీమాచేయండి. ఈ తగుము పోయినవో తరువాత విచారించుకొ. మీరు మాకంపెనీలో భీమాచేయించిన కొద్దికాలములోనే మీకుటుంబమునకు సర్వవిధములూ లాభము గలుగునని మీకు మేము ధైర్యము నిచ్చుచున్నాము.

అర్జంటు ఇన్నురెన్ను కంపెనీ,

మద్రాసు

2, కావలెను

(1) రాబోవు సెప్టెంబరు 1న తారీకునుండి నవల పురమందలి స్త్రీల కళాశాలలో ఉపాధ్యాయునిగా నవ్వు మిస్, కె. రావమ్మ. బి. యె. గారికి వెంట చేయుటకు ఒకరు కావలెను. స్త్రీ యైనవో,—ముందే చెప్పిన మంచి—రాత్రులయందు వారి యింట్లో పరుండుట వీలులేదు. నెల 1 కి జీతము 15-0-0 భోజనము, తిండి ముగాక, చివాట్లు రోజూ వేరే యివ్వబడును.

మిస్, కె. రావమ్మ, బి. యె.

నవలపురం

(2) రాబోవు అక్టోబరు 1న తారీకునుండి వట్టూరు ప్రతి బ్రయినింగు స్కూలునకు నైస్సుపాతము గరపుచు ఒక నైస్సు బి. యె. కావలెను. పురుషులైతే మూవారులుగాని, క్రాపింగు గలవారుగాని, కళ్ల పొడు కలవారుకాని పనికిరారు. అనిగాక, పురుషులైతే గడ్డము నెలకి రెండుపర్వాయములుకన్న ఎక్కువ గీతించకుండుటకు ఒప్పుకొనవలెను. ప్రైవేటు ట్యూషన్ చెప్పటకు పీలులేదు. పురుషులైతే "Light" లోని కటి గది Experiments ను చేయకయే విద్యార్థినులకు సంగతులను బోధచేయవలెను.

హాడ్ మెస్ట్రీస్సు, ప్రీల బ్రయినింగు స్కూలులు, గుకాల్ నగరం.

3. వేలములు

నెల గికి. వెయ్యి రూపాయలుపైన శీతముపుచ్చుచు ఒక ఉన్నతోద్యోగస్తుని గౌరవార్థము వారితో కలిసియుండు ఉంచబడిన కర్పూరదండలు ౧౨ న్ము, సడరు ఉద్యోగస్తుని దర్శనముచేయుటకై నెల్లిన క్రింది ఉద్యోగస్తులు, ఆశ్రమములు, గయితులు వగైరాలు సందర్శనకుందర్శనమున కానుకగా సమర్పించిన ౨౫ చక్రకేళి గులము, బత్తాయి పళ్లు ౨౦౦ న్ము, సడరు ఉద్యోగస్తుడు Camp లో సున్నపుకు రెండు మాడు పూటలకు వారికి భోజనముసామగ్రి సప్లయచేయబడినసందర్భం లో మిగిలిన ౬ మణుగుల నెయ్యిన్ని, ౬ బస్తాల బియ్యమును, ఏలూరు కాలన బడ్డన రాబోవు అక్టోబరు ౧న లేద నేలము వేయబడను గాన వెయ్యువారు అక్కరకు రాగోరెదను.

అ. రత్నం,
వేలము వేయువాడు.

4. వివాహ విషయములు

ఒక జ్యోతిషపండితుడు, అనపత్యుడైన నాకు ౧౨ నెలలలోపుగా నొక మొగళికుపు కలుగునని దైవ్యము యిచ్చి యుండుటచే, శేను యిందుమూలముగా అందరి తెలియచేయునది ఏమనగా:—

"నాకు, మా ఆవిడకు పుట్టబోయ్యే కుమారునికి శ్రోత్రీయకుటుంబములో ౧౨ నెలల తరువాత పుట్టబోయే, అవకరములు లేని ఆడపిల్లను యివ్వవలెనవారు తక్షణం నన్ను కలసికొని, కట్టుకానుకలూ, రానూ పోనూ రైలుఖర్చులూ, ౬లక పానుపుమీద కట్టుకూ, వగైరాలు సీరపరచుకొన వచ్చును. రాబోవు 1 ఏ ఏప్రిల్ లోపుగా వివాహం జరగవలెను గాబట్టిన్ని, జన్మించని వధూవరులకు బదులు ఎవరో ఉండాలి కాబట్టిన్ని, వరుని తండ్రియే వధువు తల్లికి ఒక Transferable మంగళసూత్రం కట్టుటకు ఏర్పాటు. వధూవరులు జన్మించిన మాడు సరి ములలోపున, కాల దోషము చిక్కులేకుండా సక్రమ మైన మార్గమున ఆ మంగళసూత్రమును పకనిచే వధువు యొక్క కంఠ సీమయందు ఉంచబడును. Factum valet ఉన్నంత వరకు ఈ వివాహం శాస్త్రీయమే అని స్పష్టమైన సలహా యిచ్చుచున్నాను. ఇవి అన్నియు అంగీకరించినవారు నన్ను కలసికొని వెంటనే మాట్లాడవచ్చును."

మ.రా:—పిల్లకి ఆస్తి సంక్రమించేయడం, మాకు సాంప్రదాయముల పట్టింపూ, అందముల పట్టింపూ లేదు. శారదాభయ దీప్తితులు,
అలకాపురం.

(2) గంటూరుకుండి, ౧౬నెలల నిండినవి మిన, కె దమయంతీదేవి గారా—("కేవి" అని పేరు చివర ఉండటవలన, దమయంతిగారికి వివాహం వగైరాలు అయిననని అనుకోనుట సారబాటు)—యిట్లు ప్రకటింపమని మాకు వ్రాయుచున్నారు:—

"నాకు శారదా బిల్లు అమలులోకివచ్చిన తరువాత గాని వివాహం చేసికొనుట యష్టములేదు. కావున, నాయందు ఆభిప్రాయమున్న యువకులను, నాకొరకై తొందరపడి యిప్పటినుండియు తాము వీధులో బడి నన్ను వీధులో బెట్టెదదని వినయపూర్వకముగా ప్రార్థిస్తున్నాను. శారదాబిల్లు అమలులోకి వచ్చిన తరువాత నాయందు ఆభిప్రాయమున్నవారు విద్యా విహీనుడనూ అనాగరికిడునూ అగు మానాన్న గారితో

సంప్రదింపక తిన్నగా నాతోనే ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరిపి వ్యవహారములు పైపలు చేసికొన ప్రార్థితులు.

మ.రా:—సుగ్రవర్తిత్వము ద్వారా వ్యవహారము సినలుచేయుటకు ప్రయత్నించిన అభ్యర్థి వివాహమునకు అర్హుడు కాడని స్థిరపరుపబడును.

5. కోర్టులు—తీర్పులు

CASE LAW ON PRESUMPTIONS

(1) పోలీసు ఇన్స్పెక్టరుగాని, సబ్ ఇన్స్పెక్టరుగాని, ఒక ఊరునుండి మరియొక ఊరునకు బస్సుమీద వెళ్ళు సందర్భమున వాగు బస్ లో నెక్కుటకు టికెట్టు కొన లేదని Presumption లేదు.

25 నుడివాడ, లాజర్నల్ 261.

(2) విద్యాలయలో పైన్నపాఠముచేస్తు ఉపాధ్యాయుల యిళ్లలో సగపడేసి ప్తపుసాయిలున్నూ, గాజుగిన్నెలున్నూ, సదరు విద్యాలయల అస్తియే అని Presumption లేదు.

28, రాజమండ్రి లావీక్స్, 37.

(3) తండ్రి, కొడుకు గూడా, ఒక వూళ్లోనే స్టీడరీ చేయునపుడు, యిద్దరికీ సరిపడేటట్లుగా యిద్దరికీ కలిసి యిద్దరిలో పాడుగైనవారి అనికి ఒకటే డ్రెస్సు కుట్టించి నట్లు Presumption లేదు.

34, ఏలూరు లాజర్నల్, 651.

(4) తహసీల్దారులయింట్లో వాడుకునే నెయ్యి, కూరలు మొదలైన తినుబండారపు సరుకులు వారికి పద్దయిల మూలముగా వచ్చినవిని Presumption లేదు.

12, తెనాలి లావీక్స్, 67.

(5) జబ్బు విషయమై గాని, చెబ్బలతాలీకు గాయముల విషయమై గాని, డాక్టర్లు యిచ్చు సర్టిఫికేట్లలో యథార్థము లేదని Presumption లేదు.

44, విశాఖపట్నం, లావీక్స్, 89.

6. రాక పోకలు

(1) ఫక్తు గ్లాజుగోమల్లు తానులలోనే విశేషమును సమకూర్చు నుద్దేశ్యముతో వివేకం ఆనంద పంతులుగారు భార్యాపమేతులయి గ్లాజుగోమల్ల వపుక గొ నొనుటకై తిన్నగా గ్లాజుగోమల్ల నిన్ననే నమై పోయిరి.

(2) డచ్చీలు కొట్టుట శేర్పుకొనుటకు డచ్చి దేశమైన హాలండునకు వెళ్లినటువంటి కోతలపాటి సరసింహారావుగారు నేడే బొంబాయికి తిరిగివచ్చిరి.

(3) డాక్టరు టి. యన్. రావుగారు, నిన్న రాం గంజిలకు తిరుగి కేక్కిని నుండి స్వంతకారు బయలుదేరి గానసరస్వతి బిరుదాంకితయగు వి. అమ్మల్ గారింటికి వెళ్లి. తెల్ల వారకమునుపే తిరువల్లి టికి మరల తిరిగి వచ్చిరి. డాక్టర్ రావుగారు ఆ అమ్మల్ గారింటికి వైద్యవిషయంలోనే వెళ్లి యింతవరకు యిక్కడ నమ్ముచున్నారని

(4) శ్రీయుత పి. యన్. చౌదరి గారు పాను నుండి విధ్వజ్రయముచే బెజవాడలో యిటీవల సాపించబడిన కులాసా కాఫీహోటలులోని మైసూర్ బోండాలును పుచ్చుకొనుటకై బెజవాడ బస్సులో నిన్న ఉడయముననే బెజవాడవెళ్లిరి

(5) తెనాలి తాలూకాకు చెందిన శ్రీయుత పి. నాయుడు గారు ఆక్సుఫర్డు క్రాపింగు చేయించుటకు నిన్ననే, బొంబాయిలో “బార్బరన్” అనే నెక్కి తిన్నగా ఆక్సుఫర్డునకు పయనమై వోయిరి.

(6) లిబరల్ పార్టీకి చెందినవారిలో ముఖ్యుడైన ముకన్నామట్లవంటిన్ని, బొంబాయు గ్రామముయొక్క “అభినవ గోఖలే” బిరుదాంకితులు అయినటువంటిని శ్రీయుత స్వార్థపు రామారావుగారు, హిందూ దేశమునకు అభినివేశస్వాతంత్ర్యం యిచ్చిన వెంటనే డి. ఉండి కూడా బట్టించుకు నద్దామని పెద్ద నూటు పమేతుడయి నిన్ననే యింగ్లండునకు పయనమై పోయిరి.

7. స్థానిక వార్తలు

విశాఖపట్నం:— ఈ పురమునందు సిసలుగా ఆడుగులకూ ఏనుపైడో తక్కువపొడుగుగల పొడుగు టి వేంకటచలంగారు బి.యే., బి.యల్., ఈరోజున పునరు వెళ్లనపుడు లాంగుకోటు తొడిగి కొని నప్పటి పంచమగూడ గట్టికొని కోర్టునకు వెళ్లి నందుకు శ్రీ బ్రహ్మచారి సదరు వేంకటచలంగారిని ఆభినందించిరని వార్త, ఆ సందర్భముననే విశాఖపట్నం మహిళాసంఘ వారు తత్వం సమావేశమై సదరు వేంకటచలంగారికి తృప్తి తమ నూచించుచూ తీర్మానమును పాఠ్యము చేసి పరనియూ, తెలియుచున్నది.

విజయనగరం:— రెండు వందల యిరవై రెండు ముల బరువుగల, శ్రీయత జీలుగ రెండు రామరావు లు, బి. యే., యల్. టి. నిన్న బరంపురము నుండి విజయనగరమునకు వచ్చుసందర్భమున, బరంపురం స్టేషను వైపుగారు రామరావుగారిని చూచిన తోడనే మనసు కాటామిదకు ఎక్కించి, తూచి గుండెలుమీద తీసి ఉంచి, “అమ్మా! మీకు వేరే సామాను Allowance యిచ్చుటకు వీలులేదు” అని అనిరట. తదనీమీద, శ్రీరామరావుగారు ఘర్షణ చేయుచుండగా పోలీసు జరు ప్లేటుఫారముమీదకు వచ్చెననియు, తొంద రైలు ఎక్కుటకు ప్రయత్నింపగా, రెండుమూడు ప్లేటుయొక్క దారి శ్రీరావుగారి లావునకు చాలనం దు వారు లోపలికి ప్రవేశింపలేక పోయిననియు, తత్ప ణమున రైలుగార్డుగారు తొందరగా శ్రీరావుగారిని లోలో పడేసి, రైలుచివరనున్న Break van దాకా దృశ్యకొనిబోయి అందులో బల్లవేసి కూర్చోపెట్టి యున్నా తెలియవచ్చు చున్నది. పురప్రముఖులందరు కంపెనీవారు శ్రీరావుగారికి చేసిన అన్యాయము తమ అసమర్థిని తెలియచేయుచూ తీర్మానములు గుచేసి కంపెనీవారికి పంపినట్లు తెలియుచున్నది.

ఏలూరు:— రాబోవు నవంబరు మూడవ తేదీని ముగ్గురు మంత్రులూ, ఈపురమునకు దయ గా రని తెలియుచున్నది. మంత్రుల ఆహ్వానము

నకై చాల ఏర్పాటులు జరుగుచున్నవి. కొందరు నాయుడు శ్రేష్ఠులు శుభ్రతకొరకై మూడు రోజులనుండి ఏరోజున కారోజు స్నానము చేయుచున్నారు. కొందరు వైశ్యులు సబ్బులసహాయమున కంసాలుల అవసరములేకయే తమ కష్టనర్థమునకు మెగునుపెట్టుచున్నారు. బ్రాహ్మణులు కొందరు విలుగల కోట్లను తమకల్లుళ్ల దగ్గరనుండి ఎరు వుతెచ్చికొని అప్పుడే బాగ్రత్త పడుచున్నట్లు తెలు న్నూంది. కొందరు గవర్నమెంటువారి జ్ఞాతులు సంక్ర ములను ఎలా సంతోషపెట్టెనలెనా అని ఆలోచించి, చిట్ట చివరకు ముగ్గురు మంత్రులూ మీసములు లేనివారగు టవల్ల తాము గూడా చిన్ననాటనుండి పోషించిన మీసరాజములను నిర్మూలించుటకు నిశ్చయించిరి. అయితే మీసరాజములకు నిర్మూలించుటకు మున్ముందు మీసములకు ఒక Farewell Address న్నూ, తర్వాత ర్థముననే పురప్రముఖులకు ఒక టీపార్టీయూన్నూ యిచ్చెదరని తెలియుచున్నది. బోర్డులలోనూ కాన్సిల్లు లోనూ నామినేషనుద్వారా దొడ్డిగుమ్మము ద్వారా దూరదలచినవారు అప్పుడే వాళ్ల వాళ్ల ప్రయత్నాల్లో ఉన్నారు. మాటింగులో vote of thanks చెప్పే ఆయన అప్పడే రానుకున్నదేదో కంసాబడుతూ అభినయం విషయంలో నిలుపుబద్దం ఎదుట రోజూ Rehearsal చేయుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇన న్నియూ అటుండగా, మంత్రులూక సందర్భమున ఈ పురమున నవంబరు మూడవ తేదీ ఉదయాన్ని ౨౦౦౦ మాసిన గడ్డములు మంగలుల పాలగునని మంగలులు ధైర్యసంతోషములతో నున్నారు. మంగలుల సంఘము ఈ సందర్భమున తమకృతజ్ఞతను మంత్రులకు దెలుప వలెనో, లేక మంత్రులను ఆహ్వానించినవారికి దెలుప వలెనో దెలియక లావిషయం భాగా తెలిసినవారిని చెన్నపట్నంలో సంతరించెదరని తెలియవచ్చుచున్నది. మొత్తముమీద మంత్రులకు ఏలూరునందు మంచిఆహ్వాన ముండునని తలచెదము.

కర్నూలు:— ఈ ప్రసిద్ధవైద్యశిఖామణియని పేరు వడసిన డాక్టరు కె. ఆనందరావు, యం. బి. ఓ. యస్. గారి దగ్గరకు ఈ సంవత్సరము మొత్తంమీద 22 మను

మ్యులు శీత్రుచికిత్సకై వెళ్లియుండిరినియూ, సదరు డాక్టరుగారు చాకచక్యముతో 20 మనుష్యులకుమాత్రము శీత్రుముచేసి తక్కిన యిరువురిని శీత్రుము చేయకయే పంపివేసిరినియూ, అందులో శీత్రుము చేయబడక పంపి వేయబడిన యిరువురు మాత్రం యిప్పుడు సశీవులైయు న్నట్లునూ తెలియచుచున్నది. ఈ సంవత్సరమున పుర ప్రముఖులు మొన్న ఆదివారమునాడు సమావేశమై, శ్రీ ఆనందరావుగారు మిక్కిలి తెలివితేటలతోనూ దూర దృష్టితోనూ బ్రతికియున్న ఆ యిరువురికి శీత్రుము చేయక పంపివేసి ప్రాణములు రక్షించిండులకు శ్రీరావు గారిని మిక్కిలి కొనియాడుచూ తీర్మానించున ఒకదానిని ప్యాసుచేసి వారికి పంపిరిని తెలియుచున్నది. డాక్టరు గారు దానిని సంతోషపూర్వకంగా స్వీకరించి, ఆ కాగిత మునకు పటమును కట్టించి, హాల్లో నుంచుకొనిరినిగూడా తెలియచచ్చుచున్నది.

తుని:—మొన్న ఉదయం మ. రా. రా. శ్రీ వి. పి. వేంకటాపుగారు. బి. యె., యల్. టి. తమ భార్య మణిగారిపై తగినంతకారణమునల్ల మిక్కిట 15 గ్రా హముపూని, భార్యమణిగారికి కఠినమైన శిక్షను విధించుటలో దీర్ఘాలోచనచేసి చేసి, తుట్టుకుడుకు తమ బిరుదు గడ్డమును 15 రోజులవరకూ తీయించకుండుటకు నిశ్చయించినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ వార్త సాయిత్రం అగుసరికి పురమంతయు న్యాయించినదినియూ, అప్పడే పురస్త్రిలలో గయ్యాళులు సహితమూ పురుషులంబే కొంచెం భయపడుతూన్నట్లునూ తెలియచచ్చుచున్నది.

అనవర్తి:—అనవర్తి సబ్ జడ్జిగారు శేడు కోర్టు నకు సరియైన టైమునకు వచ్చుటయేగాక కోర్టునుమాస్తాల పైనను స్టేడల్లపైనుమా మామూలువలె అయినదానికి కాని దానికి రుసరుసలాడలేదు

8. శుక్ల సంవత్సరఫలము

శుక్ల సం॥ ఫలమునుకూర్చి ఈ క్రింది విధ ముగా నుండునని ఏలూరునుండి ఓకజ్యోతిషపండితుడు మాకు వ్రాయుచున్నాడు.

౧. ఈ శుక్ల సంవత్సరమునందు చివరభాగము చాలిమంది విద్యార్థులకు పట్టము గలుగును.

౨. ఈసంవత్సరము బ్రహ్మచారులకు సంతోషము గలుగును.

౩. ఈసంవత్సరము న్యాయస్థానములందు జడ్జీలు విచారణసమయమున స్టేడల్ల చెప్పు మాటలను నిద్రపోకుండా ఉండి శ్రద్ధగా విందురు.

౪. ఈ సంవత్సరం విశేషవస్తుదహనం బ్రహ్మ ప్రజలు మట్టి గాంధీగారిమాట శిరసావహించి నల్ల యిదివరకు కన్ను రెండురెట్లు అధికముగా దేశపు సిగరెట్లు తగులపెట్టబడును.

౫. ఈ సంవత్సరము పై ఉద్యోగములు ములో చెమిటివారిని చివాట్లుపెట్టెను.

౬. ఈ సంవత్సరములో మొదటిభాగము యింటి యజమానులు తమ యశ్శలో అద్దెకు దొరచారిని అనవసరంగా బాధపెట్టరు.

౭. సరియైన మధ్యనర్తులు దొరకక పోవు ఈ సంవత్సరములో చివరభాగమునందు గవర్నమెంట్ ఉద్యోగులకు, బహుమానపూర్వకంగా వచ్చేరావచ్చుగా తీరించిపోవును.

౮. ఈసంవత్సరం వైత్రవై శాఖములలో వైత్ర తూనికయందు దగా ఏమియునుండదు.

౯. ఈ సంవత్సరము రైతులు కాలువ నీటికొరకు ధనవర్షము కురిపింతురు.

౧౦. ఈ సం॥రము మార్గశిరపువ్యమాసము భర్తలు భార్యనుకూలురై యుండురు.

౧౧. ఈ సంవత్సరము విద్యాలాల యొక్క ప్రధానోపాధ్యాయులు కర్రపెత్తనమునందు ప్రామును జూపుటయే గాక విద్యార్థులకు పాఠములు చెప్పటకు ప్రయత్నింతురు.

౧౨. ఈ సం॥రము శ్రావణభాద్రపదములందు రెట్లు ప్రవహించిననూ మ్యునిసిపల్ రోడ్లమీదుగా కలువలుమాత్రం చక్కగా ప్రవహించును.

మా కౌతూహలము

మే మెట్లు పనుల చేయుచుందుము?

నాణ్యము

ప్రథమమున యుండవలెను.

అట్టిది మా వద్ద గలదు.

పనితనము

శ్రమశరి రాగలదు.

దీనిని మే మొనంగగలము.

తృప్తికరము

మీకు కావలసిన దిది యొక్కటియే.

దీనికి పూచీ నివ్వగలము.

షరా:—మా అమ్మకములు మా పూచీవలననే రాగలవు. దీనివలన సరిగా నచ్చని నగలు మరల నాపసుచేయ వీలుండగలదు. దీనివలన మీ ధనమునకు తగిన వస్తువు లభించగలదు.

సురాజ్ మల్ లల్లూభాయి ఆండ్ కో.,

వజ్రములవర్తకులు, నగలు, పెండిసామానులు

తయారు చేయువారు,

313, ఎస్.ప్ల నేడ్, మద్రాసు.

బాంచి ఆఫీసు:—

రాకుఫోర్టు గేట్, తిరుచినాపల్లి.

చిర కాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్ర వ్యాధులకును గళ
(గనేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనిపెట్టబడిన
దివ్యోషధము.

గ నో కి ల్ల ర్ (రిజిస్టర్డ్)

ఈ యాషధము శ్రేష్ఠతమము. ఇంగ్లీషు మందులను దేశీయములను నాషధములను పుచ్చుకొనినను నుండు కలంగనియడలను, యింజక్షనులను వాక్సినులను గూడ లాభము లేకపోయినయడలను కడపటి ప్రయత్నముగా మా గనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొనిచూడుము. పెక్కు యేండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగసంకటమైనను చురట్టి మాత్రవ్యాధులపై నను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గనోకిల్లరు తప్పకుదురును. మాత్రము ఝాకీగా వేడలును. మాత్రము పోవుచున్న పుడును కలుగునుంటు తగ్గిపోవును. మాత్రనాళి నందలి వాపు తీసిపోవును. శగవ్యాధి (గనోకోకసు) వలన మాత్రము బొట్టుగా పడుట, హేహరోగమువలన మాత్రము నుండిపోవు తెలుపు, యూరెటిటిసు, ప్రొస్టాటిటిసు, సిస్టిటిసు, లుకోరియా, మున్నగు వ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గనోకిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము (సెమను) పోవుట, స్త్రీలు గర్భవతులుగా నున్న పురుషులకు మాత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. 50 మాత్రలుగల సీసా ఖరీదు రు. 8-0. పి. పి. చార్జీ ప్రత్యేకము. ఒక్కసారి రి సీసాలు తెప్పించుకొనిన పి. పి. చార్జీ మేమే భరించెదము.

అడ్రసు:—డాక్టర్ డి. యన్. జసాని, 137 కికావీధి, గులాల్ వాడి, బొంబాయి
Tel. Add. "GONOKILLER" Dr. D. N. JASAN1, 137 Kika Street, Gulalvadi, Bombay,
మద్రాసు సిటి ఏజెంట్లు దాదా అండు కంపెనీ, 260 చై నాబజారురోడ్డు, ముంబాయి.

స్వల్పధర ! ఫల మధికము !! వూర్తి తృప్తి!

100 కి 100 గురు సంతృప్తిచెందియున్నారు

లోకామయహరకస్తూరిమాత్రలు

పిల్లలుమొదలు ముసలివారివరకు అందరి మందము, మలబద్ధము, పడీనెము, దగ్గు, గూరలు, లముచే కాళ్ళలాగుట, కడుపుబ్బరము, కడుపునొప్పి, పక్కలయందునొప్పి, ఆహారశీర్షకాలమంగు నొప్పి, చలిద్యోరము, జ్వరము, క్లేగు, ఇన్ ఫ్లూయెంజా ఇంకను అనేకవ్యాధులను గుణపరము స్త్రీలు ప్రసవించిననాడు, స్నానమునాడు (కస్తూరికి బదులుగా) ఈ మాత్రలు 4-5 ను, 2-3 తలపాకులలో నమలి మింగవలెను. సాంక్రామికరోగులలో నుండవలసినవారు, దినము 1-2 మాత్రలు నేవించిన ఆరోగ్యవృద్ధులగు లగుదురు. ఈమాత్రలసీసాతోగల అనుపాసపత్రమును చూడుము. 300 మాత్రలు గల సీసా 1 కి 4 అణాలవంతున ప్రతిపాపులోపలను దొరకును. పోస్టుమాలకము 6 సీసాలు రు.1 -8-0, 12 సీసాలు రు. 2-12-0, 25 సీసాలు రు. 5-8-0.

సారస్వతానవం :—మెదడుకు బలమును కలిగించి, జ్ఞాపకశక్తిని వృద్ధిచేయును గావున, మెదడుదుర్బలమువలన గలిగియుండు సమస్తవ్యాధులను పరిహరించి నరములకు మంచి త్రాణము, రక్తవృద్ధిని కలుగజేయు సంగీతపాతకుల కంఠస్వరమునకు మృదుమధురత్వము నిచ్చును. పాడను పాడను ఉత్సాహము నింపును. బలహీన స్త్రీలకు నెత్తినడుము (నెత్తినోరు చాల మెత్తగా వుండుటవలన) మాట్లాడను నడువనుకాని పిల్లలకు సంజీవనము. 6 బొమ్మల సీసా 1-కి రు. 1-0-0. పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

శ్రీ సీతారాఘవ వైద్యశాల, మైసూరు.

౧౩. ఈ సం॥రము అక్షరజ్ఞానము లేనివారికి మాత్రం ఉన్న తగ్గారవోద్యోగములు లభించును.

౧౪. ఈ సం॥రము బ్రాహ్మణగ్రహణం చాల కాలము ఉండును.

స్వస్తి సర్వేషాం, సమస్తసన్మంగళాని భవంతు.

9. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ పెనేటునందు మొదలు అపుడానుని ప్రయత్నాలు చేస్తూన్న ఒక ఆశుని తాను మొదలు అయి తిక్షణం యీ క్రింది తీర్మానమును పెనేటు సభయందు ఉపపాదించుటకు నిశ్చయించి:ట్లు పెంబపాడు సభలో అనుసంబున్నారని మాకు తెలిసిన సంగతిని మేము నమ్ముచున్నాము:—

“విశ్వవిద్యాలయముయొక్క Convocationలో ఒకేసారి భార్యయు భర్తయుగూడా బి. యె. డి. గ్రేగాని, థిడికరడిగ్రేగాని, పుచ్చుకొనలసిచ్చినవో ఆదంపతులు ఇరువురూ ఒకే గౌనులోమారి Convocation నకు హాజరైనమా, విశ్వవిద్యాలయమువారికి ఏ అభ్యంతరము లేదు.”

10. మోడరన్ రిసర్చి ఇన్స్టిట్యూట్, వట్లూరు

౧ శ్రీమతి టి. యన్. మణి, బి. యె., డి. యన్. సి. గారు, యిట్లెలనే కర్పూర్వకేళిలో కర్పూరముగాని హారతికర్పూరముగాని లేనట్లు సిర ఫరచి.

౨. శ్రీయుత పి. టి. గుప్తా, యె. ఏ. గారు, మితాయికిల్లిలో మితాయి లేనట్లునూ, నేతి వీరకాయలో నెయ్యి లేనట్లునూ కనిపెట్టిరి.

౩. వైపులు ఉన్న ఊళ్లలో పిచ్చుకలు ఎక్కువగా ఉన్నట్లు చెప్పుకుండుటయి ఈ మధ్య ఆచార్య పి. యల్. మంగడి, బొంబాయి గారు, కొన్ని Experiments మాలంగా, గాలిలో పిచ్చుకవలె ఎగి రడి వన్నియు పిచ్చుకలు గావనియు వాటిలోని చాల భాగము బలిసిన దోమలనియు గనిపెట్టిరి. దీనిని బట్టి దోమతెరలలో యింక గొప్పగొప్పమార్పులు గలుగవచ్చు. గాదు.

11. మరణవార్త

“నూప ప్రియ,” “నేతిలోల,” “గారహంతక,” “అపదానంద,” “పులిహారసఖి” “లడ్డూసభిష,” “భోజన ప్రియ” వగైరా బిరుదములు గొట్టిన శ్రీయుత అప్పడాల ఆదినారాయణకాస్త్రీగారు మొన్న అమలాపురంలో జరిగిన వనసంతర్పణయందు భోజనముచేరినియు భోజనానంతరమున కప్పిలు అవసరములేకయే కూర్చునిన చోటునుండి యిద్దరు వంటబ్రాహ్మణుల సాహాయ్యమాత్రమున లేచిపైత్రబడిరనియు, అట్లు సదరు కాస్త్రీగారు లేచుసందర్భమున వారి పొట్టుమడతలలో నెప్పుడో యిరికి నలిగియున్న ఒకనల్ల తేలు వారిపొట్టు మడతలలో నుంచి క్రిందబడి ఆకస్మికముగ మరణించెననియు, మా స్వకీర్తనలెఖరి మాకు వ్రాయుచున్నాడు.

12. సంభాషణలు

(1) రామా—నాకు తీపి సరుకు లిప్టం లేదండి.

వెంక—చురీ మీరు తరుచు మితాయి కిల్లి వేస్తారని చెప్పిందే, వామనరావు భార్య.

(2) వెంక—ఏమండీ, రామావధానిగారూ, చూస్తూ చూస్తూ మా అమ్మాయిని నరసింహారావుకి ఎలా గండీ యివ్వడం? అతనికి బాగా నత్తి ఉండటం.

రామా—నయమండీయి! ఏమిటి, అలాంటారూ? నరసింహారావుకి మాట్లాడేటప్పుడేగాని, వ్రాసేటప్పుడు ఏమీ నత్తి ఉండదు. అతడు గజవ్రాతగాడు.

(3) సు—యివ్వాలే సుంత్రిగారు జిల్లాబోర్డుపైసి డెంటు ౪ రిత్ చాలానేపు ప్రసంగించారుటగా?

రా—అవును. సుంత్రిగారు అధిక ప్రసంగం చేశారని నేనూ విన్నా.

(4) శేష—అయితే నేకట్రాయుడు పొట్టిగా ఉండి చిన్నవాడిలాగున కనబడతాడుటగా?

చిదం—అవును. అతను ఆట్టే పెద్దమనిషి

13. మొన్నపోటో బీరువా

మొదటి పటం:—మొన్నసాయింత్రం కాకినాడ లో మంత్రుల గౌరవార్థం యిచ్చిన టిపాస్ట్రీ ఆహ్వానము లేకయే దయచేసిన అతిథులు.

రెండవ పటం:—ఈ సంవత్సరము కేసినచందాల లో మొత్తముమీద రెండువేల రూపాయలు కన్న ఎక్కువ ఎగ్గొట్టిన లక్షాధికారులు మొన్న మద్రాసులో సమావేశమయిన సందర్భమున దీయబడిన గ్రూపుఫోటో.

మూడవ పటం:—మీసమును కత్తించుటలో నేర్పరికనమున సంపాదించుటకై ప్రాన్సుదేశమున కేగిన శ్రీయుత టి. ఆర్. నాయుడుగారు సగం బి. యే, నేడే ప్రాన్సునండి మద్రాసునకు తిరిగివచ్చిరి.

14. విచిత్ర ప్రభుత్వ గెజెటు

యిస్కంటాక్సు శాఖ:—పెంటుసాడు జిల్లా యిస్కంటాక్సు అఫీసరుగారైన పి. సుబ్బారావుగారికి వారి భార్యచుణిగారియొక్క ఔపోసనపందగ్గమున మెడికల్ సర్టిఫికేటుమీద మార్చి 3 వ తారీఖునండి 3 రోజులు “నిక్కులేవు” యివ్వడమైనది.

ఆబ్జర్విశాఖ:—అంబరపేటజిల్లాలో సర్కిలు యిస్పెక్టరుగారయిన ఆర్. టి. మొదలియ్యారగారి భార్యారత్నము కల్లుసారాయి స్వయముగా త్రాగుట మొదలిడి గవర్నమెంటు గారికి ఆబ్జర్వరీరాబడి ఎక్కువ చేయుటకు స్వయముగా ప్రయత్నములు చేయుచున్నందున, ఆమెకు ప్రాతాహ్నబెట్టుటకు గవర్నమెంటువారు ఆమెభర్తగారిని కమిషనరీగా నియమించడమైనది.

15. లోకల్ సెల్సు గవర్నమెంటు

(1) పొట్టూరు గ్రామమునందు పాట్రిలు లేక దానివల్ల అల్లర్లు లేక ఉండుటనుబట్టి గవర్నమెంటు వారు ఆగ్రామమునందు ప్రజలు అనాగరికులుగానున్నారని తెలిసికొని అక్కడ ఒకయూనియన్ బోర్డును పెట్టుటకు నిశ్చయించినారు.

(2) పి.టి. సుబ్రహ్మణ్యంనాయుడుగారు మొద్దూరు తాలూకా బోర్డుమెంబరు బోర్డుమీటింగులకు హాజరవ

వలసిన సమయములయందు కారణాంతరములవల్ల భార్యారత్నంగారిని ఒంటరిగా గృహమునందు వెళ్లుటకు యిష్టములేనట్లు తెలిపియున్నందున మెంబరుగారి భార్యారత్నంగారైన తులశమ్మగారు కూడ మొద్దూరు తాలూకాబోర్డు మెంబరుగా నియమింపడమైనది.

(3) వైద్యశాఖ:—దెందులూరు గ్రామములోని ఆసిస్టెంటు సర్జనుగారికిన్ని వారికింద పనిచేయుచు మంత్రసానిగారికిన్నీ రెండు నెలలబట్టి భేదాభిప్రాయములు బయలుదేరి ఆసుపత్రి సగం నడచుట లేనందున గవర్నమెంటువారు సడరు సబు ఆసిస్టెంటుసర్జనుగా కల్లూరునకు ట్రాన్సుఫరుచేస్తూ దెందులూరు ఆసుపత్రిలో క్రొత్త డాక్టరుగారు వచ్చేవరకూ, సడరు ఆసుపత్రి కాంపౌండరుగారున్న మంత్రసానిగారున్న కలిసి చేస్తూండ వలసినదని ఆర్డరుచేయడమైనది.

(4) ఆరోగ్యశాఖ:—ప్రెసిడెన్సీలో నీక్రింద చెప్పబడిన అంటువ్యాధులు దిగువ తెప్పబడిన జిల్లాల ఎక్కువగా జూలైమాసమునందు వ్యాపించినట్లు తెలియచున్నది:—

మద్రాసు:—లెజిస్లేటివు కౌన్సిల్సులో “ని” అనే అంటువ్యాధి.

పశ్చిమగోదావరి:—కాఫీ హోటల్స్ లో గ్రాఫోను ఉంచడం అనే వ్యాధి

తూర్పు గోదావరి:—విద్యాధికులలో డెంటిఫికేషన్ అడుటయందు ఉత్సాహము.

కృష్ణా:—ధనికులే ఓట్లు వ్యవహారముల జయము కాంచుట.

16. విచిత్ర చట్టనిర్మాణచండశాసనసభ

(1) ఈసభయొక్క రాబోవుసమావేశమున ఈ తీర్మానమును గవర్నమెంటువారి స్నేహవర్గము చెందిన గౌరవనీయులగు శ్రీయుత జె. పి. నాయుడుగారు ఉపపాదించెదరని ఉద్దేశ్యముకొరకై ఆయనముఖానికి యున్న ఒక చిన్న పెద్దచునీసు తెలియజేయగా అది నిజమని సమ్మతించుచున్నాము:—

“హిందూదేవాలయాధికారులు దేవాలయముల యొక్క ధనమునూ, ఆస్తిని, బాధ్యతలేక యిష్టానుసారముగా అనవసరమైన ఖర్చులను బెట్టి పాడుచేయుచున్నారు గనుక ఈసభపాఠు ఆదర్శవ్యయమును ఆపుటకు రెండవ ఏర్పాటుగా (మొదటిది “Endowments Act”), ప్రస్తుతం మనరాజధానిలోని గుళ్లలో నుండి కొంతకొంతపనులను విక్రయింపజేసి కళగోపములకు బహుళ చవుకధరలో దొరుకు మూరమాల్పైటులోని ఈవెనింగ్ హేటు (Evening Hat) లకు ఒక్కొక్క గుడికి ఒక్కొక్కటిగా సప్లై చేయించవలసిన దని దేవాలయాధికారులకు గవర్నమెంటువారు తెలియజేయ మని గవర్నమెంటువారిని కోరుచున్నారు.”

(2) ఈసమావేశమునందే గవర్నమెంటువారి “జాతి వ్యయ”నకు చెందిన ఇ. పి. ఫాక్సుగారు, ఈక్రింది తీర్మానమును ఉపపాదించెదరని, మాకు తెలియవచ్చుచున్నది.

“ఈ రోజులలో కొందరు మనుష్యులకు వారి రూపలాంత్రముచేతనే తేజోమి, సహజగుణసంపత్తిచేతనే తేజోమి, వారికిగల మానవజాతియొక్క లక్షణములు ప్రమత్తముగా అదృశ్యమగుచున్నట్లు గనపడుటవల్ల అట్టివారికి దేహరోగ్యము భంగము కలిగినప్పుడు వారిని పశువైద్యశాలలోకి రానియ్యవలసినదనియు, తత్సందర్భముననే మనకుగల పశువైద్యశాలలో ప్రత్యేకముగా వోకమనుష్యులవారైన పెట్టింపవలయుననియు, ఈ సభవారు గవర్నమెంటువారిని కోరుచున్నారు.”

(3) దేశీయమహాజనసభయొక్క ఆజ్ఞాసాహరంగా గవర్నమెంటు విరోధివర్గమునకు చెందిన స్వరాజ్యవాదులు తమ సభ్యత్వములకు రాజీనామాలునిచ్చిన తదనంతరము పార్టీలు కూర్చుండు ఆసనములలో మార్పుల విషయము ఆలోచనవచ్చినది. ఈసందర్భమున గవర్నమెంటుయొక్క మిత్రవర్గమునకు చెందిన జె. పి. నాయుడుగారు, ఈక్రింది తీర్మానమును మొన్నటి సమావేశమునందు, ఉపపాదించిరి:—

“స్వరాజ్యవాదుల ఎన్నికలముల నుండియు కమ్యూన్స్ స్వతంత్రత అభిప్రాయములతోనూ, స్వతంత్రత

కరతాళభ్యనులతోనూ, స్వరాజ్యపు మోటుదుస్తులతోనూ, కొన్ని ఆసనములలో గూర్చుని వాటిని మలినము చేసినందున ప్రభుత్వమువారిని మన్నించు ఏపార్టీ వారైననుగూడ ఆ ఆసనములలో గూర్చునినచో వారుగూడా స్వతంత్రత అభిప్రాయములూ, స్వరాజ్యకాంతా వగైరాలతో పాడైపోవురూ గావున, అట్టి విపత్తు దేశమునకు గలుగకుండా ఉండేటందుకు స్వరాజ్యవాదులు గూర్చుని పాడుచేసిన ఆసనములను ఈ సభవారు “ఫెనైలు”తో గడిగించి శుభ్రపరచవలయునని గవర్నమెంటువారిని కోరుచున్నారు.”

ఈ తీర్మానమునకు గవర్నమెంటువారి జ్ఞాతి వర్గమునకు చెందిన గౌ. ఇ. పి. ఫాక్సుగారు, “ఫెనైలు”నకు బదులు “లై సాల్”ను నాడుటకు సవరణను ఉపపాదించిరి.

దాని మీదనే యిండిపెండెంటు వర్గమునకు చెందిన గౌ. పి. రంగాధారావు గారు రసాయనశాస్త్రపండితు డగుటచే, స్వరాజ్యవాదులు గూర్చునిన ఆసనములలో నొక్క సమావేశమున గవర్నమెంటువారి జ్ఞాతివర్గమునకు చెందిన యూరోపియనులు గూర్చునినచో స్వరాజ్యవాదులయొక్కయూ, యూరోపియనులయొక్కయు అభిప్రాయములలోని పరస్పరభేదములకు Neutralisation కలిగి ఆసనములనుందలి అభిప్రాయకల్మషము పూర్తిగా నిర్మూలీంపబడుననియు, తెలుపు ఒక సవరణను ఉపపాదించిరి.

ఈ తీర్మానముమీద నామినేటేడ్ సభ్యుల తరపున ఒకరు యిట్లు మాట్లాడినట్లు తెలియవచ్చినది:— “గవర్నమెంటువారు దయతో ఎన్నాళ్లు మమ్ములను సభ్యులుగా నొండొచ్చెదరా అన్నాళ్లు మేము ఈ ఆసనము బాగులేదనిగాని ఆ ఆసనము బాగులేదనిగాని, పేచీపెట్టువారముగాము అమోటుకునస్తే మమ్ములను క్రింద కూర్చోమనిననూ మేము సంతోషముగా ఏదో మూలజాగా మాకుకుని సద్దుకొని కూర్చుండుటకు సంసిద్ధులై యున్నాము. మమ్ములను సభనండి చెడలగొట్టకుండా ఉంటే అదే మాకు పదివేలు. ఈ తీర్మానముమీద మేము

ఏపార్టీవారికి మావోట్ల నియంత్రణలేనో మేము యింకా నిశ్చయము చేయలేదు గాని గవర్నమెంటువారు ఎటు తిరిగితే మేమునూ అట్లే తిరిగెదమని సభవారికి మనవి తేయుచున్నాను "

పై సవరణలమీద విశేషముగా ఉపన్యాసములు అయినతరువాత, ఓటుసకులెట్టగా రంగధానురావుగారి సవరణ నెగ్గినది.

ఈ విషయముతరువాత సభ ముగిసినది.

17. ఇంటర్మీడియేటుపరీక్ష: రసాయనశాస్త్రము

రాజోపు ఇంటర్మీడియేటుపరీక్షకు మార్బుండ దలచినవారు రసాయనశాస్త్రములో నీదిగువ సుదహరించిన ప్రశ్నలను జాగ్రత్తగా చూచుకొని జవాబులను తయారుచేసికొనినవలె లాభ ముండక పోదని ఒక రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు మాకు వ్రాయుచున్నాడు:—

రసాయనశాస్త్రము

(1) ఏ రసాయనపద్యగులవలన ఈ క్రింది పదార్థములు దిగువచెప్పబడిన Compounds లో నుంచి extract చేయగలవు?

(ఎ) "పంటలక్క" నుండి "లక్క" ను దీయుము.

(బి) "కలెక్టరు మామిడికాయ" నుండి ఒక కలెక్టరుగారిని గాని, డిప్యూటీ కలెక్టరునుగాని దీయుము.

(సి) "ఆవుకాయ" నుండి "ఆవును" గాని, కనీసం "దూడను" గాని దీయుము.

(డి) "పెరుగు తోటమార" నుండి "పెరుగును" గాని కనీసం "మజ్జిగను" గాని దీయుము.

(2) ఈ క్రింది వాటిలో ఏది భౌతికమార్పిడి (physical change), ఏది రసాయనిక మార్పిడి (chemical change) కారణముతో కనబర్చుము:—

(ఎ) "రాజకీయవ్యవహారములలో, ఒకమామవును చిరకాలమునుండియు కాంగ్రెసునుతొవలంబున ఉండెయ్యండి, పాతాత్తుగా రంగు ఫిరాయించి ఏ జస్టిసుపార్టీ నాడిగనో మారుట."

(బి) "గాంధీమహాత్ముని బ్రతికియుండగనే పాతి పెట్టవలెను" అని తెలిపిచ్చిన ఒక ఉద్యోగమును ఉద్యోగమును విడిచి కాళ్లుచేతులూ కడుగుకొని కట్టుకుడును కొని స్వదేశమునకు బోవునపుడు ఆ గాంధీని గురించియే ఒకపత్రికా విలేఖరితో, "గాంధీమహాత్ముడు మహాపవిత్రమైన ఆస్మ్యులవాడు" అని అనుబల్లో సదరు ఉద్యోగస్తునియందు కలిగినాగవు.

(3) "కాఫీహోల్ లుగో కాఫీకొర కై ఉపయోగించెడిపాలున్నూ, భోజనపు హోల్ లుగో "నెజ్జ" అనెడి పదార్థమున్నూ, రైలుస్టేషన్ లో నుంచిబడ్డభోజనశాలలో దొరికెడు చారున్నూ, ఒకే కటంబములోనెడ" ఈ వాక్యమునందలి యదార్థమును వేరుబరచుచూ, వైమాధు పదార్థములలోనుండి నీరుచ్చుకో, లేక నీటినింకియే వైమాధు పదార్థమును వచ్చునో, లేక ఈ మాధు పదార్థములనూ నీటియొక్క Allotropic Forms ఓ, తెలియచేయునది.

(4) (ఎ) గవ్వు మెంటు ఉద్యోగమును మాన్య ఫాక్టరుచేయు సంకల్పమున దేనిని (Catalytic Agent) గా వాడవలెను?

(బి) ఆల్బుడు మామగారి దగ్గరనుండి ధనమును Extract చేయు సంకల్పమున దేనిని Catalytic Agent గా వాడవలెను?

(5) కోర్టులలో యిచ్చెడి "జడ్జిమెంటు" అనే Compound లో (1) "జడ్జీ" (2) ఆననయొక్క "మెంటాటిటీ" అనే రెండుపదార్థములేనా, లేక యింకా యితరము వేవైనా గలవా? యితరపదార్థము లేవైననూ ఉన్నయెవల. వాటిని ఎట్లు కనిపెట్టగలవు?

18 ప్రకటన

—నాగపురం నన్న "విడోవ్ హోమ్" అనే వితంతుకేరణాలయమునకు పురుషు లో భార్యలను గోల్పోయినవారుగూడా "మమ్మల్ని చేర్చుకోండి, మమ్మల్ని చేర్చుకోండి" అని చాలామంది అట్టిను పెట్టుచున్నామని గాబట్టి, యిందుమూలము గా మగవిధవలకు సేమ తెలియకయినది ఏమనగా, సదరు "విడోవ్ హోమ్"

లోని పురుషులను చేర్చుకొనకూడదని సదరు శరణా
లయనిబంధనలలో నున్నందున పురుషులను “ఆ విడోన్
హామ్” లోనికి చేర్చుకొనరు.

సెక్రటరీ, విడోన్ హామ్,
అనాథపురం.

10. నిరుద్యోగనయస్య: మద్రాసు కాన్ఫరెన్సు

మొన్న సాయంకాలము మద్రాసులో నిరు
ద్యోగ శీఘ్ర బిరుదాంకితులగు శ్రీ యం. ఆర్. రావు
గారి ఆధిపత్యముక్రింద జరిగిన నిరుద్యోగశిఖా:ణుల
ముక్క సమావేశము జనుప్రపంచముగా జరిగినదని చెప్పక
తప్పదు. సభికులయొక్క సంఖ్యలన నేమి, విషయము
యొక్క ఆధిక్యతవలన నేమి, నిక్తలయొక్క వాగ్ధాటి
న నేమి, ఆహానింపబడిన తీర్మానములబట్టియేమి,
తీర్మానకార్యక్రమముయొక్క బలమువలన నేమి, నిరు
ద్యోగమాదామణుల కాన్ఫరెన్సు ఎప్పుడును యంత
తీరగ జరిగియుండలేదు. యీ దిగువ సూదహరించిన
తీర్మానములు మొన్నటి కాన్ఫరెన్సులో పాస్యచేయ
బడిన వాటిలో ముఖ్యములు:—

తీర్మానములు:—

౧. ఈ నిరుద్యోగ సంఘములోనికి క్రొత్తట్ల గిద్ద
రాని, క్రొత్తడాక్టర్లుగారి, చెరదలచినదో యీ ౧౦
సభ్యులతో ఏ ఆధ్యంతరము లేదు.

౨. ఈ సంఘములోనికి కోడల్లుగల ‘అత్తగార్లు’
కూడా సభ్యులుగా నుండవచ్చును.

౩. ఉద్యోగస్థులే ఈ సంఘసభ్యులకు ఉద్యోగ
ముల యివ్వక యిన్ని దివములనుండియూ బాధజెట్టు
కొన్నందున వివాహములలో నిరుద్యోగులు ఉద్యోగ
ములతో సంబంధబాంధవ్యములు గలుపుకొనకూడదు.

4. ఉద్యోగస్థులకు పనిచేయు మంగలులను చాకిలు
లగు నూతన నిరుద్యోగులు బహిష్కరించవలెను.

5. ఉద్యోగస్థుల గౌరవార్థము యివ్వబడే విందు
లూ, బీడుకోలు సభలకూ నిరుద్యోగులు వెళ్ళకూడదు.

6. సంతకృపాదీనాన అపరాధము తిరుగక
గలదు ఏ నిరుద్యోగియూ ఉద్యోగిని చూడరాదు.

అట్లు ‘అవశాత్తూ’ చూచినయెడల వెంటనే న్నానను
చేసి ప్రాయశ్చిత్తము చేయించుకొనవలెను.

7. నిరుద్యోగులకు ప్రత్యేకముగా ఒక నియోజక
వర్గమును (Constituency) యివ్వమనిన్ని దానినుండి
యిద్దరు ప్రతినిధులు లెజిస్లేటివు కాన్ఫరెన్సు వెళ్లునట్లు
చేయవలెననిన్ని గవర్నమెంటువారిని ఈ సభవారు
గోరుచున్నారు.

౮. జిల్లాబోర్డు (పెసిడెంటు, తాలూకా బోర్డు
పెసిడెంటు, వగైరా గౌరవపదవులు ఈ నిరుద్యోగకే
నామినేషను ద్వారా యివ్వవలెనని యీ సభవారు
గవర్నమెంటువారిని గోరుచున్నారు.

౯. ఈ సంఘసభ్యులు ఉద్యోగానంతరము తమ
అప్లికేషనులను పంపు సంచక్కమున కవర్గకు అటావిల్లను
అంటించుటలో Exemption యివ్వవలసిదని పాస్టల్
శిపార్టుమెంటువారిని యీసభవారు గోరుచున్నారు.

౧౦. ఈ నిరుద్యోగులకు గవర్నమెంటు వారు
ఉద్యోగము నివ్వదలచినచో సదరు నిరుద్యోగులు మీస
ములవిషయములో గవర్నమెంటువారు ఎలా చెప్పి కే అలా
చేయుటకు—అనగా, మీసము ఉండుమనిన ఉండుటకు,
తీసివేయమనిన తీసివేయుటకు—సంసిద్ధులయియున్నారు.

౧౧. ఈ నిరుద్యోగులకు, “Depressed Class-
es”లో చేర్చునుని యీ సంఘమువారు గవర్నమెంటు
వారిని గోరుచున్నారు.

యిట్టి నిరుద్యోగులయొక్క దీనస్థితి యీ సంఘ
మువారు తీర్మానించిన తీర్మానములబట్టియే చెప్పక
చెప్పుచున్నది. గవర్నమెంటువారనూ, వారి జ్ఞాతులనూ,
కాస్త్రు కనిపెట్టకపోయిననూ, ఈ నిరుద్యోగులు ఏమగు
దుగో ఊహించుట కష్టముగాను. నిరుద్యోగసమస్యను
పారదోలుటకు ముందుగా ప్రయత్నిములు చేయవలసి
యున్ననూ, దానికన్నమందు సదరు సంఘమువారు
గవర్నమెంటుకు కోరిన విషయములలో గవర్నమెంటు
నానుభూతి చూపుట ముఖ్యాంశమై యున్నది. నిరు
ద్యోగులకు శీఘ్రమే మేలుగలుగు గాక యని మేము
ఆకర్షించుచుం యింతటితో విరమించెదము.

క్రొలు గుట్టల గట్టుల జడజనవ్రాతంబునున్ బ్రోవ నా
కాలంబెల్ల గతించె; వార లెఱుంగంగాలేరు నారీతి; వా
రాలు బిడ్డల స్వార్థచింతనల నాయాసంబులన్ స్రుక్కగా
బోలున్; నాకు జనంగయున్ మెట పెంపుంబొందు విజ్ఞానమో.

స్థిరతన్ ద్రిమ్మరువాడ జీవితదశాశేషంబు సార్థంబుగా
ధర నెల్లన్; సుఖదుఃఖసంతతులు నాదాయాదులై పోర నొం
టరినైనన్, ధరణీజలంబులను పూర్ణజ్ఞ జాటించుటన్
బిరుదుల్, కాన్కలు, పేరుకీర్తులను నేవిస్తారమార్జించితిన్.

జనభూయిష్ట విశాలదేశములు; సంసర్గాదినైసర్గముల్
మనరాజ్యంబుల పాలనావిధులు; సమ్మానక్రియాచారముల్
దనరన్ గాంచి గ్రహింపగల్గితిని తత్తద్వస్తు తత్వంబు; నో
య్యన రారాజులకొరవంబుగొన నాహ్లాదంబు రెట్టిం చెఁ జూ!.

సోదరయోధవీరసమరోత్సవ సంజనితాభిలాష చే,
మేదురసంగరావని సమేయభుజాబల మొప్ప, మిత్రు లా
మోదముఁ బొంద నే విజయమున్ గని; భారతయుద్ధమందు స
మ్మోదము మీర నిల్చి కురుముఖ్యులదాడి నెదిర్చి పోరితిన్.

మణులహారమునందు న మణులచాయ-సరసులందున పద్మసంచయము సర
సకలవిధభోగ్యవస్తు సంస్థానమందు భాగసంస్మృతిగల్గి నే బరగుచుంటి.

ఇచటనే యని చేరగానేగ నంత-కంతకున్ దూరమరుగు దిగంత మటులు
నెఱిగినకొలంది తరుగక పెరుగుచుండు-నంత మొందదుజ్ఞాన మనంత మరయ

సానఁబెట్టిన మెరయు వ్రజంబుభాతి-చికిలిచేసిన ఖడ్గ పుత్రికవిధాన
వాడుకను వన్నెమీరెడి వస్తువట్లు-దేహపతనంబు దనుకను ధృతిదల్పి.

ఫలముగోరిక తనవిధుల్ నలుపవలయు-గాని కార్యకర్మంబుల గట్టిపెట్టి
మానమూనుట వీరులమార్గమగునె?-రిత్త బ్రదుకుట పందలరీతి గావె?

కనవశమె జ్ఞానమూలము?-కనుగొనగా జన్మలెన్నిగావలయు నొకో!
చనె నాజీవితకాలం-బని చింతల నేల నున్న దల్పంబైనఁ.

గడియగడచిన మరిదాని బడయఁదరమె?ఁరమగంభీరకాల గర్భంబుఁ జొచ్చు
గడియగడియయు చరితాత్మకంబుగాగ-గడపఁదలచితి కాలంబు గణుతిగాంచ.

వృద్ధతనువున తారుణ్యహృదయ మొప్ప-మనుజ బుద్ధి కఠీతసన్మార్గపథము
నస్తమించు నక్షత్రంబు ననుకరించి-విపులవిశ్వంబునందు నే పెదుకబోదు.

చంద్రసేనుఁ డితండు సౌజన్యశీలుండు కూరిమిసుతుడు నా కులము ఫలము
ప్రజలవిడ్డలవోలె పాలించి లాలించి విద్యావిధానంబు పెంపుజేయు
తోటిరాజ్యంబుల శ్రోసిరా జనురీతి దేశసౌభాగ్యంబు దేజరిల్ల
కార్యధుర్యతనాత్మగౌరవప్రతిపత్తి సుగుణసంపదలను సాంపానర్చు
నట్టివానికి పట్టంబుగట్టి నేను-నాదు ధర్మంబు నెరవేర్చుబోదు నితండు
వంశకీర్తి స్వధర్మ సంవర్ధనముగ-కులము పెద్దలవేల్పుల గొల్పుచుండు.

అల్లదె రేవు; సిద్ధముగ నచ్చటగన్పడు నావ; చాపయుక్
పెల్లుగ గాలి నింపుకొని పెంపుదలిర్చు; మహాంబుధిఁ జలం
బెల్లెడ నీలమేఘుచు లింపుగఁ బూసిన చాయఁదోప నా
యుల్లము పల్లవించును; మహోదధిరూపము చిత్ర మారయఁ.

సరిసాటిఁ గన రాని కష్టసుఖ సంసర్గంబులకా దాటుచుకా;
సరసాలాప వినోదముల్ నలుపుచుకా; శ్రావ్యంబులౌ వర్ణనల్
పరగఁ జేయుచు, గ్రీష్మవాతముల కుంభద్రోణవర్షంబులకా
భరియింపకా జరియించు నావికులు నాభ్రాత ల్లదా సర్వదా.

పొడమిన్త వార్ధకంబు విడిపోదు; శుభాశుభకర్మశూన్యతకా
తొడఁగి క్రియాకలాపములు తోచినమాత్రము చేయఁగాఁదగుకా ;

వడిగొని మృత్యుయోగమది వచ్చెడిలోపల చిత్తశుద్ధితోఁ
దడయక నెద్దియే సలిపి భగ్యతముండనకీర్తి గాంచనా.

గ్రక్కున భావమండలము కాగతిదొరంగి తొలంగె నింగిపై
చుక్కలు మిక్కుమిక్కుమను సొంపుజనిప నభిస్థలంబునం
దక్కజ మొప్ప ఘూర్ణిలు మహాంబుధి జన్యతరంగ సమముల్
రిక్కలరేడు తూర్పున వెలింగెడి బంగరురంగు లీనుచున్.

వెతికుచు నభినవభువనము-లతిరయమునబోవ నిష్ప డద నటు గాన్
చతురతికోలల నొడ్డుచు-కుతుకంబున నడపుడుదధి ఘోషిలనావన్.

ఁరమఁదసుఖంబుపై లక్ష్మము న్నిల్పి-తారకాళిగ్రంకు స్థలము గడచి
భానుఁ డస్తమించు ఁదచును దాటియు-జీవుడుండు దనుకఁజేర నెంతు.

చేకురె నెంతొకొంత; మఱిచేకురయత్న మొనర్చగాఁ దగున్;
ప్రాకటశక్తి మింటికిని మంటికిరెంటికి నొక్క తాళమున్
జేకొని గూర్చఁగాదగిన చేవ గతించిన లోప మున్నదే?
మాకును మీకు జుకు నలుమాత్ర మెఱుంగని శౌర్యముండెగా.

కాలము కర్మమున్ గలసి కాయబలమ్మును వమ్మొనర్చినన్
జాలును చిత్తనిశ్చలత; సాధనసంతతి నేది సాటిరాఁ
బోలును దీనికిన్; నలుపఁబూనిన కార్యము పట్టువీడకే
లీలనొ చేయయత్నము ఫలించును దైవకృపావశంబునన్.

[నా మిత్రులగు శ్రీమతి దేశభక్త కొండ వెంకటప్పయ్యగారు, తెన్నినను కవికృతమగు యూలిస్స
(Ulysses), కొంతకాలముక్రిందల ఆంధ్రకవించిరి. దెజవాడవాస్తవ్యులను, నాన్నే హితలును నగు శ్రీయన్
రాఘవయ్యగారు, అపద్యములను గొంతసరించిమీఁద, నాని నిందు బొందుపరచిరి. రాయసం వెంకటశివుఁ

సులతానీ!

వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారు

సులతానీ!

ఈపిలుపు ముగియక మురుపే సులతానీ
పెదవులమీఁద చిలున వ్రువ పంచదార వలెను,
లలాటమున బొమముడి అలచందపూవువలెను
కానిపించెను. తనను ఇటులు పిలిచిన శాంత
య్య కడకు వచ్చి అది 'నీభాంభను; నీ కాల
ముక్త*, అసలు పేరున పిలవండి బాబయ్యా!' అన్నది.

అది యిటులు వేడుకొనఁగా శాంతయ్య
శాంత శాంతస్వరముతో 'నీ అసలు పేరు
లోకు లందఱూ మఱచిపోయారు సరేకాని,
ఇవ్వేళ అదోమోస్తరుగా ఉన్నావు, చంకలో
అరైక ఏమిటి? బుజంమీఁద ఆ చీరేమిటి?
ఏదో జరిగినటు లుంది' అని తేటి పాఱఁజూ
చెను.

దాని చేతిమీఁద కపోలముల మీఁద
ఎరని కదుములు, లలాటము మీఁద మంకెన
పూవు అతికించినటులు నెత్తురు, చూచిన శాం
తయ్య కనులనిండ నీరు.

ఇంటిలోనుండి శాంత వచ్చి చూచి
'ఏమిటో రగడ జరిగింది. చెప్పవే' అనెను.

సులతానీ గిరుక్కున వెనుదిరిగి 'అమ్మా!
నీను మీయింటిలో ఉండిపోతా' అని అన్నది.

ఆ...గే ఉండు మంచిది అని శాంత
అన్నది.

ఈ సమాధానము వినిపించుకొనకయే
సులతానీ తాను అంట్లుతోము మావి మొక్క
కిందికి వెళ్లి చంకలోని రైకయు బుజముమీఁది
కోకయు మావిపంగటిలోఁ బెట్టి కూర్చుండి
అంట్లు తోమ మొదలిడెను.

శాంత లోలోపలనే నవ్వుకొనుచు
'మాటుమనుములో మాయ కామోసు' నను
కొనుచు లోనికి వెళ్లి పోయెను. శాంతయ్యయు
మామిళ్లక్రింద అల్లపు మళ్లలో కలుపు తీసి
కొనుచుఁ గూరుచుండెను.

సులతానీ అంట్లుతోమి ఇల్లలికి తుడిచి
శుభ్రము చేసెను. ఇతరల పనిగూడఁ గొంత
చేసెను. ముంగిటికి వచ్చి కూర్చుండెను.

ఏమియు తోఁచనినాఁడు ఊరక కూరు
చుండినను తోఁచదు.

సెలవు పుచ్చికొనవచ్చిన పాలేరు పోతఁడు
ఊరక కూరుచున్న సులతానీని చూచి 'నీవు
ఇక్కడే ఉండిపోతావా ఏమిటి? ఇంటికి
వెళ్లవూ?' అన్నాఁడు.

సులతానీ మాటాడలేదు. పోతఁడు ఎదు
టికి వచ్చి సులతానీని చూచెను. ప్రతిదినము
కొతుకముతోఁ జూడఁబడు ముఖము కాదు
ఆనాటి ముఖము. సులతానీ చూపునెదుట

* 'నీ బానిసను; నీకాలు మొక్కుతా.'

వాడు ఆంగజాలకపోయెను. వెనుకకు మరలెను. కొంచెము దాపున నిలిచి 'ఇవ్వేళ సులతానును వదిలిపెట్టేస్తావా ఏమిటి?' అనెను.

సులతానీ మాట్లాడలేదు.

మామిళ్లక్రింద చప్పుడాయెను. పోతడు ఉలికిపడి చూచుచుండగా శాంతయ్య ముగిటికి వచ్చెను.

ఇసుక పాకలోనుండి వీరడు మెల్లగా వచ్చెను.

'నరే మీరు అన్నాలకు పోయిరండీ' అని శాంతయ్య అనగా పాలేల్లిరువుకును ఇండ్లకు వెళ్లిరి.

శాంతయ్యలోని కేంగెగనే శాంత 'వీనిని మీరు మన ఇంట్లో ఉండనియ్యద్దు' అనెను. మొగము చిట్టించుకొని శాంతయ్య 'నన్ను ఉండనియ్యస్తని నీవు ఉండనియ్యడానికా?' అనెను. శాంత 'అదేమి? నేనూ ఉండనియ్యను' అని అనెను.

లోపలి పలుకులు ఆలకించుటకు చెవులు దోయిలించుకొని కూరుచున్నది సులతానీ.

వెనుకనుండి పిల్లులు పట్టువానివలె సులతాను వచ్చెను. ఇటు వాకిండ్లు పరికించి చూచెను. సులతానీ ముందు వాలెను.

సులతానీ రెండుడుగులు వెనుకకు జరిగి కూరుచుండెను.

'నాదిబుద్ధితక్కువఅయింది;నన్ను కూడా రెండుకొట్టు' అని సులతాను మేనువంచెను.

సులతానీ మెడవాల్చి కూరుచుండెను.

'నాకు చిన్నతనం తేకు. బాబుగారిలో చెప్పకు. ఆలోచించి వెంటనే నా మా పాటించు. లే ఇక లే. బాబుగారు చూడబాగుండదు.' అని సులతాను అనెను.

సులతానీ మెడ ఓరబెట్టెను. నల్లకలవలకు మెల్లకనులు పెట్టు సులతాను కాటుకనులు సులతానీ కనులలోబడెను. సులతానీ కనులు మెలమెల్లగా ముకుళించుకొనిపోయెను. ఒక రెప్పపాటులో సులతానీ కనులు తెరిచెను. సులతాను లేచి దాని ముందు విచిత్రముగా నాట్యము చేసెను. గవాక్షమునుండి శాంతకును శాంతయ్యకును ఆనాట్యము కానిపించుచుండెను.

సులతానీ లేచెను.

సులతాను మామిడి మొక్కక్రిందికిపోయి చీరను రైకను తీసికొనివచ్చెను. 'రా పోదా' అనెను.

'పద! నీవు ముందర పద! ఇక నోరెత్తకు' అని సులతానీ దారికేసి చేయి చూపెను.

కిక్కురుమనక సులతాను పోయి మెడము కడ నిలువబడి చూచుచుండెను.

లోపలినుండి శాంత వచ్చెను. 'అమ్మా ఇంటికి పోతాను సెలవియ్యండి' అని సులతాను అనెను.

'అదేమే మేకల జగడ మయింది?' అని శాంత యనెను.

‘అమ్మా, ఏమీ లేదు. ఇంటికి బోతాను’ అని ప్రతుత్తరము అప్పేయింపక సులతానీ వెళ్లిపోయెను.

౨

చుట్టును ఎఱుకల గుడిసెలు, దొమ్మర గుడిసెలు; చాకలిపేట, మంగల గూడెము. నడుమ పెద్ద గంగానమ్మ — వేడచెట్టు. దాని క్రిందనే సులతానీ గుడిసె.

సూర్యుడు అస్తమింపబోవ నున్నాడు. ఎఱుకతలు పిల్లలకు సోదె పాఠములు చెప్పచుండిరి. దొమ్మర సానులు పదములు పాడుచుండిరి. శుద్ధిదేవతలు చాకితలు మడతలు పుచ్చుకొని గ్రామములోనికి జనుచుండిరి. వరాహవతారములు, వీరభద్రవాహనములు రాకపోకలు చేయుచుండెను.

సులతాను వేడచెట్టుక్రింద ప్రేషచువ్వలతో బుట్టలెల్లుచు గూరుచుండెను. దాపుననే కూరుచుండి గురువు చింతయ్య సిద్ధపద్విపదలు పాడుచు తన్మయత్వము చెందుచుండగా సులతానీ ఆలకించుచుండెను. శివల మల్లయ్య, సాలె శ్రీరాములు, మంగల మంగి, చాకల పుల్లి, ఎఱుకల మస్తాను, వీరందఱును శ్రోతలు. రాత్రివేళ మబ్బులమీది నగలు శక్రత్రముల నన్నిటిని తన పురిమీదనే మోచి ఒక నెమలి సులతానీముందు నాట్యము చేయుచుండెను.

సులతాను సులతానీతో రాజీపడిన తరువాత కల్లుత్రాగి పండువుచేసి కొనెను. ఆ

పండుగులోనే బుట్టలెల్లుచు కూరుచుండగా చాకల సుబ్బుడు వచ్చి “రాత్రి పొద్దుపోయిందా? కాయారి రేవులో బట్టలు ఉడుకుతూందిట” అనియు, మంగల శోభనాచలము శ్రీరాములు ఈడారునుంచి లేచిపోతాట్ట; వాడికి శాస్త్రీ చేయకుండా వెళ్లనియ్యగూడ’దనియు-ఇటులే పలువురు హితగవులు చెప్పకొనిరి. సులతాను రాజీలు డీక్రీలు ఇచ్చి అందఱును పంపివైచెను.

గురువు చింతయ్య మాధుకరమునకు లేచెను. ఎవరిదారిని వారు వెడలిపోయిరి.

సులతానుచూపులు పిఱుదులకు తాకుచుండగా బాజముమీద కడవతో సులతానీ చెఱువునకు బోయెను.

చీపురుకట్టతో శుభ్రముగా ఊడ్చినటులు ఉన్న ఒకనందునుండి వచ్చి మొగలో సలిచి సులతానుఅక్క తొంగి తొంగి చూచుచుండెను. సులతాను దానిని చూచి ‘బోగీ! రా!’ అనెను. బోగీ గుడిసెలోనికి పోయి నాలుగు మూలలు చూచి వెలికి వచ్చెను. సులతాను కూర్చుండు మని వేడచదరు వైచెను. బోగీ కూర్చుండెను.

‘నీ డబ్బంతా సులతానీ మాయం చేస్తూంది. నీకు తెలియడం లేదు.’

‘చీ చీ! అబద్ధం. ఎవడు చెప్పాడే నీకు?’

‘శాంతయ్యగారిదగ్గఱ పదికాసులు దాచిందిట. ఆనంగతి శాంతయ్యగారు ముసనబు గారితో చెప్పతుంటే మీ బావ విన్నాడు.’
‘నిజం?’

‘నిజం;’

‘అలా అయితే సంకురుమయ్యపండుగు నాడు బావతో జూదం ఆడానన్న మాటే. నీ కోకాను ఇచ్చా నన్నమాటే.’

‘ఆ అన్నీ యిచ్చావు. నిన్నటి అయిదు రూపాయలలో నా కేమయినా అంద నిచ్చిందీ?’

‘ఈతేప అల్లాకాదు. నీకు కాసియ్యకపోతే నేను నీలమ్మణ్ణి కాదు.’

‘చేతిలో చెయ్యి వెయ్!’

సులతాను బోగి చేతిలో చెయి వేయఁ బోయి కొంచెము తూలిపడెను. పిదప లేచి ‘ఇదిగో ఇదిగో ఇది చెఱువునుంచి వచ్చేవేళ అయింది. నీవు మెల్లగా వెళ్లు! పోనీ కూచో! పోనీ వెళ్లు! పోనీ ఈ!’ అనెను.

బోగి లేవబోవుచుండఁగా సులతానీ అడుగుబెట్టెను. రుసరుస లాడుచు దాపునకు వచ్చి ‘రా వద్దంటే నీ విక్కడికి ఎందుకు వచ్చావ్?’ అనెను.

‘పోనీ రానులే! అని బోగి పోబోయెను. సులతాను కొంచెము గుక్క తిప్పకొని ‘వస్తే యేం? రాకూడదా?’ అనెను.

‘రాకూడదు ముమ్మాటికి రాకూడదు.’

‘వస్తుంది ముమ్మాటికి వస్తుంది.’

‘వస్తే నీ గుడిసెకు నిప్పెట్టి లేచిపోతా. బాబయ్యగారు నాకు కూడా గుడ్డా ఇస్తా మన్నారు తెలిసిందా? అది ఇక్కడికి వస్తుందా? మానుతుందా? చెప్ప. వస్తే ఈకుండ ఇక్కడే

పగలేసి ఈదారి నే బాబుగారింటికి పోతా. మాటా చెప్పు.’

‘సులతాను ముఖము జేగురుగడ్డ.

‘మహా వారింట్లోనే ఉంటానంటావు. మాత్రం తిండి పెడతారో చూదాం. పో లే పో!’

‘నా వెళ్లటంమాట అటుంచు! బోగి ఇక్కడికి రాకతప్పదా? నాడబ్బంతా నాకు గాకుండా నీకు గాకుండా తప్పదా?’

‘మన ఇద్దరికీగాదు, బోగికి గాదు. శాంతి య్యగారికి కాక తప్పదు. నీవు ఆయనకుఁ గా తప్పదు.’

‘చీ చీ. బాబయ్యగారివద్ద ఉబ్బు ఉంచుకుంటే కడుపులో ఉంచుకున్నట్లే.’

‘అయితే ఎంత ఉంచావు.’

‘ఎంతో కొంత. నేను లేచి వచ్చేటప్పుడు నాపాత్రమగఁడు ఇచ్చాడు నా కాడబ్బు దాన్ని గుఱించి నీవు అడుగవలసినపనిలేదు.’

‘వాడు వట్టి వెధవ. వాడీపేరు నాదగ్గిఁ బెప్పకు. నీవు నాదగ్గిఁబకు ఎప్పుడు వచ్చావో అప్పుడే అది నాడబ్బు. నాడబ్బు నాకు తెచ్చి పెట్టు, ఇయ్య!’

‘ఇయ్యను ఇయ్యను ఇయ్యను.’

సులతాను అల్లుచున్న బట్ట నావలం బాటవైచి ఒక నిడదచువ్వతో సులతానీని వేసెను. చువ్వ పొడుగునను తోలు లేచెను. మూపుమీఁది కడవ లక్ష చిల్ల పెంకులై నే నాశరించెను. సులతానీ నేలవాలెను.

3

‘దొంగవేసం’ అని బోగి మెల్లగా ననెను.

‘వేసాలూ గీసాలూ నాదగ్గితా?’ అని సులతాను సులతానీని ఎడవెడల గొట్టెను. రాతి కేని దెలియుగాని సులతానీకి తెలియదు.

బోగి మెల్లగా జాతెను. సులతాను సులతానీని కదిలించి తెల్లబోయెను.

నలుగురును చేరిరి. తలాయొక మాట అనిరి. సులతాను గబగబ గుడిసెలోనికి బరు గెత్తి మంచముక్రింద దాగుకొనెను.

పదిమంది చూచుచుండిరిగాని వారి కేమి చేయును తోచలేదు.

సులతానీ మొదటి మగడు పరమానందాయు ఆగుంపులో నుండెను. ఒక ముంత తో నీరుతెచ్చి దానినొట బోసెను. చెమట తుడిచి బట్టతో విసరుచు కూరుచుండెను. ‘వెల్లి పొండని అందఱును అనుశాసించెను.

క్రమక్రమముగా ఒకరొకరే వెల్లిపోయిరి. లోపల దాగియున్న సులతాను గీత కత్తితో తొంగి తొంగి చూచుచుండెను.

కొంత నేపటికి సులతానీ మో మెత్తెను. ఎదుట వాతమగడు పరమానందాయు.

‘చీచీ, లేచిపో! ఊ! వెంటనే లేచి పో! చస్తావు పో’ అని సులతానీ అనెను. అని వెనుకకు విఱుచుకొని పడిపోయెను.

ముసనబుకరణములు వచ్చిరి. సులతానును పట్టుకొనిపోయి బండకొయ్యవైచిరి

శాంతయ్య మోసాలముందు సులతానీ తనను తాను మొదట తెలిసికొనెను. తన మీఁదనున్న మర్రొక్కములు విసరుక్తర చేయు పనిని చేయుచుండెను. ఏటిరింతలు బాలసూ ర్యనకు బాకా లూడుచుండెను. వడ్డంగి పిట్టలు ఎర్రశలపాగలు పెట్టుకొనిన పోలిసుల వలె చెట్టు వైకొమ్మనుండి చూచుచుండెను.

సులతానీ మర్రొక్కము పట్టుకొని లేచి కూరుచుండెను. శాంతయ్య ఎదురుగా వచ్చెను.

‘బాబయ్యా! మీకు దణ్ణం. మీరే నాకు తండ్రి మీరే నాకు తల్లి’ అని సులతానీ లేచి శాంతయ్యకు జేజే పెట్టెను. శాంతయ్య మోమును అటు తిప్పకొనెను. సులతానీ గుమ్మము కడకు వచ్చి ‘అమ్మా! అంట్లు వెయ్యండి! తొలిచి మఱి పోతాను’ అనెను.

శాంత లోపలనుండి వచ్చి నివ్వెఱపోయి ‘ఈ రాత్రొల్లా స్మారకం లేదు, ఒళంతా కదుములు కట్టిపోయింది. అప్పుడే పని చేయడానికి నీకు సత్తవ ఎక్కడినుండి ఊరిందే?’ అనెను.

‘చేయకపోతే ఎల్లంగమ్మా!’
‘ఇవ్వేళ నేనే చేసుకుంటాను గాని పాతరును తనుకొనినీవు ఇంటికి వెళ్లు!’

‘నేనే వాలేళ్లను ఇంటికి పంపగలను, కాని అంట్లు వెయ్యండి తొలుస్తాను.’

శాంత ఏమనుకొనెనో ముఖము ముఱకటించుకొని అంట్లు పడవైచి లోనికి వెళ్లి

పోయెను. సులతానీ అంటున్నయు తీసికొని
మామిడిమొక్కకిందికి వెళ్లి కూరుచుండెను.
లోగడ కుండలో జాగ్రత్తపెట్టుకొనిన నీటిలో
గిన్నెలు తొలుచుచు దొలుచుచు 'అబ్బ'
అనుకొనెను. చేతనండి గిన్నె జాతెను. తల
గిరున తిరిగెను. మావి మోక కానుకొనెను.

శాంత నేటికి ఒకలెల్లు పరికించి చూచు
కొనెను. కనులవెంట నీ రోడ్దదొడగెను. అతి
ప్రయత్నమున వెక్కు లాఁపుకొనెను. శాంత
తయ్యముంగిటికి రాగనే గిన్నెలు చేత
బుచ్చికొని సులతానీ ఎదురుగా వచ్చెను. దాని
పచ్చనిశరీరముమీఁద చబుకు దెబ్బలు శాంత
య్యకు కానిపించెను. శాంతయ్య కనుల నీరు
గ్రమ్మెను. సులతానీ కనులును నీటదోగెను.
ఒక రొకరు మాటాడకుండ కొంచెము నేపు
అటులు నిలువబడియుండిరి.

'సులతానీ! నిన్ను మా అమ్మలాగా
పోషిస్తా. మాయింట్లో ఉండిపో! కూడూ గుడ్డ
ఇస్తాను. భగవంతుణ్ణి తలచుకుంటూ కాలం
గడుపు!' అని శాంతయ్య అనెను.

'అయ్యా! దేముఁ డింకా నా తలలోకి
దిగలేదు. నాకు సులతానీ దేవుడు. కాని
తమరిని ఒకటి వేడతాను' అని సులతానీ
అనెను.

శాంతయ్య ఈమాటలతో శాంతవిరక్తి
కొంతరక్తి చెంది 'ఏమిటా వేడుకోవడం?'
అని అన్నాడు.

'మీవద్ద నేను దాచికొన్న సొమ్ము నేను
చచ్చినానరే సులతానుకు ఇవ్వద్దు; ఇది ఒకటి
నాకోరిక' అని సులతానీ అనెను.

శాంతయ్య మాటాడకుండెను. శాంత
వచ్చి 'మీదగ్గిట ఆ కాసులు ఉంచద్దు; దాని
ఇచ్చివేయండి! సులతానీ దీనికి దేవుడైనపుడు
ఈకాసులు ఆ దేవుడికే నివేదన చెయ్యాలి
పుంటుంది. మీదగ్గిట ఉంటే, ఆ డబ్బుకోసం
కూసీలు అయిపోతవి. మీకూ మాట వస్తుంది'
అనెను.

సులతానీ శాంతను ఆచి చూచెను. పిదప
శాంతయ్యకేసి తిరిగి 'అయ్యా! ఆలాగైతే ఆ
బాధ నేనే పడాలి; నాకే ఇచ్చి వెయ్యండి'
అనెను.

'నరే, ఆలోచించి మళ్ళీ చెప్ప! ఇచ్చి
వేస్తాను.' అన్నాడు శాంతయ్య.

సులతానీ గిన్నె లన్నియు వాసవాని
తావులలో బెట్టి ఇంటిపని మెల్లయు మెల్లగా
జేసి శాంతయ్యకడకు వచ్చి 'బాబూ! నే నిద్ర
మీపాదాలకడనే ఉండిపోతాను' అని అనెను.

'సులతానును వదిలేస్తావా?'

'వదిలేస్తా.'

'భేష్. ఆలాగే ఉండిపో! ఇంక నీకు
'శ్రీరామరక్ష' అని శాంతయ్య అనుచుండగా
శాంత వచ్చి నీదేవుణ్ణి రాత్రిచూచి కొందువు
గాని ఈపాట ఇక్కడే అన్నంతిని పొద్దుకు
దాకా ఉండు!' అన్నది. సులతానీ జేజేపెట్టి
'నరే నమ్మా!' అన్నది.

ప్రాద్దు గ్రుంకుచుండఁగా మునసబు కడ నుండి తలారి శాంతయ్యకడకు వచ్చెను.

వచ్చుచు వచ్చుచునే తలారి — ‘ఛార గారూ! సులతానువాఁడు చంక కింద కత్తి దాచుకున్నాఁడు. రాత్రిరి ఎవరికీ కనబడలే పొద్దున్నే కనబడింది. మీకు కాస్త ఈకబుని చెప్పి తీసుకో రమ్మన్నా’.

ఈమాటలు వినుచు శాంతయ్య సులతానీ మోమును జూచెను. అముఖమునఁగాని ఆకనులఁగాని ఇసుమంతేని భేదము కానుపింప లేదు.

‘సరే వస్తున్నాను పద’ అని శాంతయ్య అనెను. ఇటులు అని వెంటనే కర్ర గీసికొని తలారి ముందు నడుచుచుండఁగా శాంతయ్య కచేరీచావడిలోనికిఁ జనెను ఎదురుగా బండ్ కొయ్యలో సులతానీ. వానిని జూచుచు వాని ప్రక్కనే పరమానందాయి. వాని ప్రక్కనే మునికోల పుచ్చికొని గుడ్డిగురవాయి.

౪

గ్రామమున నేడేని విశేషము జరుగు గాక అది అందఱకును వలయును — “అనా హాతోఽ ధ్వరం గచ్ఛేత్.”

ముందర ఒక ఎల్లయ్యయు పిదప నొక ఎల్లయ్యయు వచ్చి దూరమాగా నిలువఁబడి మాచిరి. పిదప నొక ఎల్లమ్మ పిమ్మట నొక ఎల్లమ్మ. తరువాత తట్టాయ బట్టాయ కట్టాయ నవాయ. పిమ్మట మేళికులు గొర్రెలు ఆవులు పట్టెలు — ఇది యెల్లయు నొక మహాసభ.

రమ్మనువాఁడు లేడు; పొమ్మనువాఁడును లేడు — స్వరాజ్యము. అచటి స్థాము సార్వ జనికము, కాలము సార్వజనికము. కొంతగుండా రాజ్యము — ఒకఁడు ‘కొట్టు’ అనుచో రెండవ వాఁడు ఆ ‘కొట్టు’తో ఆగక ‘పొడు’ అనియు చేర్చును. దానితో తేనెపెర కదిలినటులు అందఱును ‘కొట్టుకొట్టు, పొడుపొడు!’, ‘పాపం’ అని ఒకఁడనుచో రెండవవాఁడును ‘అయ్యో పాపం! వదిలెయ్యండి, వదిలెయ్యండి’. అందఱును కలిసి ‘వదిలెయ్యండి వదిలెయ్యండి వదిలెయ్యండి వదిలెయ్యండి.’

సూర్యుఁ డీ మహాసభ నుండి ఎవరికిని దెలియకుండ తప్పుకొనెను. అది పిఠికితనమో మంచితనమో యెవరికిఁ దెలియును? చీకటి జడవలె అట్లుకొనియెను.

మునసబుగారు లేచి అందఱను చూచి వీఁడు సులతానీని కొట్టాఁడు కాఁబట్టి, వీఁడి కిన్నీ అడే ఇత్తు. ‘ఒరే గుడ్డిగురవా! వీణ్ణి గది లోకి తీసకపోయి తడిక మూసి ఇరవై దెబ్బలు కొట్టు! కళ్లు కనఁబడక గోడలను కొట్టేవు సుమీ’ అని అన్నారు.

గురవాయిలేచి గ్రుడ్లుత్రిప్పచు మునికోల సవరించుచు — ‘ఛారగారూ! అంధటికీ మొహం మీఁద కళ్లుంటే గురవాయికి చేతులమీఁద ఉన్నాయి’ అని అనెను.

పరమానందాయియు బ్రహ్మానందాయి యు సులతానును బండకొయ్యనుండి తీసి గది లోనికి తీసికొనివెళ్లెరి.

చూడవచ్చిన మహాజను లందఱు 'సరియైన శాస్తి అయిన'దనిరి. కొందఱు వెళ్లి పోదొడగిరి. జంతుజాలము కొంత అటు, కొంత ఇటు, ఓహరిసాహరి ఆయెను పిల్లలు నలిగిపోవుచుండగా పెద్దలు రెక్కలు పట్టుకొని ఆవలికి ఈడ్చుచుండిరి. గలభా ఎక్కువ ఆయెను.

ఆ గందరగోళములో ఎవరికిని దెలియకుండ దూఱివచ్చి తడికె మెల్లగా తొలగించి సులతానీ గదిలో ప్రవేశించెను. సులతానీని చూచి సులతాను ఆవురుమనెను

'కొట్టినప్పు డిట్లా లేదేం?' అని గురవాయ అనెను.

సులతానీ తన కుడి అటచేయి పైకెత్తి ఎడమచేతి చూపుడువేలు పెదవులమీద నిలుపుగా వేసికొనెను. గ్రుడ్లుతిమెను.

సులతాను తెలిసికొని కిక్కురు మనకుండెను. 'చేయి చాపు!' అని గురవాయ గద్దరించెను.

సులతానును ఒకమూలకు త్రోసి సులతానీ కుడిచేయి చాచి ఎడమచేతి వేలితో సులతానును పొడిచెను. తెలిసికొని 'చాచాను' అని సులతాను అనెను.

'ఏదీ?' అని గురవాయ పట్టుకొని వచ్చెను. వెంటనే సులతానీ సులతాను చేయి అందిచ్చెను. గురవాయ తడవి చూచుకొనెను. సరిగా వెనుకకు నడచెను. చేయెత్తి దైవమునకు మొక్కుకొనెను.

వెంటనే సులతానును మూలకు త్రొవ్వెచి సులతానీ తనచేయి చాచెను.

'సులతానీ చేతిమీద దెబ్బలు పడమోగెను. ఆ చేతినుండి రక్తమే జాతెనరాగిమే జాతెనో' అచీకటితో ఎరుచూచి దావులనున్న సులతాను చూచెనా?

గురవాయ తన పని ముగించుకొని తడితెచ్చెను. సులతానీ సులతానును ముందుల త్రోసెను. గురవాయ ముందు నడవగా సులతాను వెనుక వెళ్లెను.

'ఎవళ్ల యింటికి వాళ్లు వెళ్లి పొండి!' అనుననబుగా రనిరి.

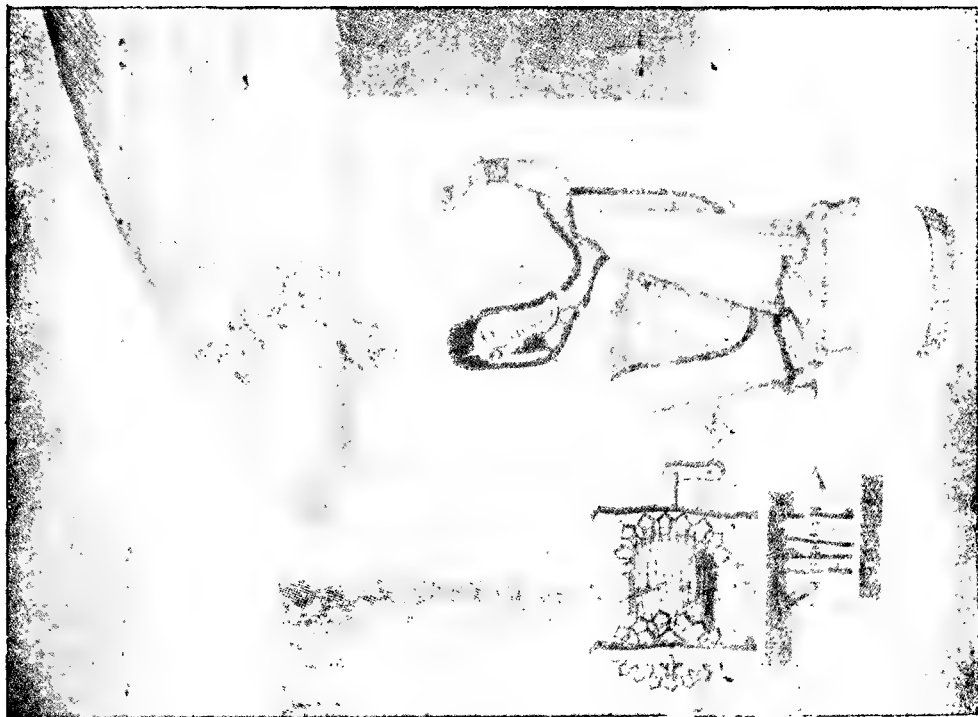
తుమ్మెదలవలె సంగీతములు తీసికొను ఎక్కడివా రక్కడికి పోదొడగిరి. సులతానీ తడికెకేసి చూచుచు ముందు ముందులకు నడచు వాని వెనుకనే శాంతయ్య.

సులతాను వెనుక వెనుక చూచుచు నడచుచుండెను. 'మతెవరూ కాదు నేనేరా' అని శాంతయ్య అనెను. సులతాను ఏడునాపుకొన లేకపోయెను. వెక్క వెక్క మొలిడెను.

'పాపం! దెబ్బలు బాగా తగిలిన కాబోలు' అని శాంతయ్య అనెను.

'కాదండి బాబూ! ఆ దెబ్బలు తిన్న సులతానీ' అని సులతాను వెక్కి-వెక్కియోదొడగెను.

శాంతయ్య నిర్ఘాంత పోయెను. జరిగినంతటి యంతయు సులతాను చెప్పెను.

రాట్నముపై నూల వడకుట

తివారీలను నేయుట

ప్రతినుండి విత్తూలను విడనీయుట

వెండుకల కుంచెయందలి వెండుకలను ఒకపలకపై నలికించి చిత్రించబడిన చిత్రము

తయ్య ముక్కుమీఁద వేలువైచికొని నిలువఁ
బడెను.

శాంతయ్య కొంత నేపటికి 'వెంటనే సుల
తానీని ఇక్కడికి తీసుకో గా!' అనెను.

సులతాను వెనుకకు కాలు పెట్టుటకు
కొంత తచ్చాడెను. శాంతయ్యకు విరక్తి కలి
గెను. 'నేనేకెల్లి తీసుకవస్తాను' అని శాంతయ్య
అనెను.

మొగసాలనుండి ఈ ప్రసంగము నంతయు
వినుచున్న శాంత ఎలుకైతి--'సులతానీ ఇక్క
డికి వచ్చింది, రండి' అన్నది. శాంతయ్య గబ
గబ లోనికేగెను. వెనుక నే సులతాను. వాని
వెనుక నే మెలమెల్లగా పరమానందాయి.

గ

వాకిట వ్రేలాడుచున్న దీపముముందు
సులతానీ నిలువఁబడి యుండెను. దీపములో
నున్న జడతేజస్సును ఒకతూరి, సులతానీముఖ
ములోనున్న చేతనతేజస్సును ఒకతూరి, శాం
తయ్య రెండుమూఁడుసార్లు చూచెను.

సులతానీ తనచేతిని వస్త్రములో దాచి
కొనెను.

ముందుకు మెలమెల్లగా అడుగులు వేసి
కొనుచువచ్చి సులతాను నిలువఁబడెను. వాని
వెనుక పరమానందాయి.

'చూచితివా నేటి తమామా? చెప్పిందా
నీకు సులతానీ?' అని శాంతయ్య శాంతతో
అనెను.

'ఆ, దానిదేవుణ్ణి సులతానును తన్నించిం
దని మీరు కూడా సంతోషించాలి' అని
శాంత యనెను.

'పనికిమాలినదానా! నీకెప్పుడూ తొం
దరే! ఇవ్వేళ వాడికి బదులుగా ఈ దెబ్బలు
తిన్నదికూడా సులతానీయే' అని శాంతయ్య
అనెను.

శాంత కనులు రెండును ఏకాగ్రము
లాయెను.

సులతానీ వెనుదిరిగి చూచెను—దూర
ముగా నిలువఁబడి యున్నారు సులతానును
పరమానందాయియు. సులతానీ ముఖమును
మరల ముందులకు త్రిప్పకొనెను. దాని ముఖ
మున మా ర్చేమియు లేదు.

ఇంతలో ప్రకృతికి వచ్చి 'శాంత అది
యేమిటి?' అనెను.

'సులతానీ! ముసుగునుండి నీచేయి తీసి
చూపు' అని శాంతయ్య అనెను.

సులతానీ చూపలేదు.

'సులతానీ! నీలో ఒకతేజస్సు ఉన్నదని
నాకు మొదటినుంచీ తెలుసు. కర్మ చాలక
ఇక్కడ పడ్డావు. నీవిక మా ఇంటివద్ద ఉండిపో.
నిన్ను మా అమ్మలాగా చూచుకొంటాను. భగ
వంతుణ్ణి తలచుకుంటూ కాలం గడుపు!' అని
శాంతయ్య అనెను.

శాంత చేరువకువచ్చి 'సులతానీ! చేయేది
చూపు, చూపు!' అనెను.

సులతానీ ఏమియోజించుకొనుచుండెనో శాంత మాటలుగాని శాంతయ్యమాటలుగాని విసలేదు. అప్పుడు తలయెత్తి చూడగా తన యెదుట శాంతయు శాంతయ్యయు నుండిరి. అది పెటనే వారి యిరువురికి స్వాస్థ్యగనమ స్కారము చేసెను. బాని చేతినుండి రక్తము స్రవించుచుండెను.

సులతానీ సొమ్మ దోగెను.

శాంతయ్య నీరుతెచ్చి మొగము మీఁద కొట్టి చేతికి కట్టుకట్టెను. శాంత విసరుచు నిలువబడెను.

సులతాను దగ్గఱకు వచ్చి—‘అమ్మా, మీరు విసరఁగూడదు, నేను విసుగుతాను’ అని అడ్డము వచ్చెను.

‘అంట్లవెధవా! మల్లా దెబ్బలు కొట్టించడానికి నడుమ చేరావా?’ అని పరమానందాయి దగ్గఱకు వచ్చెను.

సులతాను గ్రుడ్లుజేమెను. పరమానందాయి పండ్లు పటపట గొఱికెను

సులతానీ లేచెను. చూపుడువేలితో వారిరువురిని బెదిరించెను. ఇరువురూ ఎడముగా నిలువబడిరి.

సులతానీ శాంతయ్యనుఁజూచి ‘అయ్యా! నా వోమనవి’ అనెను.

‘ఏమిటి?’

‘తమ వద్ద నా కాసు లిప్పుడు సిద్ధంగా ఉన్నవా?’

‘ఉన్నవి.’

‘పరమానందయ్యవద్ద నేనుండఁగా కూనాలీ చేసి సంపాదించాను. అవి ఆయనకు ఆయనకు ఇయ్యండి బాబూ!’

‘మంచిది.’

‘నేను తమ యింట్లో ఉంటే తమకు బరువే అవుతుంది, నాకూ బరువే అవుతుంది ఈమాట సత్యం’

‘కాదు’ అని శాంత అన్నది.

సులతానీ శాంతమాట వినిపించిపోలేదు. శాంతయ్యను చూచుచు, ‘అయ్యా దేవుఁ డింకా వాతలలోకి దిగలేదని పొద్దు తమతో అన్నాను. ఇందాఁక దెబ్బలకుముంద నాతలలోకి దిగాడు.’

శాంతయ్య పెదవులపై చిఱునవ్వు కనిపించెను. శాంత తెల్లపోయి చూచుచుండెను. సులతానును పరమానందాయియు జిచ్చపడిరి.

‘ప్రాణాలయినా ఇచ్చేనేస్తం నాది. మల్లా నాకు మల్లే ప్రాణాలిచ్చే నేస్తం నాకు దొరకలేదు. ఇంక అట్టిదేదు.’

సులతానును పరమానందాయియు తలుపు వంచుకొని నిలువబడిరి

‘బాబూ! నేస్తంలో చేదు విజ్ఞాపితీ సంపాదించాలి. నేను తమకూ బరువు మోపను. నేనూ బరువు మోయను. బిచ్చ మెత్తుకొనే బికారినయి పోతా. తిరుపతి వేంకటేశ్వర్ల దాసరి నవుతా. నాకింక వెయ్యి నామములవాడితోనే నేస్తం. నాకు మీరందఱూ సెల విప్పించండి.’

మో పొంగెడు నాకు సాటి గలఁడే యీవిం జగంబందు నం
చో మేఘుండ! నమస్తజీవనము స్వాదూదంబునం బొంది యు
ద్దామన్వర్చనగాఢఘాతములఁ గాదా దాతవై తీవు? నీ
కే మాత్రంబును దోడఁ బుట్టినవి గా వీత్యాగవైదగ్యముల్.

చీరికిం గొనక నిఁ, జే సాఁచకున్న శుక్తికిఁ బొట్టనిండు ముత్తైములు వోసి
మట్టకు మమ్మంచు మోము వాల్చిన పద్మినులకుఁ జిత్రపురత్నములఁ దగిల్చి
మీయాశ్రితులమె సుమ్మీ యన్నద్విజులమొగాన నెరిగిలిచేయిఁ గనరివిసరి
లేనివారల మండు లేనివారల మాదుకొమ్మన్న హంసలఁ గోఁగించి
నీకృపారస మెంతయే లేకయున్న-నయ్య! మాఁడిపోదురు బిడ్డ లన్న యుర్వ
రాలతొంగి పొట్టఁ బగిల్చి జాలి లేక-యుజీమెదవు మేఘుండ! యిదియును ఘనంబె!

నెఱఁదాతవు గావయ్యా!-మెఱమెచ్చుల దాతవే సుమ్మీ నీ వీవిఁ
బరమార్థంబుగఁ జేయక-పరు లెఱుంగఁ బొగడఁజేయువాఁడవు గానఁ.

సప్తసాగరమ్ములు నిండఁ జాలునట్టి-నీ వొసంగు జలమ్మును ద్రోవలోని
చిన్ని చెలమ యొసంగు దోసెఁడుజలమ్ము-తుల్యమచుమ్మీ సఖుండ! పాథోధరుండ!

చెఱువులఁ గుంటల గుడిగో-పురముల నిర్మింపకున్నఁ బోనీ వగవఁ
జెఱిచెద వారు లొనరింపఁగ-హరియశోరసమ! యేమనందును నిన్నుఁ.

ఐకొకమారు సాలుఁదడి యెత్తినఁ బండుఁ గదయ్య స్వామి! నా
వంకఁ గటాక్ష ముంచుమని పల్కు కృషీవలు పొట్టఁగొట్టితే
జంకక గాలివాన విరసంబుగఁ జోపి నమస్తనస్య మి
ఱ్ఱింకఁగఁజేసి ద్వీపవత్తి, నేటికి మ్రొక్కిన చేయిఁ గోయఁగాఁ.

ఎట్టితమ! పిడుగునకు ముఁ-దొట్టు నుఱుము దానికి మును నొడరు న్నెఱుముఁ
గొట్టక మును దిట్టు బుధుఁడు-తిట్టక మును గంటి కెఱుపుఁ దెచ్చు ననునట్లుల్.
తిప్పలకూఁతులొనదులఁ దిన్నఁగ నిల్ వెడలించి యెల్లెడల్
ద్రిష్టచు భంగవెట్టి పయి బ్రేలెదు కూడదు 'ఘోష' యంచు నీ

వెన్నము విద్యుదంగనను నిల్ వెడలింపక ఘోషపెట్టుచీ
చెప్పట లేమి యన్యులకుఁ, జేయుట లేమి? పరప్రతారకా!

నీలనిచోళసంవరణనిష్ఠ గృహంబున నెంత దాచినన్
లోల కటాక్షపద్మిణిఁ ద్రుటిలోనఁ గనుంగొనిపోయె సుమ్మ నీ
యాలి ఊద్రప్రభాతరుణి; యంబుద! కృష్ణను గంకిణాల, ము
త్యాలనరాలశుక్తిమతిఁ దన్ని రహస్యము లాడు నీవగల్.

ఉన్నమ్మకె యున్నమ్మయు-నున్నమ్మకె లేనియమ్మయుం బెట్టునటుల్
మున్నీటికె మిగుల స్నీ-పున్నదులుగుఱుడ జలము వోయుట ఘనుఁడ!

ఇచ్చె జలముమాత్రమ్ము-న్వచ్చె జగత్ప్రభుత మేఘునకును, సవితయున్
నిచ్చలు కరములు సాచుచు-నచ్చటఁ గద చూడరానివాఁ డయ్యె భువిన్.
జలదా! నీదానంబున-సలలితకిసలయయుతములు సర్వద్రుమముల్
భళి! భళి! సుజల్లేళ్లకుఁ-దొలుతుటి యాకులకె బెడఁద దొడరెం గదరా!

భాసురసత్పథక్రమముఁ బాఠొనరించియు, రాజహంస ప
ద్మాసన సంస్థితిం జెఱిచి యంతటఁ బంకకులంబుఁ జోపి వి
శ్వాసవిహీన! మిత్రవసుసంతతి గుప్తమునేసి నాకు నే
నే నరి, నే ఘనుండ నని యేటికిఁ బొంగెదు మిన్ను ముట్టఁగాన్.

ఏకడఁగన్న భేకముల యేడుపు లబ్బకరోదనాలె సూ
ర్యాకృతి గానరాదు, జగమంతయుఁ బంకమయంబు, రాజహం
సాకులత న్వదించుటకె యంతము లే, దిది యేటి పొంగుపా
టో కదె? మింట నాడెడిఁ గడు న్ముదిరుం డిఁక నెంతకాలమే?

ననలన్ మ్రాఁకులఁ గూర్చితో హరితవర్ణచ్చన్నలంజేసి యం
త నదీకాంతల నల్లన న్మెలపితో నవ్యాంబరాడంబరం
బున సింధ్వీశునిఁ జేరఁ దారలను సంపూర్ణేందు వాక్రువ్వ నే
ల? నట తృద్వినిన్ రవిం గలుప వేలా? గర్జ లంబు ప్రదా!

మబ్బా! మబ్బా నీకును?-గొబ్బున నడికడలినుండి కొనితెచ్చి జలం
బిబ్బడిగఁ జవిటినేలల-ద్రొబ్బెదు కల్పకుజ మానతోఁ గనుచుండన్.

దొర

ఉప్పలూరు వెంకట ను బ్రహ్మణ్యము గారు

ఒకప్పుడు ఒకయోగి విక్రమాదిత్యుని మున కెదురుగా నున్న నదియొడ్డున పుండియుండెను. అతడు ఒక మాంత్రి విక్రమాదిత్యు డాయోగి నిద్రాహార లేశయే బ్రతుకగలడని విని యతనిసొడ మునని తలచి భిక్షుకునివేషమున అతనిని డబోయెను. యోగి భిక్షుకుని వేషమున రాజును జూచి కొన్ని మంత్రముల నుచ్చ ను. వెంటనే రాజు నల్లకుక్కగా మారి ప్పటినుండి కదలలేకపోయెను.

మఱుగాడు రాజు ఇంటికి తిరిగిరాకుండు నగళ్లలోవారు, మంత్రులు, అందరు భీతి తిరి. అంతఃపురమున ఏమవులు పుట్టినవి. త్రులు రాజును వెదుక సేవకులను రి. రాజుపోయిన జాడను వారు కనుగొన యిరి. రాజుమాంత్రికులు మంత్రతక్తిచే యోగిదగ్గర నల్లకుక్క రూపమున న్నడని తెలిసికొనిరే కాని వారికి అతనిని మకొను ఉపాయము తెలియకపోయె అప్పుడు వారిల్లో నొక బుద్ధిమంతుడు

“అయ్యో, మనము రాజు కడఁటి కొడుకును బంగరురంగు తలవెండ్రుకలు గలవానిని దుప్పి గాజేసి యోగికుటీరము వద్దకు బంపుదము. అప్పుడు కుక్కయై అక్కడ నున్నరాజు ఈ దుప్పివెంటబడివచ్చును. మన మస్వదు మన మంత్రతక్తిచే రాజు తొల్లిటిరూపమునుపొందు నటులు చేయుదము” అనిచెప్పెను. ఈ ఉపాయ మున కందరు సంతసించిరి. అంతట వారు రాజు కొడుకును సమీపించి కొన్ని మంత్రముల నుచ్చరించిరి. గాజపుత్రు డంతలో ఒక తెల్లని దుప్పియయ్యెను. రాజకుమారుడని తెలియుట కాదుప్పి నాలుగుకన్నులను, బంగరువన్నెగల కొమ్ములను, వెండ్రుకలను గలిగియుండెను.

తరువాత ఈ దుప్పి యోగి పర్ణశాలదగ్గ రకు పోయెను. నల్లకుక్క దీనినిచూచి తరుము కొని వచ్చెను. బుద్ధిశాలియైన దుప్పి మాంత్రి కుల యాజ్ఞానుసారము నచీజలంబులం బడి యావలిగట్టుచేర నీదుచుండెను. ఆవలియొడ్డున రాజమాంత్రికులు దానికయి వేచియుండిరి. యోగి యీ తంత్రమును తెలిసికొని వారు

తన్ను మోసగించినందులకు మండిపడుచు తా నొక గద్దరూమును బూని నీటిలోనిదుచున్న దుప్పిగన్నును రెంటిని పొడిచెను. కాని, దుప్పి యొప్పుకొని, యెట్టులో గట్టు జేరి, దట్టమైన యడవిలోదూరి, గంతులు వేయుచు పరువెత్తి పోయెను గద్దయైనయోగి దానిని వెంబడించ లేక ఆయడవిసంతయు కాల్చివైచెను. రాజ

మాంత్రికు లామంటలలోబడి మృతి దుప్పిమాత్ర మొక నీటిగుంటలోబరుండి తప్పించుకొనెను. కాని నీటిలో మునుగని ప్రభాగము కొంతకాలిపోయెను. ఇట్లు ప్రభాగము మొదటిసల్లదుప్పి. దీని సత్యము ఇప్పుడున్న దుప్పి.*

బసవన్న

గో. వెంకయ్య

ఈశ్వరుడు మానవలోకాన్ని సృజించాడు మానవులకు వ్యయప్రయాసలు లేకుండా, సుఖంగా—హాయిగా జీవనోపాధి గడిచేవిధం, కల్పించా అనుకున్నాడు. ఆలోచించాడు— ఆలోచించాడు.—యేమార్గమూ కనుపించక పోయింది. పోనీ, పూర్తిగా సుఖము లేక పోయినా కొంతవరకైన, నదుపాయాలు చేద్దామని తిరిగి యోచించగా యోచించగా ఆఖరుకు ఒకమార్గము మనస్సుకు తట్టిందికాబోయి; చివుక్కున లేచి “శౌనా” నని పెద్దపెట్టున యొక హర్షనాదము చేసి సంతోషంతో ఉప్పొంగిపోతూ బసవదేవుణ్ణి పిలిచి “నీవు మనుజులలోకానికి పోయి వారానికి రెండు మార్లు భోజనమూ, దినానికి ముమ్మారు

అభ్యంగనము చేసుకోండని వారితో చెప్పి అన్నాడు. బసవన్న వెళ్లుతూ మార్గమున ఒకచోట కూర్చుని ఆలోచించాడు. “మనము రుని ఉద్దేశ్యము యేమీ బాగుండుదాంట్లో కొంత మార్పుచేస్తే బాగుండు అనుకొని దీర్ఘంగా యోచించి “ఏమైనా ఈశ్వరుడు చెప్పినదానికి తల్లకిందుగా నీనికి రెండుమార్లు అభ్యంగనమూ—దీని ముమ్మారు భోజనము—” అని చెప్పితే స్థిరపరుచుకున్నాడు.

అంత బసవన్న అనుకున్నట్లు నెరవేర్చుకుని చక్కా ఈశ్వరుడు దీని వెళ్లి నిలుచున్నాడు. ఈశ్వరుడు “ఏం వు?” అని అడిగాడు బసవన్నను. బస

* విక్రమాదిత్యు డేమయ్యెనో, మఱి యితం డెట్లు మనుష్యరూపమును పొందెనో తెలియదు. కాని దుప్పియొక్క పుట్టుక తెల్లమాయెను. ఇప్పటికిని, కాలిపోవుటవలన నల్లనైన దేహభాగమున, నీటియందు గియుండి దాని తొల్లిటియందమును తెచ్చి బంగారురంగును తెల్లనిరంగును కల క్రిందిభాగమును దుప్పి మనము మాడవచ్చును. అగ్నిబాష్పాలకు గ్రాగుటచేతనే దుప్పికొమ్ములు నల్లవై వెలితిగిరి యన్నవి. దుప్పి క్రింద, కనుగ్రంథులేని రెండు తోలుసంచులు కాననగును. అగ్నియోగి గృహరూపమున బొడిచిన రెండుకున్ను

ను చెప్పినచి న విధం చెప్పాడు. బసవన్న
న అజ్ఞమీరినందుకు మితిమీరిన కోపం
చింది ఈశ్వరుడికి. పాదరక్ష తీసుకుని బస
న్న మూతిపై విసిరికొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు
వన్న పైశ్చన్నీన్ని గవ్వల్లాగా రాలి
పడ్డాయి. భయముతో గడగడ లాడుతూ
నున్నాడు బసవన్న.

ఈశ్వరుడు మహాకోపంతో చూస్తూ
“పో. వాళ్లకు పెద్దకుమారుడవై పాటుబడి
వాళ్లను పోషించుకో. నీవు చేసుకుంది నీకే
వచ్చింది” అన్నాడు. నాటినుండి బసవన్న
సంతతి అయిన ఎద్దులు పాటుబడుతూన్నాయి
మనకోసం. మఱిన్నీ వాటికి పైపండ్లును
లేవు.

గారిడిపిట్ట కథ

అనగా అనగా వొకపూరు. ఆపూర్లో
క అమ్మి వుంది. ఆ అమ్మి కొక కూతురు.
అమ్మి వొకరోజున అడివి కెళ్లి యేడుగంపల
పువ్వు తెచ్చింది. ఆ యేడుగంపల విప్ప
వ్వు యెడలో పోసింది. పోసి, కూతుర్ని
కూలా పెట్టింది. తర్వాత ఆ అమ్మి యేదో
మీద పూర్లోకి వెళ్లిపోయింది. సాయంత్రం
లో యింటికి వచ్చింది. ఎంగిన విప్పపువ్వు
గంపల్లోకి యెత్తడం మొదలెట్టింది. అంత
పువ్వు వొక్క గంపకే సరిపోయింది, దాని
మానం కలిగింది. కూతురితో “యేమే
కనీ, ఆడుగంపల విప్పపువ్వు యే మొగుడి
ననే” అంది. “అదేమోనే అమ్మా, నే
యెరగను, పువ్వుంతా అంతే” అని కూతు
ంది. అమ్మికి కోపం తగ్గలేదు. “ఇదిగో!
వాళ కెందుకని పూరుకున్నా. మళ్లా
బాగే మరోమాటు చేసేవంటే చూడు
చేస్తానో” అంది.

మర్నాటి పొద్దున్నే ఆ అమ్మి అడవి
కెళ్లింది. మళ్లా యేడుగంపల విప్పపువ్వు
తెచ్చింది. ఎడలో పోసింది. కూతుర్ని కాపలా
పెట్టి “ఇవాళ యెవరికేనా యిచ్చేసేవంటే
చూసుకో” అని కూతుర్ని భయపెట్టి తన
జనిమీద వెళ్లిపోయింది. సాయంత్రం యథా
ప్రకారం యింటికి వచ్చింది ఆ అమ్మి. విప్ప
పువ్వు గంపల్లోకి యెత్తడం మొదలెట్టింది.
ఒక్కగంపెడే అయింది. కూతురిపైపు పురిమి
చూసింది. కలైట్టుపడ్డాయి. మాటలు తడ
బడ్డాయి. కోపం పట్టలేక పోయింది. దగ్గర
వున్న వొక యిటికబొంతను తీసి కూతురి
మీద విసిరికొట్టింది. కెవ్వన కేకవేసి ఆపిల్ల
కింద పడింది. గిలగిల తన్నుకొని కళ్లు మూసే
సింది.

మర్నాడు ఆ అమ్మి మళ్లా అడివి కెళ్లిం
ది. ఏడుగంపల విప్పపువ్వు తెచ్చింది. ఎడలో
పోసింది. తనే కాపలా చూచింది. అతి జాగ్ర

త్తతో చూస్తూంది. ఎవ్వరూ యెత్తుకు పోకుండా కాస్తూంది. సాయంత్రం పడింది. ఎండిన పువ్వులంతా గంపల్లోకి యెత్తుదా మనుకుంది. ఎత్తడం మొదలెట్టింది. ఒక్క గంపెడే అయింది. అమ్మి కంగారు పడింది. నిశ్చేష్టురాలై పోయింది. మూర్ఛపడింది. కొంచెం నేపటికి తెలివి వచ్చింది. “అయ్యో నా కూతురా” అంటూ కేక వేసింది. దుఃఖం పట్టలేకపోయింది. కిందపడ్డాది. పూరిడిపిట్టగా మారిపోయింది.

విష్ణు పువ్వు
నా కూతురు
భూకాంత!

(అర్థం: ఓభూదేవీ, విష్ణుపువ్వుకోసం చంపేసిన నాకూతురేదీ అని)

అని పాడుతూ యెగిరిపోయింది. ఆ పాట యిప్పటికి పూరిడిపిట్టలు పాడుతూ వుంటాయి. కావాలంటే యెవరైనా వినిచూడొచ్చు. టే.

పిల్లలపాటలు

(యం. వి. పాపన్న గుళ్లగారు సంపాదించినవి)

౧

౨

పసిబిడ్డలను నిలువబెట్టికొని చక్క-లిగిం తలు బెట్టుచుండ వారి నవ్వుల మాధుర్యమును గ్రోలుచు ఆ మందస్మితవదనారవిందమునుండి చిన్నచిన్నగ తొంగిచూచు పలువరుసను గాంచి తల్లు లీవిధముగ సహజకవిత్వము తేటపడ పల్కుదురు.

చింతాకు చిగురాకు ఏడ వున్నాది?
చింతమ్మతోటలో శాస వున్నాది
అబ్బబ్బ! దానిలో బూచి వున్నాది
బూచికి నాచేత మందు వున్నాది
మంచూకు నానోట మంత్ర మున్నాది
మంత్రాన్ని మావిడి పడువున్నాది
పండ్లన్ని అమ్మాయి నోటిలో నిండివున్నాది

అని “సారి గిలగిల! చక్కిల గిలగిల” అని తిరిగి నవ్వింతురు.

బొమ్మల పెండ్లి

బాలబాలికలు బొమ్మలకు పెండ్లిం చేయునప్పుడు పెండ్లికూతురివంక బాలిక పెం కొమారుని, వేషమును వారిమర్యాదను, వా వును పరిహసించుట.

గజ్జక్కాయితే గంటిలు
కుక్కతోలే కుల్లాయి
నక్కతోలే నడికట్టు
పులితోలే పూలహారం
అగిశాకే తోరణము
అలసందులే పూరణము
బొరార! పెండ్లికొడుక
నీమనునే కారణము.

కన్నడిగలు-తెలుగలు విద్వాన్, కూరిగనూరు నరసింగరావుగారు, బి.ఎ.,యల్.టి.

2

1. మునుపు మన కర్ణ యుగ దేశమును గడువల
రారజేసినయట్టి కర్ణాటదేశ
మదియిదిగా పరికింపగదయ్య నయన
యుగిని మిగులగ నలరించుచున్న దిపుడు.
— తెలుగు విశ్వగుణాదర్శము.

కన్నడ ప్రాంతమే భూమ్యంతరాగ్ని ప్రకృతి మూలమున
రసప్రసాదమున నల్ల బాటిన నేల గలదియై కమ్మని
కర్ణాటకయై కృష్ణానదిని నీలగిరులను లోగొని దక్షిణో
తరములను గోదావరికావేనగులనే మేరలుగా గల
సోలరప్రదేశమే కర్ణాటని సకారణముగా నిర్ణయించితిమి.
సరిహద్దునా సోలభ్యమునకై పంపబడిన మద్రాసు మహా
రాష్ట్ర రాష్ట్రములలోని కర్ణాటఖండములు అల్పములు
గానవచ్చినను, భావముబట్టి వానినెల్ల నొక్కటిగా
తీర్చిన వాని అఖండవైశాల్యవైభవము విశదగుననియు
నుండు దెలిసితిమి. పైచేర్కొన్న యెల్లల నడుగునుండు
అనుండు తన జన్మస్థానము లందెనని జెప్పికొన్న పంప,
సన్న, రన్న, జన్న, సోమ నాథ, శ్రీ నాథ, కృష్ణ దేవ
యమొదలగు మహాకవులు కర్ణాటకులని వారి గ్రం
థవాక్యములను బట్టియే నిరూపించితిమి. నన్నయ
య్యను, నారాయణభట్టును ముందు దెలిసిన కారణములం
ట్టి కర్ణాటకులే యైయుండురనియు కనుగొంటిమి.
కర్ణాటకులని కొంత తెలిసె. ఇక కన్నడిగలగూర్చి
కంత దెలిసికొందము.

కర్ణాటకులు పురాతన కాలమునుండి దక్షిణహిందూ
దేశములో బట్టి, జేరిగియుండు, ద్రావిడ వర్ణము
వర్ణములోనివారు. సంప్రదాయములనుబట్టి హిందూదేశ
వాసులు గొడులనియు, ద్రావిడులనియు రెండు ప్రత్యేక
జాతిగా విభాగింపబడినారు. వింధ్యోత్తరవాసులు
అరులనియు వింధ్యపర్వతమునకు దక్షిణముననుండువారు
అదిగులనియు చెప్పబడినారు. ఛందశ్యాస్త్రమునందు

సంస్కృతసృష్టములు, జాతిసృష్టములు అని భేదమును
కనుపఱచియుండుట, కన్నడిగలు, తెలుగలు, ఆర్యేతరు
లని నిర్ధరించుట కొక ప్రబలతార్కాణముని మున్నే నుడి
వెతిని. ఈ గొడ ద్రావిడ వర్ణవిభాగమును ద్రావిడుల
ఆర్యేతరతను బలపఱచు మఱొక తార్కాణముగానున్నది.
ద్రావిడులలో ముఖ్యమైనవారు తమిళులు, మలయాళులు,
కన్నడిగలు, తెలుగలు. విద్వాంసులు వైజాతుల పేరుల
కర్ణములను వివిధరీతుల జెప్పినారు. అయ్యవి తృప్తికరము
లుగా లేవనియు దేశజాతి ప్రధానలక్షణములను దెలుప
వనియు, ఆయాజాతినారే వానికి వివిధార్థములను కల్పిం
చుటచలన వెల్లడిచేయుచున్నారు. ప్రకృతి ప్రధానలక్షణ
మును బట్టిచూచిన, కర్ణ లేమియులేక, పైపేరులకల్ల
సమంజసమైన యర్థములు సిద్ధించుచున్నవి. దాని నింత
పరీక్షింతము. తమిళ అనగా తమిళదేశమున నుండు
వాడు. తమిళ్ అనువాక్యమును విడిచిన తమ్ + ఇళ్ అని
రెండు పదములగును. తమ్ అనునది జలసంబంధమును జూపు
పదము. నీలబుట్టు తామరకు 'తమ్మి' యనుచున్నాము.
చలనకు కన్నడమున 'తంపు' అందురు. నీళ్లకు తమిళ
మున 'తణ్ణి' యనుపదమును వాడుదురు. ఉండుచోటునకు
తెలుగున 'ఇల్లు' అందురు. దానికి తమిళమున 'ఇల్' అను
చున్నారు. కన్నడమున నాళ్లము క్రియారూపమున
నున్నది. ద్రావిడభాషలలో నొక బాసయందు నామ
వాచకముగానే యొకకేబ్బము వాడబడిన, నయ్యది మఱొక
భావయంతు క్రియావాచకముగా వాడబడుచుండును.
ఉదాహరణము మనె యనిన కన్నడమున నిల్లని యర్థము.
ఈ నామవాచకము తెలుగున మనుధాతువుగానే విశేష
ముగా ప్రయోగింపబడుచున్నది. దానినుండి మనుగడ
యను వాక్యమయ్యెను. అలలు, శయగుట ద్రావిడభాషా
సంప్రదాయము. కన్నడమునందలి ఇల్ ఇల్ అయినది.
మఱియు తమిళ్ నందలి కడపటి అక్షరము శ్ గా మాటి
నది. ఇల్లు తమిళ్ అను పదరూపము సంభవించినది.

దీనినే సంస్కృతమున తమిళ, దమిళ, దమిడ, ద్రవిడ యను మార్పులుగా నొనివారు. ఇప్పుడు తమిళ్ అనిన చలవగలవోటని అర్థము జేసితిమి. అట్టివోటనుడువాడే తమిళ్. ఈ తమిళ్ కొండలవోట చలవవోటైట్టా యొనన్న తమిళులు దొలవ సముద్రతీరవాసులే అయి యుందురు (Castlanders). పిదప వారు సమధూమ లకు వెచ్చియుంగురు. వారు చేపలబట్టువృత్తిని బ్రదికెడు వారు కాబోలు. ఇప్పటికిని వారు బెస్తలుగా నున్నారు. అందుచేతనే వారు ద్రావిడసంఘములోని తెదతరజాతుల వారికంటె సముద్రయానమునందు ఎక్కువ సామర్థ్య సాహసములు గలవారై యున్నారు. మలయాళులు పర్వతప్రదేశముందు జీవించువారు (Mountaineers). కన్నడిగలు నల్లనేలయందు నివసించువారు. తెలుగులు నల్లనేలగాని వేలువోటన నుండియుందురు. అదిగాక, తొలుత కర్ణాటకులతో నుండి చీలిపోయిన నుందరాంగులైన నయుయుందురు.

ఉ. హారసురప్రపంచులు, కు

చాచలముల్ మృదురోమవల్లికా

సూరతనూభవల్ ఘనవ

నుప్రకరంబులు, నాభివాపికల్

మీటుట నుర్విమూర్తులన

మించెడు నాంధ్రపురంధ్రులకొ మహీ

దారులు నా భుజించెదరు

ధన్య లిబకొ పరిపూర్ణయావనుల్.

—తెలుగు విశ్వగుణాదర్శము.

వీరిని కర్ణాటకులు మూడలవారని పిలుచుచున్నారు. మూడలవారన్న ప్రాచ్యులని యర్థము. వీరు కర్ణాటకులకు పూర్వదేశలో నుండబోయిరి కాబోలు. ప్రథమమున ద్రావిడులందఱు నొక సంఘముగా జీవించియుండురు. తరువాత, వారు జనసంఖ్య యెక్కువ కాగా జీవనోపాయనిమిత్తమున తమిళులు, కన్నడిగలు, రెండు తెగలై చీలిపోయియుందురు. అటుమీద తమిళులను విడిచిపోయినవారు మలయాళులను, కన్నడిగలనుండి వేఱియిపోయినవారు తెలుగులు, నయుయుందురు. ఇందుకే అర్వాచీనపు తెలుగుకవులు తాము కర్ణాటకులనియు,

తాము తెలుగున వ్రాసినను నయ్యది కర్ణాటభాషయని నుడివినారు దీనివల్లనే తెలుగుభాషలో కర్ణాటభాషలమును, దాని వ్యాకరణమార్గవైఖరియు, ఛందస్యమును చూపట్టుచున్నవి. మధ్యమయుగమునందు యెంత పెద్దదియైనను తెలుగుసూతురు కన్నడతల్లి సంతానమున జెప్పికొనకయుండలేదు. ఇట్టి నడతయొకొంత యేమియు లేదు. అందువలన తెలుగుభాషయొక అందమున కేమియు కుదురాలేదు. తల్లిని మించిన యుండరాదా? కన్నడతెలుగుభాషల నడుమ పరస్పరంబంధముండుటయు, కన్నడిగల తెలుగులలోనుండు సంప్రదాయములు పోలికగలవై యుండుటయు, ప్రాచీనాచార్యులైన కన్నడిగలనుండి వేఱుటయు, తెలుగు నుండి మధ్యమయుగమునందు సంస్కరింపబడుటయు తొలుత కన్నడిగలు తెలుగులు కలిసిమెలియుండిరనుకును, తెలుగును కన్నడనునియుండుటకును కారణముగా పరిగమించుచున్నవి.

గీ. 'శూద్రు డూహూర నధిపతి; ట్లోణిసురుడు

కరణమయి వానిచెంత తెక్కలను బలుకు

మరువునం జెఱుకట్టు లొక్కరుడు వైది

కుడు గలిగెనేని విస్తరిగట్టు బంతు'

—తెలుగు విశ్వగుణాదర్శము.

ఇది యిట్లుండ కన్నడిగలలోనే పలు తెగలు రున్నారు. అందు తుళువారు, తోడలు, బడగవారికొడగలు ముఖ్యులు. తుళుకేబ్బము తుళుకేబ్బము రూపాంతరము. ద్రావిడభాషలలో 'డు' అనుక్షరము 'ళు' అనురూపాంతరము జెందుట ప్రసిద్ధము. తుడవ అనిన అమ్మల దొడుగువారని యర్థము. 'తుడు' అ కన్నడమున, ఎక్కువెట్టు అని యర్థము. తుళువారు కన్నడపజీవులు. తుళువారిలో బిల్లవరు (archers) ముఖ్యులవారు. ఇది వృత్తిబట్టి వచ్చినవారు. తోడలు కన్నగలతోనుండినవారు కాబోలు. తోడయనుకేబ్బము తెలుగు తోడయనుమాటకు సమానమైనది. తోడయను కేబ్బము కన్నడమున ప్రత్యేకముగా వాడబడకున్నను తోడ తోళ మదుగు = తోళమదుగు యను సమాసము

న్నది. తమిళునందు నయ్యది యాయర్థముననే వాడబడు
న్నది. బడగలు తమిళులకు నుత్తరమున నివసించువారు
కొండుగారు. కొండగలు కొండమలయందుండువారు.
అను తమిళుమాటయు కొండగమున కన్నడ
మయు పర్వతవనసంబంధమునబట్టియే కొంతికి వచ్చి
ండవలయును. మక్కడ మనుపదమును మరచెట్టు
ండగాగది కొంతియనియర్థము. వనపర్వతప్రాంతముల
నుంచి కన్నడిగలు తమపతాకమున కొంతినే గుఱుతు
నుచుకొనిరి కాబోలు. తెలుగువారిని ఆర్యులనిపించు
వంగూరి కుబ్జరావు మొదలగువారు పలుత్రిప్పులు
వారు. అట్టివారి త్రిప్పులు జూచి ఆంధ్రు లార్యులా?
మమిడిపూడి వెంకటరంగయ్య, యం. ఎ., గారి
వాడు అపహాస్యముచేయకుండురా? (భారతి 7 th
March 1925) తెలుగు + రు ఆర్యులైన ఏకకటుంబము
జేరియుండిన కన్నడిగలకు ఆర్యులే కావలయు.
డిగలు ఆర్యులైన భాషయందేమి చరిత్రయందేమి
సంబంధముగల తమిళులును ఆర్యులు గావలయును.
సర్వం ఆర్యులయంజగత్ కావలసియుండును. ఆర్యు
లనుకొనుటబట్టి గొప్ప యేమియులేదు. ఆర్యేతరు
లనుకొనుటబట్టి కొంతయేమియు లేదు సత్యాంశము
గారప మీయవలసియున్నది. ద్రావిడవర్ణమునిసించు
తమిళ, మలయాళ, కన్నడిగ, తెలుగు, తెగలవారు
ర్యులని ఛాదోవిభాగమునుబట్టియు జవాంగవిభాగ
బట్టియు నిర్ధరించితిమి. ఇక మఱి కొన్ని విషయము
చరిక్షితము. ఈ విషయములకు మనము వారి
హవిషయసప్రదాయములకు బోవలసియున్నది.
బ్బమునకు అవనువార్ధము స్పష్టముగా లేదు. ఘనత
ను ఆర్యుడని నుడువబడియున్నది. Aura యనిన
విభాషయందు కాంతి యని యర్థము. చక్రము
గలది అరి + యనిపించుకొనుచున్నది. ఇయ్యది
చక్రము. కాలచక్రమైన సూర్యుడు కాంతిమంతుడే.
ందమనగా కేసరములు బొందినదియని యర్థముజేసి
సూర్యకాంతినిభొందునది యని యర్థముచేయనగు
కార్యోపాసకులైన శీతమండలనివాసులు శ్వేతవర్ణ
కాంతినిబొందిన వారగుటనో సూర్యకాంతిచే

భరింపబడువారగుటనో కాంతి నే దెగుపు దివిజులు దేవులు
మొదలగుపదములతోపాటు ఆర్యులని పేరుపెట్టుకొనిరేమో?
అట్లున్న నది వారికి తగినపేరే. అయిన నిది యుష్ణమండల
మున నల్లపన్నెను గలిగియుండు ద్రావిడులకు తగినపేరు
గాదు. ఆర్యేతరులసభ్యులసభ్యైర్యమెవరికైనబాడమునా?
వ్యక్తిచరిత్రమునుబట్టి సభ్యాసభ్యులను నిర్ణయింపవచ్చును
గాక వేఱుగాదు. అదిగాక ఉష్ణమండలమున నుండు
ద్రావిడులకు సూర్యుడుపాసనాదేవతయు గాదు. శీత
మండలమువారైన ఆర్యులు వెలుతురును వేడిమిని వేడిన,
ఉష్ణమండలమువారు నీడను నీరును గోరుచుందురు. అందు
కే ఆర్యులు సూర్యుని మిత్రుడనియు, లోకబాంధవు
డనియు, జగచ్చక్షువనియు, కర్మసాక్షియనియు, త్రిమా
ర్త్యత్మకుడనియు, పొగడుచుందురు. అన్నిని వారు గృహ
దేవతగా బూజింతురు. ఆర్యేతరులైన ద్రావిడులయందు
దీప్తంప్రదాయము లేదు. పెండ్లి పేరంటంబు లెవ్వయైన
ద్రావిడులు వననివాసులగుటంబట్టి నీడనిచ్చి, నీరోగులుగా
నంచు వేపచెట్టునో మట్టిచెట్టునో దేవతగా బూజింతురు.
దప్పిని దప్పించు నీటిని అర్పింతురు. కావున దేవతా
రాధనమునందును ఆదిమనివాసమునందును ఆర్యులకును
ద్రావిడులకును అత్యధిక భేద మగుపడుచున్నది. ఆర్యులు
హిమప్రళయమునకును అంధకారమునకును వెఱచిరి.
ఎక్కువవేడిమికిని వెలుతురునకును వెఱచు నుష్ణమండలపు
ద్రావిడులు దవ్వాగ్నికిని పగ్యతాగ్నికిని భయపడిరి.
ఆర్యులయొక్క నాగరికత హిమప్రళయములవలన నెట్లు
నాశముజెందెనో అట్లునే ద్రావిడులనాగరికత అగ్ని
పర్వతప్రకోపములవలనను గనదహనమువలనను రూపు
మారెను. ఆర్యులు వైదికనిలయమునకు దిగువనుండు
దక్షిణప్రదేశములను అధోలోకములనియు, పితృయాన
మనియు, రాక్షసనివాసములనియు , బిలిచిరి. వారు
తొలుత క్రిందిలోకముల నంతగా నెఱుగరు. సూర్యుడీ
భాగమునందుండుటజేసి యాసూర్యుని బంధనమునకు
కారణ మీలోకములేయని, వానినెల్ల రాక్షసమనిరి.
ద్రావిడులే ఆర్యులైయున్న తమ్ముతా మట్లు పిలిచి
కొందురా? తమదేశమును అధోలోకమందురా? ఉష్ణ
మండలమునందు వేడి, వెలుతురు, నీరు, నలసింత

యందుటంబట్టి వృక్షసంపత్తి విశేషముగా నుండును. అందుననే దక్షిణహిమాలయస్థానమునందు వనము లనేకము లుండెను.

క. ప్రతినగరంబు వనములు

ప్రతివనమును బూగతరులు పాకోన్ముఖముల్

ప్రతిప్రాగంబు సుమమ్ములు

ప్రతిసుమమును మధురసంబు, బరగెడు నిచటకా.

—తెలుగు విశ్వేశ్వరకాదర్శము.

అట్టివనములనే ఆర్యులు పితృవనములని బిలచిరి. లయకర్తయగు రుద్రునికి ఆశీశమును నిర్దేశించిరి. ద్రావిడులే ఆర్యసంతతికి జేరినవారయిన తమ నివాసస్థానమును శ్వశానమునకు బోల్చికొనరుగదా? ద్రావిడులు మరమ్మను = మారమ్మను = చెట్టుతల్లిని భయభక్తులతో బూజింతురు. తమ్ముకాపాడు కాటప్పకు నోములు జేయుదురు. తమజాతి యాడవాండ్రకు మగవాండ్రకు మారమ్మ, కాడమ్మ, కాశమ్మ, కాడప్ప, కాటప్ప, యనుపేరులను జెట్టుదురు. కట్టెపనిజేయు కమ్మరివారి యం దీపేళ్లు చాల కనబడుచున్నవి. వారే మారమ్మ అగ్గులలుగా నున్నారు. ఇట్టి నామకరణ మార్యులందు జూపట్టగు. శైవము బహుకాలమునుండి దక్షిణహిమాలయస్థానమునం గుంపినను అయ్యది వనదేశతాపూజకు వాచల వచ్చినవలయు. శైవము ఆర్యపితృయావాసమ్మితము. లేకున్నద్రావిడులు తమ శైవమభిమతమును విష్ణుపాదోమ్మూతయైన గంగను శివుని తలకెక్కించి యుండరు. విష్ణునియాడుచుండుగు అధోలోకమున నుండుటం బట్టి దానినుండి బుట్టిన గంగ వాఁ యిష్టానుసారముగా శివుని శిరోధూషణము జేయుబడియున్నది. మితిమీరిన ప్రతాపముగల ఉష్ణమండలపు సూర్యున్న లేమి శీతకరుడగు చందరుడేమి, సమానముగా నవ్రయులే. వానిని వార, లయకర్తగా నియమింపబడిన శివుని మూడుకన్నులుగా జెప్పిరి. శివుని దిగంబరుడనియు, వనవానియనియు, చర్మ వసనుడనియు, శిబరూపుడనియు బల్కిరి. ఇవి యన్నియు వన్యనిలయముగల యష్టమండలమువారి ప్రియాప్రియములను జీవవృత్తులనుబట్టి సాంబించినవి. ఇవి యార్యేతరలక్షణములని యొప్పికొనకతప్పదు. పగటిని

మూడుభాగములుగా జేసి ఆర్యులు వానికి ముగ్గురధిలని జెప్పిరి. ప్రాతఃకాలమున సూర్యుని బ్రహ్మరూపియను, మధ్యాహ్నమున రుద్రరూపియనియు సాయంకాలమున విష్ణురూపియనియు వాక్రచ్చిరి. ఇందు పృథివీస్థితి, లయములు క్రమముగా జెప్పబడలేదు. ముందుస్థితి కొనకుబోయినది. కొననుండవలసిన స్థానమునకు వచ్చినాడు. మధ్యందినమార్తాండుడు రుద్రుడు జెప్పబడినాడు. ఇయ్యది యోగ్యరాని వేడిమి సూర్యుండు ఉష్ణమండలమునకే అన్వయించునుగా తదితరప్రదేశమునకు గాను. వైష్ణవులు శివుని విష్ణుమమనిగా జేసి యతనికి పితృచనాధిపత్యమునిచ్చి యతని విష్ణుపాదోదకము ధరింపజేసి పీఠవైష్ణవురిగా నర్చించి వైష్ణవులు శివుడు బ్రహ్మశిరస్సును దునిమెననియు, మధుని దహించెననియు వ్రసింహముతో శతభుడై పోరాననియు ననేకకుద్రకథలను ప్రతీకారిబుద్ధినికట్ట ప్రాభించిరి. మొత్తమున శివవైష్ణవసమలందుండు విరక్తికులే ద్రావిడులకును ఆర్యులకు నుడిన విరోధము జాత్యభిమానములను చూపించుచున్నవి. ఇదియు ద్రావిడు లార్యేతరు లనుదానిం డెలుపుచున్నది. ఈ రెండు జాతులవారు తమతమ దైవములకు లక్షనామము నియ్యుటలోనే తమ ప్రత్యేకతను భేదభావమును జూపించినారు.

ఇందుకు నిదర్శనము:—

విష్ణువు	శివుడు
చక్రపాణి	ఖండపరకు
విశ్వంధర	విశ్వనాథ
వైకుంఠవా	గిరికుడు
పీతాంబరుడు	కృత్తివాసుడు
శాశ్వత	పినాకి
వనమాలి	రుండమాలి
బలిధ్వంసి	క్రతుధ్వంసి
గరుడధ్వజ	పుషధ్వజ
పుండరీకాక్ష	విరూపాక్ష
జనార్దన	హర
కత్తిపక్రమ	త్రిపురాంతక

గంగాజనక

గంగాధర

హృషీకేశ

హ్యోమకేశ

అమృత

స్థాణు

శ్రీపతి

ఉమాపతి

ఇట్లు పేరులపేరులు గట్టి శివాను విష్ణురూపాయ
సాను విష్ణు పే జేయ పంచముచేసికొని పాటుబడి
నీనినుండి యొక గొప్పపులము గలిగినది. ఆర్యులు
తెలిసి కిచ్చిన పరివారనామప్రదేశములనుబట్టి వారు
సానులనియు ద్రావిడులు తమ దేవత కిచ్చిన పరివార
ప్రదేశములను బట్టి పర్వతప్రదేశశివానులనియు
గలిగియున్నది. మఱియు వేడిమి నల్ల బాటిన
వరులను ఆర్యులు రాక్షసులనిరి. వారివలన దాక్షిణా
యపదము రాక్షసపర్యాయపద మైపోయినది.
వరులకు నలుపునన్న నిర్బంధములేనని. ద్రావిడులే
రైన తమ్ము తామట్లు శేలి చేసికొందురా? వైష్ణవ
సంభవము ఉత్తరలోకములతోను వైష్ణవసంబం
దక్షిణలోకములతోను సంబంధముగలవి యని స్థూల
శిష్టవచ్చును. ద్వీపవాసులగు ఆర్యులు అనంతాస
శ్వేదీపము మొదలగువానినే విష్ణునివాసస్థానము
శిష్టలయు, విష్ణువును సాగరతీయనునిగా నిర్ణయిం
చును, సంసారమును సాగరమునకు బోలుటయు
వాసులదేశీవనాభిప్రాయములని కొన్నించుచున్నవి.
(Land dweller's conception of god and life)
వనవాసిగను, వనచరుడుగను, ఖండపరశుగను, భూత
గను, చక్రధారిగను, సారంగధరుడుగను, గిరిశుడుగను,
పతిగను, నాగధూమణిదుగను, గజారిగను, నంది
దుగను వర్ణించియుండుటయు, సంసారమును భూ
ని పోలుటయు వనప్రదేశవాసుల దేవజీవనాభి
ప్రాయములను సూచించుచున్నవి (Land dweller's
conception of god and life). ఒక్క-నూటలో ఆర్య
వరుల మతసంప్రదాయములను శిష్టలయునన్న
విక్రమముగా ద్వీపవనసంబంధములవలన గలిగినవి
చాలును (Islandish and landish concep-
tion). మానవజాతి కలిశీతగానుండు మతను నందే యిట్టి
విధము కన్పట్టిన ద్రావిడులు ఆర్యులు ప్రత్యేకజాతి

వారని శిష్టులు కట్టి సందేహము నుండదు. సంఘము గాలి
వానలకు చలిశేడుములకు తాళబాలక తొలుత జనులు గవి
గళం=పర్వతగుహలయందును గుడిగుండార=తొల్ల చేరికల
యందును కప్పలయందును నింపించియుండుట ప్రకృతి
ధర్మము. అట్టిసమయములందు సంఘమువారు కూర
మృగముల బాధనుండి కాపాడికొనుటకై గుంపులుగా
జీవించియుండు టావశ్యకము. అట్టి గుంపులకు నా
యకు డొక డుండును. అతడే గణపతి, వినాయ
కుడు. వన్యవైచిత్ర్యమున పాడమిన యద్భుతాశ్చర్య
ములనుండి శాక్తేయమతము బుట్టినట్లు, వనాంతరపకు
సంపత్తిని సంభవించిన విస్మయంబునుండి పాశుపతము
బుట్టినట్లు జననగ్రముల నాయకత్వమునుండి గాణా
పత్యము బుట్టియుండును. వైష్ణవవైష్ణవమతములు
తరువాత వచ్చినవి. గాణాపత్యము కొడగుదేశమునందు
చాలప్రసిద్ధము. పేరుతెట్టుటయందు అందలి జనులు
గణపతిపదమునే విశేషముగా నుపయోగింతురు. గణపతి
ఆహారవిహారములందు తనసంపునకు మేటియై ముందు
బంటుగానుండు. ఆహారాన్నేవణమునందు వారు పులుల
తోను సింహములు మొదలగు హింస్రమృగములతోను
పోరాడవలసియుండును. అందుకే వారు శస్త్రశాస్త్ర
నిపుణులకావలసివచ్చెను. కన్నడిగలందు తుళువారు=
బల్లవరు అట్టివారు. ఉష్ణమండలములో నగప్రదేశమున
నాగములు పెక్కులుండు. కొండచిలువలకును త్రాచు
బాములకును జనులు మిగుల భయపడుచుండిరి. ఆకారణ
మునుబట్టి ద్రావిడులయం దిప్పటికిని నాగారాధనము
భయభక్తులతో జేయబడుచున్నది. పామునోము ద్రావిడు
లకు ప్రధానమైనది. ఆరోముజేసినవారికి కంటికి రాదం
దురు. దుర్గమనన్యప్రదేశములందు పాములు వారికంటె
బడనని దానియర్థము. శీతదేశములందలి పాములవలెగాక
ఉష్ణమండలపు పాములు మారకములు. వీనివిషము
అనివార్యము. అందుకే ద్రావిడులు అంతభయపడి పాము
లకు నోములుజేయసాగిరి. ఈయాచారమునే, ఆర్యులు
దక్షిణమునకువచ్చి ద్రావిడులతో సంబంధములు కల్పించు
కొన్న తరువాత దానిని "అనంతనైతము"గా మార్చిరి.
పాము క అచిన పుడు విషము దింపుటకై ద్రావిడులు

తమ ననదేవతారూపకైన, మఱియు చేదుగలిగిన వేపాకుల నుపయోగించిరి ఇప్పటికిని విషమును దింపుటకును విషక్రిములను సంహరించుటకును వ్యాధిభూతవేదనలను నివారించుటకును ద్రావిడులు వేపాకులను వాడుచున్నారు. వనలక్ష్మీవ్రతమునో మరలక్ష్మీవ్రతమునో ఆర్యులు వనలక్ష్మీవ్రతముగా మార్చియుందురు. వటసావిత్రివ్రతము నిట్టి మూలముగలదియ యగు. వ్రతము లన్నియు గణపతి పూజతో ప్రారంభ మగుచున్నవి. తరువాత పవిత్రజలములు పూజింపబడుచున్నవి ఇష్టదేవతావ్రతము నదీ తీరములందును వివాంతరములయందును కాలము నను ఆచారము విధింపబడినది. గణపతిపూజ, జలపూజ, వన్య పూజాస్థానము ఇవి యన్నియు నార్యేశ్వరినివాసమర సంప్రదాయములను స్పష్టముగా నిరూపించుచున్నవి. అనేకవ్రతములు సాగ్రంధపు రాణమునందే దొరకుచున్నవి. సాగ్రంధము కై నపురాణము, ద్రావిడులు కైవసుతా సక్తి గలవారు. ఈ కారణములనుబట్టి ద్రావిడులు ఆర్య జాతివారు గారు. ద్రావిడులకు వేదగ్రంథములు లేవు.

గీ. వేదవైదికకర్మచిద్వేషమాసి

తులును భస్మవిలేపనధూసరితులు

లింగసంగతవక్షస్థలివిషములు

చండరూపులుగలరు పాపండు లింగులు.

— తెలుగు విశ్వగుణాదర్యము.

ఇది దాక్షిణాత్యులను గుఱించి జెప్పిన ఆర్యుని యభిప్రాయము. ధ్రువమండలనివాసమును వదలివచ్చిన యార్యులు మతాభిమానమును విడువక తమ వేదగ్రంథములను వ్రాసియుంచుకొనిరి. ద్రావిడులు ఆర్యసంతతివారైన వారివేదములును వేదాభిమానమును ఎక్కడ? వారార్య జాతివారుగాని నీరెండును వారియందు గన్పట్టవు. ఆర్యులందుండు బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, సూద్రజాతులు ద్రావిడులందు లేవు. వృత్తులనుబట్టి బడునెనిమిది కులములున్నవి. గోత్రులు ద్రావిడులకు లేరు. మఱియు నుత్తర హిందుస్థానమునందలి యార్యులు సారమానమును బట్టి కాలమును లెక్కించుచున్నారు. దక్షిణహిందూస్థాన నివాసులగు ద్రావిడులు చాంద్రమానమును బట్టి కాలమును లెక్కించుచున్నారు. ఇవియుగూడ ద్రావిడులు

ఆర్యేతరులని డెలుపుచున్నవి. ఇవి గాక, భాషలును, వ్యాకరణభందోలంకారములును ద్రావిడుల తరులని నిర్ణయించుచున్నవి. ఈ విషయము సాక్షిమును గుఱించి వ్రాయుచోట విస్తరముగా దెలుపబడి ఇప్పుడుండు ఇన్ని ప్రబలకారణములను బట్టి మద్రావిడులను ఆర్యేతరులనియే యందుము. ఆర్యుల గౌరవనాచకముగా ప్రయోగింపబడుటండే ద్రావిడులను అనార్యులను పదమునో పిల్చుట అనుచితము అసహ్యముగను ఉండును. గనుక ద్రావిడులను ఆర్యులనము. కన్నడిగలు ద్రావిడులనిపించుకొనుట గౌరవనీయముగా దలపరు. ద్రావిడులని తెలుగుల కేల పెద్దతన మీయవలయునని తెలుగు భావించిన దాక్షిణాత్యునియో ఆర్యేతరు లనియో పిలువ నరంజురు గాక!

ద్రావిడులు ఆర్యేతరులని నిదర్శనములు నిర్ధరించితిమి. ఇక నార్యేతరులలో నొకరగు కన్నడిగి చాలకాలమునుండి దక్షిణహిందూస్థానమున నుండినా పలికితిమి. ఎంతకాలమునుండి యుండినవాలో నింత విచారితము. కర్ణాటకదమే ప్రాచీనమున నర్థవాడబడుచున్నది. ఎంతప్రాచీనము? ఈ ఇరువది రేండ్లలో అగ్నిపర్యవ్రతోపము దక్షిణహిందూస్థానమున కలిగినట్లు లేదు అదవియగ్గ లభ్యుడప్పుడు యుండవచ్చును. భాగవతమున నట్టి దాగ్నిదహ జెప్పబడియున్నది. అది యుండరి. కర్ణాటకులు రెండువేలేండ్లునుండి కన్నడిగలై యుండుటకు విషమేమియు లేదు. దానికిముందు ద్వాపరాంతమున పాండవులు దక్షిణమున నుండిన వనముల వాసము వచ్చియుండిరని భారతమువలన దెలియుచున్నది. ఆ వాసకాలమున పాండవులు కర్ణాటకమండలమున విరాటనగరిని నివసించియుండిరని దెలియనగు. యభూపాలుడని విరాటరాజునకు పేరు. మత్స్యకన్నడమున మిక్. మిగ్గొండ యనునది మండలమున నున్నది. ఆలూతతాలూకనందు చిన్నపెద్దహోటయను రెండు గ్రామములున్నవి. అవి సమీపమున నున్నవి. ఈ పెద్దహోట చిన్నహోట

దువోటనే విరాటనగరముండెని స్థలపురాణము ప్రాయబడినది. స్థలపురాణోక్తవాక్యము లంతయుములుగావు. అయిన సత్యాంశము లేకయుం గొందెయన్న కొండ. మిస్సొందెయన్న చేపవలె కన యుండ. అట్టికొండయుండు ప్రదేశము మత్స్యదేశమన నామం. ఆ నగొండె=నీనుగుకొండ. ఏనుగువలె నాకార కొండ యని భావము. శేషాచలము=పామువలెనుండు ఇది యాకారములబట్టి జెప్పినవాక్యములేగాని ఇతరబట్టి జెప్పినవిగావు ఈమిస్సొ. దెచెంతనుండిన పరగమే వ్యోటయను రూపాంతరము జెందినదని తజనులు చెప్పుదురు. బొంబాయి కర్ణాటమున నట్టి ఒకటి గలదని యుండలివా రందురు. అందుకే స్థలము లంత నమ్మనగినవి కావనట. ఇందు సత్యాంశమునే యది కర్ణాటకుల దయాదార్యములను, సరంపమైన ధర్మపక్షపాతమును స్థిరపఱచుచున్నది. ఇది మును అర్జును డశ్యమేధహూయరక్షకుడై దక్షిణ దిక్కుల నెల్ల దిరిగె. అందు కుంతలదేశమును కుంతలాధిపుడైన చంద్రహాసుని సందర్శనములను సంపాదించె. కుంతలాధీశుడు వ్యాయు దైవభక్తుడును, శూరాగ్రసేరుడును నుండు నగు చంద్రహాసుడు. ఇయ్యది కర్ణాటకుల తమ చంద్రహాసునివఱకు గొంపోయినది. పితృ పాలనమునకై శ్రీరాముడు దండకారణ్యమును దె. అందు పంపాత్మేత్రమున వాలిని సుగ్రీవుని తమని జూచె. శ్రీరాముడు వాలిని వధించి, సుగ్రీవేశ్వరిని కిష్కింధపట్టాభిషేకమును, సుగ్రీవాంజలములు నీతను రామునియొడ జేర్చుటకై చేసిన దక్షిణమును శ్రీమద్రామాయామునందు వాల్మీకి యు వ్రాసియున్నాడు. అతనికి కర్ణాటకాభిషేకమును నుండియుండగదా? వాల్మీకి మహర్షి యామున ఉన్నంత, విన్నంత, కన్నంత, రామచరిత్ర వ్రాసివాడు. కర్ణాటకదేశమున కిష్కింధమున కిష్కింధాఖండమున పంపాత్మేత్ర మున్నది. ఏనుగులటకు ఆవణిని పదితలల పురుగని దాదాపు ఉయ్యెల క్షాడగట్టిన వాలిబల మొక

సాక్షి. అధికారమున కర్ణాటకులు దక్షు లనుటకు సుగ్రీవాజ్ఞ యొక నిదర్శనము. ఆర్తుల కాశ్రయమిచ్చి దుష్టశిక్షణమును శిష్టరక్షణమును చేయుటయందును, దైవభక్తిని, పాపభీతిని, ప్రజామరత్తిని గలిగి వివేకవర్తనము చేయుటయందును కర్ణాటకులు అసక్తిగలవా రనుటకు దేదీప్యమానమైన మారుతి సచ్చారిత్ర మొకదృష్టాంతము. కర్ణాటకుల ప్రాచీనత్రతేతాయుగముఁజకు బ్రాకినది. అయిన దాని ప్రాచీనత కృతయుగమునను కన్నట్టకపాలేదు. కర్ణాటపు పశ్చిమభాగము పరశురామత్మేత్ర మని పించుకొనుచున్నది. పృథ్వీములలె నన్న కార్తవీర్యార్జును కరములను పరశురాముడు తన పరశువుతో దునుమె నను వర్ణన వసభూయిత్వ మైన దక్షిణమునకే అన్వయించుచున్నది విష్ణువు చక్రమునమాని పరశువును ధరించె ననునదియు అలంకారోక్తి గల ఆర్య ద్రావిడవైభములోని వర్ణనగా నున్నది. మలయాళులు పరశురాముని నిగ్రహానగ్రహములకు పాలైరి. వారికి చేరువనుండువారు కర్ణాటకు లగు కుళువారు. పితృవాక్యపరిపాలనార్థము పరశురాముడు తనతల్లితల గోసిన స్థల మిదియని కర్ణాటకులు హాలిగహానూరులను జూపుదురు. అం దిప్పటికిని రేణుకాదేవి శరీరమునకు పూజ జరుగుచున్నది. ఈ విషయములనుండి జమద్గ్ని యాశ్రమము కర్ణాటమున నుండెని యూహింపవగు. ఇంత ప్రాచీనత చాలును.

కర్ణాటకులు ప్రాచీనులై వీర్యశౌర్యాదార్య న్యాయవర్తనములు గలవా రొక్కటియెగాక వర్తకులై వివిధదూరదేశములకు బోయియుండిరినియు వలసబోయిన స్థలములు తెలిసినంతఱకు గ్రీసుదేశమువఱకు ఇటలీ దేశమువఱకు వ్యాపించియుండెననియు దోయుచున్నది. క్రీ. పూ. నాలకన్ మున్నగువారి కాలమందు ప్యాలస్టిన్, బ్యాబిలోనియా రాష్ట్రములకు నెమల్లను దంతపువస్తువులను బంగారును సముద్రయానము దారి తేరిన తమిళులు గొంపోవుచుండి రని ఇతిహాసాధారముల దెలియుచున్నది. దక్షిణహిందూస్థానము, కుమారస్వామికి వాహనముగా నెన్న బడు నెమల్లయందును, శివుని దర్శమునకు పాల్పడిన యేనుగులయందును కర్ణాటమున వలసి

నంత కన్నట్లు బంగారువందును ప్రసిద్ధిజేసి యుండెను. పాస్ అనిన బంగారని యర్థము. కర్ణాటకుకు, లోహములలో బంగారు మొదట కనబడియుండును. వారు బంగారువ్యాపారము జేసియుందురు. ఏలన కర్ణాట దేశము బంగారునకు బుట్టినిల్లు. మఱియు వారు ఇనుమును కర్పాస్ = నల్ల బంగారు, బెర్లైన్ = తెల్ల బంగారు అనియు వాడుచున్నారు. పాస్ అనిన లోహముని యర్థము జేసికొనినను ద్రావిడులకు లోహములు పురాతన కాలమునండి దెలిసివి యని దెలియుచున్నది. గ్రీకు దేశమునం దాక్రింకస్సును ప్రదేశమున దొరకిన గ్రీకు నాటకమునందు కర్ణాటపుమాటలు కన్పట్టుచున్నవి. దీనివలన కర్ణాటజనవ్యాప్తియును భాషావ్యాప్తియు నంతవఱకుండునని జెప్పవచ్చును. ఏనుక్రీస్తు భారతీయుడని రామస్వామి అయ్యరుగారు ఊహించి కారణములు జూపినది యంత నిరాధారమైన సిద్ధాంతము గదు. ఏనువలసభోయిన దక్షిణాహిందూస్థానమువాడయి యుండవచ్చును. పేరి మరమ్మ = మరెమ్మ ఏనుకల్లి. సక్కరయ్య మొదలగు నామములను దక్షిణాహిందూదేశము లందుండునవి. అది యటుండనిండు. మఱియొక నూతనవిషయ మేమనిన క్రైస్తవుల వేదమునందు (Bible) 'హోసన్ణ' యనుపదము వాడబడినది. అక్కడివారు ఏనుక్రీస్తును హోసన్ణ యని బిలిచిరి. ఇది శుద్ధకర్ణాటపదము. తమిళుగాను, తెలుగుగాను. తదితర విస్తృతభాషలలో నిదియు గాదు. హోసన్ణయన కన్నడమున క్రొత్త అన్నయని యర్థము హోసన్ణ = new brother. ఎలసభోయిన కర్ణాటకు లోని నట్లు సంబోధించియుండురు. ఏను దేవపితృత్వమును మానవభ్రాతృత్వమును బోధించెను (Fatherhood of God & Brotherhood of men.) దానింబట్టియే యతిడు కన్నడిగలచేతి నట్లు పిలువబడెను. ఇది ఐతిహాసికోక్తి; క్రైస్తవుల వేదవాక్యము.

కర్ణాటకులు మతసహిష్ణుత గలవారు. కర్ణాటము త్రిమతముకు శరణాలయమై యుండెను. వారు తొలుత వనదేవత నారాధించుచున్నట్లు కనబడుచున్నది. వారిలో తుళువారు మంచి యోధులైరి. తోడలు గొల్లలైరి. మహిషుండలము కర్ణాటములోనిది. పాలుపితుకు బట్టెలు

మెండు. వానిని పోషించి పాడిచేసి బ్రదుకువాడు బడగలు పాడి పంట జేసికొని యుండువారైరి. ఈ కన్నడిగలు వరకము మొదలగు వివిధవృత్తులందును, లంగును ప్రవీణులైరి. వనపర్వత ప్రదేశముల నుండు సిద్ధి నందలును వీరస్మృతి నేయవలబించియుండిరి. ధీరోదానైఃవీర లెప్పుడును బౌద్ధార్యభావములవారై యుండు సహజము. వీరియందు నదియొక కన్నట్లుచున్నది. తరువాత కర్ణాటమున పాశుపతము సంభవించినది. అటువలె నము ప్రవేశించినది. ఆహిందూ నైష్ఠ్యము చొచ్చిన ఈమాడుమతముల సంకరము జై నమయినది. గుణగ్రహ పారీణులగు కర్ణాటకులు సుసమతములను సమదృష్టి సమరసభావమునను సంగ్రహించివారు. ఇప్పుడు మహా దీయక్రైస్తవమతములకు నట్టి స్వాగతమే యొసగబడే ఏమతమువారికి నెట్టితొందరలు లేవు.

గీ. 'బుధునకును మూర్ఖునకు నొక్క పోల్క గార
వంబు నేయుదు రిచ్చటి వ్రాశ్యజనులు.'

— తెలుగువిశ్వరూపము.

కర్ణాటకులు పండితపామరుల నొక్కపగిది సదరమున జూచుచుందురు కన్నడిగలు మతోద్రేక ముమాట నెలుగరు. ద్వైతవిశిష్టాద్వైతాద్వైతమతము ఇందు ప్రబలినవి.

కన్నడిగలు ధర్మనిర్దనమును, నైతికసంపదలవారై యుండిరిని కనబడుచున్నది. వారి శౌర్యార్యములు రామాయణభారతములందు విద్రింపబడియుండు యే గాక మధ్యయుగమునందు వచ్చియుండిన హాట్యుంగును చీనాప్రవాసిగ్రంథమునను కర్ణాటకుల సంధతినుగుఱించియు, వ్యాయస్మిత్యమునుగుర్చియ శౌర్యదాత్యములనుగుర్చియు పొగడ్త యున్నది. అక్కడ అమ్మ, అత్త, మామ, గండ, హెండతి మున్నగు వాని పలుండుటం బట్టియు, శ్రకృతశీలసంప్రదాయము బట్టియు కన్నడిగలు సౌశీల్యము గలవారని దెలియుచున్నది. కన్నడిగ లనకంపాపదలని తెలియుచున్నది. వారి భూతిదయాబుద్ధియే అహింసాపరము లగు రామ్మనుజుమాధ్వ బసవారాధ్యమతములకు సాసభూ

యజమానుని సోపనతో ద్వేషియుండునని తోచుచున్నది. యజమాని యుదారణగల ప్రజారంజనము చేయు రాజవంశ మెందైనను దానికి సింహాసనానోహణ నాగమును గలిగించినది. పూర్వకాలమునుండి వారు శత్రుభిక్షకారమున మున్నవారు. నాయకునియందు వివిధధర్మములు మాపు అలవాటు కన్నడిగలకు మొదట కనిపించుటం బట్టి ప్రభువునాడు తమజాతి నాడు తిండినను ప్రజారంజకుడుగా నుండిన వానిపరిపాలనకు అడ్డవారు. అందుకే అనేక రాజవంశములు కర్ణాటము నవి.

కర్ణాటకుని పరిపాలనశక్తియందును పేరుబొందినది. సుగ్రీవాజ్ఞాయనుగాధయే వారి ఆధికారానక్తిని ప్రయత్నించి. పురాణకాలపు రాజులు * క కర్ణాటమున ఇమ్మడిపులికేసి, కృష్ణదేవరాయలు సక్రమరైతుల స్వధర్మ స్వదేశగర్వణము జేసి ఆచంద్రతారార్క ప్రసాదిని గడించిరి. రాజభక్తి నేమి, చక్రవర్తిభక్తి నేమి వారు రాజ్యమును, బిడ్డివీకర్ణాటరాష్ట్రమును ఇతర రాష్ట్రములకెల్ల నాదర్శప్రాయములుగా నున్నవి.

కన్నడిగలు లలితకళలయందు దరినిపుణులు. వారి ప్రాస్త్రప్రజ్ఞానము చూచి కన్నులపండువు చేసికొన వలయుడల హంపి, ఎల్లార, బేలూరు మున్నగుస్థలములందు కట్టడములనుమాత్రము పరికించిన చాలును. ఈ స్థలముల జూచి ప్రళయసింహని పరదేశప్రవాసియే లేడు. పులివనమున బొడము ఈర్వానూరులను నైతము పోలిన బొగడని మనుజుడే లేడు. ఇక సంగీతశాస్త్ర ప్రవృత్తి, దక్షిణహిందూస్థానపు సంగీతము కర్ణాటకమునయే ప్రసిద్ధిజెందినది. హునితాళమును పదములు కట్టడములు, కర్ణాటసంగీతము హిందూస్థానసంగీతము ఇను నూత్నమైనదియు, సంపూర్ణమైనదియు, శాస్త్రీయమైనదియు, సౌఖ్యపైసినదియు నై యున్నదని సహజులవారు సమ్మతించినారు. ఇట్టి సంగీతజ్ఞానము కర్ణాటకుల సాహిత్యమునందు సంగీతమున కేమి వా? కర్ణాటసాహిత్యమునందు పాడుంగబ్బమని సాహిత్యులకేమి గలదు. కర్ణాటకులు సంగీత లగుటంబట్టియే

‘ బిందువిసగళం వ్యంజన

మొందిద గడ్డక్కలల పదాంత్యం దీర్ఘం.’

—నాగవర్మసందర్శన.

అని పాదముయొక్క కడపటి లఘువును నైతము గురువుగా జేసికొని విడిచినారు. తెలుగునం దిట్టి స్వాతంత్ర్యము లేదు. పదియవ శతమానమునం దుండిన కావ్యమో మాంసాకర్తయును రాజ శేఖరుడను సంస్కృతకవి కర్ణాటకులు పద్యములను లంకారముతో వ్రాపుదురని సాంకముగా బలికినాడు. హిందూస్థాని సంగీతము ఆర్యసంపర్కము గలది. అయ్యది ఆహాహూహూత్వైలతో ముగియును. కర్ణాటసంగీతమును సప్తస్వరముల సూక్ష్మోచ్ఛారణములతోను, రాగతాళరక్తితోను హృదయానందకరముగా నుండు. సప్తస్వరముల ధ్వనులు వన్యవృగవత్తులధ్వనులతో పోల్చబడినవి. వనగిరులందు నశించుచుండిన కర్ణాటకుల చెవికి విచిన్నప్పటినుండియే తెలిసియుండును. ఈ కారణమునుబట్టియే కాబోలు, కర్ణాటకులు సంగీతకళయందు ప్రవిణులైరి. వీరిను కర్ణాటకులే కనిపెట్టియుండురు. సంగీతము నెరిగినవారు సాధనముల జేసికొనక యుందురా? వీరికు వలసిన కట్టె, సారకాయ, తంతులు కర్ణాటకుల కున్న చోటనే దొరుకుచువులు. వీరిసింహముఖము సహజము వన్యజాతికర్తృత్వమును వెల్లడించుచున్నది. వనవన్యప్రాంతముల నెవనించుచుండిన ద్రావిడులు పాములను నయభయభక్తులతో జూచుచుండిరి. వానిని జంపిన పాపహని భావించుచుండిరి. అయిన విషప్రాణియైన నాగమునుండి తప్పించుకొనుటకై విషవదనలనైన తల లూపజేసి శ్రోత్రేంద్రియపరచులుగా జేయు జాలు నుంగళకరమైన నాగస్వరమునకూడ సంగీతము నందు సహజమైన పాండిత్యముగల కర్ణాటకులే కనిపెట్టియుండురు. నాగములు చతుఃకర్ణము లగుట వినునపుడు కనుగొనజాలవు. అట్టివేళ ద్రావిడులు వానినుండి తొలగి పోవుచుండిరి. ద్రావిడులు నాగస్వరము వాయించుట యందు నిపుణులగుట లోకప్రసిద్ధము. ఇట్లు కర్ణాటకులు సంగీతమును, సంగీతసాధనములను వృద్ధికి దెచ్చినవారు. సంగీతసాహిత్యసమీక్షనను జేసిన కర్ణాటకులలో పురందరదాసు ముఖ్యుడు. అతడు ఆనందమత సాహిత్యము

లోపాటు సంగీతమును జేర్చి పాటల వ్రాసి త్యాగరాజు లకు ఆశ్చర్యకవి యాయెను.

క. 'మరితవ్రాతము లెల్లను

బరిమార్చెనే హరిగుణముల బాడుచు నెపుడుక

పరవసిడై వెలయుపురం

దగదాసుని మహిమములను దలచెద మదిలోక'

అని త్యాగరాజు తన ప్రహేళిక భక్తివిజయ మను యాపకమున పురందరదాసుని ప్రస్తుతించి పాడు త్యాగరాజు కృతుల నెల్ల ద్వైతము నిండియున్నది. హరి పాదలను భాగవతసంప్రదాయమున సమముగా స్తుతిచినాడు గాని ద్వైతాద్వైతముతభేదమును శాస్త్రానుసారముగా గుర్తింపక పోయినాడు. 'ద్వైతము సుఖమా? అద్వైతము సుఖమా?' యని జోలాయిత మగుచుండై పోయినాడు. అయిన ననుభవమున ద్వైతమునే యనుసరించి నాడు. తన సాహిత్యరంగం దతిడు రామదాసోహమ్మని పలుమాటలు పలికియుండినను శ్రీరాముడు తనదాసుడైన త్యాగరాజును 'పదిపూటలపై గాచెద'నని పలికియుండినను, కొండ అతిరి సాహిత్యమును, స్వభావస్వ్యానుభవములను జేటుగా దలచుచున్నార. పురందరదాసులు భావకవిత్వమును సంగీతముతో గలిపి, పండితపామరరంజకముగా త్యాగరాజు సంగీతమును భావకవిత్వముతో గలిపి శాస్త్రజ్ఞులు కలలాప కర్ణాటసంగీతకీర్తిని కేంద్రస్థానము జేర్చిరి. ఇంతయే కాదు కర్ణాటకులు నాట్యకళయందును అసమాన పాండిత్యము గలవారు. నాట్యము తాండవము, లాస్యముని ద్వవిధము. తాండవము పురుష నాట్యము,

లాస్యము స్త్రీ నాట్యము. తాండవము ద్రావిడులదై శివుని నాట్య మగుటచే నది పురుష నాట్యముగా భావబడియె. శివునకు మహానటు డను పిరుదు గలడు. శివునిభక్తుడగు నంది మంగళవాక్యము. కొడగువారిదిప్పటికిని తాండవమాడు వాడుక గల దందురు. మొమ్మదలగు కర్ణాటదేశపునారి నాటకప్రదర్శననాట్యము సర్వజనవిదితము. ఉష్ణమండలమునందు చే వెలుతురు నుండుట నచిరకాలములోనే నెప్పులుము లగునట్టికర్ణాటాని బుద్ధియు లేదితర మండలము బుద్ధికంటెను శీఘ్రకాలములోనే పరిపక్వ మగుచున్న ప్రఖ్యాతభూగోళశాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము; అవేద్యము. జలసంపృద్ధియందును, ఫలహార సమృద్ధి గును కొంచినేని యుష్ణమండల ప్రదేశములందు జీవనోపాయప్రయత్నము లల్పవిషయములైయుండువారు విశ్రాంతిని మెండుగా గలవారై యుండుటట్టి విశ్రాంతి కాలమున వారు సకల తత్త్వశాస్త్ర ప్రతులై యుందురనియో, సహజముగనే షకాగ్రబుద్ధి వారై యుందురనియు మానవచరిత్రమునుండి మరలిసికొనవచ్చును. ద్రావిడు లష్ణమండలమున వుండువారు. అందునను కర్ణాటకులు సుందరదేశమున వుండువారు. వారు సమస్త శాస్త్రములందు ఘనపాండిత్య గడించిరి. కనుకనే వారిట్లు ఎర్లింపబడినాడు.

గీ. 'వేదముల నభ్యసించక పీరు శాస్త్ర

నాదముల నెల్ల వేళల నాదరిండు.'

— తెలుగు విశ్వవిజ్ఞానము

మాచందాదారులకు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు తమ 'చందారు' సంఖ్య వ్రాయవలెను. లేకున్న ప్రత్యుత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలక చందాదారుల సంఖ్య భారతి కవరుకాగితముపై తమ విలాసమునకు ముందున్నది. చందాదారులకు భారతి ౧౦-వ తేది లోపల అందకపోయిన యెడల వెంటనే తెలుపవారికిని, కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెదము.

మేనేజరు, 'భారతి.'

వాహనవంశీయుల శాసనములు

భావరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారు

(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

౮

(ఇది ౮ వ గుహయొక్క వెనుకతట్టు గోడపయిన ద్వారమునకు కుడిప్రక్కగా నున్నది.)

మూలము: ప్రాకృతము

౧ దాసకన ముగూదాసకనో నపరివారన లెణో దేయ ధమ?

సంస్కృతము (ఛాయ)

౧ దాశకస్య ముగూదాసస్య నపరివారస్య లేణం దేయధర్మమ్.

ఆంధ్రీకరణము

ఈ గుహను సపరివారు డ యి ముగూదాసుడు ధర్మముచేసినాడు.

సంగ్రహవ్యాఖ్య

'సపరివార' శబ్దమునకు సరియైన అర్థము చెప్పట కష్టమని పాశ్చాత్య దేశపు పండితులు అభిప్రాయపడిరి. ఇదియులకు సపరివారు డన్న మాటకు అర్థము సులభముగా తెలియుచున్నది. కొంద రూహించినరీతిగా 'సపరివార' నని యనుకొనినచో లేఖరి అట్లు అర్థమిచ్చు బంధుత్వమును దెలుపు పదముల నేల వాడియుండ ప్రశ్న వచ్చుచున్నది. అందువలన 'సపరివారు' డనగా చుట్టును కొలిచియున్న వారలతోగూడి యనిగాని తో కలసి యనిగాని అన్వయము చేసుకొనవచ్చును. ఈ ముగూదాసుడు దాశకుడు. ఈతని పేరుగలనాడు గారు" డొకడు కూడ నితని సమకాలికు డనగువాడు కలడు. ఆతనిగూర్చి ము దు తెలుపబడుచు.

౯

(ఇది ౮ వ గుహయొక్క వసారా వెనుకటిగోడపయిన ద్వారమున కెడమప్రక్క నున్నది.)

మూలము: ప్రాకృతము

౧ చెటిక-ఉపాసకియన ముగూదాసనో నపరివారన లెణో దేయధమ?

ఎతనలెణనో బోధిగుత-

౨ ఉపాసకన పుతెన ధమనందినా దతం ఖతం అసరిలీయ క్షణ హినియ

ఎతో చ ఖతాతో చీవరికం? పవైతన.

౧. 'ముగూదా' యని చదువవచ్చును. రెండవఅక్షరముపై దీర్ఘము కానుపించుటలేదు. ౨. లెణం. ౩. ధమం.

సాధేదములు:—౧. మూగూ. ౨. లెణ. ౩. ధమ. ౪. లెణన. ౫. దత. ౬. ఖత. ౭. చివాక.

సంస్కృతము (భాయ)

౧ చేటిక ఉపాసకీయస్య ముగూదానస్య సపరివారస్య లేణం దేయధర్మమ్.

ఏతస్య లేణస్య బోధిగుప్త

౨ ఉపాసకస్య పుత్రేణ ధర్మకానందినా దత్తం తేత్రం అపరస్థలీయ కణ్డాహి
నీయ ఏతత్ చ తేత్రం చీవరకం పరివాజకస్య.

అంధ్రీకరణము

‘చేటిక’ సంఘమునకు చెందిన ఉపాసకుడు ముగూదాసుడు సపరివారుడై యీ హను ధర్మముచేసెను. సహాయండు నివసించు పరివాజకులకు వస్త్రములనిమిత్తము పడచుటికణ్డాహిని గ్రామమునం దున్న ఒకసాలము ఉపాసకుడైన బోధిగుప్తని పుత్రుడు ధర్మకానందనుడు దానముచేసెను.

సంగ్రహవ్యాఖ్య

ఈ శాసనమును, మై శాసనమును సరిపోల్చి చూచునది. ‘చేటిక’ గలము అననది ఈకాలమున సేకులమున సంబంధించినదో యని యూహ పొడముచున్నది. చేటికకులమువాడైన ముగూదాసుడు చేపలబట్టునృత్తి చేయచున్నాడు. చేటిక ఇప్పటి చేటి, లేక సెట్టిగకులమున కేమైన ఎర్తించువా? ఇంకను విమర్శింపవలసియున్నది. ఈ శాసనముందు “అపరలీయ కణ్డాహినియ” అను పదములు ఆర్థముగాకున్నవి. ‘అపరలీయ’ ‘అపర’ (పర్వ) శబ్దముయొక్క విశేషణమా యని సందియము కలుగుచున్నది. ఈ రూపము ఎక్కడను కనబడదు. మరియు నాల్గవశాసనంందు పేర్కొనబడిన ‘అపర కళిషేయ’ అను పదములందలి ‘అపర’ శబ్దమునకు సరిపోవుబడి. ‘అపర కణ్డాహినియ’ గ్రామమున గల యా దత్తతేత్రనామముగూడ కానబడదు. ఇంతకును ‘అపరలీయ’ పద సందిగ్ధముగానుండి బోధపడకున్నది.

౧౦

(ఇది పదియవగుహయొక్క విసారాలలోని వెనుకతట్టు గోడపైన పైకప్పునకు క్రింద నున్నది.)

మూలము: ప్రాక్రితము

ఈ శాసనమును డాక్టర్ హెర్బర్ట్ గారు ఇండియను అంటిక్వరీ ౧౨వ సంపుటము ౨౭ వ పుటయందు డాక్టరు భండార్కరుగా రందే ౧౩౯ పుటయందును ప్రకటించియున్నారు. ఎదువలు పరిశీలింపదగును.

౧ సిద్ధమ్. రాజ్ఞః -క్షహరాతస్య క్షత్రపస్య సహపానస్య జామాతా దీనీక
పుత్రేణ ఉపవదాతేన త్రిగోశతసహస్రదేన నద్యా బార్ణాసాయాం
సువర్ణదానతిర్ధికరేణ దేవతాభ్యః బ్రాహ్మణైభ్యశ్చ షోడశక్రమదేన
అనువర్షం బ్రాహ్మణ శతసహస్రీ భోజాపయిత్రా

౧. ‘జామాత్రా’ లో ‘త్రా’ స్పష్టముగా తిప్పు గానవచ్చుచున్నది. ఇది లేఖకదోషము ‘త్రా’ కు ఉకార మిచ్చినట్లు కనబడుటచేత ‘జామాతు’ అనిపూడా చదువవచ్చును. ౨. ‘వర్ష’

౨ ప్రభాసే పుణ్యతీర్థే బ్రాహ్మణభ్యః అష్టభార్యాప్రదేన భరుకథే దశపురే
గోవర్ధనే శోర్పారగే చ చతుశాలావనధ ప్రతిశ్రయప్రదేన ఆరామ
తడాగ^౩ ఉదహనకరణ ఇబా పారాదా దమణ తాపీ కరజనా
దాహనుకా నావా పుణ్యతరకరణ ఎతాసాం చ నదీనాం ఉభతో
తీరం నభా—

౩ ప్రపాకరణ పిండి^౧తకావడే గోవధనే నువర్ణముఖే శోర్పారగే చ రామ
తీర్థే చరకపర్వభ్యః గ్రామే^౨ నానంగారే ద్వాతీశతనాళీగర మూల
సహస్రప్రదేన^౩ గోవధనే త్రిరశ్మిము^౪ ఋర్వతేషు ధర్మాత్మనా ఇదం
లెణం^౫ కారితం ఇమా చ పొధియో^౬ [||*] భటారకా అంజ్ఞాతి య^౭
చ గతోస్థిం^౮ వర్షారతుం మాల యే హి రుధం ఉతమభాద్రం^౯
మొచయితుం

౪ తె చ మాలయా ప్రసాదేనైవ అపయాతా ఉతమభద్రకానం^౧ చ క్షత్రి
యానం సర్వే పరిగ్రహా కృతా తత్సోస్థిం^౨ గతో పాక్షరాణి తత్ర
చ మయా అభిసేకా కృతో త్రిణిం^౩ చ గోసహస్రాణి దతాని
గ్రామ్యై^౪ చ [||*] దతచానెన^౫ క్షేత్రం^౬ బ్రాహ్మణస వారాహి
పుత్రస అశ్వభూతిస హధేకీనితా మూలెన^౭ కాహాపణసహస్రసేహి
చతుహి రంంం య సపితు సతక నగరసీమాయ ఉతరాపరాయ
దీసాయో^౮ ఎతో మమ లెణ వస—

౫ తానం^౧ చాతుదీనస^౨ భిఖుసఘస ముఖాహారో భవినతి.

సంస్కృతము (భాయ)

౧ సిద్ధమ్! రాజ్ఞః క్షహరాతస్య క్షత్రపస్య సహపాసస్య జమాత్రా దీనీక
పు తేణ ఋషవదత్తేన త్రిగోశతనహస్రదేన నద్వ్యం బాహ్లాసాయాం

౧. 'తడాగ' ౪. 'పిండి' ౫. 'గ్రామ' ౬. 'సహస్రదేన' ౭. 'లెణ' ౮. 'పొధియో' ౯. 'అంజ్ఞాతియా'
'అ' తరువాత అనుస్వారము పారపాటుచేత లేఖరి వ్రాసియుండవచ్చును. ౧౦. 'స్థి' ౧౧. 'ఉత్తమ'
౧౨. 'కానం' ౧౩. 'స్థి' అనుస్వారము తప్పు. ౧౪. 'తీనిగోస' ౧౫. 'గ్రామ్య' ౧౬. 'చనెన'
౧౭. 'మూలె' ౧౮. 'దీసా' ౧౯. 'తాన' అనుస్వారము తప్పు. ౨౦. 'చతుదీన'

సువర్ణదాన తీర్థకరేణ దేవతాభ్యః బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ పోడశగ్రామదేవ
అనువర్తం బ్రాహ్మణశతపహస్ర భోజయిత్రా

2 ప్రభాసే పుణ్యతీర్థే బ్రాహ్మణేభ్యః అష్టభాగ్యావదేన భరుకచ్చే దశపురే
గోవర్ధనే శోర్పారగే చ చతుశ్శాలావనథ ప్రతిశ్రయప్రదేన ఆరామ
తటాక ఉడపానకరేణ ఇబా పారాదో దమన తాపీ కరబేన దాహ
నుకా నావా పుణ్యతరకరేణ ఏతాసాం చ నదీనాం ఉభయతీరం సభా

3 ప్రపాకరేణ పిండితకానడే గోవర్ధనే సువర్ణముఖే శోర్పారగే చ రామతీర్థే
చరకషర్వభ్యః గ్రామే నానంగోలే ద్వాత్రింశత నాళికేర మూలసహస్ర
ప్రదేన గోవర్ధనే త్రిరశ్మిషు షర్వతేషు ధర్మాత్మనా ఇదం లేణం కారితం
ఇమాం చ పృథివీం భట్టారకైః ఆజ్ఞప్తశ్చ గతోస్మి న్వర్తం మూల
యైః రుద్ధం ఉత్తమభద్రం మోచయితుం

౪ తే చ మాలయాః ప్రనాదేనేవ అపయాతాః ఉత్తమభద్రకానాం త్పత్రి
యానాం సర్వే పరిగ్రహాః కృతాః తతోస్మిన్ గతః పుష్కరాణి తత్ర
చ మయా అభిషేకః కృతః త్రిణిచ గో సహస్రాణి దత్తాని గ్రామశ్చ
దత్తా చా నేన క్షేత్రం బ్రాహ్మణస్య వారాహిపుత్రస్య అశ్వభూతేః
హధేకీనితా(?)* మూల్యేన కాహహణ సహస్రైః చతుర్భిః సపితు
సుతక(?) నగరసీమాయ ఉత్తరావరదిశాయ ఏతస్మిన్మలేణే వన

౫ తః చాతుర్దివసస్య భిక్షుసంఘస్య ముఖాహారో భవిష్యతి.

ఆంధ్రీకరణము

స్వస్తి! క్షరాహతక్షాత్రపుడును రాజును అగు నహహాణుని అల్లుడును, దీనీకుని పుత్రుడును, అగు బు
దస్తునిచేత నీయబడిన ధర్మము: దేవతలకును బ్రాహ్మణులకును బాహ్యసానదియొద్దన యాడులక్షలగోవులను దా
చేసినవాడును, సువర్ణదానములను తీర్థములను (తిరునాళ్లు) జరిపించినవాడును, పోడశగ్రామములను బ్రాహ్మ
కును దేవతలకును దాన మొసంగినవాడును, అనువర్తము (సంవత్సరపర్యంతము) శతసహస్రసంఖ్యాకులగు (లక్ష
బ్రాహ్మణులకు భోజనములు పెట్టువాడును. 'ప్రభాస' పుణ్యతీర్థమును బ్రాహ్మణులకు అష్టభాగ్యల నొసంగి
నా*, భరుకచ్చ, దశపుర, గోవర్ధన, శోర్పారగ నగరములందు వాసయోగ్యములయిన చతుశ్శాలా (నాలు
భవంతివంటిది, చుట్టును వసారా గలిగినటువంటిది) సత్రములను కట్టించినవాడును, ఆరామ, తటాక, ఉడపా

*. ఇది ఏమా నాకు తెలియుటలేదు. ఒక క్షేత్రము పేరా యని సందేహము కలుగుచున్నది. ఇంక
విషయము విచార్యము.

*. వ్యాఖ్య చూడుడు.

మీకు (తాను తొట్టెలవంటిది?) లను నిర్మించినవాడును, ఇబా, పారాదా, తాసీ, కరచెనా, దాహనుకా ఉచితముగా దాటించుటకై పుణ్యముకొఱకు నావల వేయించినవాడును, ఈ నడల యుభయతీరము విశ్రాంతిసందిరములను, పానీయశాలలను (చలివేంద్రలు) నిర్మించినవాడును, 'నానంగలా' గ్రామమున యెదువేల నారికేళమూలములను (కొబ్బరితోటయా?) (కొబ్బరి అంట్లుగాని, మొక్కలుగాని కావచ్చును) నడ, గోవర్ధన, సునర్ణముఖ, శోర్పారగము, రామతీర్థము మొదలగు నగరములందు ౪౦ చరకసంఘముల గృహీయు లగు బ్రహ్మచారులు గావచ్చును) కు దానముచేసినవాడును అగు ఋషభవత్తుడు ధర్మచింతతో బృథ్వి గోవర్ధనము యన్న తిరక్కి పర్వతములపై యీ గుహను ఇందలి నీటిగుండములను దొలిపించి దానము చేసి (నేను) భట్టారకుని (కోజు) చే యజ్ఞాసింపబడి ఉత్తమభద్రుల నాయకుని వద్ద ఋషభవతో మాలయులచే కొంకణవాస్తవ్యులు కావచ్చును) బంధింపబడినవానిని చెఱునండి విముక్తునిచేయుట కరిగితిని. నారాక తెలిసి నే మాలయులు భీతచిత్తు లయి పారిపోయిరి, అంతట ఉత్తమభద్రకులచేత వారందరు పట్టుకొనబడి బంధింపబడి అప్పటినుండి (పుష్కరిణి) పొష్కరతటాకమున కరిగి యందు స్నాన మాచరించి మూడువేల ఆవులను దానమును దానము చేసితిని. అప్పటనే వారాహి (భట్టు) కుమారుడైన 'ఆశ్వధూతి' ఎలన అతనికి వైత్యకము, పూర్వార్జితమైనట్టియు తనకు నిరాటంకముగా సంక్రమించినట్టియు పొలమును, మరియు నగరసీమలందు కరదీక (వాయవ్యదిశ)గా నున్న 'హధేకీనిత' మను పొలమును రెంటిని నాలుగువేళ కాహాపణములు మూల్యములను తీసుకొని దానముచేయుచున్నాను. నేను దొలిపించిన యీ గుహయందు మార్గస్థులుగావచ్చి దానము లుండిపోవుచుండు భిక్షుకసంఘమునకు, ఈ దత్తత్రేత్రమునుండి వచ్చు ఫలాదాయములు ముఖ్యాహారమునకుండవలయును.

సంగ్రహవ్యాఖ్య

ఈ శాసనములో మొదటిభాగము అనగా 'అష్టభార్యా ప్రదేన' అను విచనారంభమునకు గల వాక్యమును స్వల్ప పాతభేదములతో తప్ప కార్ణి గుహశాసనములలో ౧౩ వ దానితో సరిపోవుచున్నది. ఈ విషయము కార్ణి గుహశాసనములను సంపాదించి ప్రకటించిన నపుడును చర్చింతును.

'అష్టభార్యా ప్రదేన' అనుటచేత ఒక్కొక్కనికి ఎనమండగురు భార్యల నిచ్చిన అని యర్థముచెప్పటము సమంజసముగా తోచుటలేదు. ఆకాలమున నట్టి యాచార మేమయిన నుండెనేమో మనకు తెలియదు. నా కొకయూహ పొడముచున్నది, అది వింత యని కొందఱకు తోచవచ్చును. పురాణములందు మనకు నున్నవి అష్టభార్యములు డొకడే యున్నాడు. అతడు శ్రీ కృష్ణుడు. మన నహపానునికాలమునాటికి యీ పరమాత్మస్వరూపుడగు పరిగణించి ఆరాధించుట బ్రాహ్మణులలో నాచార మైనట్లు గానవచ్చెడిని. శ్రీ కృష్ణభగవానునకు అష్టమహిషీకళ్యాణము గావించి యీ సునర్ణవిగ్రహములను బ్రాహ్మణులకు చేయుచుండువాడని యర్థము చెప్పవలయును. పండితులు దీని నింకను విచిత్రింతురుగాక.

శత్రువుల తక్కు మిగిలిన నగరము లన్నియు నీవఱకే నిర్ధారింపబడియున్నవి. ఈ దశపురము మాశవమందలి యీ అని క్షీటుపండితుని యభిప్రాయము. (గుప్తచక్రవర్తుల శాసనములు, పుట ౭౯. ౨ వ నోటు) మాశవ పానమందున్న దశపురముయినచో నదియే గావలయును. ఇచ్చట శకజాతులు నివసించుచుండినట్లు ౧౩ వ శాసనమందు తెలుపబడియున్నది. కావున నీ పురము త్తరప్రాంతమున నున్నదే యని నిర్ధారింప

పిండితకావడ, సువర్ణముఖి, ఇంతవఱకు నిర్ధారణ చేయబడియుండలేదు. నానంగోల్గ్రామము తాతా మీద సంజాము నగరమునకు సమీపముగా నాలుగుమైళ్లదూరమున నున్న నాగ్గోలు గ్రామమునకు సరిపొవు దని భగవన్ లాల్ ఇంగ్రాజి పండితుడు ముడివెట్టుచున్నాడు.

‘చరక పర్వ భృగో’ అనగా బౌద్ధ (మహాపస్త్ర 3, ౪౧౨.) జైనగ్రంథములందు ‘అన్యశీర్ధంక చరక మజ్జా’ అని పేరుతో గానవచ్చెడి. బ్రాహ్మణసన్న్యాసులు గాలియునని యూహా పొడచుచున్నది. అచరకశాఖీయులు అనగా యజుశ్శాఖీయు లగు బ్రాహ్మణు లని యగ్ధము చెప్పుటకు వీలుగలదు.

‘గోవర్ధనము’ నాసికకు ఆరుమైళ్లు దూరములో నున్న ‘గోవర్ధన’ గంగాపురము కావలయును. ‘సాతా తాణాజిల్లాలో’ ‘బేసిను’కు సమీపముగా నున్నది. ఇప్పటికి నిచ్చట ‘రామకుండము’ని యొక కోనేరును చూచుచుందురు. ఇందు స్నాన మాచరించుటవలన పుణ్యము ప్రాప్తించు నని జనుల విశ్వాసము. భరుకచ్చకు బ్రోచ్ పట్టణ మనుట నిస్సంశయము.

ఇందు పేర్కొనబడిన నదులను భగవన్ లాల్ ఇంగ్రాజి పండితు డీవిధముగా నిరూపించుచున్నాడు. ఇబానది అంబిక, పారాదానది పార్, కరబెనా నది గుజరాత్ దేశమునం దున్న కావేరి, దమన నది దమణ నదానకానది నేటి దహానూ ఉప్పుతేరు బర్హాసానది సంస్కృతమున పురాణములందును మహాభారతమునం బేర్కొనబడిన పర్ణాశానదితోడను, రాజపుత్రస్థానములోని బాణాస్ యేటితో సరిపొల్చుచున్నది. పర్ణా ఆటూపర్వత శిఖరప్రాంతమున జనించి కచ్చి సింధుశాఖలో కలియుచున్నది. బాణాస్ చంబల్ నదికి ఉపనదు నున్నది. వీటిలో రెండవదానితోటికంటె మొదటిదానితోడనే బార్హాసానదిని ముడివెట్టుచున్నది పండితుల ప్రాయము. బాణాస్ నది వర్ష కాలమున తప్ప నితరములును లండు ప్రవహింపదు. కావున ఋషభరక్షుడు అనదిలోనికి సోపానములు కట్టింపవలసిన అవసరము కలిగియుండ దని వారి యూహ.

ఈ శాసనమునందు పేర్కొనబడిన దానపతి సహపాణనృపాలుని యల్లుడు ఋషభదత్తు డనవాడు. బ్రాహ్మణుడు లేక బ్రాహ్మణముతావలంబకుడు. ఈ శాసనము దాతడు పూర్వము బ్రాహ్మణులకొఱకు మహాదానము లన్నియు నుదాహరింపబడియున్నవి. అతడు బ్రాహ్మణుడయినను, అప్పటి కాలధర్మానుసార గాబోలు బౌద్ధ భిక్షుసంఘము కుగూడ కొన్ని దానములను చేసినాడు. ఇంతమాత్రమున కొండలు పండి తలచినట్లు ఋషభదత్తుడు బ్రాహ్మణ్యమును వీడి బౌద్ధమతమును స్వీకరించుటచే జరిగియుండెనని తలంప ఈ దానములబట్టి యాతని ఉదారశీలతయు, త్యాగబుద్ధియు, పరమతసహనమేగాక, పోషణచింతయు మనకు పడుచున్నవి. ఈ త్రిశిఖరపర్వతముపై ఈ శాసనమున్న పెద్దగుహను (౧౦ న సంఖ్యగా ఆగ్నిలాజికలు మెంటువారిచే గుర్తింపబడుచున్నది.) ఇరువదిమంది బౌద్ధభిక్షువులు నుఖముగా వర్ష ఋతువులలో నివస కనుకూలమైనదానిని దొలిపించి, ఋషభదత్తు డందు సంచారముచేయుచు నాలుగుదినము లండుచు పోవుచు సించు సన్న్యాసులకు భోజనాదికవసతులు విరివిగా నేర్పఱచినాడు.

ఇందు పేర్కొనబడిన ఉత్తమభద్రు లెవరో యింకను యెఱుకపడలేదు. మలయులు ఎవరోహడ యుటలేదు. వీరు మలయుపర్వతనాను లకటకంటె, మహారాష్ట్రనాను లయిన మావలేలు ఆగుదురా యని యము కలుగుచున్నది. పొఖర లేక, పొవ్కర అననది అశ్వీరునకు ఏడుమైళ్లదూరములో నున్న ‘పుష్క కావలయును,

(సకేవము)

కాటరాయందలి బోధిసత్వవిగ్రహము

ఎత్తు 2 అ. 3 $\frac{1}{4}$ అం.

జమాల్ పురపు పాటిదిబ్బయందలి బుద్ధవిగ్రహము;

గుప్తయుగమునాటిది

ఎత్తు 7 అ. 2 $\frac{1}{2}$ అం.

భిన్న భావములు

చాయా విక్రేతాశు : యె.కె. సెంట్రల్ గ్రామము

వికాసపట్టణము

అంటిమిట్ట కోదండరామస్వామి దేవాలయపు లోపలిభాగము

పములను, పొటాసియమ్ మొదలగు
తులను, ట్రేమడీఫికలను గనిపెట్టి
కు మహాపకారము చేసిన డేవీ
కోధకుడు ఇంగ్లండు దేశములోని
పురమున ౧౭౭౫ సంవత్సరము
నెల 17 వ తేదీన జననము నొందెను.

డా. హమ్ ఫ్రీ డేవీ

పూర్వులు పురాతన కాలమునుండి
ముగా కాలక్షేపము చేయుచుండిరి.
క్రిడి కొయ్యనగిషీ పనివాడు. వీరియింటి
న 'టాంకిన్' అను ఘనవైద్యజ్ఞానము
ముండెను. అతడు మంచి భాగ్యవం
అతనికి వీరికుటుంబముపై చాల యభి
ముండెను.

ఇ అయిదారుసంవత్సరముల ప్రాయ
భాలుడై యున్నపుడు తలిదండ్రులు
బడి కరిపించిరి. కాని యాబాలు డేవు

డును పాఠములు సరిగా చదివెడివాడు కాదు.
చిత్రలేఖనమునందును, వనవిహారమునందును
వానికిగల ప్రీతి బడికిపోయి పాఠములు చదువు
టలో కనబడకుండెను. ప్రగల్భోక్తులు చెప్పి
తోడిబాలుర విస్మయపడెని యాడించుటలో
నితనికి మరియొకడు సాటిలేకుండెను. మంచి
మంచి పద్యము లింపుగా చదువుటయందును,
వినువారు హాయిచెందునట్లు చక్కగా పాటలు
పాడుటయందును, కథలు రసవంతముగా
కల్పించి చెప్పటయందును బహు సమర్థుడు.
కనుక తోడిబాలురందరు నితనిచుట్టు జేరి
కథలు చెప్పమనియు, పాటలు పాడుమనియు
కోరుచుండిరి. 'అల్లులలో మల్లుపెద్ద' యని
వారికందఱకు నితడే పెద్ద యయ్యెను. రాజు
లను గూర్చియు, యుద్ధములను గూర్చియు
నితడుచెప్పకథలు చెవులారవినితోడిబాలకులు
వీరరసపూరితులై కట్టకత్తులను, అట్టల డాళ్లను
పట్టుకొని యుద్ధములకు బయలు వెడలుచుండిరి.
వేట తమకముచేత కొందఱు అతనితో గూడ
సమీపమున నున్న కొండలమీదకు బోవు
చుండిరి. మఱియొకప్పుడు వా రందరును సా
యంతనవిహారమునకు సముద్రమున కరిగి, ఆ
తీరమందు బడియున్న గవ్వలు, గువ్వలు, చంద
మామలు నేలుకొని వినోదించుచుండిరి.

ఈసందర్భములో చదువు సన్నమగుచుం
డెనని వేరే చెప్పవలెనా? పాఠములు సరిగా

అప్పకొకపోయినపుడు ఉపాధ్యాయుడు డేవీ చెవులు రెండును నులిపి బుద్ధి చెప్పచుండెను. ఒకనా డాకొంటుబాలుడు రెండు చెవులకును బంకపట్టించుకొని బడికి వచ్చెను. అది చూచి ఉపాధ్యాయుడు “ఏమిరా! అబ్బాయి! చెవుల కేమో పట్టించుకున్నా వేమి?” అని యడిగెను. “మీరు నూటిమాటికిని నా చెవులు నులిపి నలుగురిలో నన్ను చీన్నబుచ్చుచున్నారు. ఇక నానాగు నులిపినవత్తుమున మీచేతికంటుకొనుటకు నాచెవులకు బంకపట్టించుకున్నా”నని డేవీ ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

బడిసంగతి యిట్లున్నను వీరి యింటిపొరుగుననున్న ఘనవైద్యునికడ నితనికి చాల చనువుండెను. ఈవైద్యునియొద్ద నీబాలుడు విద్యుద్వ్యంత్రములను గూర్చియు, లేడేజ్ నీసా (Leyden-Jar)ను గుఱించియు, వోల్టామహాశయుడు కనిపెట్టిన విద్యుద్బటమాలను (Voltaic Cells and battery) గూర్చియు పెక్కు సంగతులు తెలిసికొని స్వయముగా కొన్ని ప్రయోగములుకూడ చేసెను.

ఇంతలో నితనితండ్రి కాలము చేసెను. తరువాత వీరిపొరుగుననున్న వైద్యుడు టాంకిందొర యీబాలునిపై మరింత యభిమానముంచి తరిఫీదునిమిత్తము (Apprentice) ఇతనిని వేరొకవైద్యుని కప్పగించెను. ఆ వైద్యుని మేడమీదగదిలోనే ఇతని శాస్త్రపరిశోధన మారంభమయినది. వైద్యగురుని మందులు, మ్రాకులును, వంటయింటి పాత్రసామగ్రిలను

మేడమీద నొకగదిలో పెట్టి, అదే ప్రదేశమున శాల (Laboratory) గా నేర్పటమొనరించి పరిశోధనలు చేయ నుపక్రమించెను. ఆ ధర్మాత్ముడొకడు ఒక గాలిపంపు (Air-Pump) లు ఆపిన్నవానికి బహుమానముగా నిచ్చెను. కనుక ప్రకృతి శాస్త్రవిషయములను గూర్చి విజ్ఞానము వృద్ధిచేసుకొనుటకు అతనికి లసినిన్ని యవకాశము లేర్పడినది. సహజముగా మంచి ధైర్యశాలి. బడితనిని కుక్క కఱచెను. ఆ సంగతి డేవీ రితో చెప్పక, తనకుతానే కత్తి చేతబాగుని, పండులో కుల్లినభాగము మనము వేయునట్లే, కుక్కపండ్లు తగిలినంతమట్లు చుట్టును, సునాయాసముగా చరచర పారవైచి మందుపెట్టుకొని, కట్టు కట్టుగాయము మాన్చుకొనెను.

అతడు తనకు తెలియని సంగతుల డేవరు చెప్పినను నేర్చుకొని, తనకు తెలియదంతయు నందఱకును చెప్పవలయునని యెదురు నుత్సాహపడుచుండెడివాడే. మరి తనకు తెలియవచ్చిన శాస్త్రాంశములు యము వచ్చినపుడు సరిగా ఉపయోగము తెచ్చుకొని తాను సంకల్పించినకార్యము వేర్చుకొనుచుండెను ఇందుకు రెండు ఉదాహరణములు:

౧. ఒకనా డొక చిన్నబాలు డీతని వచ్చి “అయ్యా! పేదబెత్తపు ముక్కలు వాచడా వేడిపుట్టి వెలుగుగుపడెను. ఇట్లుగు

మీరు? అని యడిగెను. ఆ సంగతి
సంతకము తెలియదు. అది విని దేవీ
ననగా? అనుచు తత్క్షణమే రెండు
ముక్కలు తెప్పించి మధించి చూచి
చెప్పినది నిజమేనని తెలుసుకొనెను.
పేమును సూక్ష్మముగా పరిశీలించి
గా దానిపై పొరమీద నిసుకతో
గఱుకుతోక్క యేర్పడియున్నట్లు
తెలియెను. ఇట్టి గఱుకుతోక్కల రాపిడి
తేజ ఉష్ణము లిందు సులభముగా పుట్టు
నని యతడు గ్రహించెను. తరువాత
కాలమునకు ఒకప్పుడు విల్లండుదేశము
యెదుట వ్యవసాయరసాయన
ములకు గల సంబంధమునుగూర్చి యుప
ము లిచ్చునపు డీ యంశమున గూర్చి
తనకు చెప్పి, తన చిన్నతనములో నీ
యొక బాలునివలన తాను నేర్చుకొని
రాడ తెలిపెను.

మరియొకప్పుడు 'డంకిన్' అనునొక
దేవీకి గట్టిగా వాదము పొసగెను.
భయము ఉష్ణధర్మములనుగూర్చి వాద
దములు నలుపుచుండిరి. రాపిడిచేత
గడ్డలలో నయినను వేడిపుట్టునని దేవీ వా
డు. "ఏడిసినట్లే యున్నది. మంచుగడ్డలో
పుట్టునా! నీ మొగము! నీ కేమి తెలుసును"
దంకిన్ ఖండించుచు తూలనాడెను. అయి
మధించుటవలన ఉష్ణ ముదయించుటలో
యేమని దేవీ, ప్రశ్నింపగా, "ఒరే"
ను! నీకుతోచదు మావంటివారు

చెప్పినను వినవు. నీవుబట్టిన కుండేటికి మూడే
కాళ్లను మూర్ఖుడవు. నీతోమాటలేల?" అని
నిరసించెను. మాటలేల? క్రియకే చూతము
రమ్మని దేవీ తన ప్రతిఘటిని సమీక్షనీతిర
మునకు తీసుకొనివెళ్లి నదిలోని మంచుగడ్డలు
రెండుతెచ్చి గట్టిగా మధించెను. అందువలన
వేడిపుట్టి మంచుగడ్డలు రెండును లోపలిభాగ
మున కరగెను. మధించుట మానినతరువాత
వేడిలేక, మంచుగడ్డలు కఱగుట మాని రెం
డును ఏకమై ఒక్కటే గడ్డయ్యెను. ఈక్రియ
యిట్లు చేసిచూపి దేవీ ప్రతిఘటి నో రడచెను.
తరువాత చాలకాలమునకు లండనులో తగు
మనుష్యుల యెదుట ప్రకృతి వైచిత్ర్యములను
గూర్చి యుపన్యసించుచు దేవీ యీ ప్రయోగ
మునే విశేషార్భాటముతో చూపగా సభికు
లచ్చితరసమగులయిరి.

౧౮౯౮ సంవత్సరములో ననగా నిరువది
సంవత్సరముల ప్రాయముపు డితనికి మంచియు
ద్యోగము లభించినది. ఇంగ్లండుదేశములో
క్లిష్టను నగరమున డాక్టరు బెడ్డోను అను
నాతడు పెద్ద వైద్యశాల కట్టించి, శస్త్రచికి
త్సాదులలో తనకు సాయముగావలసి, తగు
వేతన మిచ్చి యీశిష్యువానిని తనకార్యా
లయుమునకు రమ్మనెను; ఈముద్యోగము
స్వీకరించుటకు బయలుదేరుచు నితడు భగవం
తు నిట్లు ప్రార్థించెను. "దేవా! నావంశమా
గొప్పదికాదు. నాకు ధనమాలేదు. అధికార
మా శూన్యము. అయినను ఇట్టిలోపములవలన
నే జేయదలచిన శాస్త్రజ్ఞానాభివృద్ధికిని, మానవ

సేవకునుమాత్రము లోపము రాకుండునట్లును గ్రహింపుము" అని యిట్లు సవినయముగా లోకేశ్వరుని ధ్యానించి, పెద్దల యాశీర్వాచనములబొంది మహాత్మాహముతో డేవీ యిట్లు వెడలెను. ఉద్యోగలాభ మటుండ యితని కిపుడు చదువుకొనుటకు కావలసినన్ని పుస్తకములు, గొప్పగొప్పవారితో పరిచయము ననులాభములు మరిరెండు కలిగినవి. కొంతకాల మీయుద్యోగములో నుండినతరువాత నితడు తాను చేసిన రాసాయనికప్రయోగములను గూర్చియు, పదార్థతత్త్వవిషయములనుగూర్చియు నొక చక్కనిగ్రంథము వ్రాసి ప్రకటించెను. ఈ గ్రంథప్రకటనమువలనను, వారిగొప్ప సిఫార్సువలనను రాజసంస్థాపిత మగు శాస్త్రపాఠశాల (Royal College of Science) లో నితనికి సహాయోపాధ్యాయపదవి లభించినది. ఆ వెంటనే యీతని తెలివితేట లింకను పరిమళింపదొడగినవి. వింతవింత ప్రయోగములకు తోడు సహజముగా రసవంతమగు వాక్యమత్యారము గలవాడగుటచేత నాతడు శ్రోతల మనస్సులను పూర్ణముగా రంజింపజేసి వారలను విస్మయనందములయం దోలలాడించుచుండెను. మరి కొలదికాలమునకే ఇతనికి ప్రధానోపాధ్యాయపదవికూడ లభించినది.

ఇక గావలసిన దేమున్నది? ఇనుమడించిన యుత్సాహముతో నితడు క్రొత్త పరిశోధనలు చేయదొడగెను. ప్రశస్తములైన విద్యుద్బలమాల లతనిచేతులలో నున్నవి. కనుక ముందుగా ఔరలవణములను నీటిలో విలీనము

గావించి బలమైన విద్యుత్ప్రవాహము నాద్రావణములను భేదించిచూడగా క్రొత్త ధాతువు లిట్టే బయల్పడజొచ్చెను. ౧. పోసియము, ౨. సోడియము, ౩. మెగ్నీసియము, ౪. కాల్షియము, ౫. స్ట్రోన్షియము, ౬. యము అను నీయూగు ఔరధాతువు వేర్వేర ప్రత్యేకించి ఇతడు రసాయనశాస్త్రమునకు ముఖ్యము లయిన నూతనాధ్యాపకములను చేర్చగలిగెను. ఇందు గొన్నింటి విశేషముల నిచట సంగ్రహముగా వ్రాయుచున్నాము.

౧. పోసియము:—ఇది మెగ్నీసియమువలె ధవళమయినది. మైనమువలె మెత్తనిది. తగిలినంతనే అంగుళి వాయుసంపర్కము ధావళ్యము గోల్పోవును. చిన్నముక్క చుట్టలో బడవైచినను తత్క్షణమే వర్షలాకునుదరమై చిటపటమనుచు జిజ్ఞాస దీర్చునీరెడుపండుఛాయగల జ్వాలితో మండిపడినీటిని రాసాయనికముగ భేదించి హైడ్రోవాయువు నవలదోలివైచి బలమైనఔరము నేర్పెను. కనుకనే దీనిని సీసాలలో చుట్టలో ముంచియుంతురు. ఈ లోహము రామునివంటిది.

౨. సోడియము:—ఇదిగూడ పోసియమువంటిదేగాని అంతశక్తియుంతయునదిగా చిన్నీటి నంతగా భేదించజాలదు. వేడినీటి చిన్నముక్క బడవైచినపుడు వర్షలాకునుదరమై పదియారవవన్నె బంగారు ఛాయ భిక్షున మండుచు నేత్రోత్సవము చేయు

ఇదికూడ నీసాలలో చమురులో నుండ
దే.

తి. మెగ్నీసియము:—ఇది సోడియము
శక్తిహీనమయినది. తెల్లగ, మెత్తగ
నీలోహము ముట్టించినపుడు కనులు
పట్టుగొనునంతటి యద్భుత తేజస్సుతో
ను. మనదేశములో దీపావళి అమా
నాడు మన బాలబాలికలు కాల్చి విరో
గాడి తీగె యీ మెగ్నీసియమే. పచ్చ
బాలలో దీనిగుండ కలుపుదురు.

త. కాల్సియము:—ఇది సున్నము, సుద్ద
లోనగు పదార్థములలో నున్న ధాతువు.
పర్కముగలిగిన జ్వల, ఎఱ్ఱగా ననగా
న యిటుకల ఎఱుపు గలిగియుండును.

గి. స్ట్రోన్షియము:—ఇది పగడమువలె
ను. ఎఱ్ఱమతా బాలలో దీనినికలుపుదురు.

జేరియము:—ఈవర్గము లోహము
లో నిది స్తబ్ధ. ఈధాతువు తగిలిన
అకుపచ్చ వర్ణము గలిగియుండును.

మృత విద్యుచ్ఛక్తిచేత నిశ్శుద్ధ హైడ్రో
క్లోరిక్ ఆమ్లమును (Hydro Chloric Acid) భేదిం
చునుపువలె పచ్చగానున్న 'క్లోరిన్' అను
వాయు వొకటి పొడచూపెను. ఈ క్లో
రిన్ వాయువుతో పైని వర్ణింపబడిన సోడి
యధాతువు సమ్మేళనమైనపుడు ఉష్ణపుట్టు
చును. ఇదే మన "రుచులకు న"యైనఉష్ణ.

చిత్రించినవిషయములు గనిపెట్టి
గా నితడు ప్రకటించుచుండుటచేత నా

కాలపు రాసాయనికులలో గొప్ప గందర
గోళము పుట్టెను. "పిడెవడోగాని అసాధ్యుడు
బయలుదేరి మా శాస్త్రమును తలక్రిందుచేయు
చున్నా" డని వా రీతని దిట్టుచుండిరి.

దేవీ మంచివక్త. సమయస్ఫూర్తి గల
వాడు. ప్రజాహితరతుడు. తనకు తెలిసిన శా
స్త్రాంశములన్నియు తోడిమానవుల కందఱు
కును తెలియజెప్పవలయు నను నుత్సాహము
కలవాడు. కనుక నందఱకును చక్కగా తెలి
యునట్లు శాస్త్రవిషయములను గురించి తేట
మాటలతో నుపన్యాసము లిచ్చుచు చెప్పిన
దంతయు వినువారి మనస్సులకు పట్టనట్లు
వారియెదుటనే ప్రత్యక్షముగా ప్రయోగములు
చేసిచూపుచు నా బాలగోపాలమును విన్మయా
నందములచే మైమఱుచునట్లు చేయగల్గు చుం
డెను. జనసామాన్యమునకు జ్యోతిషవిషయ
ములు ఫెగ్గసన్ పండితుడును, పదార్థవిజ్ఞాన
రిసాయన శాస్త్రవిషయములు దేవీయును, తేట
తెల్లముగా నుపన్యసించుచు, ప్రశంసాపాత్ర
మగు సేవచేసిరి. ఫెగ్గసన్ పండితుని యనంత
రము హెర్షిల్ జ్యోతిశాస్త్రమును విస్తరింప
జేసినట్లు, దేవీ యనంతర మతని శిష్యు డగు
మైకేల్ ఫేరీడే ఈ శాస్త్రజ్ఞానము నింకను వృద్ధి
చేసి నేటి నాగరజీవనమునకు ప్రాణపదము
లనదగు విద్యుద్యంత్రసమితి నెట్లు ఘాపింప
గల్గెనో ఫేరీడే జీవితచరిత్రలో వర్ణింతుము.

దేవీదొర కీర్తి విర్లండుదేశమునకు వ్యా
పించెను. అచటి రయితులందరును చందాలు

వసూలుచేసుకొని యితని యుపన్యాసములు వినిగోరి ఇతని నచ్చటికి రమ్మని యాహ్వానించిరి. రసాయనశాస్త్రజ్ఞున మనుదోహదము వ్యవసాయాభివృద్ధికి చాల ప్రయోజనకరమని యిత డచ్చట నుపన్యాసము లిచ్చెను. ఇతని కృషి చేత వ్యవసాయరసాయనశాస్త్రము లత్యంతసన్నిహితము లయినవి.

౧౮౧౨ సంవత్సరములో మూడవజార్జి రా జితినికి సర్ బిరుదము నిచ్చి గౌరవించెను. పిమ్మట నితడు భాగ్యవతులరాలగు నొక పూర్వ సువాసినిని వివాహమాడెను. విధవావివాహము లాదేశములలో జనసమ్మతములే, దూష్యములు గావు.

పిమ్మట నీతడు తనశిష్యుడగు ఫేరడేతో కూడ యూరపుఖండమునందలి ప్రతిదేశము నకు వెళ్లి ముఖ్యపట్టణములలో నుపన్యాసము లిచ్చెను. అప్పుడు ఇంగ్లీషువారికిని, ఫ్రెంచివారి కిని ఘోరయుద్ధములు జరుగుచుండెను. అయినను నేపోలియన్ చక్రవర్తి “శాస్త్రవేత్త లేదేశమువారైనను, ఏకాలమునందైనను సర్వత్ర పూజనీయులు. ఆంగ్లజనులతో విరోధమున్నది గాని శాస్త్రజ్ఞులతో నాకు వైరము లేదు.” అని ప్రత్యేకముగా డేవీదొర నాహ్వానించి బహూకరించి పంపెను.

దిగ్విజయము చేసుకొని గురుశిష్యులిద్దగు నింగ్లండు దేశమునకు మరల వచ్చునరికి దేశములో గొప్పప్రమాదములు జరిగి వేలకొలది జనులు చనిపోవుచుండిరి. ఇందుకు కారణ

మేమనగా:—ఇంగ్లండు దేశములో రాబి బాగ్గుగనులు విస్తారముగాగలవు. ఈగనులలో మార్షగ్యాస్ (Marsh gas) అనబడు నొక యిది గాలి వ్యాపించియుండును. దీపస్పర్శయైనంత తుపాకిమందువలె యీచెడుగాలి ఘోరముగా ప్రేలి అమితముగా ప్రజానష్టము గావించుచుండెను. భూగర్భమునం దున్న గనులలో రాక్షసిబాగ్గు త్రవ్వి పైకి తెచ్చుకొనినగాని దేశస్థులకు దీనిచర్య జరుగదు. చిమ్మచీకట్లు వ్యాపించియున్న బాగ్గుబిలములలోనికి దీపములు లేకుండపోవుట నాధ్యము గాదు. మూలుగు దీపము వెలిగించినంతనే యీపాదగాలి ప్రేలుటచేత గింజుకొనుట కెడములే గనిలోవలివారందరు తుణములోచచ్చుచుండిరి. ఇట్టి విపత్తులు జరగకుండ ప్రతివిధాన మాలచింపవలసినదని యనేకు లితనిని ప్రార్థించి ‘నరే—కానిమ్ము’ అని డేవీతీవ్రముగా యెఱచించి తుదకొక చక్కని ప్రతిక్రియ కల్పించెను. సన్నని యినుపతీగెను వలలాగున అల్లించి దీపము చుట్టు నమర్పించెను. ‘వైరుగాజు’ అనబడు నీలోహపువల దీపము చుట్టునుండి, లోపల దీపపు వేడిని ఎప్పటికప్పుడే పరిగ్రహించి, దీని నడిపి చల్లార్చివేయుచుండెను. ఈయక్రియే దీపమునకు చెడుగాలితో, తత్క్షణసంపర్కము లేకుండ అంతరము గల్పింపబడినది. ప్రమాదములు తప్పినవి. బాగ్గుగనులలోని పనివాడ్రకు ఊమము కలిగినది.

ఈయక్రియే వేలెండు చేయించుకొని యెడినప్రజమున డేవీకి లక్షలకొలది ధనము లభించెను.

ను. కాని దేశబాంధవుడును, ప్రజా
నుడును నగు నీ మహాపురుషునకు ధన
లీ జీవితాశయముకాదు గనుక పేటెంటు
నులేదు. 'మీ సేవయే నాసంతోషమని
కుదారబుద్ధితో వదిలిపెట్టెను.
విద్యుత్ప్రవాహముచేత దీపములు వెలి
వచ్చునని ఇతడే మొట్టమొదట లోక
నిరూపించినాడు. 'మర్డల్ డొర కల్పిం
నదీపములకు డేవీకల్పితములైన విద్యు
లు ప్రబలప్రతిస్పర్థులై యున్నవి. ప్రపం
ముం దీరెంటికిని జరుగుచున్న పోటీలో

విద్యుద్దీపములకే జయ మెక్కువ గల్గుచున్న
ట్లగుపడుచున్నది.

పిమ్మటకూడ నితడు రాజసన్మానమును
విశేషముగా పొంది 'బారొనెట్' బిరుదము
గూడ బడసెను. రాయల్ సొసైటీ (Royal
Society) కి అధ్యక్షు డయ్యెను. రసాయన,
విద్యుత్, కాంతశక్తులనుగురించి యావజ్జీవము
నేవో పరిశోధనలు చేయుచు నేయుండి, ౧౮౨౯
సంవత్సరము మేనెల ౨౯ వ తేదీని స్విట్జర్లండు
దేశములోని జెనీవా నగరమున నితడు కాల
ధర్మము నొందెను.

మి!

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు, యం. ఏ

పరిగాఢశర్వరీచ్ఛవి దరిద్ర

తానిధానము, తేజోవిహీన, మనవ

రతపరిస్థుత బాష్పధారామిళితము

నన్న నీవుండుమన్నంగణంబు తండ్రి!

ఈ మహాంధకారంబున నెపుడో ఒక్క

సారి మెఱసితి వానాడు స్వామి! నా కు

టీర మానందవాయుప్రచారశతన

హాసకుసుమపరీమళవ్యాప్యతంబు.

దానితోసరి! మరల నాంధ్యంబు క్రమ్మె

తొలి చివురులేని యీచీకటులును నేను

నొక్కరొక రప్పళించుకొం చుండినాము

నిన్న నీనాటిమెఱుపు మన్నించుకొంచు.

గుంటూరు పాపయ్యగారు గుంటూరు పెద్దయ్యగారి (మా. భారతి విభాగ సం॥ మాఘమాస సం॥) రెండవ మూడు. ఈయన అన్నగారయిన సుబ్బయ్యగారికి తండ్రిగారి సాహిత్యమూ, కవిత్వమూ అబ్బలేదు. లాక్కప్రజ్ఞ కుదరెను. ఆయన హెడ్డుపాలీసుగా గవర్నమెంటు కొలువులో ఉండేవారు. పాపయ్యగారికి తండ్రివిద్యలు కొంతకొంత పట్టుపడెను. సాహిత్యమూ, కవిత్వమూ అటుండగా ఆయన వాత్సల్యము చాలా జనరంజకముగా ఉండేది. ఆయన గ్రామానికి పొరుగున ఉన్న గ్రామములో ఉండే రాజబంధువులైన ఉత్తమత్తరియకుటుంబములోనివా రొకరు తమ కొడుకును పాపయ్యగారివద్ద సంస్కృతమూ, తెలుగు నేర్పుకోవడానికి పంపేవారు. ఆరాజుగారు, “మాపిల్లవాడికి సంస్కృతసాహిత్యమూ, తెలుగుసాహిత్యమూ అబ్బినా అబ్బకున్నా పాపయ్యగారిమాటలు, నేర్పులు వా కొంత అబ్బితే మాకు అదే చాలా సంతోషము.” అనేవారు. సమయోచితమైనమాట, సమయోచితమైన ఊహ. ఆయనకు తడుముకో నక్కరలేకుండా తోచుతూ ఉండేది. ఆయనస్వభావము సాత్త్వికము. ఆయన ఆపరాధముం దయినా తొట్రుపా పడగరు.

ఆయన న్యాయబుద్ధి గలవారనీ, తగువులు తీర్చడములో చాలా నేర్పరులనీ ఆయన గ్రామములోనే కాకుండా, చుట్టుపట్లనున్న గ్రామములలో కూడా ప్రసిద్ధి వ్యాపించెను. అందువల్ల జనులు చాలామంది తమ తగువులు ఆయనచేతనే తీర్చించుకునేవారు. ఆయనతీర్పు సాధారణముగా ఉభయపక్షాలకూ సముత్తము గానే ఉండేది. దుర్మార్గులయిన బలవంతులు దిక్కుమాలిన పేదలను బాధించిన తిగువులలో మాత్రము అజలవంతులకు ఇష్టమయేది కారు.

అలాగు ప్రతికూలపుతీర్పు పొందినత ఙ్గాడు ఒక మాలవాడికి దిట్టముగా కల్లు పోయించి వాడిచేతికి కత్తి

యిచ్చి, పాపయ్యగారు సాయంకాలము పొలము నుండి యింటికి వచ్చేతోటలో కాచిఉండి ఆయనను చంపుచుని పంపెను. ఆ మాలవాడు అలాగే కాదు ఉండగా చీటిపడుతూ ఉన్న సమయములో పాపయ్యగారు ఒంటిగా పెట్టుకుండిరి. “అ! నిలు, పాపయ్యగారు నిన్ను నరికి చంపుచున్నార.” అని ఆమాలవా కేకవేసెను. కల్లుచుట్టుచేత తూగిపడుతూఉన్న వాడి మాది పాపయ్యగారు, “ఓనీ, ఒక్కనరుకుతో చంపున్నారా, రెండు మాడు నరుకులు వెలున్నారా?” అని లేకేమూ తొట్రుపాటులేనిమాటలు అడిగిరి. “ఒకనరుకో, రెండునరుకులూ ఆరు శెప్పలేదు అని మాలవాడు చుయకపురూటలతో జబాబు చెప్పె “పోయి అడిగి రారా,” అని పాపయ్యగారు కాంతము చెప్పిరి. వాడు అడుగడానికి వెళ్లెను. పాపయ్యగారు గండము తప్పి యిల్లు చేరిరి.

మరి ఒకప్పుడు మరొక బలవంతుడు ప్రతికూల తీర్పు పొంది పాపయ్యగారిని నోటికెక్కితీర్చి తూలుకు లాడిపోయెను. తరువాతి అతిథు తన మామూలు రాష్ట్ర పుషని యేదో చేయగా హెడ్డుపాలీసుగారు అ నక్కపల్లిలో కచేరీయెదుట బొండ్లలో పెట్టిం ఆకస్మికముగా పాపయ్యగారు ఆరోజున నక్క పెల్లిరి. బొండ్లలో ఉన్నతిడు చదువుకున్నవాడూ, వంతుడూ, నాట చెల్లుబడిగలవాడూ—పాపయ్యగ చూడగానే, కళ్ల నీళ్లు పెట్టుకుని, “పాపయ్యబావా! అని ఆరెచెను; కనపూత్రాంతము చెప్పకొనెను. ఆ హ పాలీసుగారికి పాపయ్యగారియందు అశ్చంత్యం గౌరవము. పాపయ్యగారు ఆయనవద్దకు వెల్లి యేమి లాడిరో తెలియదు గాని, తిరిగి బొండ్లవద్దకు వచ్చి,

“నీవకారై త్వప్రక చనమ్ము సేలగలయ!

లెమ్ము, సెలవిచ్చి, రికా బాటి-పొమ్ము, సాకు అని తమచేతితో బొండ్లకాయ్యా ఊడదీసిరి.

పుష్పిక

పుష్పిక

తలనూనెలో రాశివట్టి

పుష్పిక

పుష్పికనలన కలుగు మనోహరమైన
సూర్యవలన మీరు మారనవికాసమును
బాధి సూర్యవలనతో కూడిన పుష్పికనన
మీరు విహరించుచున్నట్లు తలంపుగలరు.

పుష్పిక మెదడుకు పల్లదనమునిచ్చి
తక్కువైన పుష్పికపరిచి, వెండ్రుకలు నెర
పడుట మాన్పి, సాదు సెదగునలలు
మును, ఒకపర్యాయము నాడిన మీకే
తలంపుగలరు.

వెల నీసా 1-కి 0-12-0 అణాలు.

పోస్టేజి ప్యాకింగ్ ప్రత్యేకము.

మౌతన, స్వచ్ఛమైన నవసూరికలు, పేటెంట్ యావగములు, అన్ని
భాగములైన వైద్యపరికరములు సర్వకాలములందును దొరుకును. వైద్యశాల
లకు, వైద్యులకు ఆకుపత్రులకు ప్రత్యేక తగ్గంపునరల కివ్వబడును.

ఫోటో కెమెరాయున్న దానికి వలయు సామగ్రిని మావద్ద
కరుకును.

SHIVA SHANKAR & Co.,

161/1, Harrison Road, Calcutta.

వి చి త్ర త ర జ్యో తి ష ము

జాతకమున్నా సరే, లేకున్నా సరే, పుష్ప, బంగారు, నక్షత్ర, దేవుడు, పీట పేర్లు వ్రాసి "ప్రశ్న" యని వ్రాసినచో
ప్రశ్నయ, జవాబును చెప్పును. రు. 1. సంరక్షణము వెలవారీ రు. 2. జీవితచరిత్ర రు. 5. హో లైవ వెలవారి రు. 25.

శ్రీ మేధా అప్రిలాజిక్ బ్యూరో, కాశీబుగ్గ, గంజాం.

అ మృ తాం జ న ము

వాతనొప్పులకు నజ్రాయుధము

చక్కని డబ్బితో సహా నీసా 1-కి అణాలు 10 మాత్రమే

అమృతాంజనం డిపో.,

ంబయి

మదరాసు

హిమో బిన్ సిరప్

రక్తవృద్ధి చేయుటయం దమోఘమైనది.

పాండురోగము, మలేరియాజ్వరానంతరము కలుగు బలహీనత
మొదలైన వ్యాధులకు చాల ముఖ్యమైనది.

హిమో బిన్ సిరప్ శ్రేష్ఠమైనదేగాక, పైన్ హిమోక్లాబిన్, ఆర్ సి సిక్ ట్రిప్లైన్
కలిపి ఔషధులుగా చేయబడి యున్నది.

స్త్రీలు గర్భమును సుగించినపుడును, శిశువును కనిన తరువాతనుగూడ
సనశ్య ముపయోగింపదగియున్నది.

**Bengal Chemical &
Pharmaceutical Works, Ltd.,
CALCUTTA.**

పాపయ్యగారి జనరంజకత్వానికి, ఉదారస్వభా
సమయస్ఫూర్తికి నిదర్శనా లయిన చిన్న చిన్న
ఇంకా ఉన్నవి గాని అవి అటుంచి ఒకచిత్రమైన
తమ మాత్రము ఇక్కడ వ్రాస్తున్నాను:

సత్యనాథుడు ఏలూరు ఉండిన కాకరలపూడి రాజ
ముఖ్యుల కుదిరాజుగా రయిన అప్పలపాయక
నింగారు ఆన 1776 సం.లో కాలము చేసిరి. ఆయన
తనము లేదు. ఆయన భార్యకున్న, తల్లికిన్నీ
రూ. 10,000-0-0 ఇచ్చే వరకుమీద బ్రటిషుగవర్న
మహార ఆజమిందారి విజయనగరముసంస్థానమువా
లగు ఇచ్చిరి. అప్పల పాయకరాయనింగారి భార్య
గంగ సం.లో కాలము చేసెను. ఆమె కుమారుణ్ణి
కున్నట్లు చెప్పి గాని ఆ పెంపకము బ్రటిషు
మొంటువారు అంగీకరించలేదు. ఆమె పరజానం
ఆమెకు ఇస్తూ ఉండిన అల్లవెన్న ఆపివేసిరి. ఆ
వేళ రత్నపుత్రికి అన్న గారయిన జగన్నాథ
గారు ఆన ౧౮౩౨ సం.లో కొందరు అనుచరులను
వేసుకుని పాయకరావు బిరుదు పెహించి ఫిత్తూరి
గిరియెను. రన్నెలదొరగారు ఆయనను ఆన ౧౮౩౩
లో ఉరిదీయించిరి.

ఆయన ఫిత్తూరికాలములో సత్యవరానికి రెండు
సూరములో ఉన్న పెంటకొలు అనే గ్రామము
లోనుకోవడానికి వెళ్లిరి. గ్రామస్థులలో చాలా
భయపడి సామూక్య, ధాన్యాలూ ఇచ్చి బతికలు
ఆలాగున తమంతట తాముఇయ్యునివారిని కట్టించి,
వారి తలుపులూ, పెట్టెలూ బద్దలు కొట్టించి
ఉంచుచేయించిరి.

ఆగ్రామములో అప్పుడు సం.న. గారుఅనే శ్రోత్రి
ఉండేడు. ఆయన ధనికుడు కాదుగాని చేయి
కుండా బీదకాలక్షేపము చేయడానికి చాలిన మా
లగువాడు. ప్రాద్దుటిపూట స్నానము, జపము,
భోజనము కాగానే పురాణము, ఈ విధముగా
నెమ్మదిగా, ఒకశిలత్వములేకుండా దినాలు
అప్పుతూ ఉండేవాడు.

పాయకరావుగారు పేదలను బాధించడము మా
ములు లేదు. అందుచేత, ఊళ్లో దోపుడు జరుగుతూ
ఉన్న నాడుసహా వం. న. గారు ఎప్పటిలాగే పురాణకాల
క్షేపముచేస్తూనే కూర్చుండిరి కాని ఓర్వలేనివాళ్లుఎవళ్ళో
ఆబ్రాహ్మణుడి యింట్లో చాలా ఆస్తి ఉన్నదని పాయక
రావుగారిచెవిని వేసిరి. ఆ మాట నమ్మి పాయకరావుగారు
ఆయనయింటికి తమ అనుచరులను బంపిరి. సామ్యు
ఇమ్మని వారు ఆయనను చాల బాధలుపెట్టిరి. ఆ బీద
బ్రాహ్మణుడు నిజముగా సామ్యులేనివాడే కనుక ఏమీ
ఇయ్యలేకపోయెను ఆయనను పాయకరావుగారి యెదు
టికి తీసుకు పోయిరి 'ఆస్తి యే నూతిలోనో, యేగోతి
లోనో దాదినావు, చెప్పు' మని ఆయనను అక్కడ
చాలా తర్జించి బాధలుపెట్టిరి. ఆయన ఆస్తి లేదని
చెప్పుకొనిరి గాని పాయకరావుగారు ఆయనమాటలు
నమ్మక చెప్పుడుమాటలు నమ్మి ఆయనను కాళ్ళూ చేతులూ
కలియగట్టించి తమబస అయిన డొంకాడలోవకు తీసుకు
పోయిరి.

అక్కడ మర్నాడు మాడా ఆయనను చాలా
బాధపెట్టిరి గాని ఆయన ఆస్తి యేమీ దాముకోలేదనే
చెప్పిరి. పాయకరావుగారికి మాత్రము ఆమాటమీద నమ్మ
కము కలుగ లేదు. తుడకు అనుచరుల దుర్బోధవల్ల నాటి
సాయంకాలము ఆ బ్రాహ్మణుణ్ణి డొంకలమ్మకు బలి
వేయడానికి నిశ్చయించి ప్రయత్నములు జరిపిరి. ఆయ
నకు ఒకగోచిమాత్రం పెట్టి మొగానికి పసుపు పూసి
మెడకు వేపనండలు కట్టి ఎండలో ఒకరాతిబండమీద
కూర్చుండబెట్టిరి. దీపాలవేళ బలివేయడానికి అంతా
సిద్ధముచేసిరి.

డొంకాడలోఎల్లా ఈపనులు జరుగుతూ ఉండగా
పెంటకొలులో వం. న. గారికుటుంబములోవారు తెల్ల
వారుబామున లేచి, అక్కడకు ఎగిమిదిమైళ్లదూరములో
ఉన్న వేంపాడు వరుగుపెట్టి అక్కడ మనకథానాయకు
లయిన పాపయ్యగారికాళ్ళమీద పడి ఆయనతో తమ
దుఃఖము చెప్పుకొనిరి. పాపయ్యగారి రెండవ భార్య,
వం. న. గారు అన్నరమ్మల బిడ్డలు, ఆవచ్చినచట్టాలూ,

పాపయ్యగారిభార్య ఏడవడం చూచి పాపయ్యగారు డొంకాడలోను బయలుదేరిరి. అప్పటికి జామ ప్రాద్దె క్రిను. అటువంటి సమయములో భోజనము లేకుండా యెండలో బయలుదేరిన ఆయనను చూచి గ్రామములో ఉన్న ప్రముఖులయిన రాజులు కొందరు, ఆయన బయలుదేరినందుకు కారణము విని, “మీప్రాణానికి తెగించి మీరు బయలుదేరుతూఉంటే రావల్సినట్టుకు పుట్టి పేము ఇంట్లో కూర్చుంటామా?” అని చురకత్తులు మొలను వేసుకుని చేపాటికర్రలు పట్టుకుని బయలుదేరిరి. పాపయ్యగారు వద్దనిరి గాని వారు మానలేదు. అక్కడకు డొంకాడలోన ఆరుమైళ్లదూరము ఉంటుంది. వీరందరూ అక్కడకు చేరజోయేటప్పటికి మధ్యాహ్నమయినది.

పాయకరావుగారికిన్నీ పాపయ్యగారంటే చాలా గౌరవమే. పాపయ్యగారితో కూడా వెళ్లివ రాజులను చూడగా ఆయనకు కొంచెము అనుమానము కలిగెను. గాని, శాంతిరసమే కనపడుతూ ఉన్న పాపయ్యగారి మొగము చూడగానే ఆ అనుమానము పోయెను. పాపయ్యగారు సమీపించి,

చ. “బో! నరసింహ భూమిపతి

పాయకరాయ! నుభీవిధేయ! నీ

కలకల నవ్వు నబ్బురపు

గబ్బిజజాయి తుపాకిదెబ్బచే

గలగె విశాఖపట్టణము,

కంపము నొందెను జెన్నపట్న, మా

కులపడె గోలకొండ, ఎడి

ఘూర్ణిలె నా కటకాదు లన్నియున్.”

అని చదివెను. పాయకరావుగారు నమస్కరించి, పాపయ్యగారి నొసట గంధాక్షతల లేకపోవడము చూచి, “ఈఅభోధవేళ భోజనము లేకుండా యీలాగు వచ్చినారేమి? మీరూ, రాజులూ కూర్చుండండి” అని రాజుల వైపు తిరిగి కొంచెము లేచినట్టు అభినయిస్తూ, “లేచినానండి” అనిరి.

పాపయ్యగారు—“నేను కాశీకి ప్రయాణమై ప్రభువువారితో మనవిచేసి నెలవు పుచ్చుకోవడానికి

వచ్చాను. ఈరాజులు నాయంగున్న అభిమానము నన్ను విడువలేక కొంతమేర నాతో వచ్చినారు.” అని

పాయకరావుగారు:—మిట్టమధ్యాహ్నము భోజనము చేయకుండా కాశీకి ప్రయాణమేమి? సామంతా సిద్ధము చేయిస్తాను. వెంట చేసుకుని భోజనము చేయండి. రాజులకు మాకందాలా ఏర్పాటు చేస్తాను.

పాపయ్యగారు:—నేను భోజనానికీ, సుఖానికీ నోచుకోలేదు. మహాప్రభూ! నాయుంటివద్ద జాబోయే విషయము వినుకుండా వీలయినంతవేగం నేను దేశ విడిచి పోవలెను; నెలవు దయచేయండి.

పాయకరావుగారు:—అంత మహావిషయము లుండీ?

పాపయ్యగారు:—నా అవస్థ యేమి చెప్పుకుందు? నాప్రభుమకళక్రిము కాలముచేసిన తరువాత మల్లీ వివాహము చేసుకున్నాను. ఇప్పుడు మల్లీ ముగిసిన పటిగలే వస్తూఉన్నది. అందువల్ల సంసార మొల్ల కాశీకి పోతున్నాను. నెల విప్పించండి.

పాయకరావుగారు:—ఏమి? ఇప్పుడు లోగిట్లదేహము అస్వస్థముగా ఉన్నదా? వైద్యము చేయించలేదా!

పాపయ్యగారు:—దేహము అస్వస్థముగా ఉంటే యేమందయినా యిప్పించుకుందును. మనోవ్యాధికి ఏమందు తెత్తును?

పాయకరావుగారు:—మీవంటివారు దేశం విడిచి వెళ్లిపోతారంటే ప్రాణానికి నొప్పిగా ఉన్నది. అంతా మనోవ్యాధి వారాత్తుగా ఇప్పుడే కలిగినదా?

పాపయ్యగారు:—తమరు మాకు తలిదండ్రుల వంటివారు. అందుచేత మనవిచేస్తున్నాను. వెంట కోటలో ఉండే ఎం. న. అనే కరమదుర్మార్గుడు నా భార్యకు అన్నగారు. ఇన్నాళ్లకు ఆదుర్మార్గుడి పాపంపండి అతడు తమకు చిక్కినాడట. అటువంటి పాపిష్టిడికి ప్రభువువారు తగినపని చేయించి భూభారము తగ్గిస్తారని మేము సంతోషిస్తూ ఉంటే అమూల్యరాజు

సంత ఉరడించినా వినక ఉరిపెట్టుకొడావనికి
కూ ఉన్నది. రాత్రీ పగలూ కాచుకోలేము
ఎప్పుడో అంతపనీ చేస్తుంది. ఇక నాకు ఏమి
ము?

పాయకరావుగారు:—అన్నా! గట్టి చిక్కు
లే!

పాపయ్యగారు:—చిక్కు ఏమీ లేదు. నాకు కాశీ
కు సెలవు దయచేయించండి. ఆ దుర్మార్గుడికి
లు చేయించవలసినపని చేయించండి. దుష్టశిక్ష
భరుధర్ము.

పాయకరావుగారు:—మీరు దేశాలపాలయి వెళ్లి
ంటే మామనమ్మనకు చాలా నొప్పిగా ఉన్న
అదుర్మార్గుడు ఆమెకు అన్నగారా? ఆశ్చర్యి ఈ
కాలము డొంకాలమ్మకు బలి వేయించడానికి
చేయించి —

పాపయ్యగారు:—(హర్ష మాచనతో) భేష్! ప్రభు
అందరూ మెచ్చదగినవని నిశ్చయించినారు.
కప్పకుండా జరిపించాలనిదే. ఆలాగు జరిగితే
సంతోషిస్తారు.

పాయకరావుగారు:—ఎవరు సంతోషించినా మీ
కుటుంబహాని అవుతూవుంటే ఏలాగు సహిం

పాపయ్యగారు:—నా ఒక్కడికోసము తమరు
పనిలో వెనుకదీసి వారికిన దుర్మార్గుణ్ణి విడిచి
అందరూ విచారిస్తారు. తమరు మాకు ప్రభు
మహార్యులు ఇప్పించిన మాన్యాలు నేటికిన్ని
టుంబమువారు అనుభవిస్తున్నారు. అందుచేత
ము పోతూ తమసెలవు పొందడానికి వచ్చాను.
మరేమీ లేదు.

పాయకరావుగారు:—(కొంచెము ఆలోచించి,
బి) రండి (అని ముందు సడచిరి).

పాపయ్యగారున్న, రాజులున్న లేచి ఆయక
రి. వా రందరన్న వం. న. గారు ఎండలో

పిరుదులు మాడుతూ, మొగాన్ని పసుపు పూతతోనూ,
మెడను వేపమండలతోనూ కూర్చున్న బండరాతి దగ్గరకు
చేరిరి. పాపయ్యగారిని చూడగానే వం. న. గారు కళ్ల
నీరు పెట్టుకొనిరి. పాపయ్యగారు శోకావేశమును ఆపు
కుని బలవంతముగా ముఖానికి కిరువత్తు తెచ్చుకుని,
“ఓహో! బావగారికి ఇన్నాళ్లకు తగిన సత్కారము
జరగబోతూ—ఉన్న దని లోకమంతా సంతోషిస్తూ
ఉన్నది. ఈవేషముతో ఉన్న మిమ్మల్ని చూచి మా కళ్లు
సఫలము లయినవి. ఆహో! స్వామిరూప మడగనా?”
అనిరి. పాయకరావుగారు లోలోపల నవ్వుకుంటూ,
“పాపయ్యగారి మూలాన్ని బతికిపోతూఉన్నావయ్యో
మూర్ఖుడా,” అని వం. న. గారి కట్టు విప్పబోయిరి.
పాపయ్యగారు, “మహాప్రభూ, ఈపాపిష్ఠుణ్ణి విడిచిపెట్టి
లోకులసంతోషమూ, అమ్మవారిత్వప్రీ యెందుకు చెడ
గొట్టుతారా? ఇంతకు మనువు తమరు తలపెట్టినసత్కా
ర్యమే కొనసాగించండి” అనిరి. పాయకరావుగారు వం.
న. గారి కట్టు విప్పివేసి, పాపయ్యగారి వైపు తిరిగి,
“వేగంగా ఈమూర్ఖుణ్ణి తీసుకువెళ్లి లోగిట్లో చూపిం
చండి. మీరు భోజనం లేకుండా యింతక్రమ పడవలసి
వచ్చినందుకు విచారిస్తున్నాము” అనిరి. పాపయ్యగారు
“మహాప్రభూ, నాకుటుంబము నిలబెట్టినందుకు సంతో
షమూ, దుష్టుడు తప్పిపోతూ ఉన్నందుకు విచారమూ
నామనమ్మన తొట్టుకుంటూ ఉన్నవి. ఏలినవారికి
ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధి కోరుతూ సెలవుపుచ్చు
కుంటాను,” అనిరి. పాపయ్యగారితో వెళ్లిన రాజులు
నమస్కరించి, “ప్రభువులు మాగ్రామముదీపము మల్లి
నిలబెట్టినారు, సెలవు,” అనిరి. పాయకరావుగారు,
“పాపయ్యగారు మనకందరికీ పూజ్యులే,” అని పాపయ్య
గారికి, రాజులకూ నమస్కరించిరి. పాపయ్యగారున్నూ,
రాజులున్నూ మెల్లగా వేంపాడు చేరిరి.

పాపయ్యగారితో సంబంధించిన వినోదకరమైన
రెండు చిన్న కథలుమాత్రము ఇక్కడ వ్రాస్తాను:

పాపయ్యగారి ప్రభువుభార్య పోయిన తరువాత
రెండవభార్య అత్తవారింటికి వచ్చేవరకూ పాపయ్యగారి

యింట స్త్రీదక్షత లేకపోయెను. అసమయములో పాపయ్యగారియందున్న గౌరవబుద్ధిచేత, పరంపరాబంధువయిన వడలి.....అనే అతడు పాపయ్యగారి యింట ఉండి ఆయనసంగతులు చేస్తూ ఉండేవాడు. అతడు జీతము అపేక్షించి వచ్చిన వంట బ్రాహ్మణులకు కాదు; మర్యాదకుటుంబములోవాడు. కొంత కొంత కవిత్యము నేర్చినవాడు. అందుకు అతడు కోమటి.. ..మీఁ చెప్పిన పద్యమే సాక్షి. అతడు చాలా హాస్యప్రియుడు; పాపయ్యగారివద్ద చాలా చనువుగా మసలేవాడు అతడు చెప్పినది నీపద్యము గాని నీసపాదములలో మోటుమాటలున్నవి గీతముమాత్రము ఇక్కడ వ్రాస్తున్నాను:

గీ. తాటకా శూర్పణఖలకు సాటినేయ

వచ్చునన మించు మిక్కిలి గచ్చు మీరి

చిత్తగింపుడు.....

ముండ మిండలకాల్పొడ మోటుముండ

పెద్దపాలీసుగారు తాము ఉంచుకున్న సాని చేత ఉపమాకదేవాలయములో భాగనత్యము కట్టిస్తూ తాలూకాలో తగుమతువ్యూలందరికీ కబుర్లు పంపి రప్పించిరి. పాపయ్యగారున్న ఆయన హాస్యప్రియపరిచారకు డుక్కువెల్లిరి భాగనత్యము ప్రారంభమయి భానువేషము తెర బయలుదేరే సమయానికి ఎచ్చి పెద్దపాలీసుగారు వాణి ఒల్లెవాటుగా వేసుకొని, చేతికర్ర తుంటికి ఆనుకని, పొగచుట్ట కాలుస్తూ సభను పక్కగా నిలబడిరి. పాపయ్యగారి పరిచారకుడు అది చూచి చటుక్కున లేచి అంలకు పోయి తానన్న వాణి ఒల్లెవాటుగా వేసుకుని, చేతికర్ర తుంటికి ఆనుకని, పొగచుట్ట చేత పట్టుకుని సభకు రెండవపక్కను పెద్దపాలీసుగారికి ఎదురుగా నిలబడెను. పెద్దపాలీసుగారు ఆవేషము చూచి, “ఏవ డాపాకిరీ,” అని కేకవేసిరి. వడలి, “వీ డొకచిన్న పాకిరీ,” అని కేకవేసి పారిపోయెను. అతడు హాస్యప్రియుడనిన్నీ, పాపయ్యగారి పరిచారకుడనిన్నీ తెలిసినందున పెద్దపాలీసుగారు క్షమించి ఊరకుండిరి.

ఒక సంవత్సరము పాపయ్యగారి యింట వివాహము తలపించెను. వారున్నది చిన్నపల్లె కావడముచేత

సామగ్రి చాలాభాగము దగ్గర పెద్దగ్రామ మయిన నుండి తెప్పించుకునేవారు. ఆవివాహానికి కాబట్టి బెల్లముకోసము తుని చీటి వ్రాసి పంపుమని కోమటితో చెప్పిరి. అప్పటికి కాకితాల సమృద్ధి తాటాకులమీదనే చీట్లు వ్రాసుకునేవారు. తాటాకులమీద పుచ్చుకొని కోమటి పరపర చీటి వ్రా

ఆచీటి పట్టుకుని తుని వెళ్లడానికి ఏర్పాటుగొల్లవాడు కోమటితో “బావా, మాగబాబరాసివ అదేటో సమా” అనెను. కోమటి ఆచీటిలో వ్రాసిన అక్షరాలు తానే పోల్చుకోలేక, “చీకడ డోయి,” అనెను “దీపంకాడికి ఎట్లాం పద” అనెను వాడు. వారు దీపమువద్దకు వెల్లిరి. కోమటి అక్షరములను ఎంత కోధించి నా పోల్చుకోలేక తుదకు, “తెల్ల బావా” అనెను. గొల్లవాడు ఆచీటిని పాపయ్యగారి వద్దకు తీసుకపోయి యిచ్చెను. ఆయన పెద్దదీపముయెంతో కోధించి సాధించగా అందులో ఈక్రింది గము లుండెను:

“గుటురిపయ్యగారిని యిమోకంగన్న మ బెల్లపవిత్రువలె.” పాపయ్యగారు నవ్వుకుని తాన వ్రాసి యిచ్చిరి.

పాపయ్యగారు చెప్పిన చాటుపద్యములు ఇ యిక్కడ వ్రాస్తున్నాను.

శ్రీకామేశం జిల్లా జడ్జికోర్టులో కిరస్తాదా ఉండి నిరతాన్నప్రదాత అని పేరు పొందిన చింతాన్నాధం పంతులుగారు పాపయ్యగారి రెండవ అల్లుడ పాపయ్యగారు ఆయనమీద చెప్పినపద్యము:

చ. తెనుగు దనర్పు నెంతకు, ను

దీర్ఘఫలాభ్యుదయంబు గాంచు

క్కడగ గరమం దమర్పు, దగు

ఖండనలాడును, వాణి మోటు నే

హగరిమ మించు, సద్గుణ

మంచితమై వసు నెల్ల వేళ, న

ప్పగలు నణంపంజామరి గద

పంతులచి త్రము చాయక త్తియే.

గ్రాండ్లల పాపయ్యగారిమీద సమస్య పూర్తి
చెప్పినపద్యము:

జంబగు నీలేజము

దించి విపక్షరాజులిమిర మడంపక్ష

దెండు మూర్ఖులనడగు

గ్రాండ్లల పాపయాఖ్య, గతిరేపుముఖ్య.

ఈ పద్యము విని వారు మనకవిమీద ఈ క్రింది
చెప్పించిరి:

శివాసమయూర బాణమరజిత్

కల్పన్, గుణానల్పనిన్

శివాసనగుండరీకవిత వీ

ణావాదనప్రక్రియా

భాసికవిత్వశాలిని దగన్

బాటింతు గుంటూరు వం

గ్రాండ్లల పయోధి శీతఘ్నాని బా

పయాఖ్యవిద్వన్మణిన్.

అంపాటి రాజులమీద చెప్పిన పద్యము:—

గత్తురంగమాతంగచంగళగృహ

ప్రాంగణుండగు పెద్ద రంగరాజు

అతఃపతిపక్షపక్షశిక్షదక్ష

లక్షితభుజశాలి లచ్చిరాజు

రహరపటిరళారదానీహర

హరకిరీవిహరి పేరరాజు

సకలార్థిరాధేయ సద్గుణధారేయ

రాయరాయవజీరు రాయరాజు

గీ. శౌర్యగాంభీర్యదైర్యసత్కార్యములకు

వీరి నల్లరితో బోల్ప వారు వీరు

సాటి యన రార యెనరారు చక్రవర్తు

లార్లు రై నను, నృపులు పదార్లు రై.

గురిజాల కృష్ణంరాజు గారిమీద చెప్పినపద్యము:—

సీ. తాడు చెక్క తుపాకి తగ రొమ్ము కైత్తిలే

బులులకు బెడుకు, రిపులకు నదురు

బల్లెమ్ము చే బట్టి బరికాపు గావిలే

బంది కురుటు, పరిపంథి కదుటు

చేకత్తి యొర దూసి చేకత్తి పట్టిలే

బంట్లకు నులుకు, పెన్ బంట్ల కలుకు

కై జారు పరిజించి కై జాటుచేసిలే

రురులకు దుడుకు, వైరులకు నడుకు

గీ. అహహ! నీవేటు మహానీయ మైన దౌటు

నొరు లేవరు పూటు నీతోడ నొక్కపూటు

.....

కృతబలాహోప, గురిజాల కృష్ణధూప!

పాపయ్యగారి మగ్గురు కొమారులలో కెద్దవా

రయిన సుబ్బారాయడుగారికిని, మూడవ వారయిన శ్రీ

హరిగారికిని సాహిత్యమూ, కవిత్వమూ పట్టపడినవి.

స్త్రీ నీతిరత్నావళి

(ఏప్రిల్, 1905.)

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీమన్మహాపాథ్యాయ

బ్రహ్మశ్రీ కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రి

[కుమారికి జనని యుపదేశించినట్లు భావించి సులభశైలిని నాచే రచియింపఁ
యిప్పద్యంబులు స్త్రీజనోపయోగంబులు గావున స్త్రీజనోపయోగంబగు నితర పత్రికా
బులయందుఁ బ్రకటింపఁ దత్పత్రికాధిపతులు ప్రార్థితులు.]!

బుడలిక నుస్సురుస్సురని వచ్చిన భర్తకుఁ దెల్పకమ్మ! నీ
యిడుమలు; పాదశుద్ధికొఱ కిచ్చి జలంబును దాళవృంతమున్
వడిఁ గరమందుఁ బూని నునుపాన్పున జేరిచి, నేద దీర్చి, నీ
వడుగుల నొత్తి, సౌఖ్యముల నందఁగఁ జేయుము మానినీమణి.

వరుఁ డొకవేళఁ దిట్టినను, బైఁ బడి నీ పెదురాడకమ్మ! యె
వ్వరు పతిభక్తి నుండుదురొ వారికి ముక్తి ఫలించుఁ గా మనో
హరవరు నెల్లయట్లు మనసార భజింపుచుఁ గన్నతల్లి! మం
దిరశుభలక్ష్మి నాఁగఁ నవనికా యశ మొందుము మానినీమణి.

చిన్నతనాననండ్లి యటచేత మెలంగెడునట్టి నిమ్మపం
డున్న తెఱంగునం బెరుంగుచుండిన నా మరిపెంపు దొంతి! నిక
గన్నది యాది యొక్క త్రుటికాలము మ మ్మెడఁబాయవైతి వో
యన్నులమిన్న! యత్తమతి నత్తుచు వర్తిలు మానినీమణి.

మఱుదుల నెల్ల సోదరులమాడ్కిఁ బ్రియంబుగఁ జూడు మమ్మ! యెం
దఱు నినుగూర్చి దూషణ మొనర్చిన నీదగు సత్ప్రవర్తనం
బెఱుంగని మూఢు లొదురు గదే కొదు వేమి భవచ్ఛరిత్రకుఁ?
జిటుతల శ్రేయ మీవు పరిశీలన చేయుము మానినీమణి.

పొరువున నున్నవారిపయి మోపకు మమ్మ వృథాపవాదముల్
కొఱకొఱలాడఁబోకు మనుఁగుం గొమరుల్ చిటుపోరు వెట్టినం
బరులు యశోధనంబులను బచ్చఁగ నుండిన నోర్వలేమిత్తో
దురుసుదనంబుఁ జూపకుము తుల్యతనం బగు మానినీమణి.

పలుమఱు నిల్వకమ్మ తలవాకిట! పక్కున నవ్వకమ్మ! బం
ధులయెడఁ బ్రీతి దాల్పవమ! దుర్గుణకాంతలతోడ నెన్నఁడుం
గలియకుమమ్మ! నిద్దురను గాలముఁ బుచ్చక సత్ప్రవర్తనం
బులను జెలంగవమ్మ! గుణభూషణశాలిని! మానినీమణి.

లలుగకుమమ్మ నీవు కలనైనను దెమ్మని భూషణావళుల్!
చెలులకు ద్విభూషణము నేవ యొనర్చుట గాదె భర్తకుం?
దులువలయట్లు వస్తువులతోఁ దులఁదూఁగుదు నందు వట్టి భ్రాం
తులఁ బడకమ్మ! దాన నగు దుర్భర మావెత, మానినీమణి.

పతి పొరుగుారి కేఁగిన సెబా సని ద్రిమ్మర కమ్మ వీధులం
గుతుకముతోడఁ బుష్పములు క్రొమ్ముడిఁ దాలించి వన్నె చీరలం
బతియెడ లోప మున్న నది పాటిగఁ జూడకుమమ్మ! కొమ్మ! నీ
సతిగుణమే త్రికాలముల స్వాంతమునం దిడు మానినీమణి.

పుట్టిన యింటి గౌరవము పోయినఁ జుల్కన యశాఁ గదమ్మ! నీ
మెట్టిన యింటివారికి సమీపమున న్వసించు వారికిఁ
గుట్టును జెప్పకమ్మ! యదిగో యదిగో యని త్రిప్పి బీదలం
జెట్టలఁ బెట్టి యన్నిటికిఁ జెం గొడిగట్టకు మానినీమణి.

కనికర ముంపవమ్మ! పనికత్తెలెడ న్దయ మాలి యేరినై
నను గతినంపుమాటల మనంబును నొవ్వంగ జేయకమ్మ! నీ
కనుపమ కీర్తి గల్గునమ! యార్యులు విన్నను మెత్తురమ్మ! యే
పనితలలోన నైన నగుఁబాటులు వొందకు మానినీమణి.

లత్తకు మామకు న్వలయునట్టి సవర్యలు నేయుచుంటలోఁ
జిత్తము నిల్పవమ్మ! యది సేమము నీకాను బుట్టినింటికిం
బుత్తడిబొమ్మ! యెన్నఁడును బోకుము నీపొరుగిండ్ల కూరికే
యెత్తెనైన బొంకకుమి; యెందును నమ్మరు మానినీమణి.

పనులను జక్కఁ బెట్టుటను బానిసవై, విభుమోల నిల్చి యు
క్తిని బచరింప మంత్రివయి, క్లేశముఁ బాపంగ నొపధంబవై,
చనవునఁ బాయసాన్నములఁ జక్కని కూరలఁ బిండివంటలం
దనుపఁగ మౌతవై, సతులధర్మము నిల్పుము మానినీమణి.

తడిసిన యట్టిపుట్టములు దాల్చకుమమ్మ! విశేషభాగ్యముల్
గడన నొనర్చలేదనుచుఁ గాంతునిపైఁబడి తిట్టకమ్మ! యె
ప్పడును బోపకారమును బూని యొనర్చఁ దలంపుమమ్మ! నీ
యెడఁదను; లేని యాగడము లెన్నఁ జొనర్చకు మానినీమణి.

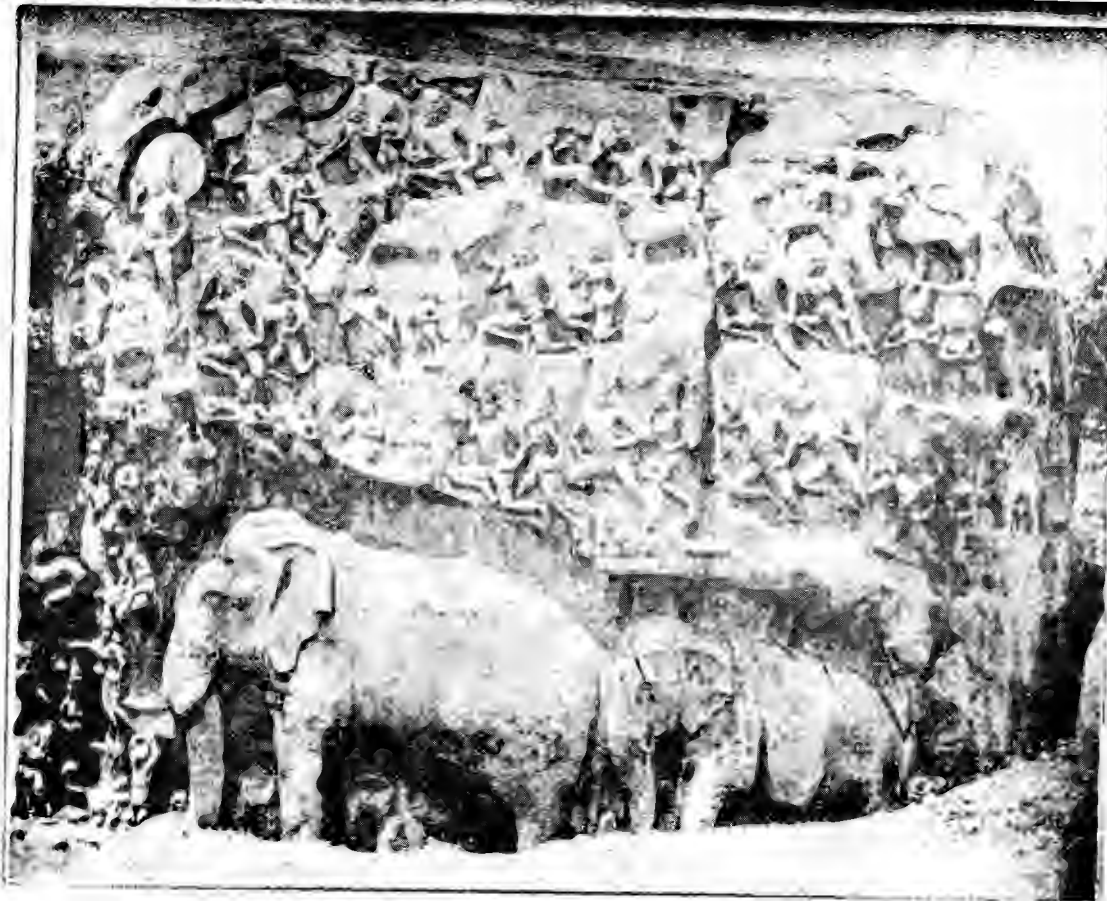
మగనికిఁ దెల్పకుండ మటుమాయము సేయఁదలంపకమ్మ! నీ
నగలను; బెద్దలం గనిన సమ్రతఁ జూపుము; భర్తకన్న ముం
దుగ భుజియింపకమ్మ! యతిథుల్ సనుదేరఁగ వారివారికిం
దగు విధ మెంచి పూజల నొనర్చి చరింపుము మానినీమణి.

ధవునకు నెన్నడుం బ్రతిహతంబుగ వర్తన సేయకమ్మ! మా
ధవుని స్మరింపుమమ్మ, యవధానము గల్గిన యెల్లయత్తు! వ
స్తువులను జూచి వాడుకొనుచు భయభక్తుల నుండవమ్మ! జం
తువులయెడ స్వయారసముతోఁ జరియింపుము, మానినీమణి.

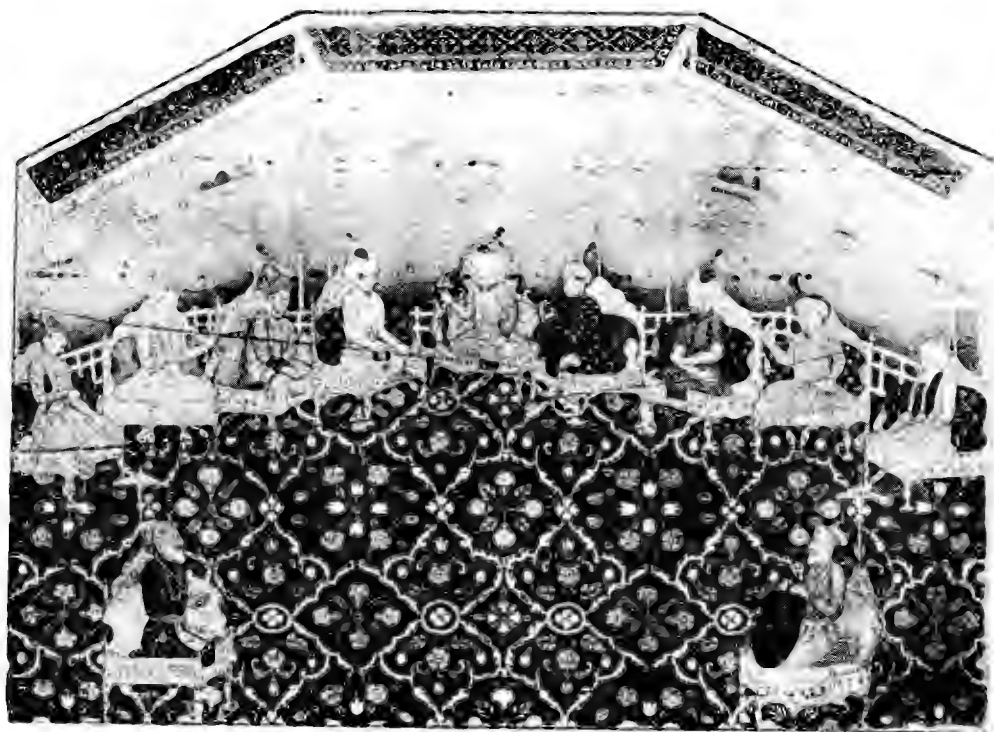
- మునుఁగిడి నిద్దురింపకుము మో మటు ద్రిప్పకుమమ్మ! యెవ్వరే
న్విసిగిన యంతమాత్రమున వేగిరపాటును జేఁది యన్యులం
గనరకుమమ్మ! బావలెడ గౌరవ ముంపుము; మంకుమాటలక
మసలకుమమ్మ, నీకు నవమానము గల్గును, మానినీమణి.

నిలిచినచోటనే నిలిచి నిందలు వొందకుమమ్మ! కార్యముల్
సలుపునెడం బ్రమాదమున జా గొనరింపకుమమ్మ! యింటనుం
గలిగినదాననే తనివి గల్గి మెలంగుము నీదు భర్తకుం
దెలియక యెన్నఁడు బుణము దీయకు మమ్మరొ! మానినీమణి.

చిలుకలకొల్పి! మాయెదుటఁ జేసెడు చిన్నతనంపుఁ జేష్టలక
గులుకకుమమ్మ! యత్తకును గోపము వచ్చును, మామ తిట్టు; నాఁ
కలి గొనువేళలందుఁ గినుక న్భుజియించుట మానకమ్మ! పె
దలకడ లేచి యింటిపని దప్పక చేయుము మానినీమణి.

శిల్పములు చెక్కిన తొయి, మాహావెల్లి పురము

దేవలోకమందలి దర్బారున గడ్డెల్లపై శైమూర్ షా లేక టామర్ లేరువఱకుగల
ఔరంగజేబు పూర్వపురుషులు

౧౯౧౯ అక్టోబరు మహారాజావారి ౬౩ భారతీయబ్రాహ్మణమునది

౧

వ్యాసమును ప్రారంభించుటలో తొలుత
శరణార్థముయొక్క శాస్త్రాభివృద్ధిని గూర్చి
వివరించుట మిక్కిలి ముఖ్యము. హిందూదేశచరి
త్రమున మన పూర్వులకు అనాదినుండియు
అట్లే ఉన్నది. మొదటి స్పష్టమగుచున్నది.
శరణార్థమున వృక్షశాస్త్రము, రసాయన
శాస్త్రము, వైద్యశాస్త్రము, ఖనిజశాస్త్రము మొదలగు
అన్నియు విశేషముగా అభివృద్ధి గాంచినట్లు
ఈనాటికిని నిలిచియున్నవి. వైద్య శాస్త్రము
అన్నిటిలోను ముఖ్యముగా నభివృద్ధి
పొందినది. వైద్యశాస్త్రమునకును రసా
స్త్రమునకును గల పరస్పరసంబంధముచే రసా
స్త్రమున గూడ ప్రాచీనమైనదవులు విశేష పరి
పక్వము కానవచ్చుచున్నది. ఇందులకు ఒక నిద
ర్శకమగుచున్నది. శిల్పీకి సమీపమున నున్న
సాధుడు పూర్వముచే తయారుచేయబడిన ఒక
భూమి ఈనాటికిని నిల్చియున్నది. ఈ
భూమి ననుసరించి యిత్తడి శిఖరముపై చిత్రం
మొదలును బట్టి యీ స్తంభము క్రీస్తుపూర్వము
రెండువేల సంవత్సరములక్రిందను నిర్మించినట్లు
విశ్లేషణలు నిర్ధారణచేసిరి. ఈ స్తంభమును
సమీక్షించుచు మన ప్రాచీనులు కనపర్చిన
విద్యాశాస్త్రములకు ఆశ్చర్యమును నెలకొల్పుచున్న
విద్యాశాస్త్రములకు విశేషమే. ఇట్టి విశేష
ముఖాలు కనపర్చుచున్నవి. ఇచ్చో చదువరులు
వైద్యము మిట్లు ఎడమకంటుటకు కారణ మేమని
చెప్పు. దానికి అనుకూలముగా ఒక్క కారణము
చెబుచున్నది. నానాటికి మనపెద్దలు భౌతికశాస్త్ర
విజ్ఞానముని ఆధ్యాత్మికశాస్త్రపరాయణులు లగుట

వల్లను, రానురాను ప్రభుప్రాప్త్యాచారము లేకపోవుట
వల్లను, ప్రస్తుతము శాస్త్రజ్ఞానము కడు విచారకరమగు
స్థితిలో నున్నదనుట మిక్కిలి సత్యము.

౨

ఇక ముందు వారికాలపు కొన్ని శాస్త్రీయంశ
ములచర్చ ప్రారంభింతుము. శాస్త్రీయంశము లన్న
వివిధశాస్త్రములలో నున్న అంశములను ఇచ్చట ముచ్చ
టింతునని చదువరు లూహింపవచ్చును. కాని, అట్లైన
ర్పుట యీ వ్యాసమున కెంతయు అనవసరము. అది
యనుగాక యీ చిన్న వ్యాసమున దుర్లభము. కాబట్టి
ప్రస్తుతము రసాయనశాస్త్రమున విశేషము మార్పు
చెందిన కొన్ని యంశములనే మిమర్శింపకున్నాను. అట్టివి
మనపూర్వులచే అనాదినుండియు గుర్తింపబడి ఋషికుల
సంప్రదాయముగా వచ్చుచున్న భూమ్యాకాశాదిపంచ
భూతములు. ఈ భావన మన కెట్లవసరము? అది యెట్లు
ఉత్పత్తి గాంచినది? రానురాను ఈ భావన యెట్లు
భిన్నాభిప్రాయములచే నావరింపబడి తుట్టుతుడకు ప్రస్తు
తము (ఈ వ్యాసమున చూపింపబోవు) మార్పుచెందినది?—
అను అంశములనే చర్చింప నీ వ్యాసము ముఖ్యోద్దేశము.

విద్యాశాస్త్రమునకైనను ముఖ్యమైనది సృష్టిరహ
స్యముల నొక్కొక్కటిగా బహిరంగపరచుట. ప్రకృత
శాస్త్రదృష్టితో పరికించి చూడ మనస్సు వాకర్షింపుచువిష
యము లనేకములు చూపట్టుచున్నవి. ఒకచో వృక్ష
ప్రపంచము చిత్రవిచిత్రములగు వలువలు ధరించి ప్రకృతి
మత్తలి మందహాసమును వెల్లడించుచున్నది. వేరొకచో
జంతుప్రపంచము విశ్వవంతయు తన ప్రభావమే యని
చాటుటకో యన మితిలేని యాందోళన మొనర్చుచు,
తనకై, తరువాత తనజాతికై యిచ్చట నిత్యమగు స్థావర
మేర్పర్చుకొనుటకు గాను యుద్ధసంరంభములు గావించి
కట్టకడకు మృత్యువు వాతం బడుచున్నది. ఇట్లు

సృష్టి దృశ్యరూపములచే నిండియున్నది. ఇట్టివో ప్రామాణించిన భిన్నచేతనమైన సృష్టికి మూల మేదైన కలదా యను ప్రశ్న శాస్త్రజ్ఞుని మనంబునకు చిర కాలముక్రిందటనే తట్టి ననుటయందు ఆశ్చర్య మే మున్నది? వేదాంతశాస్త్రజ్ఞుడు ఉపాయము తపస్సున నిద్రి పొంది యీ సృష్టికంతకు శక్తిసంఘాతు డగు ఈశ్వరు డొక్క డున్నట్లును, శీఘ్రపంచము ఆయనలీల యనియు చెల్లెడించుచున్నాడు. అట్లే మనము చిర్నింప బోవు రసాయనశాస్త్రమునకూడ. ఈచరాచరసృష్టి కంతయు సృష్టికర్త యొకడేనా లేక ఆదిద్రవ్య మేదైన నుండి దానినుండి యీ విస్తృతముదాయము పుట్టినదా? ఈ అంశము శాస్త్రము అనాదినుండియు శాస్త్రజ్ఞుల మనంబుల గట్టిగ బట్టి యున్నది. పూర్వపు పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞులును, భౌతికశాస్త్రజ్ఞులును తీవ్రమగు ఉపాశక్తిచే విరు ద్రవ్యములను మూలపదార్థములు (Elements)గా గుర్తించిరి. వీరినే పంచభూతము లందురు. ఈవినున్న భూమి, వాయువు, జలము, అగ్ని, ఆకాశము. కాబట్టి యీవిరుద్రవ్యములరసాయనపుమార్పు లచే పదార్థసమదాయ మేర్పడుచున్నదని వారి యభి ప్రాయమై యున్నది. అనగా ఈ చరాచరసృష్టి యంతయు ౫ విధములగు పదార్థములుగా విభజింపవచ్చునని యు, అందు ఘనపదార్థములన్నిటికి 'భూమి' యాధార మనియు, ద్రవపదార్థములన్నిటికి 'జల'మాధారమనియు, గాఢి, మేఘము, శ్వాస మొదలగువానికి 'వాయు'మాధార మనియు, సూర్యుడు మంట మొదలగువానికి 'అగ్ని' యాధారమనియు వారిభావన. వారి 'ఆకాశము' ఈ నాటి యీథర్ (Ether) కు పోలియుండు నని మన మూహింపవచ్చును.

ఈపంచభూతము లన నర్థ మేమో జాగ్రత్తగా తెలిసికొనవలసి యున్నది. పై మదాహరించిన ౫ పదార్థములున్న మూలద్రవ్యములన్ని (Elementary Materials), వీనియొక్క సంయోగము (Combination) చేత విస్తృతముదాయము (Material Universe) ఏర్పడుచున్నదనియు పూర్వుల యుద్దేశము లయినట్లుగా ఇంతక్రితమే చెప్పియుంటిని. మూలద్రవ్య మను

పదము రసాయనపరిభాష (Chemical Nomenclature)యం దొక్కటై యున్నది. ఈ పదమునందు సరియగునర్థము చదువరులకు తెల్లమగుటకు గాను ఈ ఉపాహరణములను చూపవచ్చును బంగార మున్న కొందము. బంగారపుముక్క నొక్కదానిని తీసికొట్టినచ్చును, తీగగా తీయనగును. ఇట్లెన్నిమార్పుల దినను బంగారము బంగారమే. దాని ననుసరింపు కొఘనపరిణామము, శబ్దము మొదలగు సహజరూపము వీడవు. ఏవిధముచేతనైనను బంగారునుండి తద్యు రిక్తము వస్తువు వేరొకటి తీయలేము. అనగా బంగారునుండి యెట్టి ప్రయోగముచేసినను వెండిగాని, తామ్రగాని మరియే యుత్తరపదార్థముగాని తీయలేము. ఇట్లే తమ, తామ్రము, పారదము, ఉదజని (Hydrogen) జని (Oxygen) (ప్రాచీనము) మొదలగునవి. బంగారురసాయనశాస్త్రమున మూలద్రవ్యములు (Elements) అందుము. ఈపదార్థము లెన్ని రసాయన-మార్పులను నను తమ నై పర్తికధర్మములను కొల్పోవు.

ఈ యుద్దేశముల పూర్వుల పంచభూతము ప్రయోగించిమాతము. ఏలన, వారు పంచభూతము వేర్వొనుటయందు వారియుద్దేశములద్రవ్యములను కాబట్టి భూమి, జలము, వాయువు, అగ్ని, ఆకాశములపదార్థములని వారి యుద్దేశము. అనగా ఈ పదార్థములనుండి తామ్రము, బంగారు, రజతమువలె తద్యుతిరిక్తముగు పదార్థములను లాగ నశక్యమని యుద్దేశము. ఈ ఉద్దేశ మెంతవఱకు నిజమో త్రుటి ములో చెప్పవచ్చును. భూమినితీసికొందము. ఈభూమిని విచ్ఛేదములగు ఘనజలవాయుపదార్థముల సమదాయ మో చదువరులకే గ్రాహ్యము. ఇట్లే జలము. ఈజలము గూర్చి విపులముగా తర్కించి మన నవీనుల యుద్దేశ లెట్టివో పరికింతము.

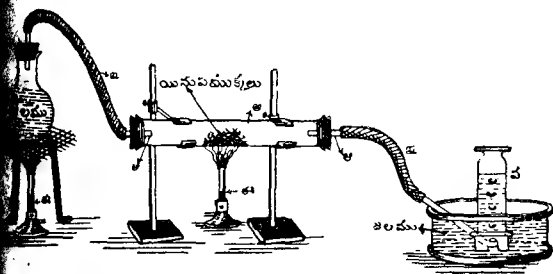
3

జలము మూలపదార్థమును నమ్మకము నున్న క్రీ. శ. ౧౭౮౦ వరకును వచ్చుచునే యున్నది. ౧౭౮౩ సం. పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులు 'ప్రిస్ట్లీ' (Priestley)

మీ (Cavendish) మొదలగువారు ఉదజని పరిశోధనలు జరిపుచు, ఆ సందర్భమున ఉదజని మండటచే జలమేర్పడుచున్నట్లు గుర్తించిరి. వారి పరిశోధనల ననుసరించి తదితరులు, అనగా లావోయిర్ (Lavoisier) మొదలగువారు మిక్కిలి ముఖ్యముగ పరిశోధనలచే నీరు మూలపదార్థము అని, అది ఆప్లుజని ఉదజని యను రెండువాయుల సాయనసంయోగ మనియు సిద్ధాంతీకరించిరి. ఆ సందర్భమున జరిగిన ప్రయోగములు రెండు విధించి చదువరులకు క్లుప్తము చేయఁబడినవి. ఎట్లన ఒకపదార్థము రెండు మూలపదార్థముల నున్నచో ఆపదార్థము ఆయా మూలముల సంయోగము (Synthesis) చే ఏర్పడఁజూపఁటి; రెండవది ఆ పదార్థమును పృథక్పరముగా (Analyse) చేసిన దానిలో నుండు రెండు మూలములు వెలువడవలయును. కాబట్టి పైన చెప్పిన ముయొక్క సత్యవారయవలెనన్న వారొనర్చిన యెట్లు తెగల ప్రయోగములను మనము పరిశీలించఁగా, అట్లు చేసిన రెండు తెగల ప్రయోగములు ఒకమును బలపరచినచో సిద్ధాంతము సత్యమని నిర్ధార్యము. కాబట్టి వారొనర్చిన రెండు తెగల ప్రయోగములను రకమున కొకటిగా తీసి తెల్లము చేసెను.

పృథక్పరణము

ప్రయోగము (Experiment)

చిత్రము ౧

ముయొక్క పృథక్పరణము దుపయోగింపఁ జూపకరణముల (Apparatus) నమర్చిన విధంబు

పై పటమునందు తెల్ల మగుచున్నది. పటము దుపయోగింపబడిన వివిధోపకరణములు తొలుదొల్ల చూచుటకు వింతగా నుండినను వాని పేర్ల సహాయమున అంతయు సులభముగా తెలిసికొనవచ్చును. రెండడుగుల నిడివిగల యొక్క బలమగు గాజు (hard glass) గొట్టము (అ)ను శుభ్రమగు ఇరుపముక్కలతో సునూ రొక యరడుగు నింపవలయును. పిమ్మట నాగొట్టము ఇరుపార్వముల సన్నని యొకరంధ్రముగల రబ్బరు బిరడాలుచే మూయవలెను. ఈ రంధ్రములగుండా సరిగాపట్టు నాల్గంగుళముల గాజునాళికల (ఆ, ఇ) పోనిచ్చి పిందానిని పటములో కనపరచినట్లు మర్చియుంచవలెను. అది యట్లుండ, వేయితొంతమీటర్ల ఘనపరిమాణము గల్గి (thousand cubic - centimetres capacity) గుండ్రని పొట్టగల యొకగాజుపాత్ర (F'ask)ను గాని, రిగిపాత్రనుగాని శుభ్రపరిచి మూడువంతులు నీరుచే నింపవలెను. తరువాత నాపాత్రమాత్రీ నొక సన్నని యొకరంధ్రము గల రబ్బరు బిరడాచే మూయవలెను. ఈసన్నని రంధ్రముగుండా సుమారు నాల్గంగుళముల నిడివి కల గాజునాళిక నొకదాని నమర్చవలెను. ఇట్లుమర్చిన యుపకరణముయొక్క గాజునాళికను మొదట వేర్వొనిన గాజుగొట్టము (అ)తో రబ్బరు (ఇ) నాళికచే జతపర్చవలెను. గొట్టముయొక్క ద్వితీయ పార్శ్వమున నున్న గాజునాళిక (ఆ)కొక రబ్బరునాళిక (ఇ) యమర్చి యానాళిక నొక నీటిబొట్టియం దుంచవలెను. తరువాత వాయువును ప్రోగుచేయు పాత్ర (ఎ)ను (Gas collecting jar) పూర్తిగా జలముచే నింపి పిదప నాపాత్రను జూంత్రిర్పాగమున తలక్రిందుగా రబ్బరు (ఇ) నాళికకొన వైపటములో చూపినవిధంబుగా నుంచవలెను. ఇట్లుపకరణముల సంతయు సలక్షణముగా సేర్పరచి ప్రయోగ మారంభింపవలయు. తొలుదొల్ల ఇరుపముక్కలను వేడిచేయ నారంభింపవలయును. తరువాత నీటిపాత్రను వేడిచేయవలెను. ఇట్లు వేడిచేసిన కొలదికాలములో నీరు ఆవిరగుటకు ప్రారంభించును. ఇరుపముక్కలు ఎర్రగా కాలను. నీటియా

విరి(ఇ)ద్వారా యినుపముక్కలను తాకుచు ప్రవించును. ఈ గొట్టమందు రసాయన మార్పు కల్గును. ఇట్లు కొలది కాలము గతించగానే జలముతో తైలలోని (ఎ) యందు బుడగలు దృశ్యమగును. ఈ బుడగలు నీటియావిరి కా దని ఓకడమే. నీటియావిరి యయినచో నీటియందు కలసి పోవును. కాబట్టి బుడగ లొకవాయుపదార్థమని గ్రహిం పవలెను. ఈ బుడగలు (ఎ) యందుండు జలమును క్రమ

క్రమముగా స్రవంతరమనకు చేర్చును. పాత్రయంతి యు నిండిపడిన దాని మూతిని గాజుబిర్ల (Watch-glass) మూసి బయటకు తీయవలెను.

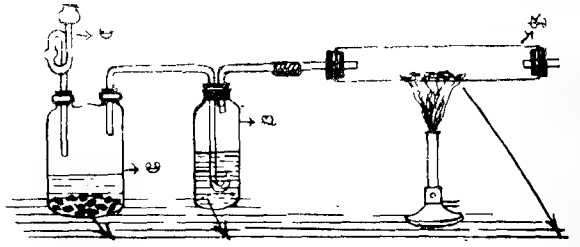
ఒక మండచున్న పుల్ల నీవాయువునం గుంచిన, చిన్నకీబ్రము చేసి పాత్రమూతియొద్ద నీవాయువు నీలవర్ణపుమంటతో మండి వారంకించును. దీనినే ఉడజని యందుగా. తరువాత గొట్టమునందున్న

యినుపముక్కలను తీసి చూచిన అవి మూమూలు విధంబున లోహపురక్షణ ముల వీటి యొకవిధం బగు ఎర్రనినాడిచే కప్పబడియుండును. దీనినే మనమువాడుక భాషలో 'త్రుప్పు' అందుము. ఇనుమును ప్రాణవాయు వుతో సంయోగపర్చినప్పు డెల్లప్పుడను త్రుప్పు ఏర్పడును.

పైప్రయోగముయొక్క సారాంశ మేమి? లోహపు మక్కలు ఎర్రగా కాలిన యావస్థయందు నీటియావిరి తో ప్రతిభూతమై ఉడజనియను వాయువును, త్రుప్పును పుట్టించు చున్నవి. త్రుప్పునగా (లోహోజనిజము) లోహము ఆక్సిజన్తో కలియుటచే కల్గిన పదార్థము (Iron-Oxide). కాబట్టి పై చెప్పిన ప్రయోగమునుబట్టి చూడ నీరు వియోగము చెంది ఉడజని, ఆక్సిజని (Hydrogen and Oxygen) అను రెండు వాయువు లుగా మారుచున్నది. ఇందుకు లోక ప్రశ్న వేయవచ్చును. ఈవాయువులు ఇనుమునుండి యేలరు కూడదు? కానియను మొక మూలపదార్థము. అదిగా దానినుండి తీర్చవ్యక్తిక్త మగు పదార్థము వెలువడదని నిరూపించు గ్రాహ్యమే.

ఇక రెండవతెగప్రయోగ మొకటి పరికింతుము. అనగా సంయోగమార్గము. పై మదాహరించిన ప్రయోగ మునుబట్టి చూడ నీరు మూలపదార్థము కాదనియు, నీటి

యందు రెండు మూలపదార్థములు (ఉడజని, ఆక్సిజని) జతకూడి యున్నవనియు చెప్పవలయు యున్నది. కాని ఒక్కప్రయోగముమాత్రమే పరిశోధనయొక్క నిజానిజ ములు స్థిరపరుప లేక పోవచ్చును. కాబట్టి మనము పైన శేటపరచిన సిద్ధాంతమును సంయోగప్రయోగ సహాయముచే బలపరచుట యుక్తము ఈదిగువ ప్రయో గమును పరికింతుము.

1. 2. చిత్రము ౨ ౩

1. యశదతునుకలు

2. నిర్జలగంధకీకాస్లము

౩ లోహోజనిజము

అ. 'వుల్ఫ్' పాత్ర

ఆ. రక్షకరాటి

ఇ. నీటి నీవా

ఈ. గాజు గొట్టము.

ఒక వుల్ఫ్ (Wolfe) గాజుపాత్రలో కొన్ని యశద (Zinc) తునుక అంచి దాని రెండు మూతులను ఏకరంగ్రపు బిరదాలచే మూయవలెను. ఒక బిరదా గుండా పాము ౨ లో చూసిన నట్లు గాజు వాళి కను ముచ్చ వలెను. రెండవ బిరదా రంగ్రము గుండా రక్షకరాటి ఒకటి ఆముచ్చవలెను. ఇట్లుమగ్గిన యుపకరణమును సన్నని రబ్బరునాళికద్వారా ఒక జలాకర్షణపాత్ర (Drying-bottle) తో జతపర్చవలె ను. తరువాత నీయుపకరణమును ప్రస్తుప్రయోగములో వేర్కొనినయట్టి పొడుగాటి గాజుగొట్టముతో కలుప వలెను. రక్షకరాటియందు సజలగంధకీకాస్లము పోయ వలెను. అట్లు పోయుటచే ద్రవపరార్థము 'వుల్ఫ్' పాత్ర లోనికి దిగి యశదముపై పడును. పడిననెంటునే ఉడజని

(en) యను నాయువు బయలుపడెను. పూర్వము నీసాయందు చాలినంత నిర్జల సల్ఫ్యూరిక్ ఆమ్లము (Sulphuric Acid) ముంచవలెను. పైన ఉదజని యీ నిర్జలగంధికామ్లము ద్వారా (Bubbles) లేచి నీటియావిరిని పూర్తిగా పోగు. తరువాత నీసాడి ఉదజని (Dry Hydrogen) గొట్టముద్వారా ప్రవహించును. ఈ గాజుగొట్టముగాను, సాడిగాను చేసి దానియందు ప్రథమమున తయారయిన లోహోష్ణజనిజము (Ferric) ముంచవలెను.

ప్రయోగము మొదలిడుటకుగాను నీ యుదజనిని విడుదలమున నేర్పగా గొట్టమునుండా పోనీయ తట్టిన ప్లీచే నుపకరణాంతర్భాగము నావలకు గాలి యావత్తు స్థలాంతర మొందును. ఈ గొట్టమును ఎర్రగా వేడిచేయ నారంభింప గాజుగొట్టము వేడిచేయుచున్నంతకాలమును దానినుండా ప్రవహించుచునే యుండవలెను. గ్రహకంతో ప్రయోగము జరిపిన కొంతకాల గొట్టము విచిరిభాగమందు నీటిబిందువు లేర్పడును. ప్రయోగమున నీ రెల్లేర్పడుచున్నది? ఉదజని లోహోష్ణజనిజమును ఎర్రని సాడి వేడిచేయటము. ప్రయోగాంతమున గాజుగొట్టములోని

లోహోష్ణజనిజమును పరీక్షించిన దానియొర్రంగు పోయి లోహాలక్షణములు చూపును. అనగా నీపదార్థముపై నూదంటు రాతినంచిన అంతయు నాకర్షింపబడును.

విమర్శన:

ప్రయోగపూర్వమున గొట్టములో లోహోష్ణ జనిజ ముండితిమి. దానిని ఉదజనిచే నావరింపజేసితిమి. పిమ్మట లోహోష్ణజనిజమును ఎర్రగా వేడిచేసితిమి. కొంతకాలమునకు జలబిందువు లేర్పడినది. అదియునుగాక లోహోష్ణజనిజము లోహముగా మారినది. కాబట్టి యీ ప్రయోగమునుబట్టి చూడ ఉదజని లోహోష్ణజనిజములో నున్న ఆక్సిజన్తో కలయుటచే ఉదక మేర్పడుచున్నది. ఉదజని + లోహోష్ణజనిజము —> జలము + లోహము
Hydrogen + Iron-oxide —> Water + Iron

౪

ఉట్టిప్రయోగము లింకను అనేకము లుదాహరింప వచ్చును. కాని పోషితమగు నీ వ్యాసమున నూచింప నశక్యము. కాబట్టి పైచెప్పిన రెండు ప్రయోగములవలన స్పష్టమగు విషయ మెట్టిదన, జలము మనపూర్వలూహించి నట్లుగా మూలపదార్థము కాదనియు, ఉదజని, ఆక్సిజని యను రెండు మూలపదార్థముల రసాయనసంయోగముచే ఏర్పడుచున్నదనియు తేటతెల్లమగుచున్నది.

కనము

కే. చెంచురామయ్యగారు

విరవిశాలసంసీద్యవారి
మీ తుంగతరంగవిభ్రమముతోడ
మమనోవిధియందు బర్వె
హా! ఒక్కమాత్ర నిక గాంచినంత—
మీకణస్పర్శజేసి తప్త
మమందెను స్వగృత—ఈ జగంపు

తెలుకలన్నియు మాయ, నే నెలమి నీదు
వీచికాడోలికల నూగి వెడలి వెడలి—
దివ్యతేజోమయుండగు దేవదేవు
మ్రోల నిలిచితి—కన్గవ మోక్షునందె—
దాని దెలువగ నుంటి నీతటము పైని
విస్మయాధీనమతిని నిర్విణ్ణుడనయి.

చిత్రకళ

సింహళమునందలి సనాతనచిత్రములు

తలిశెట్టి రామారావు గారు, బి. ఏ., బి. ఎస్.

రాజకీయసరిస్థితులవూన నిప్పుడు సింహళము ప్రత్యేక దేశముగ బరిగణింపబడుచున్నను అనాదినుండియు నిది హింకూదేశమునం దొకభాగమైయున్నది. రెండుదేశముల నిప్పుడు విశదీయు జలసంధి సూతనముగ నేర్పడినటుల కానవచ్చును. రామాయణమునందు రావణుని రాజ్యముగ పేర్కొనబడిన “లంక” బండెల్లందుజిల్లాయనియు, జావాద్వీప మనియు చరిత్రకారులు వ్రాముచున్నను ఇప్పుడు “సిలోను” అని పిలువబడుచున్న ద్వీపమే “లంక” యని హైందవప్రజాసామాన్యము యొక్క నమ్మకము. అశోకుడు బౌద్ధమత ప్రచారమునకై మహేంద్ర, సంఘమిత్ర అను బౌద్ధసన్న్యాసులనుపంపినప్పుడు సింహళమునం దామతము పాడుకొని యాదేశవాసులనందరిని తనలో గలుపుకొనెను. తరువాత నీదేశమును పాలించిన రాజులను హైందవు లనియే చెప్పవచ్చును. ఆచారములందును, సాంప్రదాయములందును ఈదేశముల ప్రజలకు భేద మత్యల్పము. బౌద్ధయుగమున బ్రవేశపెట్టబడిన చిత్ర

రచన యీకాలపు సింహళచిత్రములందు కానబడుచు హైందవనాగరికతయొక్క కళాసింహళనాగరికత యని చాటుచున్నది.

ప్రజా నాకర్షించుటకు మతప్రచారమునందు క్రైస్తవులు చిత్రముల నుపయోగించుటను మనము చూచుచున్నాము. బౌద్ధయుగమునందే యిట్టిప్రచారమును ప్రచారమునందు బెట్టి హిందూదేశము తక్కిన దేశములకు మార్చి యయ్యెను. బౌద్ధసన్న్యాసులు చైనా, జపాను, సింహళము, తురుష్కస్థానము మొలగుదేశములకు బోవునప్పుడు తమతో చిత్రముల ననేకములను గొంపోవుచుండిరి. అజయి, బాఘ్, సీగిరియ చిత్రములవలన మన కిప్పుడొకొంచెము కానవచ్చు అత్యద్భుతసనాతన హైందవచిత్రరచనాప్రవీణత వీరికి తోడజేను. బుద్ధభగవానుని కవిత్రజీవనమును, వాపూర్వజన్మములనుగూర్చి తెలియజేయు జాతికథలను చిత్రములరూపమున నాయా దేశవాసుల కందజేసి, వారి నాకర్షించి తమ మతమునం దభిలాష కలుగ జేసి కృతార్థులగుచుండిరి.

కూడుటవలన నప్పటి చిత్రరచన శక్తి నం దంతగా నభివృద్ధిజెంది పరమమన్ననల నార్జింపగలిగెను. జపాను, సింహళములం దిప్పటికిని హిందూ ఆదర్శకమై యున్నది. భోటాను దేశములందు హిందూ చిత్రరచన పూర్వ మెక్కువ ప్రచారము నందిన యిట్టివి నిదర్శనములు విరివిగ నున్నవి.

దేవాలయపు గోడలమీదనుండిన చిత్రమూసిపోయినప్పుడు క్రొత్త చిత్రరూపులు వ్రాయుటకు సింహళపు దేవాలయాధిపతి చిత్రకారులను నియమించుట వలన ఇది చిహ్నమాత్రముగ దప్ప సనాతనములన్నియు మాయమయ్యెను. కాని ఆ దేశమునకు జెందిన అజంత, బాఘ్ చిత్రముల శిథిలకాంశములు మతమునకు జెందినవగు సింహళమునందలి చిత్రములలో నించు నన్నియు మతవిషయకము లని యూహింపవచ్చును. ఇప్పుడు శిథిలావస్థలో నున్నవి, పోలన్నరువలందు మాత్రము సనాతనములు కానవచ్చుచున్నవి ఇవి మతసంబంధించినవిగ నున్నవి. దేవాలయముల చిత్రములు (వైన జెప్పిన కారణము వలన) వీనిము లగుటవలనను, వీటిని చిత్రించు దృక్పథము పశ్చిమదిశవైపు మరలుట వలన ఇటీవల హైందవచిత్రశైలి వెనుక నున్నది. కాని దీనిని పునరుద్ధరించుటకు

ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి—పరిస్థితులును అనుకూలముగ నున్నవి.

బౌద్ధమతము సింహళమునందు వ్యాపించిననాటినుండియు నచ్చట భారతీయచిత్రరచన సామాన్యమయ్యెను. దేవాలయములు, విహారములు, బహుశః యితరనివేశనములు చిత్రములతో నలంకరింపబడియుండెను. రాజగృహములు చిత్రాలంకృతములనుటకు సింహగిరి నిదర్శనము. శిలావిగ్రహములును జీవించి యున్నవను భ్రమ గలిగించుటకు రంగులతో నలంకరింపబడి యుండెను. శిల్పరచన ప్రాముఖ్యము పెహించిన పిమ్మటకూడ చిత్రరచన యభ్యాసమున నుండినటుల కానవచ్చును.

అజంత, బాఘ్ చిత్రములవలె నివియు వ్రాయబడినవి. మన్నుతో ఊకను, ఇసుకను కలిపి గోడలపై మెత్తి చదునుచేసిరి. ఈ లేపనము ఎండినపిమ్మట దానిపై పలుచగ నున్నమును బూసిరి. ఇది యారకమునుపే చిత్రరచనను ప్రారంభించుటవలన రంగులు సున్నములోనికి యింకినవి. వర్ణలేపనము చేయులోపల నితరభాగము లారినయెడల నాయాభాగములను నీటితో దడుపుచుండిరి. ఇటుల చిత్రించుటవలన రంగులు పొక్కి రాలుట కాని, చెరిగి పోవుటకాని, మాసిపోవుటకాని సాధారణముగ కలుగదు. రసాయనశాస్త్రజ్ఞానము మిక్కుటముగ నున్న యీకాలమునగూడ గోడలమీద చిత్రరచన చేయుట కింతకు మించిన యే ర్వాటు తెలియదని పండితుల యభిప్రాయము. అయి

నను మనదేశముల తీవ్రమైన వేడిమివలనను,
వర్షమువలనను సింహగిరి చిత్రములు తప్ప
తక్కినవన్నియు చాలవరకు నశించినవి. సింహ
శదేశపు ఆర్ష శాఖవారు తగిన శ్రద్ధ వహింపక
పోయినయెడల అజంత, బాఘ్, చిత్రములవలె
సింహగిరిచిత్రములుకూడ చెడిపోయెడివి.

సింహగిరి

సింహగిరినే యచ్చటి ప్రజలు నీగిరియ
అందురు. ఇది యొకయెత్తయిన కొండరాతిపై
గల దుర్గము. ఇచ్చట పెద్దసింహపు ప్రతిమ
లుండుటచే దీని కీపేరు వచ్చెనని యూహ.
కశ్యపుడను రాజు తనతండ్రియగు ధాతుసేనుని
క్రూరముగ జంపి తనయన్నకు భయపడి యీ
దుర్గమును గట్టుకొనెను. దగ్గరనే నీటివనతి
యుండుటవలనను, తినుపదార్థములు పరిసర
ప్రాంతములందు సుభముగ లభించుటవలనను
ఈతడిచ్చట పడునెనిమిది సంవత్సరము లెట్టి
భయమునులేక రాజ్యమేలెను. కాని తుద
కితడు యుద్ధమున పరాజితుడై యాత్మహత్య
గావించుకొనుటవలన నటుపై నీకోటను జూచు
వా రెవరను లేకపోయిరి. రాతిపై కట్టిన
మెట్లును, దుర్గమును చాలవరకు చెడియుండు
టచే నిప్పు డామిదికెక్కుట కష్టమయ్యెను.
కాన నందుగల చిత్రరాజములు కూపరాల
యవినేకమువలన అజంతచిత్రములవలె చెడుట
సంభవింపలేదు. ఆర్ష శాఖవారి నిష్పక్షాక బల
మగు త్రాటినిచ్చినను వ్రేలాడగట్టుటచే కష్ట
ముగ మీదికెగబ్రాకి చిత్రమును దర్శింప వీ
లగుచున్నది.

ఇచ్చటి చిత్రములన్నియు పడునెనిమిది
పదునేడుగురుస్త్రీలు మాత్ర మొకరి వెను
నొకరున్నటులనున్నది. కాన అజంతయందు
బాఘనందును గల రచనాభేదము సింహగిరి
యందు కానరాదు. చిత్రములు రచించుకా
మున కశ్యపుడు పరాజితుడై ఆత్మహత్య
గావించుకొనుటవలన కాబోలు నివి పూర్తి
వ్రాయబడకపోవుటచే వెనుకభాగమున నుం
దలసిన దృశ్యములుకాని, ఇతిరములైన హం
లుకాని వీటియందు కానరావు. అచ్చటవ్య
చిత్రకారు లుద్దేశించిన మార్పులుకూడ యి
టికిని కానవచ్చుచున్నవి. అన్ని వృక్షము
నడుమువరకే వ్రాయబడియున్నవి. వీరిలో
కొందగు కశ్యపుని రామునిను, తక్కినవా
(ముఖ్యముగ పల్లెములుచేతనున్న వారు) సేవ

బ్రహ్మనియు, రాతి దిగువనున్న బుద్ధభగ
నుని పూజించుటకు పోవుచున్నారనియు
దరిమితము. ఈ యూహ నిజమని తోచు
నది. కొందఱి పాడుచున్నటుల నున్నది
పాట బుద్ధభగవానుని స్తోత్రమై యుండ
చ్చును. పాడుచున్నటుల నున్న పెదపు
ంతస్వాభావికముగను, లావణ్యముగను
న్నది.

వీరందఱు దేవకన్యకలనియు, మేఘముల
నన్నటుల నుద్దేశింపబడెను కాని నడు
వకుచే చిత్రింపబడిరనియు, దేవకన్యకలు
క పాడుచున్నటుల నున్నారనియు కొందరి
దము. హస్తముల యేర్పాటివాదమును
ంత బలపరచుచున్నది. అభినయమును
పునటుల కానవచ్చు హస్తములు అభినయ

మునే సూచించుచున్నవని నిర్ధారణగ జేప్ప
జాలము. వీ రభినయమునే చేయుచున్నయెడల
కొందరిహస్తములందు పుష్పములేల యుండ
వలెను? మేఘమండలిని చిత్రకారుడు వ్రాయ
నుద్దేశించెనా? పరిశీలించిచూచినయెడల చిత్ర
ములున్నంతవరకే చదనుగ నున్నటుల కాన
వచ్చును. తక్కినభాగమంతయు కాలపరిమితిని
కటకుగనుండుటచే మేఘమండలివలె కాన
రాగలదు. వీరు పాటలు పాడినంతమాత్రమున
దేవకన్యకలని యూహించుట సాహసము. దేవ
కన్యకలు సేవకులను వెంటబెట్టుకొని వచ్చుట
పురాణాద్విగ్రంథములందు చదివి యెరుగము.
సేవకులు వెంటనున్నను పుష్పము లెవరికి?
బుద్ధనకా? అటులైన వీరీనగరముండి క్రిందికి
పోవునటుల వ్రాయుటేల?

చిత్రములు పూర్తికాకపోవుటవలన నిట్టి
యూహలకు తావు కలిగినది. వ్రాయుచుండిన
భాగము పూర్తియైన వెంటనే తక్కిన భాగము
లను చదును చేయించి చిత్రములను పూర్తి
చేసియుండు రేమో—ఆచిత్రకారులు!

బొమ్మలన్నియు రెండు గదులం దున్నవి.
ఈగదులు ఆయుధాగారములుగ నుండె నను
టకు నిదర్శనములు కలవు.

వ్యక్తులన్నియు చాలా సుందరముగను,
స్వాభావికముగను, సజీవము లైనటులను
ఉన్నవి అజంతయందువలె వీరందఱును యశా
వసవతులు; సుకుమారాంగులు; ఎట్టివారి
నైనను చపలచిత్తులుగ జేయజాలినవారు. వీరి

నగలు అజంతాస్త్రీల నగలవలె నున్నవి. శిరో

జములు పొందికగా అలంకృతములై మనోహరములుగ నున్నవి కిరీటములు లేక పోయినను ఇవి కిరీటములవలె కానవచ్చునటుల నమర్చబడినవి. కర్ణాలంకారములు మాత్రము క్రొత్తవిధముగ పెద్దవలయములు చెవులకు వ్రేలగట్టబడినటుల నున్నవి అజంతయం దిట్టి కర్ణాలంకారములు లేకపోవుటనుబట్టి సింహళ మునమాత్ర మాకాలమున నిట్టిభూషణములు సామాన్యములై యున్నటుల నూహించ వచ్చును. ఇట్టి నగలను గదబ లనబడు అనాగ రికు లిప్పటికిని ధరించుట గలదు. ఈ స్త్రీల హస్తాలంకారములను ఇప్పటి గదబల హస్తము లందు జూడనగును.

హస్తముల చిత్రములను చిత్రించుట యందు హైందవులను మించినవారు లేరు.

దేవతాప్రతిమల హస్తముద్ర లెంతమనోముగ చెక్కబడినవో మనకందరికిని దెలియముద్రాహస్తము కానప్పుడు గదయో, చక్రములో, శూలమో, ఖడ్గమో, లేక యేయాయుధమో హస్తములం దుండును. అయినయెడల కుసుమము సామాన్యము. పుత్రచిత్రములందు పురుషుల హస్తముల కూడ పుష్పము లుండుట కలదు. వ్రేళ్ల శిఖ్యము చెప్ప నలవికాదు. ప్రతివేలియందు

జీవము తాండవమాడుచున్నటుల నుండు హస్తములును మాటలాడగలవా, ముఖవలె భావమును ప్రదర్శింపగలవా యనిపించు సింహగిరిచిత్రము లీవిషయమున తక్కిన చిత్రసంచయమునకును వెనుకబడదని యి గల చిత్రములను జూచినవారందరికిని తెలిగలదు.

రేఖారచనయందును హైందవు లధియులు. రేఖలశైలియందు సింహగిరి చిత్రకులు అజంత, బాఫ్ వారినికూడ మించిరి. వీరు టను చలనములేదు; తప్పు లేదు; దిద్దుబాటు లేదు? ఒక్కచోటమాత్రము హస్తమున

ముగ వ్రాసి మరల మరియొకవిధముగ
గలదు. ఇట్టిమార్పులను ప్రతి చిత్ర
ము చేయుట కలదు. ఈమార్పు చేసి
గల చిత్రముయొక్క సౌందర్య మెక్కు
వగుచున్నది. రేఖారచనయందలి లోపము
నిట్టి దిద్దుబాటు చేయవలసినవచ్చినది అని
యు తలంపకూడదు.

రేఖ లన్నియు గాఢమైన రంగులతో
యిట్లు లోతైనరంగు కనుబొమలు మొదలగు
వలెను కావలసినవచ్చినప్పుడు గాఢమైన
వర్ణమునుపయోగించిరి. చిత్రముల వెనుక
మున లేతపసుపువర్ణము కలదు. ఈరంగు
వర్ణమునవివరముల నన్నిటిని వ్రాయనెంచిరి
యె. ఉత్తమస్త్రీలవలె కానవచ్చువారి
రూపయ లేతయైన ఎరపుగను, నేవకు
వర్ణము మట్టిరంగుగను ఉన్నది. ౧౫౦౦
వర్ణము లైనప్పటికిని వర్ణముల సహజమైన
ములు యిప్పటికిని వాడకయున్నవి. ఆచిత్ర
ముల వర్ణజ్ఞాన మట్టిది. వర్ణలేపమునందు
విశేషముగ శ్రమపడలేదు. వర్ణముల సం
తుక్కువగ నున్నది. శ్రమయు, రచనా
తయు లేకనే మనశ్శలకమున జూడట్టు
మును ఉన్నదన్నటుల బ్రదర్శింపజాలుట
కారుని సద్గుణములలో నొకటి. ఈ నియ
మునుబట్టి చూడ సింహగిరి చిత్రకారులు
కారులు కారని తోచును.

సింహగిరి చిత్రము లన్నియు క్రీ. త. ౫
వ శతాబ్దములలోఁ బ్రతింపబడినవి కాన

నివి అజంత, బాఫ్ చిత్రములకు సమకాలిక
ములు. రచనయందును, వర్ణలేపమునందును,
ప్రదర్శనమునందును, తదితరవిషయములందు
ను ఈమూడుతావులందుకల చిత్రములన్నియు
నొకేవిధమున నున్నవి—కొన్ని పాటింపనవ
సరములేని విషయములందు తప్ప.

పోలన్నరువ

బౌద్ధమతము క్షీణించి, హిందూమతము
జనుల యామోదమును బడసినకాలమున చిత్ర
రచనయొక్క ప్రాముఖ్యము తగ్గి శిల్పరచన
యొక్క ప్రాముఖ్యము హెచ్చును. తిబెత్తు,
చైనాలందు కాననచ్చేచిత్రములును, తారా
నాథుని చరిత్రయందలి అంశములును ఇటీవల
ఘూర్జరమునందు లభించిన చిత్రములును ఆధా
రముగ లేనియెడల క్రీ. శ. ౫ వ శతాబ్దము
మొదలు అక్కరకువ్రక్వర్తి వర్షము చిత్రరచ
నను మనదేశమున బ్రవేశపెట్టినంతవరకు ఎట్టి
చిత్రములు మనదేశమున వ్రాయబడెనో చెప్ప
టకు సాధ్యముకాదు. ఇట్టినిర్దిష్టలే సింహాశ్రమ
నందును కలిగెను. ఆరవశతాబ్దమునాటి సింహ
గిరిచిత్రములతరువాత ఇంద్రుడెడల శతాబ్దము
నాటి పోలన్నరువచిత్రములవరకు నెట్టి బామ్మ
లను వ్రాసిరో చెప్పట కెట్టియూధారములును
లేవు. పోలన్నరువయందలి పేలుగనా రామనిర్మా
ణమునుబట్టి యిచ్చటి చిత్తరువు లానాటి వని
చెప్పవలెనేకాని మరియొకయూధారము లేదు.

ఇచ్చటి చిత్తరువులు చాలాకాలము
వరకు మరుగుపడియుండినవి. సింహాశ్రమదేశపు

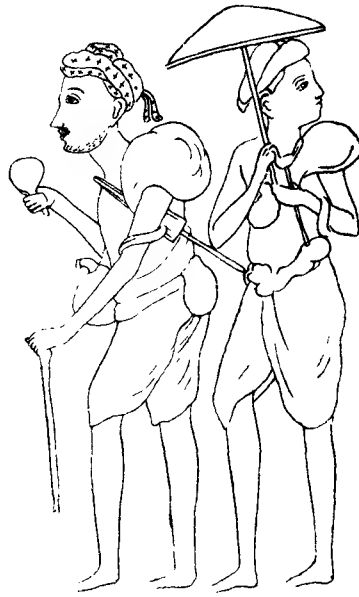
ఆర్ష శాఖవారు శ్రద్ధవహించి శిథిలావస్థయందున్న యీశ్వరమునంతను బాగుచేయించి యిది వరకే చెడియున్న యచ్చటి యద్భుతమైన చిత్రము లింకను చెడకుండునటుల మీద నొక నివేశనమును కట్టించి కాపాడుచున్నారు. వందల కొలది సంవత్సరము లివి వర్షమున దడసి, ఎండ కెండుటచే వీటి యాకారమును పోల్చుటయే కష్టమగుచున్నది. ఉన్న చిహ్నములను బట్టి కళాయాత్రికు లగు శ్రీయుత మణింద్రగుప్త గారు రచించి ప్రచురింపించిన రెండుచిత్రముల నిందు పాఠకులు చూడగలరు— రేఖా మాత్రములుగ.

పోలన్నరువ క్రీ. త. సం. 3౬౮ రమున రాజనివాసమైనను పండ్రెండవ శతాబ్దము వరకు రాజధాని కాలేదనియు, అటుపిమ్మట యీచిత్రములు కల వేలువనా రామమున పరాక్రమబాహుడు కట్టించెననియు చరిత్రకారులు

నిర్ణయించిరి. సింహగిరికి పోలన్నగవ ఇరు మైళ్లదూరముననే యుండుటవలన చిరకాల నుండియు సింహగిరి చిత్రరచనాసాంప్రదాయము లిచ్చటను ఆమోదింపబడుచుండెనని చెప్పవచ్చును. శైలియందు అజాత, సింహగిరి చిత్రములను పోలియున్నను వాటి గొప్పతనము వీటికి లేదు. వీటినిరచించిన చిత్రకారులు సింహగిరి చిత్రకారుల తరగతివారే యైనను పోషలేకయో, కాలగతిని బాధ్యమతము వీరి నావలంతులుగ జేయజాలక పోవుటవలననో రేఖారచన రంగును, స్వక్తివిశ్వాసమురంగును భావప్రదర్శనమునందును వాటి కివి యనే తరగతుల వెనుకబడి యున్నవి. చిత్రములు

చెరిగిపోయి, రూపు చెడియుండుటవలన యింత క్రొవ విమర్శించినయెడల నాచిత్రనిర్మాతల కన్యాతముచేయుట యగును.

త. ౧౩ వ శతాబ్దానంతరము పోల
ముక్క- ప్రాముఖ్యము తగ్గిపోవుటచే
ములు శ్రీ. త. ౧౨-౧౩ వ శతాబ్దముల
యందవలెను. ౬ వ శతాబ్దమునాటి
చిత్రము మంచిస్థితియందున్నను, ౧౪వ
మునాటి యీ బొమ్మలు చెడుటవలన
వచిత్రకళాచరిత్రకారులకు తీరని లోప
జుట్టినది. ఇవియే మంచిస్థితియందుండిన
జెట్టియంశములను వెల్లడిజేసి యుండె
ఆకాలమునందు దేవాలయపు గోడల
చిత్రింపబడిన చిత్రము లన్నియు నటు
ండినచో సీకాలమున సింహళమంతయు
గౌరముగ నుండి ప్రపంచమునంతను
దియుడును. మన రచనను మరచి
గృహమున కర్హులముకాకయన్నప్పడు
దానికి వగచిన లాభమేమి ?

ములు

దునెనిమిదవ శతాబ్దమునాటి చిత్ర
కలదు. (శ్రీయుత మణీంద్రగుప్తగారు
చెప్పినది.) హిందూచిత్రశైలి యిందు కాన
వచ్చును మునుపటి రచనామాధుర్యము,
చిత్రత, జీవకళ కానరాకున్నవి. ఉన్న

దైనను అత్యల్పము. దేవాలయపుగోడల నలం
కరించుట కేవో కొన్ని చిత్రములను వ్రాయించుట
పరిపాటియయ్యెను కాన నిట్టి బొమ్మలు
రచించుట కలిగెను. ఈతరగతికి జెందిన చిత్ర
ములు కాండి, మాతలి, దంబాల మొదలగు
స్థలములందు కానవచ్చుచున్నవి.

హిందూదేశమున నిష్పడుజరుగుచున్నట్టి
ప్రయత్నములను సింహళ దేశీయులు చేసి చిత్ర
రచనయందు తమ వ్యక్తిత్వమును, ఆత్మగౌర
వమును కాపాడుకొందురుగాక!

నీ మట్టిలోఁబుట్టి నిఖిలదేశంబుల వెలిగించియుండెఁగా తెలుఁగువెలుఁగు
 నీ నీట తేటయై నానాస్థలంబుల నాక్రమించెనుగదా ఆంధ్రకీర్తి
 నీలోని గాలిలో లీలయై పలుచోట్లఁ జెంగలించెనుగా త్రిలింగదీప్తి
 నీ పైరుపంటల నిగ్గయి యెల్లచోఁ దనరారియుండెగా తెనుఁగుశక్తి
 ఏ జెముడుపొదలకలోన నిమిషి దాఁగి యుండెనో యిప్పు డల్ల నీయుచ్చయింబు
 రామచంద్రరాజేంద్రుని రామభద్రు భూరమణుఁ గన్నతల్లి ! యెడ్లూరు ! పల్లి !

ఒంగోలు రాజుల యుద్ధతి వినుచునే ఛాదుపా వడవడ వడకిపోయె
 ఒంగోలురాజుల యుగ్రత గనుచునే వెంకటగిరి బిగి పెరిగిపోయె
 ఒంగోలురాజుల యున్నతి మనుచునే *భాంజి శౌర్యోన్నతి ప్రబలిపోయె
 ఒంగోలురాజుల సంగాతియగుచునే తెలుఁగు పాపమ మిల దెలిసిపోయె
 నంచుఁ బ్రజనాల్కలె యాకులగుచునుండ-హృదయలేఖనులక లిఖించి చదు
 కథలెకాని పుస్తకములు గానరావు పేరుమోసినదాన వెండ్లూరుపురమ !

పుడమివేల్పులకు నీపుత్రులొసంగిన రమ్యమహాగ్రహారములపేర్లు
 జంగముకథలలో శృంగారపూరమై పాఠుచునుండెడి వీరరసము
 తాతలనాటికథల్ చెప్పకొనుచుండు కులవృద్ధుల బెడంగు గలుగునుడులు
 ట్రాప్రియల్ మదిక స్మరియించుకొని శిరశ్చలనంబుతోఁ జేయు శ్లాఘనములు
 నీదుచల్లని కాన్పున నెగడినట్టి పారుషాదార్యరేఖలఁ బ్రస్తుతించు
 పోవునో యేమొ నీపేరు పుడమి విడిచి శూరగర్భ వాక్ష్ప డెడ్లూరు తల్లి.

* భాంజి యన బెడపూడి భాంజి యన నొక యాంధ్రబ్రాహ్మణశూరుఁడు. బాపట్లతాలూకా
 టూరు కాపురముఁడు. ఒంగోలు రాజులకు సంగడిఁడు.

య సంగీత శాస్త్రాధ్యయనమునకు ప్రవేశిక*

హులుగురు కృష్ణాచార్యులుగారు

[భారతసంగీతశాల, హుల్లీ]

దాసు సంగీత కళాపరిషత్తుత్రిక నుండి—

[అనువాదసంఘ: కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు]

సంగీతసంగీతసంప్రదాయము క్రిస్తు పూర్వ
బయలుదేరినది. అది వైదికయుగమునుండి
దనుటకు వైదికవాఙ్మయమును బ్రాహ్మణ
సాహిత్యము, ప్రాతికృత్యములు మనకు నిదర్శ
యమవును. అనగా నేటివలె సంత ఉన్నత
సప్రదాది యలరారుచుండెడిదని కాదు;
సప్రదాది పుట్టుక నప్పట్టుముగ నచట పట్ట
నాడు మొదలది నేటి కన్నో ముగ్గులు,
సాంఘికమవుచున్నది.

మనకు తెలియురీతిని ఋగ్వేద మెల్ల కాల
సామ్రాజ్యసామ్రాజ్యములతో ఉచ్చరింపబడుచు
వచ్చుదు సరాసరిగా పఠింపబడుచుండినట్లు
వారి పఠనపద్ధతివిశేషమున ఇతరులకంటె
ఉత్కృష్ట కలిగెను; ఇట్లు కాలక్రమమున
ఉచ్చరించువర్గవిశిష్టపఠనక్రమమునే అవలం
బించి ఈ విధానము ఇంకను కొనలు సాగినది.

మన పఠనమునకు 'ఆర్మిక' మని పేరు;
ఇది దానికి 'గాథిక' మని పేరు. ఇట్లు
మన గెల్లరు నవలంబించిరి. ఈ విధము
వచ్చినది, యజ్ఞకర్తల నిర్వహించు 'హోతా'
వర్గాలను క్రిమూకలూపముల భేదము, స్వరము
గల సెక్కున వాడుక చేయు ఈ నూతనాభి
వ్యక్తికము 'సామిక' యని పేరు. ఋగ్వేదము
త్రకమీ; సామికలు ఇంక సెక్కుడుస్వరములు
చేయు తమకల్పమును పెంచుకొనెను. ఇట్లు
సంగీత, పంచస్వరి, వట్సవీరి, సప్తస్వరి గాయనము
వచ్చును (సప్తస్వరి) రీతిలోని సప్తస్వరములును
తత్కల్పము లేక కల్పము, ప్రభము, ద్వితీ

యము, తృతీయము, చతుర్థము, మంద్రము, స్వరితము
లేక అతిస్వరము, అనుపేర్ల బరచుచుండెడివి. ఈక్రమము
సాగను సాగను, ప్రాయశః ఒకానొకస్థానమున చతు
స్వరతంత్ర ఒకశ్రుతితో మేళగించి చాల శ్రుతి పేయ
ముగ నున్నట్లు పొడగట్టియుండును; ఈ స్వరస్వరమున
కుత్సాహ మినుచుండిన, వారు ఇంక నిట్టిస్వరములు
గైకొని రెండుచతుస్వరతంత్రములను, ఒకటి హెచ్చుది,
ఒకటి తగ్గుది, భర్తించేసిరి: అనగా సప్తస్వరయుక్త మైన
ఒకస్థాయి పూర్తిచేసి రన్నమాట.

ఇది కాక 'సామము'న కొన్ని (2 మొదలు ౧౦
వఱకు), 'సంగతులు' ఉన్నవి. అవి యించుమించు మన
గమకములను (వికార, విశేష, వికర్షణ, అభ్యాస,
విరామ, స్తోభములను) పోలియుండును.

ఈసందర్భమున కొన్ని విషయములు చెప్పదగును.

ప్రాచీనవికాసస్థలలో నొకప్పుడు, ఒకస్వరముతో
శ్రుతి గలిపి యువుట చాల ఇంపుగ నున్నట్లు గుర్తించి
యుండురు. (ఇదే 'వాదిత్య' మాలనూత్రము.)

స్థిరనాదము గల చతుస్వరతంత్ర శ్రుతి (మడ్డ)
స్వరముతో వివిధసంబంధములలో మేళము నెఱపుచు,
సుఖము కలిగింపజాలును. (అనువాదిత్య సంవాదిత్యములు;
గానము లేక ఆలాపము.)

చతుస్వరతంత్రలోని మిక్కిలి పెద్దస్వరమును,
మిక్కిలి చిన్న స్వరమును గ్రామములో నెల్ల సంవాదము
కూర్చుటకు ప్రధానములైనవి. (సంవాది.)

తుదిస్వరములు రెండును * గూడ శ్రుతి(మడ్డము)
తోను, దాని అష్టమము (వాది)తోను సంవాదిత్యము
గలిగినవయ్యా, పరస్పరము మైత్రీలక్షణము లేమిని విభి

అనగా, మొదటి తంత్ర తుది స్వరమును, రెండవ తంత్ర తొలిస్వరమును కావలయును. — అను

న్నములై యుండును. ('సంవాద ద్వయము,' లేక 'పక్ష పంచభావము': స్వరాంతము.)

స్థిరపరిమాణముగల ఒక్క అంతరము మోస్తుది గాని, తగ్గుది గాని రెండుతంత్రులకును పైని గాని, దిగువను గాని చేర్చినచో, అంతరస్వరముతోను, దీనికి విలోమముగను, సామరస్యము గలుగును.* (ద్వితీయభావము.)

రెండు చతుస్స్వరతంత్రులను, ఒక స్వరాంతరమును కలిపి ఒక్కస్వరగ్రామముపూర్తియగును : మఱి ఆ చతుస్స్వరతంత్రులు కలిపి మ్రోగించినచో సామరస్యముతో పలుకును.—'వాది'.

క్షుణ్ణత్యమునుబట్టి చూడ, క్రిందిది గాని, పైది గాని యేదో ఒక్కపక్షమునే ఉపయోగించుటకు మారు రెండును ఉపయోగించినను, క్రిందిది గాని, పైది గాని నుత్పాకస్థాయిని సహా చేర్చుకొన్నను, ఆ మేళనస్వరస్యమే అనభవ మగునని, గుఱువగును. (అనగా, 'అవర్తము'ను, 'మంద్రతారాస్వరస్థ'యు.)

పైదానింబట్టి విశదమగున దేమనగా, చతుస్స్వర తంత్రులలోని రెండు సంవాదస్వరములును విలోమముగ పరిక్షించినను విలువయును, స్వారస్యమును మారక యుండును. ఏలయున, 'స'కు పై 'స'తో గల సంబంధము కాని, 'స'కు పై 'మ'తో గల సంబంధము ౭ ని మారలేదు; కనుక 'మ'కు పై 'స'తో గల సంబంధము గాని, 'స'కు పై 'మ'తో గల సంబంధముగాని మారదు. కావున ఈ దిగువ సమీకరణము లేర్పడును:—

$$\begin{aligned} \text{సమ} + \text{పస} + \text{మప} &= \text{౧ స్థాయి} \\ \text{సమ} + \text{మపస} &= \text{౧ స్థాయి} \\ \text{సమప} + \text{పస} &= \text{౧ స్థాయి} \end{aligned}$$

అనగా, రెండు చతుస్స్వరులును, ఒక స్వరాంతరమును కలిపి ఒకస్థాయి.

కలిపి మ్రోగించిన, స్థాయ్యంతరమైత్రీస్వారస్యముతో వినవచ్చిన స్వరములను 'వాదు' లనిరి: ఇక

గ్రామమున నాల్గవ, విగవ స్వరముల మైత్రి గల 'సంవాదు' లని.

'సంవాదద్వయ'పద్ధతిని మేళవింపి స్వరప్రస్తా (సూర్యన, చేయగా, రెంటిలో ఒకపక్షమును విడిచి శుశులు ప్రాప్తించినవి, యిదేనల. ఇట్లు స్వరగ్రామ నిర్ణీతములైనవి. ఈ ప్రస్తారము ప్రాచీనవైదికవాజు మున నెచ్చటను విశదముగా తెలియ గాదు ఇది 'బుక్కా శాఖ్యి,' 'యాజ్ఞనల్క్య శిక్షా,' 'పాణినిశిక్షల నుండి బయట దేటును: అందు 'స, మ, ప'లు స్వర లని, అనగా సానభవ (సంవాద) సంబంధము కల యున్నది. ఇక మఱి భరతునివఱకును ఏ గ్రంథము ఈ 'సంవాదస్వయ' భావము వికాసముగాని, తత్ప్రకారముగాని కానరాదు.

స్వరపద్ధతికిని, మేళపద్ధతికిని చెందిన ప్రమాద యంతయు భరతుడు మార్చిపెట్టివాడు. తనవాతి గ్రంథకారులకు భరతువలె సంప్రదాయమును ప్రకటింపలేదు. అది యిపుడు భారతదేశమంతటను వాదలలోని కెక్కిపోయినది. 'రాగాలాపము'నకు 'స్వరసంబంధము'ను వినియోగించు రక్తి నూత్రము ననుసరించి తుడు ఒక సమగ్రలక్షణమునే నెలకొల్పెను.

రామరాను, ఈ సంప్రదాయమునే యుక్త మని 'సంగీతరత్నాకర' మున గ్రంథమున నిశ్చయకాగ్ధమును, చతురుడగు నాతని వ్యాఖ్యాత చతురకల్పి పండితును స్థిరపఱచిరి.

తరువాతి గ్రంథకారులందఱును భరతకాగ్ధ పరిభాషనో తమ తమ సాంతము లగు సంప్రదాయముల వివరించుకొనులో నెన్నో తక్కు చేసిరి. అర్జునచేసికోలేక భరత కారదేవుల గ్రంథముల ద్రోసివచ్చి, ఇక నిట్టి యుత్కృష్టగ్రంథము ఈకాలమున సంపాదించుట దుర్లుభము. ఇక చాల

* ఇది ఇట్లుండవలయునేమో: స్థిరపరిమాణముగల ఒక్క అంతరము మోస్తుది మొదటితంత్రునికి (చతుస్స్వరమునకు) పైని గాని, తగ్గుది రెండవతంత్రుకి (ఆ తంత్రులో మొదటిస్వరమునకు, అనగా పంచమమునకు) దిగువ గాని చేర్చినచో, సదగు రెండుస్వరములకును వికృతముకల్గును—అని. —అను.

ఈ గ్రంథములవలె జనాదరము పడకుగల మొకటి లభింపగలదని యాశ లేదు.

అగ్రముచేసికోలేక అట్టి గ్రంథములు మూల నుంచుట దీనిపి కొక మతముగా బయలుదేరినది. ఈవిషయ దక్షిణమునకంటె ఉత్తరమున ఎక్కువ అనుభవ వీలయిన, భరతమతము కడచిన మూడుశతాబ్దముల క్రింద ప్రాంతముల నంత గొప్ప ప్రభావముగా లేక పోయినప్పటికిని, దక్షిణమున నిలిచియున్నదిగా! దక్షిణదేశపువాని ఒక ప్రామాణ్యమును ప్రకటముగ నలంబించుచు, త్రవ్వే సంప్రదాయపటిష్ఠత గలదని యెంతయును, తన మహదాశయమును తగు రీతి ననున అపడిగట్టును వ్యాపింపజేయుటకు యత్నింప వలెనని దేశమున నేమూలనొనరించు కొందఱుల ప్రత్యేక గాతములు నిబద్ధమైపోయింది. ఔత్తర సంగీతము సాంప్రదాయక క్రమము ఉన్నీతితమును, దక్షిణభారతమును సహా అగ్రపలుచుకొన్న వలెనుకొనుచున్నది.

గోపాలనాయకుడ, ఆహోబిలుడు, భావభట్టు, ఇందు లోనగు దాక్షిణాత్యసంజెతు లనేకులు, దేశమున మహమ్మదీయప్రభువులకడనో, హైందవ కడనో నియంత్తులై యుండినను, సంగీతశాస్త్రములు రచించి సంగీతవిద్యాకళాకము కర్ణాటము నిలుబెట్టిరి. ప్రాచీన సంగీతశాస్త్రపారిశుద్ధ్యమును భావించి కాపాడ పాటపడిన భరత, కార్దగే, ఇందులు కర్ణాటమువారే. ప్రతికర్ణాటగాయకుడు హనీయులసంజెయే తనసంప్రదాయ మవతరించిన యున్నాననా డయ్యను, వారి మతము తెలియునా తాత్రము తనకు తెలియదని వెంటనే యొప్పుకొన నుడుట కడుంగడు శోచనీయమగు విషయము.

ఔత్తరాన దాక్షిణాత్యపద్ధతుల రెండికిని సమమున సంగీతశాస్త్రీతి నేర్పులుపలెనన్నచో, ఆ సమ క్రేదతో జదిపి, ఉభయవ్యవస్థలను లెస్సగ చదివి, నేర్చుమై నొక్కొక్కదాని గుణగుణములను

కనబలుచును కళాతత్త్వమును సరిగ నిరూపింపవలెను ఉదారమగు బుద్ధితో, పక్షపాత మెఱుగని మనసుతో నిది కావించవలెను. ప్రతిఉక్తియు సహేతుకమై, సలక్ష్యమై ఒప్పియుండవలెను.

ముఖ్యముగ గమనింపదగు విషయము లేవన:— వాడుకలో నున్న గేయరచనలు, వాని స్వభావము; ఉభయవ్యవస్థల తాత్పర్యము. పరమార్థము; కళ ఏ నియమములపై ఆధారపడియున్నది, అది ఏ మార్గముల నభివృద్ధి గాంచవలయునను విషయము; సంగీత వాఙ్మయము నకు, సంగీతవిద్యకు గల ప్రాపు; విదేశీయ గాంధర్వము తోడను, విదేశీయవాదిత్రములతోడను గలిగిన సంయోగమునని మార్పులు;—ఇవి.

నేటి హిందూస్థానీ సంగీతమున మూడు రీతులున్నవి. అందు దేని ప్రతిష్ఠ దానిది. ప్రాచీన సాంప్రదాయకత నెంతవఱకు పరిశుద్ధముగ నిలుపుకొన్నవో దానినిబట్టి కొంతయును, మఱి స్థిరవ్యవస్థ, ఇది ప్రత్యేకమిది యని బాల్పగునై ఖరీ ప్రామాణ్యము నెంతవఱకు గలవో దానిని బట్టి కొంతయు వాని ప్రతిష్ఠ ప్రత్యేక మేర్పరచుండును. ఆ మూడును ద్రుపద (ద్రుపద), ఖయాల, కవాలీరీతులని చెప్పకొన వచ్చును.

ద్రుపదమున కవితాసంపదతో నొప్పు ప్రాచీనతములగు గేయరచనలు. తమరీతులు ఆనాటి రచనలే. తరణములు, చతురంగములు, లక్షణగీతములు, స్వరావర్తములు—ఇన్నియు ద్రుపదరీతికి చెందినవే. ద్రుపదమున సాహిత్యము సాధారణముగా ఈశ్వరస్తుతి, భక్తిమున్నగు ఉన్నతకల్పనలు గలదిగా నుండును. తమరీతు కేవలము కృష్ణునెడల గోకుల గోపికలయొ, బృందావన గోపికలయొ నిర్మలస్నేహము కీర్తించును. ద్రుపదముల సంప్రదాయము భరతునివఱకును దిగివచ్చినది.

ఖయాలరీతి ౧౬ వ శతాబ్దితో మొదలగును. టప్పురీతియు ఇంచుమించు ఈ కాలముననే మొదలగును. ఇది ఖయాల, తమరీతుల కూడిక. పిదప బొత్తిగ నవీన మగురీతి యొకటి తలచూపినది. ఇది కవాలీరీతి. దీనివలననే పుట్టినవి మిక్కిలి జనాదర పాత్రములగు

‘గజల్’ గేయములు. ఇవి చాలసత్తు ఉద్భావాలలో గలవు. ద్రుపదములందలి కూర్పు సంగీతశాస్త్ర గ్రంథములలో విధించిన లక్షణముల ననుసరించి కడు తీర్పుసాంధికలతో వెలయుచుండును; వీని సంగీతమును ఉత్తమజాతికి చెందియుండును. ‘సంగీతరత్నాకరము’ న పేర్కొన్న శుద్ధవికృతజాతుల లక్షణము లిందు కాన వచ్చును; ఈ శుద్ధవికృతజాతులే వెనుక వెనుక ‘గజము’ లను పేర పిలిపించుకొని వచ్చినవి. ఇక తుమరీలన్ననో, సంకీర్ణజాతి లక్షణములన్నియు దాల్చియున్నవి: ఈసంగతి ఈ వ్యాసము తుదిభాగమున సావితముగును.

ఖయాల్ రీతి వాడుకలోనికి వచ్చు పూర్వము, ద్రుపదగాయకులు నేటివలెనే వీణ, సితారు, సారంగి లోనగు వాద్యములపై రాగాలాపము చేయుచుండెడి వారు. ఈ ఆలాపము శ్రోతలకు ఖయాలుగాన మంతటి గాఢముగు రక్తియు నిచ్చును. దానికి లను లేకపోలేదు. ఖయాలు లయక్రమమున విస్తరిల్లినట్లే ద్రుపదీయుని ఆలాపమును విలంబిత, మధ్య, గ్రామ్య లను మూడులయ గతులను నడచుకొనెడిది; ఒక్కొక్కపుడు స్వరంగము గాని, తబలాగాని అనుగమించుచుండెడిదికూడ. ఖయాలు రీతి పూర్ణవికాసము గాంచగనే ‘నోవ్ తోవ్’ అనెడి ఆలాపరీతి అంతరించినది; కాని ‘దీన్’ మున్నగు జంత్రములు మాత్రము ఇంకను ఆరీతిని నిలువబెట్టుచువచ్చెడివి.

కవాలీరీతి పారసీకరంజనములయొక్క భారతీయ రంజనములయు సాంకర్యము. భాషయొక్క కవితయు చిత్రముగు శ్రోతరకముచి. రచన ఉర్దూ, పారసీక భాషల సమ్మిశ్రములో నుండును. మఱి తుమరీల భాష కేవలము భారతీయము. ప్రత్యేకము గజలులన్న మహమ్మదీయుల కెక్కువ ప్రీతి: వానియందు సంగీతముకంటె తత్త్వములు, నీతులు ఎక్కువ ప్రధానముగా నుండును గనుక. కడచిన శతాబ్దిలో హిందీపులు హిందీభాష యందు ఎన్నో కవాలీలు, గజళ్లు నల్లరి. ఈబానీ ఉత్తర హిందూస్థానమున, పంజమున, పాంచాలమున, ఘూర్జరమున, తుదకు మహారాష్ట్రమునన, చాలవ్యాప్తి గడించినది. దీనివలన ‘శాస్త్రకట్టు’ పాటవ్యాప్తికి బెబ్బ తగినది.

హిందూస్థానీ సంగీతము తన ప్రాతస్త్యముగా పాడుకొనుటకు విదేశీయవాద్యముల ధాటివలన దాని హాని చేపడకుండుట యొక కారణము. కాని యిదియే కడచిన కథ అయిపోవుచున్నది. నాటకీయసంగీతము కంతటను హోగోనియము నుపయోగించుట యేవాద్య మొనలైనదో ఆనాడే మన సంగీతమునకు ఖీణి పట్టిన దనవచ్చును. అది మన దేశీయవాద్యము లన్నిటి స్పృశి చెప్పి సాగనంపునది: అనగా మన నన్నితమై దర్జాఅయి, తిశ్యునిసంగీతమునకు మూలచ్ఛేది మున్నమాట. ఇంకొకలోటు ఏమనగా, సంగీతమున లక్షణమున, విద్యను ఆమూల్యగ్రముగ ధర్పించుచు ప్రామాణికతతో దేశమును నడిపింపగల మంచి శాస్త్రగ్రంథ మొకటిలేదు. హోగోనియములనను, ఇతరములననుసరింప సామాన్యుల అభిరుచి యెంత చెడిపోయినను, నేటికి ఆవర్జమై వెలుగుచు, అనున్మాతముగు శాస్త్రీయసంగీతము గలిగిన ఉత్తమజాతి సంగీతమును ఖయాల్ ద్రుపదరీతులయొడ కీక్షితిసంఘముమాత్రము తన అభిమానమును కోల్పోవజాలదు.

ఇక నేటికాలమున దక్షిణభారతీయ సంగీత మే నీతియందున్నదో యిందుక పరికింతము. హిందూస్థానీ ఖత్తున కేదియో దీనికిని అదియే పరమాశయము; దాని హితవగు సౌందర్యప్రాతస్త్యములే దీనికిని హితవగును. కాని పరిసరములు, పరిస్థితులు దానివి నేలు, దీనివి నేలు, ఆలాపపద్ధతులందు రెంటికిని భేద మున్నది ఉత్తరాఖి ఆలాపములో మొదట అతి చాకముగా పోయెదరు. దక్షిణాదిని ఆ చాకము కిట్టదు. ఇందు సాధారణముగా మధ్య ద్రుతలయలలో ఆలాపము నడుచుచుండును. హిందూస్థానీ ఖయాలు, ద్రుపదములలోవలె ఇందు విలంబితములో గేయములు తక్కువ. ఉత్తమ రచనలకు కీర్తనలను, కృతులను గత రెండు శతాబ్దులలోనే కూర్చినవే; అవి చాలవఱకు మధ్యద్రుతలయలలో పాడుచున్నారు. అవి ఒక నిమిత్తమైన వకనలలో పాడుదురు; ఆలాపన నైపుణ్యము గాని, లేతకళల నగిషీ నేర్చు గాని చూపుటకు వీనిని వినియోగించుకొనరు.

పల్లవిమాత్రమిలోపముల పూరించుకొనుటకును, పదనైపుణ్యములను సమ్మిశ్రము చేసి చూపుటకును పది. కాని అది అట్లు సార్థకముగటలేదు. పల్లవి వాగ్యేయకారల సంకల్పసాధ్యములవలనను— దగ్ధ్యములవలనను—ఉద్భవిల్లినవి కావు; కావున మృగములలో పాడుకొనవచ్చును. కాని అది గుటలేదు.

మొత్తముమీద ఒక్క విషయము మాత్రము పువలెను: దాక్షిణాత్యమేమి, జౌత్తరాహమేమి, పదికి రాగ గానము— ఆలాపమును లయతో వచ్చు—అదే పరిపాకస్థితి. అన్నిభంగులను పల్లవి యను బోలి కన్నట్టును; కాని ఖయాలను గల ఆ కుతనము, ఆ ఉండాతనము ఇంకను పల్లవిలోనిదిలేను.

వర్ణములు రెండుభుత్తులకును నచ్చినవే. ఇవి రచనలో మిక్కిలి ప్రాచీనము లగుటయే కాక, ఆలాపిస్త్రాజులకు తగిన లాక్షణికభంగు లన్నియు ను గలవు.

ఆరోహ-అవరోహములను, వర్ణ-అవర్ణములను విడిపట్టే దాక్షిణాత్యసంగీతము రాగలక్షణములుగా ములలో పేర్కొన్న పది పండ్లెండుభంగులను— పంచాదస్వరములు, అల్పత్వ దీర్ఘత్వములు, అంశము, పూర్వాంగ ఉత్తరాంగములు మున్నగువానిని, విడిప బాగుండును.

సంగీతసంప్రదాయము వికాసమైనను ఆసంప్రదాయము ఎట్టి వాద్యములు కనిపట్టి తానుపయోగించుచున్నదను అంశముపైగూడ, అంత ప్రత్యక్షముగ గానము, అధారపడియుండును. జంత్రగానము, గాత్రమునొండొంటి ప్రభావమునకు పాల్పడుచుండు ననుచు చక్కగా విదితము కావలెను.

వాదిత్రము లన్నియు నాలుగు తెగలుగా విభజింపవచ్చును. 'తతములు'—సాగదీసినవి (తంత్రులు కలవి); 'మృదులు'—ఆవరించినవి (మద్దలవంటివి); 'ఘనములు'—గట్టివి, గుల్ల లేనివి (త్థాళములవంటివి); 'నుషిర్లు'—

ములు'—చిల్లులు దొలిచినవి (మరళివంటివి). 'శుష్కము' లనియు, 'స్నిగ్ధము' లనియు కూడ ఏర్పఱుపవచ్చును. తాత్కాలికోపయోగమునకుగా మోటుగా తయారు చేసినది 'శుష్కము'. 'స్నిగ్ధ' మననది మరల ముద్విగ్ధము చేయవచ్చును: 'గీతానుగము', 'నృతానుగము', 'ద్వయానుగము'—ఆని. ఇది ప్రాచీననర్తకరణము. ఇది మన కీచర్యలో సాయపడును.

గానము ముఖ్యముగా శ్రావ్యధ్వనులను అందముగ కూర్చునేర్పు. నృత్యము లయానుగతమును అంగవిక్షేపమును తెలుపును. ఈ రెండు విధ్యులసమ్మేళము 'సంగీత' మనిపించుకొనుచున్నది. ఇది ఇప్పటిఅర్థమునుబట్టి తస్పక నృత్యగీతముల సమ్మేళమును ద్యోతనము చేయకున్నను, కలత్వము (మాధుర్యము—రంజనము), లయానుగతి అను ద్విస్వభావమును నృత్యముచేయును. 'గీతానుగ', 'నృతానుగ', 'ద్వయానుగ' వర్గీకరణము దీనినిబట్టియే. మృదంగమును, తాళములను నృతానుగములు. మరళి మున్నగు వాద్యములు, కమానుతో వాయించు తంత్రీయుక్తము లగు వాద్యములు గీతానుగములు. లయ వేయుట కీవాద్యములకు తంత్రులు కాని, మఱొకయేర్పాటు కాని యేమియునుండవు. వీణ, సతారు మున్నగునవి ద్వయానుగములు. కనుకనే ఈవాద్యములు ఎల్ల పుడును, వేదకాలమున సహా, ప్రాశస్త్యగౌరవములతో నలరారుచున్నవి వీణలును మరల 'సకళలు', 'నిష్కళలు' అని రెండు తెఱుగులుగ విభజింపవచ్చును. సకళలు శ్రుతితంత్రీయు, మేళతంత్రీయు గలవి. ఇదే వాద్యముల నెల్ల మేలుబంతి: ఇట్టిదాని కుదాహరణము సతార. సారంగి గాత్రగానము ననుగ మించుటకు అనువైన వాద్యము; గొప్పవాదము గలది. దానికి శ్రుతితంత్రీతో గలిసి ౨౪ మొదలు ౫౦ వఱకు మేళతంత్రు లుండును; లయఘాతముల కమానుచే కడు మెలకువతో మీటుచుండురు. ఇది ఇంతవ్యాప్తియందుండుటలో అనాచితి యేమియు లేదు. అది క్రొత్తగ కొని పట్టిన దేమి కాదు; వేదకాలమునాటి 'వానము'నకు, లేక శార్ఙ్గదేవుని వితిహాసకకాలమునాటిదగు ౨౧ తంత్రుల ౧౨ త్రాకోకిలకు ఒకవికృతి. ఇంకను 'రబాబ్', 'సారోద్',

‘స్వరమండల’, ‘నూరిసింగార’ మున్నగు వాద్యవిశేషములు ఉత్తర హిందూస్థానమున గలవు.

వాద్యముల చరిత్రము చాల ముచ్చటైనది. అది కొలదిలో వ్రాయుటకు శక్యము కాదు. పూర్వకాలమున మీటు వాద్యములను ‘అహుతు’లనియు, కమానతో వాయించువానిని ‘ధన్వ’లనియు చెప్పేడివారు. ‘వాన’ మని చెప్పిన నూలుతంతులు గల వాద్యము మన ‘స్వరమండలము’వలె నుండెడిని అనుమానించిరి; కాని అది కమాను (ధనువు లేక కోణము)తో వాయించెడివారని చెప్పియున్నది. దీనివలన ఒకటి లేకును: అన్ని తంతులు ధనుస్సుతో వాయించుటకు వీలు కాదు గాన కొన్ని తంతులు పాడుటకును, కొన్ని మేళనము కొఱుకును వాడియుండురు. ప్రాచీన వీణకు ఏడవతీగ లుండెడివి కాన దానికి ‘సప్త తంత్రి’యని పేరు. నేటి సతారు అసప్తతారకు, లేక సతతారకు, వికారము; దీనికిని వాద్యతంతులు లన్నియే కలవు. వీణకు నేలు పేర్లుగూడ గలవు: ఏవన,—ఏడు తీగలు గలది ‘చిత్రా’; తొమ్మిదితీగలు గలది ‘విషంబి’; ‘చిత్ర’విదనుండియే ‘చితరా’, ‘సితరా’, చివరకు ‘సితార్’ భ్రష్టరూపములు. చిత్ర సితారయినది; సప్త తార సతారయినది: రెండును ఒకటే. పూర్వము వీణకు, అనగా సతారుకు, మిత్రతంతులు (మేళతంతులు)లేవు. ఈమధ్య ‘తరఫ్’ (మిత్రతంతులకు) గల వాద్యములకు చాలగిరాకి యేర్పడినది. ఇది యుక్తమార్గమున వెలయు అభివృద్ధియేకాదు. ‘సంగీతరత్నాకరము’ అంత్రప్రకరణమున వర్ణించిన ‘రుద్రవీణ’ నేటి వీణకు సరిగా పరిపోవును. రామామాత్యుడు తన ‘స్వర మేళకళానిధి’ని క్రీ. ౧౫౫౦ లో రచించెను. అంతటి ‘రుద్రవీణ’వర్ణనము సోమవాధుని ‘రాగవిభోగ’లోని వర్ణనకు సరిపోవును. ఉన్న భేదమెల్ల శ్రుతిచేసికొనుటలేదు. భరతునికాలములో సప్తస్వరములకు నరుసగ సప్తవాద్యతంతులను అనుర్చి పెట్టువారు. ఈసంగతి రత్నాకరమున వర్ణనమువలన రుజువగును.

శార్దూలపుడు రుద్రవీణ నిర్మాణమును తెలియజేయుచు, శుద్ధస్వరములకు గర, మెట్లు రెండు స్వరసప్తకముల భర్తీకి అమర్చవలెననియు, ఇక వికృతస్వరము లెన్ని కావలసినను వానివాని శ్రుతిసంఖ్యనుబట్టి, ధ్వనిప్రమాణ

మునుబట్టి సరియగువిభాగస్థానముల వర్ణకోవచ్చుననియు చెప్పినాడు. దీనివలన లేకున దేవున,—భరతునికాలమున రాగములు (ఇప్పటినిర్వచనము ప్రకారము) వాడుకలో లేవు; తత్థానే శుద్ధ, వికృత, సంస్కరణ, సంకీర్ణ జాతులు వాడుకపడుచుండెడివి. శార్దూలపుడు ప్రాచీనముగ భరతుని గ్రామయ్యాగ్యనాపద్ధతిని వివరించుటయేకాక, ‘మేళపద్ధతి’ (లేక ‘జాతిసాధారణము’) అను ఒక క్రొత్త పద్ధతికి శ్రోవ మాపినాడు. అది కేంకటరావు చేసిన ‘సూక్ష్మగర్భాప్రకాశిక’ యందు నూత్నకల్పముగ సాధించెను. రత్నాకర కాలమున వాద్యగానము అంత పరిపక్వత గానలేదని యింకల కొందఱు ప్రతిపాదలు చేయదురు. ఇది అసంగతము. శార్దూలపుడు తన నాటికి ప్రాచీనముగ నట్టియు, నాటికి వాడుకలో నుండినట్టియు శాస్త్రప్రకీ, కలకును ప్రయోగఫక్కిలకును చాల సేర్పుతోనూ, వెలకుతోనూ అతుకుసాందించి వాడు ఆతని గ్రంథము సూత్రప్రయోగమునకు నిండైనవివరణము; ప్రయోగమునకు (సాధకమునకు) తుణ్ణమైన ప్రమాణము. కేంకటరావు ౭౨ శతాబ్దముల మాట యిందుకు తార్కాణ. రుద్రవీణ విషయమున నాతడు గర మెట్లకు మాత్రమే అవకాశ మిచ్చినాడు. భరతుని శ్రుతి మేళన : ధానము నవలంబించి ఆ గర మెట్లపైని అన్ని సంగతులను నిర్దుష్టముగ పటికి-పరచును. దానికిని నేటి అభ్యాసరీతికిని సూక్ష్మాతర మున్నది: మనకు గ్రామ మొక్కంటికి ౧౨ స్వరము లున్నవి గాన సాగకపై మొత్తము ౨౪ మెట్లున్నవి. నరు గర సర కట్లతో నెట్లు గడుపుకొనిరా యనునది నేటివఱకు చిత్రముగ నున్నది. సప్తతంత్రినిగూర్చి పైచెప్పినది జ్ఞాపిక తెచ్చుకొన్నచో ఇది యెట్లు సాధ్యమయ్యెనో మఱియుగా బోధపడును.

స్వరగ్రామమున వేర్వేలు స్వరములు ఒక్కొక్కటి చొప్పున వరసగా పడ్డవగు ప్రాచీనము గ్రామ సంపూర్తికిగా తెరువాయి స్వరములు ఆవృత్తిచేసికొనుచు పోవుచో వేర్వేలు ‘వాటులు’ ప్రాప్తించునని మనకు తెలియదు. సరియగు ‘మూగ్ధన’ పడయ్యుట ప్రాచీన లీకమమునే అనసరించిరి. భరతుని శుద్ధసప్తకస్వరముల పరిమాణములకు సరిగా ౭ తంత్రులును దీనించుటచే ౭

ము సరిగా పుట్టెడివి. మెట్లకు పై గా (అంటక) జీవితీగలును ఏడుస్వరములును పలుకుచు ఒక్క పూర్తిచేయును; చివరితీగ ౧౨ మెట్లపై పైయును పలుకును: ఇట్లు మొత్తము మూడు ౨౨ స్వరములు భర్తీయగును. నే నెఱిగినంత పూర్వ యీయేర్పాటును ఆధునికు లెవ్వరును చేయలేదు. వీరికి కొలదివాద్యతంత్రంతో, ప్రకృతి తమ సరిగా ౧౨ మెట్ల నమర్చుకొని చేసికొన్న విధానమున ప్రాచీనవిధానమువాసన యైన నెట్లు గనుక?

టియేర్పాటునకును, నేటియేర్పాటునకును గల తేడాకొన్ని ఉన్నవే. నాటియేర్పాటున ౭ వాద్యములు, ౧౨ సరకట్లును ఉండెను నేటియేర్పాటున తంత్రులును, ౨౨ సరకట్లును ఉన్నవి. ప్రాత ౩ తంత్రు లెక్కగా; క్రొత్త పద్ధతిని ౧౦ మెట్లను, సవాతినపద్ధతికి సున్నితముగ పడకవాతిన పరిపెన; అధునాతినపద్ధతికి సున్నితముగ పడకు చేర్చి కావలయును. ఈజ్ఞానము మనకు చాల పరిష్కరించుటకు తోడ్పడును; అందు కొన్ని ప్రమామర్శింతుము. నేటి మన శ్రుతివిధానము రకారాని పరిశ్రమమువలన మనకు ప్రాప్తించిన తంత్రులకు రత్నాకరమున పరిసరింత నిదర్శనము

దక్షిణభారతమున చేయిమవాద్యములు వివిధత్వముగాని, జటిలమున గాని అంత యెక్కువ వుండలేదు. దక్షిణమున నేను వాడుకలో నున్న శస్త్రపు కచ్చసీరీలు కొంచెము సంస్కరించిన భరతశాస్త్రజ్ఞులు చేర్చినక, తరువాతిరచియు మువాధునికంటెవారు చేర్చినకటచే, నిది రుద్ర దప సేవ్విడి: రూపమైయుండవలెను. గాత్రము ప్రక్కవాద్యముగా నుండుచున్నది. ఫిడేలు తీగ కాదు; పశ్చిమముండి మనకు దిగుమతి దీనియందు పై జెప్పిన (ఉత్తమవాదిత్ర) లకు ప్రియు లేవు. ఇది చాళు తలుచుగ కంపము

నుపయోగించుచుండును. దీనిధ్వని స్వభావమున మృదువుగ, బిగ్గరిగ కాక, కొంత కఠినముగ, నూత్నముగ నుండునని చెప్పుదురు. దీనికి శ్రుతితంత్రులు గాని, మేళ తంత్రులు గాని ఉండవు. ఇది యెప్పుడు, ఎందులకు మన సంగీతమున ఉపయోగములలోనికి రానాగినదో రూఢిగ తెలియదు. దక్షిణమున సంగీతప్రియులకు దీనిపై ఇంత గొప్ప మోజుండుట ఆసాధారణముగ విషయము. దక్షిణ దేశమున సామాన్యముగ ప్రక్కవాద్య మిదే.

ఇక సరస్వతీవీణముగూర్చి ఒక్కమాట. ఈ వాద్యమున స్వరములు రుద్రపీఠమునందులె గాని, హిందూ స్థానపు దీవయందువలె గాని అంత దీర్ఘమరణము లేక, కొంత దప్పన అంతరించిపోవును. గమకములు తీగ విశువులవలన పొందుపడును గాని మెట్లవినియోగమువలన కానే కాదు; ఇక అలంకారములూ, తద్రాగోచిత స్వరములవలననేకాని వాయించునపుడు లొంగుబాటుగా చేతికి తగలు ఏవో ప్రక్క మెట్లు ఆదేశము చేయుటచే పొసగనే పొసగవు. ఈరెండునూత్రములును వైణికులు తలుచుగా నేమిటుచుండురు. మఱియు, గమకములు ఏ స్వరములసమాహారముతో నేర్పడునో ఆస్వరముల అక్షర చిహ్నములలో ఆగమకముల తెలియజేయుటచే ఆస్వరములను పఠికనమాశ్రమన గమకము లేర్పడు నను తప్పు అభిప్రాయము ఇంగ్లీషుకముప్పు దెచ్చుచున్నది నేటికాలమున ఈ రెండువిధములగు అభ్యాసములందును (గమక, అలంకారములందు) గల నేటుపాటు అవగతము కాలేదు. సంగీతగ్రంథములయందు రెంటిని స్వగతులములతో ఒక్క రీతినే తెలుపుదురు. మఱి ఈ అక్షరప్రాతినధ్యము వలన సంగీతము మాటుత్రోవల బట్టుచున్నది.

ఈ పద్ధతులపైనే ఆభ్యాసము సాగించుచుండిన, భారతీయసంగీతమునకు వైకల్యము వాటిల్లగలదు. నిజముగ సంగీతము గ్రంథములవలన రాదు. అది గురుముఖతః నేర్చుకొనవలసినది: గురువే దాని విధానమును, ఆంతర్యమును యథాసిద్ధిగ ప్రసాదింపగలడు. చిహ్నక్షర గత మగు సంగీతము, ఎటు నెచ్చి, విద్యార్థికిగాని, అభ్యాపకునకు గాని ధారణకు ఉత్తమోలగ నుండుటకు కొంత, ప్రమాణములు చూచుకొనుటకు కొంత పనికివచ్చును.

మరళి తన సహజరూపమున మార్పు నొందక, పూర్వ మెంత ఉపయోగపడెనో ఇప్పుడు నంత ఉపయోగపడుచున్నది. ఉత్తరహిందూస్థానమునకంటె దక్షిణమున నిది యెక్కువపట్టుదలతో వ్యాసంగము చేయుచున్నది.

నృత్యమువలెనే మృగంశాద్యములకు ఒకస్వతంత్ర విద్య గనుక, దానికి సంబంధించు సమస్త ముఖ్యవిషయములును విమర్శించుపని సమర్థులు పూనుకో దగును. వారు కావించు సూచనలు అరుదుగా పెట్టవలెను. ఈ విధముగ అవిద్య పురోభివృద్ధి గాంచవలెను.

హోర్మోనియమునుగూర్చి గాయకులకు, సంశితమగు అందమును వికకంఠ్యమే: ఐరోపియనుశ్రుతి స్వరాలని (the tempered European scale) కలది కాన అది ఉపయోగింపరాదని. స్వాభావిక మగు సవికృతి గ్రామమునకు జెందిన ౧౨ స్వరములకును శ్రుతిచేసిన జే యైనను దానిశ్రుతులు స్థిరముగ అతికివేసిన ఐగుటచే, వివిధగమకములలోని నే నిలువజాలని భారతీయసంగీతమునకు బొత్తిగా

నిరుపయోగములు వ్రేలు మెట్లుపైనుంచుకదలబడిన ఒకస్వరము అంతరించును, వేటొకటి ఉద్భవించున రాగపదతికి జీవాభివృద్ధి న క్రమాశ్లేషమునకు, చాక్రాంతికి ఇందు కల్పన లేదు.

వాద్యప్రయోగరీతి నభివృద్ధిపఱుచుకొనటకు కొన్ని సిఫార్సులు చేయదగును: స్వతంత్రముగ వాద్యమునవలంబించువారికి ఉత్తరదేశపు వీణయు, దక్షిణదేశపు వీణయును; అభ్యాసకులకును, స్త్రీలకును డిల్లీయును; యువకులకు మరళియును; ప్రక్కవాద్యముల సారంగియు, ఈశరాజును; ప్రకీర్ణప్రదర్శనములకు మండలము, జలతరంగము మొదలగునవియును బాగుండు.

నే నిట సంగీతము ప్రారంభింప జాడలు యిన్నించితినీ; దానిప్రాచీనత వివరించితినీ; అది గానమునకు అవసరమగు సూచించితినీ. జ్యోత్తరాహ, దాక్షిణ్య విధానముల కలనాత్మక పరామర్శన, వాద్యపరిణామచరిత్రము, నేటిసంగీతమునకు దాని యెడ గల అనుభవమును వెంకటి శేరాలలో ముచ్చటించు యిన్నించితినీ.

నాజన్మభూమేదిరా?

తురగా వేంకిటరామయ్యగ

నా జన్మభూమేదిరా?
బాపుజీ

నాముద్దు తోలేదిరా?
నాకోకిలమ్మేదీ? నాపూలమేదేదీ?
నారాణి వీణేదీ? నావలపు పాటలేవి?

కలలోని నిడలాయెరా

బాపుజీ

కాటడవి పాలైతిరా!

నాయేటి లంకేదిరా?

బాపుజీ

నా యాలమందేదిరా?

నామేని పొంగేనీ? నామనసుపరుగేదీ?

నాగస్వరమ్మేది? నా యేలపాటేది?

కాల మిట్టై పోయెరా

బాపుజీ

కన్నీరే యే రాయెరా!

ఏనాటి కథలాయెరా?

బాపుజీ

ఈజీవ మెటు నిల్చెరా?

నాప్రేమ గెలిచేనా? నా తోట పూసేనా?

నావీణ మ్రోగేనా? నాపాటే పాడెదనా?

నాపాలి ప్రభు వేడిరా?

బాపుజీ

నా కృష్ణుడేమాయెరా?

హాయి మారకపునమస్య చిర కాలముగా భారతీయపరిశ్రమలకు కుత్తుకత్తివలె ప్రాణోపద్రవమును గలిగించుచున్నది. ఈ దేశమున ప్రస్తుతము ప్రధానపరిమళమును వ్యవసాయమును, రైతునుగూడ, ఈ రూపాయి మారకపు రేటును 16 నుండి 18 పెన్నీలకు మార్పుటవలన మించు పూర్తిగా శిథిలమై పోవుచున్నది. రైతులయినప్పటికిని, మనరైతులయొక్కగాని, పరిశ్రమలయొక్కగాని, సంస్థానములందును, పరిశ్రమలయందును ఈసమస్య తగినంత ప్రాధాన్యమును బడయకుండుట విచారకరము. ఇట్టి విచారణము లేకపోలేదు. భారతప్రభుత్వ సభ్యుడగు సర్ బాసిల్ బ్లాక్లెర్కుగారు నటుల మన దేశమున “రూపాయినాణెములకు సమస్యలగురించియు, వాని ఫలితములగురించియు దెలిసినవారు దృఢాధికులు” అని బహుస్వల్పము.” ప్రతిభారతీయుని నుండిన జీవితవ్యవహారములయందు అనుభవమును వారి లాభనష్టములు ఈ సమస్యతో ఆధారపడియున్నను, తత్ఫలితములు ప్రతిపాదితములు గాక పరోక్షప్రతిపాదితములగుటంజేసి, ప్రజాసామాన్యము మూలమును గ్రహింపజాల కున్నది. ఒక కలకలపరిశ్రమలతోడను కలకల లాడు భారతదేశ మిప్పుడుబుక్కవ్యాపసాయిక

దేశ మయ్యెను. మారకపురేటునం దిటీవల గావింపబడిన మార్పువలన ఈ దేశపు వ్యవసాయకుడును, వ్యవసాయమును గూడ అచిర కాలములోనే పూర్తిగా తుడిచివేయబడు నటుల గన్పించుచున్నది.

రూపాయి నాణెము

భారతీయుల భాగ్యదార్పిద్యముల కింత ముఖ్యకారణమగు “మారకపురేటుమార్పు” యొక్క లాభనష్టముల గురించి చర్చించుటకు పూర్వము మనరూపాయి నాణెముయొక్క చారిత్రమును గురించి అపరిచితులగు పాఠకుల కిండుక సంగ్రహముగ పరిచయ మొనర్చుట అనవసరము గాజాలదు. రూపాయి నాణెముయొక్క తూకము 180 వడ్లగింజల యెత్తు. అందు 165 వడ్లగింజలయెత్తు వెండియు, 15 వడ్లగింజల యెత్తు ఇతరలోహమును గలవు. ఆకారమునందును, స్వచ్ఛతయందును రూపాయినాణెము 1835 సం.ము నుండియు నెట్టిమార్పును చెందకపోయినను, విలువయందు మాత్రము ఇప్పటికి చాల మార్పులు చందెను. 1893 సం.ము వరకును టంకసాల వడ్లకు వెండిని దెచ్చి ఇచ్చి రూపాయినాణెముల ముద్రించి ఇవ్వవలసినదిగా గోరిన వారికెల్ల కొంత మజూరీ పుచ్చుకొని, ప్రభుత్వమువారు నాణెముల ముద్రించి ఇచ్చుచుండెడివారు. కాని 1893 నుండియు ప్రభుత్వమువారి స్వేచ్ఛా

ముద్రణపద్ధతిని రద్దుచేసి, తమ కిష్టమైనపుడు తాముమాత్రమే రూపాయి నాణెముల ముద్రించి చలామణిలోనికి దెచ్చుటకు నిశ్చయించిరి. రూపాయి మారకపు చార్జితమునం దిదియే ముఖ్యమగు మొదటిమార్పు. అంతవరకును రూపాయి నాణెములకును, బంగారు నవరను నకును గల మారకపు సంబంధము ఆరూపా నాణెములలోని వెండి బంగారు లోహముల బజారు విలువనుబట్టి నిర్ణయమగుచుండెడిది. కాని 1893 సం.మున ప్రభుత్వమువారు రూపాయి నాణెముల స్వేచ్ఛాముద్రణమును నిలిపి వేయుటవఱన, అట్టిపద్ధతి నంత మొందించి, వెండి బంగారు విలువలతో సంబంధము లేకుండ రూపాయి నాణెముయొక్క విలువను ప్రభుత్వమువారే నిర్ణయించుటకు అవకాశము గలిగెను. ప్రభుత్వమువారి యవకాశము నుపయోగించుకొని బంగారు నవరను నాణెములకు రు 15 లు సమానము అని 1899 సం.న శాసించిరి. అప్పటినుండియు వెండి బంగారు విలువలతో నెట్టి సంబంధమును లేకనే రూపాయి నాణెము బంగారు “నవరను”నందు 15 వంతుగ— అనగా 16 పెనీలుగ—ప్రకటింపబడెను. ఇందు వలన రూపాయి నాణెముగూడ, నికేలు అణాలు, రాగికానులవలెనే కొంతవెలకు చిహ్నమగు నాణెము (token coin) గ నొనర్పబడెను. సుమారు 25 సంవత్సరముల కాలము 16 పెనీల రేటుతో వ్యవహారములు జరిగినపిదప, 1920 సం.మున మారకపు రేటును 2 పిల్లింగులుగ మార్పుచు శాసన మొనర్చిరి. కాని

ఈమార్పు శాసనమునందు మృతాక్షరముగా మాత్రమే యుండెనుగాని చిరకాలము అమలులోనికి రాలేదు. ప్రభుత్వమువారింత హెచ్చురేటును అమలునకు తేజాలక చాల నష్టపడుతుదకు 18 పెనీలు నిర్ణయించుకొని 1924-25 సం.నుండియు ఆరేటు సమలుజరుపుచు వచ్చిరి. తుదకు 1927 సం.ము మార్చిసూచనమున నారేటును ఖాయపరుచుటకు గాను తులముబంగారునకు రు 21-3-10 లు సమానముని శాసించి, 18 పెనీల రేటునకు చట్టరూప మగు అధికారము నొసగిరి. ఈ శాసనము ప్రకారము నవరను నాణెము రు 13-5-4 లకు మాత్రమే సమానము.

రూపాయి విలువ హెచ్చుట

ఆకారమునందుగాని, స్వచ్ఛత యందుగాని ఏవిధముగను మార్పుచెందని రూపాయి నాణెము మారకపురేటును హెచ్చించుటవలన విలువయందు మార్పుచెందె ననియు, రూపాయి విలువ హెచ్చెననియు చెప్పినపుడు అడియెటులనా యని విస్మయము గల్గుట సహజము. బంగారము చలామణి నాణెముగ లేకపోవుటయు, ఎంతమొత్తమునకైనను ఈ దేశమున రూపాయి నాణెమునే చలామణియందంగీకరింపు చుండుటయు ఇందుకు కారణము. 1893 నందు స్వేచ్ఛాముద్రణ పద్ధతి తొలగించినప్పటినుండియు రూపాయి నాణెము తన సొంత విలువను గోల్పోయి బంగారుతో ప్రభుత్వమువారు నిర్ణయించిన సంబంధమును బట్టి వ్హరిచే నారోపితమగు విలువకు చల్లా

అ జంతా చిత్రములు

౧. బోధినత్త్వం

పథమగుహాలయమునందలి శాలయొక్క వెనుకటిగోడపై జ్ఞాపించబడియుండు బోధి శిరము. బోధినత్త్వం ముఖమును చిత్రించుటలో చిత్రకారుడు కనపరిచిన సాకుమార్తనాతీతము. కిరీటముగూడ నెంతోయందముగ చిత్రపటబడియున్నది.

౨. చామరధారి

ఒకద్వారముకడ చామరమును ధరించి నిలుచున్న యొక స్త్రీవిగ్రహము.
ఈ చిత్రము పదునేడవ శతాబ్దమున నుండు నొక స్తంభముపై చిత్రించబడియున్నది.

కామినియా నూనె

వేసకు వేల కుటుంబములయందు ఉపయోగించబడుచున్నది

ఎందుకు?

కామినియా నూనె

వెంట్రుకలు ఊడిపోవడా నాటకపరచును

కామినియా నూనె

చుండును పోగొట్టును.

కామినియా నూనె

తలకు చల్లచును గలిగించును.

కామినియా నూనె

తలకు సంబంధించిన వ్యాధు లన్నిటిని మరుగ్గును. ఉప
యోగముగా నున్న పుట్టెకు చల్లచునును గలిగించును.

కామినియా నూనె

యందు వెంట్రుకలు పెరుగులు కవసరమైన పప్పులు, మే
దకు కావలసిన అమూల్యనిస్తువులు గలవు.

కామినియా నూనె మనోహరమైనట్టియు ఆహ్లాదకరమైన మనాసగలది.

కామినియా నూనె శిరోజములకు ప్రాణము. ఇట్టి ముగ్ధము లుండుటవలననే వేలకొలది కుటుంబము

కామినియా నూనె ఎక్కువగా వాడబడుచున్నది.

కామినియా నూనెను ఉపయోగించునట్టివారు గనుకనే దీనిని “శిరోజములకు ప్రాణ మని” గీసి
గల లాభకారియైన ముగ్ధములను బట్టి తెలుపుచున్నారు.

బుడ్డి 1 కి ధర రు. 1. వి. పి. ఖర్చులు అ. 6. ప్రత్యేకము.

బుడ్లు 3 కి ధర రు. 2-10-0. వి. పి. ఖర్చులు 0-12-0. ప్రత్యేకము.

అత్తరులకు రాజైన

ఓ టో ది ల్ బ హార్ (రిజిస్టరు)

హిందూ దేశముం దంతటను యిది విరివిగా అమ్మబడుటనుబట్టియే దీనికి
అసాధారణమైన ప్రేక్ష్యత్యమును రుజువుచేయుచున్నది. కొన్ని బొట్లు చేతి
లపైన చల్లిన సీమపువ్వులు, మల్లెపువ్వులు వాసనవలె మనోహరమైన
వాసనను గలిగించుచున్నది.

బుడ్డి 1 కి రు. 2. ¼ టే. రు. 1-4-0. 1 ట్రా. 0-12-0.

వి. పి. ఖర్చులు అణాలు 6 ప్రత్యేకము.

2 అణాలు తపాలబిళ్ళలు పంపిన కాంపిత్ బుడ్డి పంపబడును.

యెందునానె ఓటోదిల్ బహార్ ముద్రపెట్టిన స్టాంపులన్నిటియందును దొరకును.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

తపాలపెట్టె నెం. 2132. బొంబాయి నెం. 2.

క తి య వా రు శ్రే డింగు కంపెనీ

జగత్ప్రసిద్ధిగల సర్వజనాదరణీయమైన తలనూనెలు, అత్తరులు
మీరు కోరిన సువాసనలు మీకు లభించగలవు

మనోహరములము గల తలనూనెలు

కుసుమాల్ హెయిరాయిలు (రిజిస్టర్డ్):—
తలనూనెలలో సాటిలేనిది. సంపన్నులు మెచ్చినది.
వెల సీసా 1 కి రు. 1-0-0

వైట్ గోడ్ హెయిరాయిలు నెం. 777
(రిజిస్టర్డ్):—గులాబీపువ్వులనిజసారభ మిందుగలదు,
గోబాపూవుల కాసక్తి గలవారి కామోదమొసగును.
వెల సీసా 1 కి రు. 0-14-0

కోకోనట్ హెయిరాయిలు నెం. 777
(రిజిస్టర్డ్):—టెంకాయనూనె తలనూనె కుపయోగించువని ప్రతివానికిని తెలియును. కాని ఎట్లు నిద్ర
చుచేసినచో నది ప్రశస్తమో తెలియును. ఈ 777
నెం. రులో (రిజిస్టర్డ్) చేసిన ఈ టెంకాయనూనె
కుద్రీచేయబడి గుర్వాసనారపితముగా చేయబడి
నూత్నమైన సువాసనాసంకలితముగా జేయబడినది. అం
దుచే అందరిచే మెప్పుకొందినది. వెల సీసా 0-14-0

పుష్పనూలీ హెయిరాయిలు (రిజిస్టర్డ్):—మూలీ పుష్పసువాసనతో అతిమనోహరమై హృదయరంజక
మై యొప్పు తలనూనె యిది.
సువర్ణనూలా హెయిరాయిలు (రిజిస్టర్డ్):—యిది సర్వజనాదరణీయమైన కుసుమార సువాసనగల తలనూనె.
వెల సీసా 1 కి రు. 0-14-0
వెల సీసా 1 కి రు. 0-3-0

సర్వజనాదరణీయమైన పుష్పముల అత్తరులు

ఆటో మధుకర్ నెం. 777:—ఈ అత్తరునందుగల సొగసైన పూలవాసనచే మోహితులై అనేకమంది
యా అత్తరును తమ యభిమానసారథముగా భావించుచున్నారు. ఒకసారి యుపయోగించినచో సర్వదా పరిచి
టగును.
వెల ½ డౌ. సీసా 1 కి 1-12-0 ½ డౌ. సీసా 1 కి 1-0-0

ఓటో కుసుమాల్ (రిజిస్టర్డ్) పరిమళములం దపూర్వచిత్రములు:—అప్పుడు కోసిన పూవులవాసన యీ అత్త
రునందు కలదని సారిభాషియు లందరును అంగీకరించిరి. సారా అరఖులతో చేర్చిన యివర అత్తరులను జాని విజ్ఞ
గుచెందినవారి మనోభిప్రాయమునకు తగిన అత్తరు: నిది; కుసుమారమైన నూత్నసారభము వెదజల్లును.
వెల ½ డౌ. సీసా రు. 2-0-0 ½ డౌ. సీసా రు. 1-0-0

నెం. 777 ఓటో జాస్మిన్, ఓటో హీనా, ఓటో రోజ్, ఓటో లిల్ థ్లాజం, ఓటో మస్కా, ఓటో నీకోటి,
ఓటో బహుల్, ఓటో మరగి ప్రతిది వెల ½ డౌ. సీసా 1 కి రు. 1-12-0 ½ డౌ. సీసా 1 కి రు. 1-0-0
పాకింగు పొట్టేటి ప్రత్యేకము. రెండుజూలుచీట్లు పంపినవారికి కోరిన అత్తరులలో ఒకమాదిరి సీసా లేక
కోరిన తలనూనెలు ఏ రెంటినైనను మార్చిసీసాలు ఉచితముగా పంపబడును.

నేడే వ్రాయుడు. దొంగమాదిరులను చూచి మోసపోకుడు. వీనికిబదులుగా వేసినైనను
అంగీకరించకుడు. ఘరానాగల బోషధముల దుకాణములన్నింటియందును దొరకును. లేదా,

కతియవారు శ్రేడింగు కంపెనీ, బాంబాయి (నెం. 4)

మధురలో ఏజంట్లు:—కాదర్ సాహెబు అండు సన్స్

యగుచుండెనని ఇదివరకు దెలిపి యుంటి ప్రభుత్వమువారు మారకపురేటును సవరకు రు 15 లుగ నిర్ణయించినపుడు రూపానాణెముయొక్క విలువ బంగారు సవరను నాణెములో 15 వ వంతున-అనగా షుమారు 7.8 గ్రెయినుల బంగారునకు సమానముగా చలాచలనము చేయబడెను. ఇప్పుడు సవరనునాణెము రు. 13-5-4 లుగ నిర్ణయింపబడుటచే రూపాయి షుమారు 8 గ్రెయినుల బంగారు సమానముగ ప్రకటింపబడెను. కనుక రూపాలోనివిలువ మారకపురేటుమాన్యువలన నిపు యిచ్చుమించు 1-గ్రెయిను 9 హెచ్చింపబడెను. ఇదిగా ప్రస్తుతపు రూపాయివిలువ 1/8 వ వంతు మాటికి 12½ వంతు హెచ్చింపబడెను. ఈమార్పు వరణమునందు గలుగజేయు ఫలితము ఒక యువరణమువలన విశేషము గాగలవు. ఇంతకును “నిక్కెలు” అణా నాణెము రూపాలో పదునారవవంతుగ చలామణి యగుచున్నది. ఒకవీశెడు పదార్థము రూపాయికి విక్రయింపబడు చున్నపుడు, మనము ఒక అణాను కొని దానిని కొనగి దాని విలువకు తగిన పదార్థముని అడిగినపుడు వీశెలో పదునారవ వంతు పదార్థమును తూచి ఇచ్చును. అది అణానాణెమును రూపాయిలో 10 వ వంతుగ ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించి రనుమిడు. అప్పుడు మీ రానాణెమును తీసుకొని పదార్థము నిమ్మని వర్తకునడుగగా నాతడు వీశెలో పదియవవంతు పదార్థము నొసంగి, ప్రస్తుతము రూపాయినాణెమునందు ఇట్టి

మార్పు జరిగెను. ఇదివరకు సవరను అనగా రు 18 లు విలువ గల సరకు—ఇప్పుడు సవరను = 13-5-4 అని చెప్పటవలన—రు 13-5-4 ల మాత్రమే విలువ యగుచున్నది. ఈ విధముగా మారకపురేటును హెచ్చించుటవలన బంగారులో సరకుల విలువలు మారకపోయినను రూపాయి నాణెములయందు మాత్రము మాటికి 12½ వంతు తగ్గిపోయెను.

“ఈ దేశమున ఎంత మొత్తమునకైనను రూపాయినాణెములే చలామణి యగుచున్నవి. వ్యాపారమంతయు రూపాయినాణెములతోనే జరుగుచున్నది; కనుక ఈ మారకపుమార్పు లందరను బాధించదు; విదేశములతో వ్యాపార మొనర్చువారికిని, ఎగుమతి దిగుమతులకు సంబంధించిన వస్తువులకును మాత్రమే వర్తించు”నని కొందరు భావింపవచ్చును ఇది కేవలము పొరబాటు. బంగారునాణె మీదేశమునందు చలామణిలో లేకున్నను, బంగారునకును రూపాయినాణెమునకును గల సంబంధమునుబట్టియే చాలవరకు వెలలు నిర్ణయమగుచుండును. “మారకపురేటు హెచ్చినయెడల దేశీయపదార్థముల ధరలు విదేశీయనాణెములలో హెచ్చును. కనుక ఎగుమతులు తగ్గును. విదేశములనుండి వచ్చు సరకుల ధరలు, దేశీయ నాణెములలో తగ్గును. కనుక దిగుమతులు హెచ్చును” అని వ్యాపారస్థు లందరకును దెలిసిన విషయమే. కాని భారతదేశపు రూపాయినాణెపు మారకపురేటు యొక్క ఫలితములు ఇంతటితో ముగియునవిగావు. రూపా

యి మారకపుమార్కు ఒక్క— ఎగుమతిదగు
మతులనే గాక, ప్రతి భారతీయునియొక్కయు,
పాశ్చాత్యుని యొక్కయు— అందు ముఖ్య
ముగా వ్యాపసాయకునియొక్కయు— ఆర్థికస్థితిని
కూకటివేళ్లతో తారుమా రొనర్చుచున్నది.
కనుక విదేశీయవాణిజ్యమునం నీ మారక
పురేటు గావించుచున్న మార్కును వివరిం
చుటకు పూర్వము ఇతరవిధములుగ రైతు
యొక్కయు వ్యవసాయముయొక్కయు స్థితి నీ
మారకపురేటు ఎటు కదల్చి ఇది మొదల్పి
నదియు చర్చింపము. మన దేశపు రైతు
ఋణగ్రస్తత జగత్ప్రసిద్ధము. తలమునుగ
నప్పులులేని రైతు మన దేశమున అపురూపము.
అనలే ఋణములలో మునిగి దరిజేరలేక
అల్లాడుచున్న రైతుల ఋణగ్రస్తతను ప్రభు
త్వమువారు మారకపు రేటును హెచ్చించుట
వలన నూటికి 12½ వంతున నిష్కాణముగ హె
చ్చించిరి. మారకపురేటు హెచ్చింపనియెడల రు
100 లు ఇచ్చినయెడల ఋణవిముక్తి నందెడు
రైతు, ఇపుడు రు 112½ లు చెల్లించినగాని
ఋణవిముక్తుడు గాజాలకున్నాడు. ఇది ఎట్లు
ప్రక్షింపవచ్చును. మారకపురేటు 16 పెన్నీ
లుగ నున్నపుడు రైతుకు రు 100 లు అప్పు
గల దనుకొనుడు అపుడు పుట్టికి 6కి
సవరనుల చొ. న అనగా అప్పటి గేటుప్రకా
రము $6 \times 15 =$ రు 100 లు ధర గూడని
గూడ యనుకొనుడు. తన ఋణవిముక్తికొరకు
గాను ఒకపుట్టెడు ధాన్యము నొసగిన యెడల
నపుడు సరిపోయెడిది. రూపాయి మారకపు

రేటును 18 పెన్నీలకు హెచ్చించుటవలన అ
నగా సవరనునకు రు 13-5-4 లను మూల్రమే
నిర్ణయించుటవలన, బంగారులో పుట్టిధర అదే
ప్రకార మున్నను రూపాయి సంఖ్యమా
త్రము రైతునకు తక్కువ ముట్టుచున్నవి.
పుట్టికి 6కి \times రు 13-5-4 = రు 88 8/9 లు మా
త్రమే రైతునకు చేరుచున్నవి. మిగత రు 11 1/9
ల కొరకుగాను ఇంకను 1 వంతు పుట్టిని విక్ర
యింపవలసి వచ్చుచున్నది. మొత్తముమీద
ఇదివరకు 1 పుట్టెడు ధాన్యముతో దీరెడు
ఋణము మారకమును హెచ్చించుటవలన 1½
పుట్టి నొసగిన గాని దీరకున్నది. దీనినిబట్టి రై
తుల ఋణము ను నూటికి 12½ చొ. న ఎటుల
హెచ్చినదియు జెల్లముగాగలదు. ఋణముల
వలనే రైతులు చెల్లింపవలసిన పన్నులు మొద
లగునవి గూడ హెచ్చెను. మారకపురేటును
హెచ్చింపనియెడల 1 బస్తాధాన్యమును చెల్లిం
పవలసినచోల నిపుడు 1½ బస్తాల ధాన్యమును
చెల్లింపవలసినవా డగుచున్నాడు.

ఆస్తుల వివరము

రైతుచెల్లింపవలసిన మొత్తము లీరితని ఆ
క్రమముగా హెచ్చింపబడుటయేగాక “గోరుచు
ట్టుపై గోకటిపోటు” అనునటుల మారకపురేటు
మార్కుదలయొక్క స్థిరచరాస్త్రు విలువగూడ
నూటికి 12½ చొ. తగ్గించెను. రైతునకుగాని
ఆత్మనిభార్యాపుత్రాదులకుగాని యేమైన వెండి
బంగారునగలున్నయెడల వానికి రూపాయి నా
ణెములలోనిదివరకున్నవిలువ ఇపుడులేదు. మార
కమును హెచ్చించుటకు పూర్వము సవ

రు 15 ల చొ॥ న రు 90 లు పెచ్చించి తనభార్యకు ఒకనగను చేయించెనను యిడు. సవరనునకు 13-5-4 లు మాత్రమే ప్రభుత్వమువారు శాసించుటవలన ఇప్పుడొక సవరనుల బంగారు నగకును 6 X రు 5-4=రు 80 లు కంటె ఎక్కువరాదు. ఈ ముగనే రైతుల పనిముట్లు, సామానులు, దలగు వానియొక్కయు భూములయొక్క వెలుగుడు తగ్గింపబడెను.

ఎగుమతులు - దిగుమతులు

ఇక ఎగుమతి దిగుమతుల వ్యాపారమును క్రొత్త మారకపురేటానర్చిన మార్పుల లిఖితము. హిందూదేశమునకు ఎగుమతి పారమే జీవగ్రర. విశేషమగు ఎగుమతి పారమువలన దప్ప ప్రతివత్సరము కొట్లది రూ॥ముల సంపద విదేశములకు ప్రవసది పోవుచుండగా-భారత దేశ విమాత్ర జీవముతోనైన నుండగలిగెడిదిగాదు. భారత మున కాయువుపట్టగు నీయెగుమతి వ్యాపారమునందు నూటికి 90 వంతులు, వ్యావసాయి చే నుత్పత్తిచేయబడు పదార్థములు. మారకరేటును హెచ్చు చేయుటవలన విదేశీయు హిందూదేశపు సరకులు ప్రియమగును. మారకము 16 పెన్నీలుగ నున్నపుడు రు ల విలువగల పదార్థమువారి కొక సవరనుకు లభించెడిది. మారక మిపుడు పెచ్చించుట వలన, రు 15 నిచ్చి ఈదేశపు కు కొనవలెననియెడల వారు సవరను ట హెచ్చు మొత్తము నొనగవలసి యుం

దుక. కనుక వా రావస్తువులను ఇంతకంటె చవుకగా లభించు మరియొక దేశమునుండి తెచ్చుకొనెదరు. ఈవిధముగా హిందూదేశపు రైతు, తన విదేశపు ఖాతాదారులను గోల్పోవుచున్నాడు. ఇదేవిధముగ, విదేశమునుండిఈ దేశమునకు దిగుమతియగు సరకుల వెలుబురూపాయినాణెములలోతగ్గును. ఇదివరకు విదేశీయ వర్తకునినుండి ఒకసవరను విలువగల వస్తువును కొనినయెడల గు 15 లు చెల్లింపవలసి వచ్చెడిది. మారకపురేటును హెచ్చించుటవలన అదే బంగారు వెలకు రు 13-5-4 లు చెల్లించిన సరిపోవుచున్నది. కనుక విదేశీయవర్తకునకు బంగారునందు ఇదివరకు వలె 'సవరను'ను చెల్లించుచున్నను రూపాయల సంఖ్యయందు మాత్రము తక్కువ చెల్లించుచున్నాము. ఈ విధముగ మన వస్తువులు విదేశీయులకు ప్రియమగుటవలనను, విదేశవస్తువులు మనకు చవుక యగుటవలనను మన ఎగుమతులు ఎటుల తగ్గుచున్నదనియును, దిగుమతులు ఎటుల హెచ్చుచున్నదియును ఈక్రింది లెక్కలవలన స్పష్టమగును:—

సంవత్సరము	దిగుమతుల విలువ	ఎగుమతుల విలువ
1924-25	246,62,58,881	884,65,58,086
1925-26	226,17,77,61	874,84,31,200
1927-27	231,22,08,176	801,43,58,284
1927-28	249,83,64,366	819,15,85,366
1928-29	253,30,59,741	830,12,78,786

హెచ్చుమారకము నమలునందుంచిన 1924-25 సం॥ల నుండియు దిగుమతులు క్రమముగా హెచ్చెను. ఎగుమతులు చాల తగ్గెను.

స్వదేశపు బజారులలో రైతులకు పోటీ

క్రొత్తమార్కపురేటు హిందూదేశపు రైతును విదేశపు బజారులనుండి పెడలగొట్టుచుండుటతో వదలలేదు. విదేశీయవర్తకులను హిందూదేశపు బజారులోనికికూడ రప్పించి మనరైతులను స్వంత గృహములనుండి గూడ పెడలగొట్టించుచున్నది. మనమార్కపురేటును హెచ్చించుటవలన విదేశీయసరకులను విదేశీయుల వెలల యందెట్టి మార్పునులేకయే మనకు ఎటుల తక్కువ రూప్యములకు ఏకైక యింపగలుగుచున్నారో, పైన వివరించియుంటిని. ఈ యవకాశము నుపయోగించుకొని విదేశీయవర్తకులు ప్రతి, గోధుమలు, బియ్యము మొదలగు పంటపదార్థములను, మనదేశమునకు దిగుమతి చేయుచున్నారు వారితో పోటీచేయుట మన రైతులకు దుర్భరముగ నున్నది. వారు తమవర్తకమును నిలుపుకొని వలెసనిన యెడల తమ సరకును, ఇదివరకు కంటెనూటికి 12½ చొ. నతక్కువధరకు ఉత్పత్తి చేసి ఏకైకయింపవలెను. కానిచో తమవృత్తిని వదలుకొనవలెను. హెచ్చు మార్కపురేటు అను మాయపాచికలతో జూదమాడు విదేశీయవర్తకునితో హిందూదేశపురైతుపోటీ చేయవలసియున్నది. ఇట్టి మాయజూదమున కొక్కటే ఫలితముగలదు. భారతీయరైతుల యొక్కయు పార్శిశ్రామికుల యొక్కయు ఓటమి. ఈ యెటమి, పై నుదాహరించిన భారతదేశపువిదేశీయ వాణిజ్యపులెక్కల వలన కొంత దెలిసెను. హిందూదేశపు రైతు

ను, ఇంకను మిగిలియున్న వ్యవసాయ పరిశ్రమ యును స్వదేశమునుండి గూడనెటుల దరిమి వేయబడుచున్నదియు నీక్రిందిసంఖ్యలు దెలుపగలవు.

సం॥	గోధుమలు ఎగుమతుల లక్ష. (ల	దిగు మతులు లక్ష రు	ధాన్యపు పదార్థముల దిగుమతులు	
	లక్ష. (ల	లక్ష రు	లక్షములు	రు. విలువ
1924-25	1719-50	5-80	7057	10,41,247
1925-26	860-24	61-30	87686	61,77,470
1926-27	271-07	66 91	58,958	91,68,868
1927-28	440-57	109-18	160,897	280,70,097
1928-29	150-24	816-36	747,677	1072,80,817

వ్యవసాయమునకు ప్రఖ్యాతి వహించి, విదేశములకు ధాన్యములను, ఇతర ఆహార పదార్థములను ఎగుమతి చేయుచుండెడి భారతదేశమునకు-18 వన్నీల మార్కపురేటు వలన విదేశముల నుండి ఆహార పదార్థములు దిగుమతి యగుచున్నవి అయిదు వత్సరముల నుండియు, గోధుమల ఎగుమతి క్రమముగా తగ్గి ఆతుద కిప్పుడు 1928-29 సంవత్సర ఎగుమతులను 24-55 సం.లముతో పోల్చినయెడల పదియవంతునై గనుపింపదు. అదేకాలమున దిగుమతులు 163 రెట్లు హెచ్చెను. మొత్తము ధాన్యముల దిగుమతులు షుమారు 100 రెట్లు హెచ్చెను.

మన దేశమునకు విదేశీయధాన్యముల దిగుమతి హెచ్చినను మనధాన్యముల ఎగుమతి గూడ హెచ్చియుండవచ్చునని ఎవరైన దలంపవచ్చును. దిగుమతి అయిన ధాన్యపు విలువ పోగా నికరపుధాన్యపు ఎగుమతివిలువ లీక్రింద నుదహరింపబడెను.

సం॥	రూ॥ కోట్లు
1924-25	64.95
1925-26	47.38
1926-27	38.88
1927-28	40.61
1928-29	22.86

ఈ లెక్కలో ఎగుమతులయందు అధికము బర్మాబియ్యము. వానిని లెక్కలోనికి కొనివో ధాన్యపు పదార్థముల నికరపు మతులు ఇంకను చాల తక్కువుగ గనుచుండును.

మచ్చనకు కొన్ని పదార్థములకు సంబంధించిన లెక్కలను మాత్రమి చట నుదాహరించి మారకపు రేటును 18 పెన్నీలకు పెంచుట వలన, ఈ దేశమునకు వెన్నె

ముక యగు రైతును, వ్యవసాయమును ఎట్టి విపత్తునకు గురి చేయబడినది, రైతుల ఆర్థికస్థితి కెటుల శిథిలపరుపబడుచున్నది యును వీనివలన సుస్పష్టము గాగలదు. ఈ విపత్తు ను పేక్షజేసిన యెడల, అచిరకాలములోనే, ఈ దేశపు వ్యవసాయకుడు, విదేశీయ వర్తకుల పోటీకి లొంగిపోవలసి వచ్చును. ఈ దేశమున ధాన్యము పండించుట కగు ఖరీదు కంటె తక్కువ వెలలకు విదేశీయవర్తకుడు ధాన్యమును సరఫరాజేయునపుడు హిందూ దేశపురైతు ఎటుల నిలువత్రొక్కుకొనగలడు? భారతీయు లపుడు ఇతరపదార్థము లన్నిటికి వలెనే ఆహారపదార్థములకొరకుగూడ ఏ విదేశముపై ననో ఆధారపడవలసి వచ్చును.

భారతి సచిత్రమాసపత్రిక

ప్రకటనలు

సంవత్సర చందా	రూ. 6 0
అర్ధసంవత్సర చందా	3 0
విడిపత్రిక	0 10
విడిపత్రికల సుచిత్రముగ బంపుటకు	
వీలు లేదు. మాదిరిపత్రికలు వలయువారు	
తపాలు బిళ్లలు పంపవలెను.	

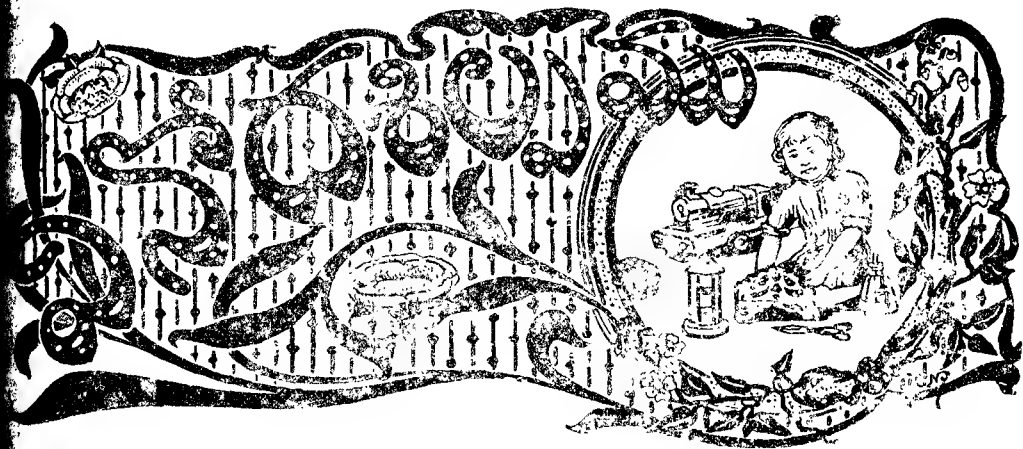
ఒక నెలకు సాధారణపుట	1-కి రు. 25 0
సాధారణపుట	$\frac{1}{2}$ -కి 15 0
సాధారణపుట	$\frac{1}{4}$ -కి 8 0
కంట్రాక్టుపుచ్చుకొనిన నెల	1-కి 20 0
" "	$\frac{1}{2}$ -కి 13 0
" "	$\frac{1}{4}$ -కి 7 0
వ్యాసముల మధ్యపుట	1-కి 30 0

'భారతి' కార్యాలయము, నెం. 7, తంబు శెట్టిపీఠి, మదరాసు.

సహాయనిరాకరణమునుగూర్చి వ్రాయమనగా పూచిత్రకారు డీచిత్రమును పంపెను.

పరిశిష్ట రామారావు.

హాకల సంచి

కొ. సరసింహాచారిగారు

తల్లినూలుతో ననేకవిధములగు సుందర వస్తువులను చేయవచ్చునని చెప్పినోయి న్నిను. అందులో బంతులను పూవులను చేయు ధమును గతసంచికయందలి వ్యాసమున వివరించినాము. ఈ వ్యాసమున ఉల్లుతో హాకలసంచి(Money-purse)ని అల్లువిధమున చేపడను.

ఒకగుడ్డను నేయుటకు దారమును పొడుగు చేసి, వెడల్పునను వేసి నేయుదురు. పొడుగునకు పయోగించు నూలునకు పడుగనియు, వెడల్పునకు పయోగించు నూలునకు పేకయనియు పేర్లు. పడుగుపేకలు ఒకదానికొకటి అడ్డముగా కలిపి ఒకదానిక్రిందుగానొకటి మాటుచు పోవుచు ఉండును. పడుగుపేకలను వేసి నేయు సాధనమును మగ్గమందురు. నేను చెప్పబోవు హాకల సంచీయందుగూడ నట్టి పడుగుపేకలు కలవు. దానికిని మగ్గ మొకటి కావలసియున్నది.

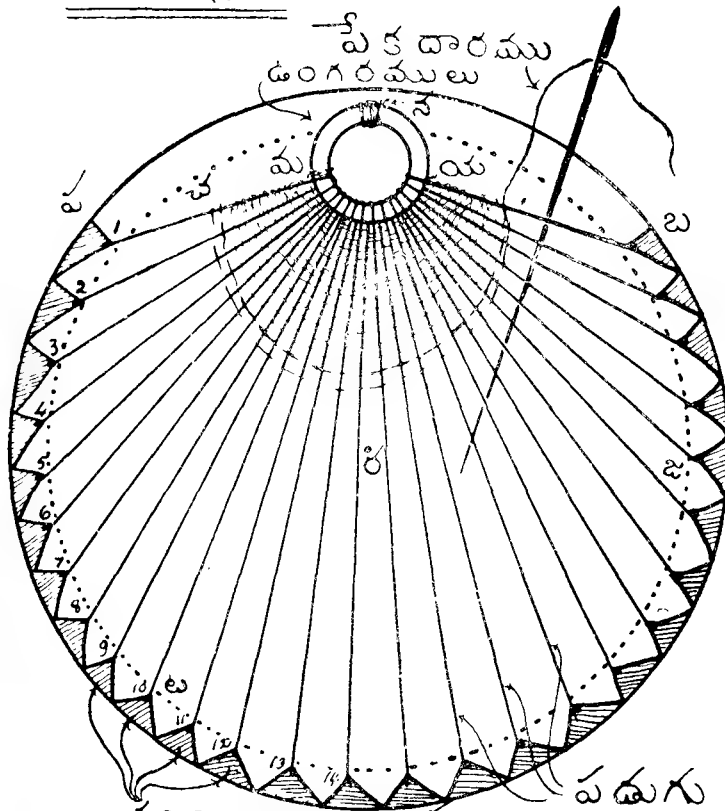
మ గ్గ ము

సంచిని అల్లుటకు వలయు మగ్గము వల యాకృతిగలిగి యుండును. ఒక అట్టను తీసికొని దానిపై గ్ర అనుకేంద్రము(Centre)నుండి మూడంగుళముల అర్ధవ్యాసముతో ప, ఘ, బ అనువలయమును గీయవలయును. అదే కేంద్రమునుండి ౨౪ అంగుళ అర్ధవ్యాసముతో మరి యొకవలయము (Concentric circle)ను గీయవలయును. (చ, బి, ట) ఈ రెండు వలయముల చుట్టుకొలతల మధ్యప్రదేశమున చిత్రము నందు చూపినరీతిని పండ్లవలె కత్తిరించవలెను. పండ్లన్నియు ఒకటే వెడల్పుగలవిగ నుండవగును. ఇట్టిపండ్లు ౨౦ గాని ౩౦ గాని యుండవచ్చును. పిమ్మట దంతముతోగాని, కొమ్ముతోగాని లేక ఇత్తడితోగాని చేయబడిన రెండు ఉంగరములను అట్ట వైయంచున ఒక్కొక్క ప్రక్క నొకదానిని న్న అనుచోట కుట్టవలెను. ఉంగరముల వైయంచున మాత్రమేకుట్టి క్రింది

యంచులను స్వేచ్ఛగా వదలివేయవలెను. తర్వాత పట్టుదారమునుగాని, లేక మరేవిధమయిన గట్టిదారమునుగాని తీసికొని దానికొనను ఒకయంగరమునకు ము అనుచోటకట్టి క్కిన దారమున గ అను పంటి సందుగుండా అట్ట

రమున దూర్పుకొనవలెను. ఇట్లు ఒక్కొక్క ప్రక్కకు మాన్పుకొనుచు అట్టయందలి పండ్ల సందులన్నిటియందును నూలునుకట్టి ఉంగరమున య అనుచోట ముగించి కట్టివేయవలెను. ఇప్పటికి అట్టపై పడుగుదారము లన్ని

రూకల సంచి

యు నేర్పడినవగును. పిమ్మట సంచి నల్లుటకు మియ్యపుము వచ్చిన రంగు ఉల్లునుగాని లేక పట్టునూలునుగాని యొక పొడవైన సూదియందు తీసి కొనవలెను. దారముయొక్క కొనను ఉంగరమున మ యను గుర్తువద్దకట్టి అచ్చట నుండి య వరకునుగల పడు గుదారములలో నొకదాని క్రిందుగను రెండవదానిపైగ ను ఒకటి విడచి యొకటిగా క్రిందు మీదులుగ సూదిని దూర్చి పేకను వేయవలెను. పిమ్మట య నుండి మ వద్దకున, మ నుండి య వద్దకును పేకను వేయుచు రావలయును. ఇట్లు అట్ట యొక్క యొక ముఖమున మాత్రము పూర్తిగా నల్లవలె ను. ఒక ప్రక్క అయినతర్వాత

యొక్క వెనుక ప్రక్కకుపోయి, అచ్చటియుంగ రములో దూర్పుకొని మరల ౨ అను పంటి సందుగుండా మొదటి ప్రక్కకువచ్చి ఆ యుంగ రమునదూర్చి మరల ౩ అను పంటిసందు గుండా రెండవ ప్రక్కకుపోయి అచ్చటి యుంగ

రెండవ ప్రక్క న దేరితిగా నల్లవలెను. ఉంగరము లకుకుడియెడమల మ, య లవలకు వ్యాపించి యుండు అట్టభాగముకొద్దగను ఆక్రింది యంచు వలకు వ్యాపించియుండు అట్టభాగ మెక్కు వగ నొన్నవిగాన మ, ఫ, య, బ ల మధ్య

ప్రదేశము త్వరలో పేకదారములతో నిండిపోవు
ము, ఘ మధ్యప్రదేశము నిండజాలదు.
బట్టి పేకవేయునపుడు ము, ఘ, య, బ
భాగములలోని పేకనూలును దట్టముగా నదు
ము ము, ఘ మధ్య పేకభాగమును వద
నిగా నుండనిచ్చుచు రావలెను. ఒకపేక
నిండియుంచున కొంతపడుగు మూయబడక
లువలసి వచ్చినను, సంచిని మగ్గమునుండి
యగనే పేకవరుసలన్నియు ఒకదానికొకటి

దగ్గరకువచ్చి సంచిని చక్కగా మూయును.
ఒకప్రక్కనంతయు నల్లినతర్వాత రెండవ
ప్రక్కనుగూడ నల్లినపిమ్మట ఉంగరములకు న్న
వద్దకట్టిన కట్టను తెంచివేయవలెను. తర్వాత
సంచి కేయపాయమును లేకుండునట్లుల అట్టను
జాగ్రత్తగా చించి బయటికి లాగివేయవలెను.
ఉంగరములగుండా నొకరంగుపట్టును(Ribbon)
దూర్చికట్టిన సంచి అందముగా నుండును.

[All Rights Reserved.]

త్వరపడుడు!

ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౦-వ గ్రంథము

త్వరపడుడు!!

ఆ త్మ క థ

(గాంధీమహాత్ముని స్వీయచరిత్రము) ప్రథమ సంపుటము (రెండవకూర్పు)
క్రొన్ సైజు, పుటలు రగిం, మేలయిన కాగితము, ముచ్చటలు గూర్పు అచ్చు
అమూల్యమైన ఈ గ్రంథమునకు వెంటనే ఆర్డరులు పంపుడు
శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు తెనిగించినది
(వెల పండ్లెండు అణాలు మాత్రమే) తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము
రెండవసంపుటము త్వరలో వెలువడ నున్నది.

నె హ్రా ని వే ది క

(ఆంధ్రానువాదము)

ఇట్టి యుత్తమ రాజకీయ గ్రంథ మిదివరలో వెలువడియుండ లేదు. రాజ్యాంగవిధానమును
నిశ్చయించునట్టి ఆంధ్రుడును చదివితీరవలెను. శైలి సులభము. కొలదిప్రతులుమాత్రమే
విలసిల్లును. వెల 1-0-0 మాత్రమే. తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము
విలాసము :- ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

పెద్దన్న-న్యూనిట్-లక్ష్మీనారాయణ

తాత్పర్యము. వెంకటరమణయ్యగారు, యం. ఏ.

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయల దండయాత్రలలో కలుబరిగ దండయాత్ర కడపటిది. దీనిని చరిత్రకారు లండలు మరవినరీయే చెప్పవచ్చును. ఈదండయాత్రను భాద్రపద భారతిలో వర్ణించితిని. దండయాత్ర కాలమును నిర్ణయించు సందర్భమున శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారికిని శాకున కౌంత తగాదా కలిగినది. వారు సరరు దండయాత్ర నడచినది శ్రీ. శ. ౧౫౧౮ లోనని; నేను ౧౫౨౦ తరువాతనని. నారీవాదము తప్పని నిరూపించుటకు పూర్వము వాదప్రతివాదములు అభిప్రాయ భేదములనల్ల కలుగుచున్నవనియు, వాదప్రతివాదములయందు వాదిప్రతివాదు లొండొరుల నూపించుకొను నవసర ముండదనియు మనవి నేయుచున్నాను. ఎత్తిసాడుపుమాటలు వాదమును గల్పింపజాలవు. తాదమునకు బలము నొసగునది అనుచు నాధారములు యుక్తులును.

౧. ఆంధ్రకవితాపితామహుడు

అల్లసాని పెద్దన్నగారికి ఆంధ్రకవితాపితామహుడన్న బిరుదు ౧౭-౪-౧౫౧౮ నాటికే యున్నట్లు మేల్పాడిశాసనమునల్ల తెలియుచున్నది. ఈ బిరుదు పెద్దన్నగారికి మనుచరిత్రను రచించుటవలన వచ్చినదనియు, కావున మనుచరిత్ర మంతకుపూర్వమే రచియింపబడె ననియు శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారనుచున్నారు. మనుచరిత్రయందు గృష్ణరాయల కుబరిగైవే దాడియును, ఆ పంచగౌడధాత్రీపదద్విజయమును జేర్చినబడియుండుటచేత శ్రీ దత్తుగా రొసర్చిన కాలనిర్ణయము సరికాదని వ్రాయుచు, ఆంధ్రకవితా పితామహు డన్నజేరు పెద్దనగారికి పెక్కు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు రచించుటనల్ల వచ్చియుండుననియు

చెప్పితిని. అందుకు శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చిరి. “వీరి కీనూతన చరిత్రాంశము నెవరు చెప్పిరి? ఆంధ్రలోక మింక నాగ్రంథములపట్టిక నెఱింగియుంధలేదు...శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారాంధ్రలోకమున కాయుత్తమగ్రంథములఁ దెలిసి సారస్వతసేవ నేయుదురగాక!”

నా కీ నూతన చరిత్రాంశములను జెప్పినవారెవ్వరా? జగ మెఱిగిన పండితుడు, ‘కవి’, విమర్శకాగ్రేసరుడు, బ్ర. శ్రీ. వేటూరు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. వారు వావిళ్ల వారికై తాము రచించిన మనుచరిత్ర పీఠిక యందు పెద్దనగ్రంథములనుగూర్చి వ్రాయుచు, “ఈత డీ మనుచరిత్రమునుగాక హరికథాసారమున వేరొకప్రబంధమును రచించి తనగురువగు శివశివయతికి గృతి నొసంగెను” అని చెప్పిరి. మఱియు దుర్మతి మాఖ శు ౧ కి వారపు టాంధ్రపత్రికలో శ్రీ శాస్త్రిగారే ఒక వ్యాసమును వ్రాసియున్నారు. అందు,—

“అల్లసానిపెద్దనార్యేణ సత్యానధూపరిణయే”—

“అజ్ఞశీఘ్రగురజ్ఞాప్యై శ్శోభతే ముద్రికావళిః,
ప్రోతేవ బాణం పుష్పేషా స్సూక్ష్మలక్ష్మ్యపరంపరా.”

“అల్లసాని పెద్దనార్యేణాపి వీరముక్తం రసమజ్ఞార్యామ్”.

“ఉడురాజమునీ మృగరాజకటి

గ్గజరాజకటి స్సనభారనతా,

యది సా రమణీ హృదయే రమతే

కవ్యజపః కవ్యతపః కవ్యసమాధిరతిః.”

అని యున్నది: కనుక అల్లసాని పెద్దన్నగారు మనుచరిత్ర గాక,

(౧) హరికథాసారము

(౨) సత్యానధూపరిణయము

(3) రసమజ్జరి

అని మూడుగ్రంథములు వ్రాసినట్లు చెలియుచున్నది—ఇది గాక,—ఆముక్తమాల్యదను గూడ పెద్దనగారే రచించి రన్న ప్రతీతి యొకటి తెనాలిరామకృష్ణుని కాలము నుండియు వచ్చుచున్నట్లు,

“దానితల్లిగ నల్లసానిపెద్దన తెల్పె
మనిమదిదప్పియముక్తమాల్యద”

అను రామకృష్ణుని చాటూక్తివల్ల చెలియుచున్నదిగా! కాబట్టి పెద్దనకు మనుచరిత్రరచనవల్లనే ఆంధ్రకవితా మహాదని పేరు వచ్చియుండవలెనను పిడినానమున కన కాళము లేదు. ఇతరగ్రంథరచనవల్లవై యుండవచ్చును. మనుచరిత్రవల్లనే పైనిరుదు పెద్దనకునచ్చినన్న సిద్ధాంత మను మనుచరిత్రయే పూర్వపక్షము చేయుచున్నది. దీని గుఠించిన పండితాభిప్రాయమును గనుచు:

“ఒకవేళ తొలుదొలతుత టిదియే యని చెప్పు కొన్ను నీ బిరుదు మీగ్రంథ (మనుచరిత్ర) రచనమునబట్టి పచ్చినదనుట సాధగ నేరదు. మనుచరిత్రమును రచియింపు మని కోరుకపుడే కృష్ణరాయలచే,—

గ. హితుడవు చతురవచోనిధి
పతులపురాణాగమేతిహాసపదార్థ
స్మృతియుతుడ వాంధ్రకవితా
పితామహుడ వెవ్వరిడు పేర్కొననిన్నుకా.

అని పెద్దన పేర్కొనబడియున్నాడు.”¹

కావున ఎవ్వ రేచెప్పినను, మనుచరిత్ర వ్రాయుటవల్ల పెద్దన కాంధ్రకవితాపితామహుడని పేరునచ్చే ప్రస్తుతాత నిరంధారపు వ్రాతగాక మిళియను? నా యభిప్రాయ మేమన, ఇతర గ్రంథరచనవల్లనే పెద్దన బిరుదు లభించెను అని; లేదా, శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిల కారన్నట్లు, “కృష్ణరాయలవారు తన యాస్థానకవులలో న్నొకవయసుచేతను గవితచేతను పెద్దవాడగుటచే, పెద్దనా బాత్తున కీ బిరుదు ముసంగియుండును.”²

మనుచరిత్రకు బూర్వము పెద్దన ఇతరగ్రంథముల రచించియుండదని శ్రీ ఈశ్వరదస్తుగారివాదము: దానికి గారణమును వారిట్లు చెప్పుచున్నారు:

“ప్రతి ఆంధ్రగ్రంథకర్తయు గ్రంథారంభము నందే తా నప్పటికి రచించిన గ్రంథములు పేర్కొనబడు ఆంధ్రసారస్వతపరిచితి గలసారల్ల కలంగినవిషయము. పెద్దన మనుచరిత్రలోఁ దా నందుకు ఆంధ్రకవితాపితామహుడై విరచించిన గ్రంథముల నొక్కదానినైన తెప్పు కొనకండుటకు గల కారణములేమో!”

ఇది కేవలము ప్రమాదజనితము. కోహ్లాదేకమున నున్నతటి వ్రాసినవ్రాత. ఏలన శ్రీ ఈశ్వరదస్తుగారు విధించిన వైనియముమును మహాకవు లెందరో పాటించియుండ లేదు: కవిబ్రహ్మ యగు తిక్కనసోమయాజీ యన మహా భారతమున దాసంతకుపూర్వము నిగ్వానోద్ధరరామాయణమును రచించినట్లు చెప్పుకొన్నాడా యేమి? సువీర భద్రుడు తన జైమినిభారతమున సంతకు ముందు దాను రచించిన శృంగారశాకుంతలాదిగ్రంథముల పేర్కొనా యేమి? తెనాలిరామకృష్ణుడుదన పాండురంగమాహాత్మ్యమున దత్తావ్యయు విరచించిన యుద్ధటారాధ్యక్షిరిత్రి ప్రశంసను గావించెనాయేమి? రామరాజహర్షణుడుదన వసుచరిత్రమున హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానమును జేర్కొనెనా యేమి? చేమకూర వెంకటకవి దన విజయవిలాసమునందు సారంగధరచరిత్ర ప్రస్తావన జేసెనా యేమి? కొంపఱుకవులు తాము రచించిన గ్రంథములను పేర్కొనిరి; కొందుట్లు నేయలేదు. కావున పెద్దన్నగారు మనుచరిత్రమున దామంతకుపూర్వము రచించిన గ్రంథములను పేర్కొనకపోవుట యొకవిశేషము గాదు. ఏతెక్కరాయన, ‘ఆంధ్రకవితాపితామహ’ యను బిరుదును మనుచరిత్ర రచనతో దగులాటము నేయుట యొప్పగ్గాడని విషయము.

1. శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు: మనుచరిత్రపీఠిక; వావిళ్ల వాణిశ్రతి పుట XI.
2. I bid.

౨. న్యూనిజవాక్యములు ప్రమాణార్థములుకావా?

న్యూనిజ్ అనునతడు పోర్చుగీసువర్తకుడు; కృష్ణ రాయల కాలమునో, లేక రాయల మరణానంతర మచిర కాల మప్పుడో అతడు విజయనగరమునకు గుఱ్ఱముల నమ్మటకు పోయియుండెను. విజయనగరమునకు జోవు పెక్కు పోర్చుగీసువారివలె, అతడు రాయరాజ్యమును గురించిన గ్రంథముకట్టి వ్రాసెను. న్యూనిజ్ గ్రంథమున, అతనితోగూడనో లేక అంకితులూర్వమో విజయనగరమునకు వెళ్లిన పియస్ అనునతడు రచించిన గ్రంథమును రెంటిని నేకరించి గోవాపట్టావాస్తవ్యుడగు నొక పోర్చుగీసు అధికారి అతని మిత్రుడగు బ్లాకోస్ అను చరిత్రకారుని ఉపయోగార్థము క్రీ. శ. ౧౫౩౭ ప్రాంతమున లిస్బనునగరమునకు బంపెను. ఆగ్రంథములను బంపితినిని యొక యుత్తరమునుగూడ వ్రాసెను. అందు సదరు గ్రంథ కర్తలనుగూర్చి యతడు యిట్లు వ్రాసియున్నాడు. “విజయనగరమునకు తరుచుగ జోవుచుండగు డామింగో పియస్ కడనుండి ఈ(గ్రంథ) సంగ్రహమును బడసితిని. ఇతడు కృష్ణరాయలకాలమున, క్రిష్టవో డి ఫిగీరడో విజయనగరమున నున్నప్పుడు అచటికి బోయియుండెను. మఱియొకగ్రంథమును, ఆదాయములేని గుఱ్ఱపు వ్యాపారమునుజేయుచు మూడుసంవత్సరములకాలము అచ్చట నివసించుచుండిన ఫెర్నావో న్యూనిజ్ కడ సంపాదించితిని. ఒక్కడే సర్వవిషయములను నిర్ణయ నశక్తుడగుటచేతను ఒకడు చెప్పనియంశములును మఱియొకడు జెప్పుటచేతను నేను గ్రంథసంగ్రహములను రెంటిని—అనగా, నేను పైచెప్పినవీరిని కృష్ణరాయలనాటి దాని నొకటిని తరువాత ఆరుమాసములకు సంపబడినదాని నొకటిని—సంపుచున్నాను.”¹

పై యుత్తరమున న్యూనిజ్ విజయనగరమున నున్న కాలము స్పష్టముగ జెప్పబడలేదు. కావుననే ఈ

గ్రంథముల ప్రాముఖ్యము చెల్లుచు, “న్యూనిజ్ స్వయముగ చూచియో లేక చూచినవారు చెప్పగ వినియో వ్రాయుటచేత” అతనిగ్రంథము విలువగలది యని నూయెల్ నచించెను.² న్యూనిజ్ కృష్ణరాయలకాలమున విజయనగరమున నుండెనా యను సంశయము నూయెల్ మనస్సున బాధించుటచేత అతడెట్లు సందిగ్ధముగ వ్రాసెను. నూయెల్ తరువాతి గ్రంథకర్త లనేకులు న్యూనిజ్ కృష్ణరాయల కాలమున విజయనగరమున లేడనియు, తత్కారణమున కొన్ని అంశములయందు తతడు వ్రాసినది విశ్వాసపాత్రము గానియు వ్రాసియున్నాడు.³ వీరి మతమున క్రీ. శ. ౧౫౩౭ ప్రాంతమున విజయనగరమున నివసించుచుండిన న్యూనిజ్ చరిత్రకంటె క్రీ. శ. ౧౬౦౦ లప్పుడు అహమ్మదునగరమున నివసించుచుండిన పెరిస్తాగ్రంథమే అధికము విశ్వసనీయము.

న్యూనిజ్ వ్రాత సరికా దశుటకు వీరందఱొక యుదాహరణమును జూపుదురు. కృష్ణరాయల కల్పరిగ మట్టడినిగూర్చి వ్రాయుచు న్యూని జెట్లు చెప్పి యున్నాడు :—

“కల్పర్గుర పట్టామునందు కోబలో దక్కను దేశపు బల్తాను (భూమినిసూచు) పుత్రులను మువ్వనిని కృష్ణరాయలు బందీలను జేసెను.”

“అదితో మా వీరిలో తనమరదియు, దక్కను ముల్తానునకు భోగకాంతవల్ల జనించినవాడైన, నగు రాకొమరుని దక్కనుదేశమునకు రాజునుజేయు తిలంపుతో, వీరిని నిర్బంధించి యుండెను. రాయలు వారిలో పెద్దవాని, (అప్పటికి అతని కండ్లి నొత్తినది యుండటచేత) దక్కనురాజ్యమున కభిషిక్తునిగ జేసెను. ఇట్లభిషిక్తుడైన రజపుత్రుని అదితో మా మొనలగు దక్కనుదొర లందఱును రాయలవారియొక తమకుగల భీతిచే నమ్మలై కొలిచిరి. తక్కిన యిద్దరిని రాయలవారు తమతో విజయనగరమునకు గొనిపోయి రాజపుత్రుల హోదాకు తగినరీతి

1. Sewell : The Forgotten Empire p. 235.

2.1 bid : Preface p. 7.

3. Dr. S. K. Iyengar. “The yet Re-membered Ruler & e.. p. 29.

మించి, ఒక్కొక్కనికి సంవత్సరమునకు ౫౦,౦౦౦
శ్రమజీతము లిచ్చుచుండెను.”⁴

ఫెరిస్తా చరిత్రప్రకారము బహుమనీసుల్తా నగు
మహమూదు క్రీ. శ. ౧౫౧౮ లో కాలభర్తము
యైనది. ఇతనికి ముగ్గురుకుమారు లుండిరి. అందు పెద్ద
వాడైన అహమ్మదు. ఇతడే ఇస్మాయిల్ అదిల్ షా
కావైన వివాహమాడినది. రెండవవాని పేరు ఆల్లా
హ్, కడపటివాని పేరు షలీఉల్లా. అహమ్మదు ౧౫౧౮
వేల ౧౫౨౦ వలకు రాజ్యముచేసి మృతినొందెను.
అతని కుమారుడైన షలీఉల్లా ౧౫౨౧ లో పట్టాభిషిక్తుడై ఆ సంవత్సర
మే చచ్చెను. షలీఉల్లా ఆ సంవత్సరముననే రాజై
సత్సరము పూర్తిగాకమున పే గతించెను.⁵

ఫెరిస్తా వాస్తవము వ్రాయుచున్న న్యూనిజ్
అనువదలు కల బరిగెయ్యంబు బహుమనీరాజపుత్రులు
కృష్ణరాయలకు వైఫల్యముగలుగు యసంభవము. కావున
నివాసము నమ్ము గ్రంథకర్త లందఱు న్యూనిజ్
అనువదలి నిజముకాదని నిరసించిరి; కాని ఫెరిస్తా వ్రాసి
వాస్తవముగాని తోచుచున్నది. ఏలన, ఫెరిస్తా
గ్రంథ మహమ్మదునకుగాని యతనిపుత్రులకుగాని సమ
కాలికుడు గాడు. అతడు తనగ్రంథము క్రీ. శ. ౧౬౦౦
సంవత్సరమున రచించెను. మఱియు నతడు యథార్థవాది
కాదు. హిందువులపట్ల యెన్నిబావతనైన బాంకగలడు.
అందుకు తార్కాణ బహుమనీ రాజపుత్రులను గూర్చి
అతడు వ్రాసినవ్రాతయే.

కృష్ణరాయల సమకాలికుడున, సంగీతసూర్యో
గ్రంథకర్తయైనను లక్ష్మీనారాయణాకవి న్యూనిజ్
అనువదలి యథార్థమని రుజువుయ్యుచున్నాడు.

భక్తిశ్రోత్వ వైపు పారశీకం కలబరిగెయ్యం
ద్రాక్షపాదాశ్చమానః

కాస్తావ్యాకృష్టవాక్ దోబల ఘన మహిమా
శ్రీక నురత్రాణ పుత్రాక.6

కావున న్యూనిజ్ వ్రాత లవిశ్వసనీయములని దోసి
పుచ్చుట తగవుగాదు. ఫెరిస్తావ్రాతలను పరిశీలించక
యంగీకరించుట పాడిగాదు. న్యూనిజ్ కృష్ణరాయల
సమకాలికుడగుటచే నాతని గ్రంథము విక్రియము విశ్వా
సపాత్రమని నానమ్మకము. కావున మునుచరిత్ర రచనా
కాలనిర్ణయసందర్భమున అతని వాక్యములను పరమప్ర
మాణములుగ గొనుచున్నాను.

3. న్యూనిజ్-లక్ష్మీనారాయణ కవి

ఇంతవఱకు న్యూనిజ్ చరిత్ర ఫెరిస్తా గ్రంథముకంటె
సధికము విశ్వాసపాత్రమని కృష్ణరాయల సమకాలికు
డున, అశ్రేతుడున, ప్రాయశః ఇతరకవుల తోడ్పాటు
రాయలతోగూడ గండువెంటనంటి తిరిగినవాడును నగు
లక్ష్మీనారాయణాకవి సాక్ష్యమువల్ల రుజువుపరచితిని.
ఈలక్ష్మీనారాయణాకవి కృష్ణరాయల సమకాలికుడున,
వాక్రిశుడున నని సంగీతసూర్యోదయములోని ఈ క్రింది
శ్లోకములవల్ల యెరియుచున్నది.¹

“తస్య శ్రీకృష్ణరాయస్య కృపాక్షీరాబ్ధిచంద్రమాః,
లక్ష్మీనారాయణోనామ వర్తతే సరసాగ్రణీ.”

* * * * *

శ్రీమత్ కృష్ణనరేశ్వరస్య దయయా
స్వస్థాంబితాం పాలకిం
మక్తానున్యకృతానుబద్ధవలయం
మక్తాతపత్రద్యయమ్;
కశ్యపస్త్రుతమంగళాం మలహరీ
వాద్యం నిజాంతఃపుర
సానే నాట్యరసాధిసత్వ మనకృ
లక్ష్మీవతిః ప్రాప్తవాక్.

4. The Forgotten Empire p. 353.

5. Ferista Vol. II, Ch. pp. 553-557.

6. The Madras Govt. or M. S. S. Lib. 13-2-19.

1. ఈ శ్లోకములను బ్ర. శ్రీ. వేటూరు ప్రభాకరకావ్యస్రీగారు, క్రోధన, చైత్ర భారతిలో కొంతవఱకు
సూరించి ప్రచురించియున్నారు.

ముక, లక్ష్మీనారాయణకవిచే వర్ణింపబడిన కృష్ణ
రాయని జైత్రయాత్రాక్రమము గమనించదగినది.

“ బాత్మ్యంసా సకలకలకలాపయంత
స్వప్రాత్రాణం స పదివిజిత్య గంగరాజమ్;
భక్త్యాత్మవిన్ననసముద్ర ముత్కటంధ్రా
గావాసం వ్యతనుత నిర్భరంశివానామ్.

దుర్గం జిత్యాధసోఽసావుదయగిరివరం

తత్రరాహు త్రరాజమ్

. బంధిక్యత్యానువృత్త్యాదుధినగరవశే

కొండవీట్కొండపల్లె;

జీవగ్రాహంగృహీత్యా గజపతితనయం

పొట్టనూర్మట్టణాగ్రే,

విశ్వేశ్వర్యుక్తప్రాసా విరుదయుతజయ

స్తంభముచైతన్యభానీత్.

సోయం కృష్ణనరేశ్వరో గజపతిం

జిత్యా తదీయత్రయా

సాకంకస్యసుతా ముదూహ్యయవన

మౌపం సహదంతతః

గొబ్బూరుధులవాసినం సరభసం

జిత్యానువిద్రావ్యతం

హస్త్యశ్వాత్ సతదీయదుర్గమతులం

రామారు మాదత్తవాక్.

కృష్ణాముత్తీర్యసోఽయం యవనజనపనం

వహ్నిసాత్కృత్యసర్వం

శేరోజాబాదవంబాదురు సగర సమ

ఖ్యానిదుర్గాణి జిత్యా

భక్త్యోచ్చైః పారశీకం కలుబగభ్రురీం

ద్రాక్షపాదాదమానః (? ,

కాంతా (క్రాంత్యా?) వ్యాకృష్టవాక్దోర్బల

ఘనమహిమాత్రీకసురత్రాణపుత్రాక్.

ఇక లక్ష్మీనారాయణోక్తకృష్ణరాయజైత్రయా
త్రాక్రమమునకును న్యూనిజ్ వ్రాతకును పోలికలున్న
వేమో చూతము. పాఠకుల సౌకర్యార్థము, ఈ క్రింది పట్టి
కను దయారుచేసితిని. అందొకప్రక్క న్యూనిజ్ వర్ణిం
చిన రాయవిజయక్రమమును, రెండవప్రక్క లక్ష్మీనారా
యణోక్త యుద్ధసరణిని బొంపుపరచుచున్నాను.

న్యూనిజ్	లక్ష్మీనారాయణ
౧. ఉదయగిరి ముట్టడి, గజపతి పినతండ్రిని బంధి నేయుట.	౧. కృష్ణరాయల జననము, చిద్యాభ్యాసము.
౨. కొండవీడుముట్టడి, కృష్ణాతీరమున గజపతి యోధు లు, కొండపల్లిదుర్గము నాక్రమించుట, గజపతి కు మారుని బంధీనేయుట.	౨. గంగరాజు పరాజయము, శివసముద్రదుర్గగ్రహ ణము.
౩. సింహాద్రిపర్వతము దాడి, పొట్టనూరుదుర్గర జయ స్తంభప్రతిష్ఠ.	౩. ఉదయగిరిదుర్గము ముట్టడి, రాహుత్రరాయనిబంధి నేయుట.
౪. గజపతికుమార్తెను పెండ్లిజేసికొనుట, గజపతితో సంధి.	౪. కొండవీడు కొండపల్లెదుర్గములను గైకొనుట, గజ పతికుమారుని బంధీనేయుట.
౫. కాటూరు ముట్టడి.	౫. పొట్టనూరికడ విజయ స్తంభ స్థాపనము.
౬. తిమ్మరసు కొండవీటి దుర్గర మదార మల్లని జయించుట.	౬. గజపతిని ఓడించుట, గజపతికుమార్తెను పెండ్లిజేసి కొనుట.
	౭.
	౮.

[illegible]

၁။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်
 ၂။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်
 ၃။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်
 ၄။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်
 ၅။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်
 ၆။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်
 ၇။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်
 ၈။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်
 ၉။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်
 ၁၀။ အထွေထွေ အကျဉ်းချုပ်

ಮೈಸೂರು, ೨೫-೧೨-೧೯೭೭

‘ನಿನ್ನಿಂದಲೂ’
 ಇದು ನಿನ್ನಿಂದಲೂ ಇದು ‘ನಿನ್ನಿಂದಲೂ’
 ನಿನ್ನಿಂದಲೂ ನಿನ್ನಿಂದಲೂ
 ನಿನ್ನಿಂದಲೂ - ನಿನ್ನಿಂದಲೂ - ನಿನ್ನಿಂದಲೂ

• C

၀၇၈၈ ဧကမ္ဘာလ ဖြစ်သော အထွေထွေအားဖြင့်
 'လောကီ ဖြစ်သော အားဖြင့်
 ပို၍လောကီအားဖြင့် 'လောကီအားဖြင့်

• ၇၇၆ •

[illegible]

యూహ కలీతము. నాకును నిట్టివే పెక్కుసందేహములు కలవు. శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు నా సందేహములను తీర్చి లేని వారి ప్రశ్నలకు వారే సమాధానము చెప్పుకొన్నవారగుచున్నారు: అడుగుచున్నాను:

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలు ఉదయగిరిదుర్గమును ముట్టడి చేయుటకు పూర్వము ఉమ్మత్తుారి ప్రభువగు గంగరాజుపై దండంచెడిది అతని జంపి ఉమ్మత్తురు శింసముద్రదుర్గములను నిర్మూలము గానించెనని, విజయనగరచరిత్రాధ్యయనము నేయువారందఱెరిగిన విషయమే. ఈ విజయములను నందితిమ్మన్న దన పారిజాతాపహరణము నందును, లక్ష్మీనారాయణకవి దనసంగీతసూర్యదయము నందును వర్ణించియున్నారు. పెద్దన్నగారు తమ మనుచరిత్రయందుగాని, కృష్ణరాయలు స్వవీరచిత్రముక్తమాల్యదయందుగాని ఉమ్మత్తురు దండయాత్ర ప్రస్తావము నేయరైరి. ఏలాకో? ఒకవేళ మనుచరిత్రముక్తమాల్యదల రచనాకాలమప్పటి కీదండయాత్ర జరిగియుండదా? కృష్ణరాయలే రచించినాడన్న అముక్తమాల్యదలో న్యూనిజ్ను తిట్టిబుద్ధులైన రాయచూరు మహాసంగ్రామము జేర్చొనబడలే దెందుచేతనో? “నామనవిరాయల కెంబావివిజయవర్ణనము రాయచూరు యుద్ధమును స్ఫురింపజేయుచున్నది” అని వ్రాసినారు శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు. వారిసంటి విచక్షణులు జేసిన సిద్ధాంతము సరికాదని చెప్పటకు నోరాడకున్నది నాకు. కాని పరిశోధకుల కందఱకు సత్యాన్వేషణమే పరమధర్మమగు కారణమున, రాయలు దనకు శాశ్వతకీర్తిని దెచ్చిన రాయచూరు మహాసంగ్రామమును జేర్చొనక, తత్కాలనారధమై కెంబావిముట్టడి నేలవర్ణించెననియు, వానికిగల పరస్పరసంబంధ మెట్టిదనియు పృచ్ఛించవలసి యున్నది. ఆధునికచారిత్రవ్యాఖ్యాతలకు పని గల్గింపవలయు నని రాయ లిట్లు వ్రాసిరా? ఎంతటి తమాషా ప్రభువయ్యా ఈ కృష్ణదేవరాయలు! ఇంకొక ప్రశ్న: కృష్ణరాయలు ఏదులఖానుని వధించితిని చెప్పుకొననే ఆముక్తమాల్యదయందు. పెద్దనాది గ్రంథకర్త లీఘకార్యము నేల ప్రశంసింపలేదు. ఇట్లే ప్రశ్నలను తండ్రిపతండుములుగ

వేయుట సులభము; కాని, వీనికి దగు సమాధానముల జెప్పుట కెవరికి తరము?

ర. ఆపంచగౌడధాత్రీపదము

శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు ఉగాడిసంచికలో వ్రాసిన వ్యాసములో కలింగదిగ్విజయము వివాచనమచరిత్రమున బ్రశంసింపబడిన ఇతరజైత్రయాత్రలను బ్రస్తావించలేదు. ఈవిషయమై ఆహాడభారతిలో జర్పించుచు “మనుచరిత్రలో కృష్ణరాయల కలింగదిగ్విజయమేగాక ఇతరదిగ్విజయములుగూడ వర్ణింపబడియున్నవి” అని వ్రాసితిని. ఇవి యేవియనగా,

(౧) కలుబరిగ

(౨) ఆపంచగౌడధాత్రీపదము

భాద్రపదభారతిలో తాముగర్చిన కాలనిర్ణయమును నిలుపుటకై వ్యాసమువ్రాయుచు శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు కలుబరిగ దండయాత్రకాలమును జర్పించిరి-కాని,-

“ఆహాడపతి శకంధర సింధురా

ధ్యక్షు లరిగాపు తెవ్వని ఖరతరాసి

కాపంచగౌడధాత్రీపదం బె

వ్యాసి కసివారుగా నేనునట్టి బతులు”

అను నీసపాదద్వయము వారి దృష్టిపరమన కక్కలేదు. కీ. శే. కొమ్మత్తాజు వెంకటలక్ష్మణారావు పంతులుగారు చాలకాలముక్రింద నీసపాదములయందలి విషయమును చక్కగా చర్చించిరి.2 అందు “శకంధర” “ఆపంచగౌడధాత్రీపదము” అనుమాటలపైన నిట్లు వ్యాఖ్యానముజేసి యున్నారు: “శకంధర=శకంధరడమరాజు; పంచగౌడధాత్రీపదము=కన్నో జీలుమొదలైనవారి యుత్తరదేశము, అని టీకాకావలు వ్రాసియున్నారు. ఇంతిక్కు నధిక స్పష్టమైన యర్థ మేమైన నిండుండి లాగవచ్చు నేమాచూరిము. ఇందలి “శకంధర” శబ్దము “శికందర్” అను పారశీకశబ్దమునకు సంస్కృతరూపమని నాతాత్పర్యము. కృష్ణదేవరాయల కాలమున గజరాతురాజ్యముపై శికందర్ అను నవాబుండెను. పెద్దనచే జేర్చొనబడు

గౌరవముం గన్న కలగదు డీతడే యగునేని రాయలు గుజరాతుమిదికి క్రీ. శ. ౧౫౨౬లో వెళ్లెనని చెప్పుటయే గాక, అయేడు ఫిబ్రవరి, మార్చి, యేప్రిల్ ఈనూడు నెలలలో నెప్పుడో యొకప్పుడు కల్లెననికూడచెప్పవచ్చును. ఎందుకన ఈతడు మూడునెలలే రాజ్యముచేసెనట..... 'ఆ పంచగౌడధాత్రీపదము లోని 'ఆక్ష' అను దానికి 'మర్యాద' యనియే యర్థము తీసికొనవచ్చును; 'అభివిధి' అని తీసికొననక్కరలేదు. [ఆక్ష మర్మదాభివిధ్యోః పాణిని ౬. ౧-౧౩] 'ఆపంచగౌడ' అనగా పంచగౌడ దేశమునఁజునుని యర్థము: పంచగౌడు అనగా, సారస్వతు, కాన్యకుబ్జు, మైథిలలు; గౌడులు; మత్స్యకులు. గుజరాతీలు పంచద్రావిడులలోని నారేకాని, గౌడులు కాదు. కనుక "ఆపంచగౌడ" మనగా గుజరాతుదేశము వఱకును అని యర్థముచేయవచ్చును. దానికి గౌడదేశము తగిలియున్నది. గనుక "ఆపంచగౌడ" పద మిచ్చట మర్యాదపరము. ఇట్టిపద్యము కృష్ణరాయని యుత్తర (నర్మదకుత్తర) దిగ్విజయమాత్రము నూదించుచున్నదని యర్థముచేసికొనవచ్చును. "ఆపంచగౌడ" దేశమునగా నర్మదకు నుత్తరముననున్న హిందూదేశమునియు సాధారణముగ నర్థమునేయవచ్చును." కృష్ణరాయలు ఆరుదా నగరమును ముట్టచించి తత్సంబంధరాష్ట్రమును స్వనేనా సాగరమున ముంచె నని బూర్హాన్-ఇ-అసీర్ అను

మహమ్మదీయచరిత్రవల్ల తెలియుచున్నది. ఈ సమయ ముననే రాయలు గుజరాతుననాబుల శికాందరుషానోడించియుండును. ఈదండయాత్ర క్రీ. శ. ౧౫౨౬ ప్రథమ పాదమున నశించినట్లు శ్రీలక్ష్మణరావుగారు చెప్పియున్నారగదా! కావున నీ దండయాత్రను బేర్కొను మనుచరిత్రయొక్క రచనాకాలము క్రీ. శ. ౧౫౨౬ ఏప్రిలుకు తరువాతనయి యుండవలయును.

పైరైండుసీసపాదములను గమనింపక, శ్రీలక్ష్మణ రావుగారు వానిని గూర్చి పడిన యభిప్రాయమును దల పెట్టక చేసిన మనుచరిత్ర రచనాకాలగర్భయమెట్లు డిప్పిద మును? లక్ష్మణరావుగారి యభిప్రాయము తప్పుగా నిచ్చును; కాని తద్విషయమై మానము వహించి ఎఱుగ నట్లు నటించుచు మనుచరిత్ర కాలనిర్ణయము నేయుట పాడియా?

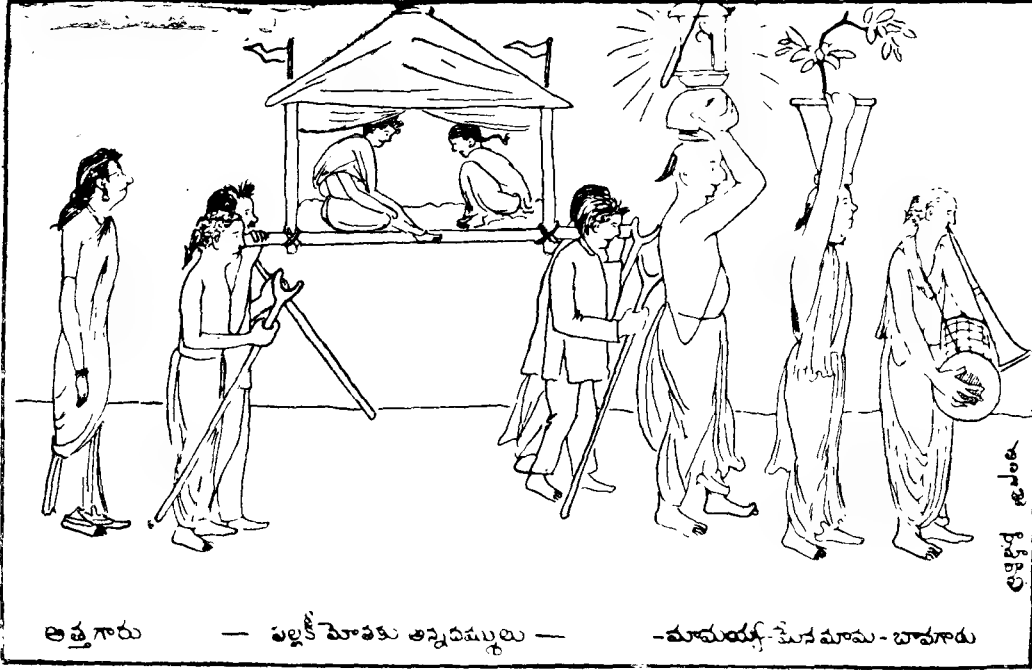
నాయభిప్రాయ మేమనగా మనుచరిత్రమును పెద్దన అప్పడప్పడు రచించి, క్రీ. శ. ౧౫౨౬లోనో తదనంతర మో పూర్తికాగా, రాయలవారికి అంకితమొనర్చెనని. నేను వ్రాసినదానియందు తప్పులుండవచ్చును. తప్పులని సకారణముగ నిర్ధారణముజేసిన నా యభిప్రాయమును మార్చుకొనుటకు కొందరివలెగాక సంసిద్ధుడను. అంతదనుక శ్రీఈశ్వరదత్తుగారి కాలనిర్ణయము సరియైనదికాదని దృఢముగ జెప్పగలను

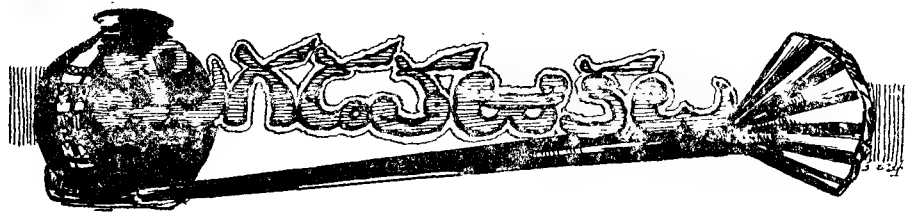
మా వ్యాస కర్తలకు

వ్యాసములు చిన్నపైజు కాగితములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడిఅక్షరములతో బంతులు దూరదూరముగా, చిద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి వర్ణక్రమమునను తప్పులు లేకుండ చూచుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల కష్టము కలుగుటయే కాక తప్పులుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి.

సంపాదకుడు, 'భారతి'.

గత మార్చిలో జరిగిన వివాహములవ-టివి యిక జరుగవలసినవచ్చినయెడల
మాచిత్రకారుని సలహానుసానిన పెండ్లికాదను భయముండదు.

శాంత

‘ఆచార్య’

రోమపాదేన చాఽఽఖ్యాతం

ఋషిపుత్రాయ ధీమతే,

సఖ్యం సంబంధకం చైవ

తదా తం ప్రత్యపూజయత్.

రామాయణ, బాల, ౧౧-౧౭.

(సంబంధకం శాంతాయా జనకపితృత్వరూపం
బంధం, ప్రత్యపూజయత్ ఋష్యశృంగ ఇతిశేషః.)

—గోవిందరాజేయ వ్యాఖ్య.

అంగరాజేన సఖ్యం చ తస్య రాక్షో భవిష్యతి,

కన్యా చాఽస్య మహాభాగా శాంతానామభవిష్యతి.

—బా. ౧౧-౩.

(రా. బే.) తస్య ప్రసిద్ధస్య రాజ్ఞః దశరథస్య
రోమపాదేన సాకం సఖ్యం భవిష్యతి. అంగం స్వపితరం
రాజయతి, తస్యై రాజశేవా, తేన అంగరాజేన. అస్య
రాజ్ఞః దశరథస్య శాంతానామ కన్యాభవిష్యతి. చకా
రేణ కన్యాద్వారా వంశప్రరోహణాయ దశరథదత్త
శాంతా కన్యాత్వేన రోమపాదేన గృహీతా ఇతితస్యాసి
కన్యా శాంతా భవిష్యతి. యత్త్ర అన్వేత్యనేన అంగరాజ
పరామర్శః, తత్ సర్వనామ్న మత్సర్గతః ప్రధాన
పరామర్శిత్వ మితినియమవిరోధాత్, ప్రత్యాసత్తి
న్యాయవిరోధాచ్చ, ‘రోమపాద ఇతిఖ్యాతః తస్మై
దశరథ స్సఖా, శాంతాం స్వకన్యాం ప్రాయచ్చత్
ఋష్యశృంగ ఉవాహ తాం, ఇతిభాగవతవిరోధాచ్చ
సేయమ్.

ఆవల రోమపాదవసు

ధాధిపుజూడ నతండు నెయ్యమున్

భావనచేసి పూజల న్న

పారముగా ఘటియించి తుప్పుడై

పావనశీల నా కితడు

బంధువు నెయ్యుడు స్వాత్మజాత శాం

తావరవర్ణి నీమణిని

నాకు గుమరితగా నొసంగుటన్.

మామయబొట నీ కితడు

మాన్యమిత్రిక శేనుబోలెనం

చామహితాత్ము డల్లగని

యాడిన నాతడు గౌరవింపగం

దామొగి నేడునెన్నిది ది

నంబులు నచ్చొట నిల్చి యాజియో

భూమిప పంపవే హితుని

ప్రోలు గనుంగొన గూతు నల్లనికా.

శ్రీమదాంధ్రవాల్మీకి రామాయణము.

ఇందువలన శాంతకు దశరథుడే జనక
పిత యని తెలియుచున్నది. మహాకవి భవభూతి
కూడ దశరథునినే జనకపితగా నిరూపించి
యున్నాడు.

కన్యాం దశరథో రాజా

శాంతాం నామ వ్యజీ జనత్,

అపత్య కృతికాం రాక్షో

రోమపాదాయ తాం దత్తా. ఉ. రా. వ.

రోమపాదుడు పోషకపిత. ఆతడనప

త్యుడై మిత్రుడగు దశరథునిచెంతకు వచ్చి
యతని తనూజయగు శాంతను దత్త్రీమపుత్రిక
గా దన కిమ్మని కోరెను. దశరథుడును మిత్రుని
ప్రార్థనకు మారుపల్కక వలెయని కన్నయ

నిచ్చివై చెను. అప్పటినుండియు రోమపాదుడే శాంతను పోషించుచు వచ్చెను.

నాంద్యపతి యట. ననాంద యనగా వదినె లేక ఆడుబిడ్డ, అమెకు మగడు ఋశ్యశృంగుడు. ఈ బంధవ్యమువలన శాంత రామునకు సోదరి అనగా కొనల్య తనూజ యనియే దృఢముగ తెలియుచున్నది. కాని యీ శాంత జనన వృత్తాంతము రామాయణమునం దెచ్చటను కానరాకుండుట వింతగ నున్నది.

* విచిత్రరామాయణమున నీ శాంత జననవృత్తాంత మీక్రింది విధముగ నున్నది.

దశరథునకు నమరేంద్రునకు నమితన్నే హము. అగుట దశరథుడప్పుడు స్వర్గము నకు పోయివచ్చుచుండుట వాడుక. అటుపోవు నపుడు స్వర్గప్రాంత ప్రదేశముల సంచరించు చుండు కామధేనువునకు భక్తిమై ప్రదక్షిణ నమస్కారము లాచరించి, తదాశీస్సు బడసి మరి వెళ్లుచుండెను. స్వర్గమునుండి మరల తిరిగి అయోధ్యకు వెళ్లునప్పుడు నిదేవికముగ జేయుచుండెడివాడు.

ఇట్లుండ నొకనాడు దశరథుడు వేరోలగ మున నుండ నొక దేవదూత యగుదెంచి తా నమరేంద్రుపనుపున వచ్చితినియు, ఏదో యుద్ధము జేయగోరి తేవేంద్రుడు వారిరాక నభిషించు చున్నారనియు, కాన త్వరితముగ నాయితము కం డనియు దశరథునితో విన్నవిం చెను. దశరథుడును దేవేంద్రు నాజ్ఞ మీర జాలక ప్రయాణమునకు సిద్ధమయ్యెను. ఇంత

అపుత్ర స్వర్గరాజ్యోవై
రోమపాద ఇతిశ్రుతః
స రాజానం దశరథం
ప్రార్థయిష్యతి భూమిపః.
అనపత్యోఽస్మిమే కన్యాం
సఖేదాతుం త్వమహ్లా సి.
శాంతాం శాంతేన మనసా
పుత్రార్థే పరపత్ని సీం
శ్రుత్వా దశరథో వాక్యం
ప్రకృత్వా కరుణాత్మకం
దాస్యతే తాం తదా కన్యాం
స రాజా విగతజ్వరః
స్వపురం యాస్యతి శ్రీతః
కృతార్థో నాంతరాత్మనా.

రామాయణము.

ఇందువలన శాంత దశరథతనూజయని తేటతెల్లము. ఇక దశరథు డామె నేఁత్ని యందు బడసెను? ఇందులకు సమాధానము రామాయణమునం దెచ్చుచు గానరాదు. భవ భూతి తన యుత్తరరామచరితమున నించుక తడవినాడు.

రామః—నిర్విఘ్న స్సోమపీఠీ అపుత్రో మే భగవాన్ ఋశ్యశృంగః, ఆర్యావ శాంతా.

అప్తాః—ననాందః పత్యా దేవ్యా స్సంధ్య మృత్యుశ్శృంగేణ. 'ఎతే! కళోరగశ్చ తి నా ౭౭ సీతాసి...
ప్రభూంకము

ఋశ్యశృంగుడు రామున కాపుత్తుడట. ఆపుత్తుడనగా సోదరిమగడు. ఇక నీతకు న

* విచిత్రరామాయణ మున నీప్రబంధము సోమనాథశిల్పిచే నాంధ్రమున రచింపబడినది. ఈ గ్రంథ మింత వరకు ముద్రితము కాలేదు.

లో సంతఃపురపరిచారిక యొక్కర్తుపరుగుపరుగున పరుగుదెంచి, 'దేవి కౌసల్య ఋతుమతి యయ్యె' యని విన్నవించెను. ఇట్టి సంతటమున దశరథు డేమిజేయగలడు? అమరేంద్రు నాజ్ఞకు దాట బోలదని స్వర్గపురికి బయలుదేరెను.

ఈమారు చింతాపరవశతచే రాజచంద్రుడు సురభికి మ్రొక్కమరచెను. స్వర్గము నకు వెళ్లి యుత్సవంబు దర్శించిపురుహూతునను మతిమై అయోధ్యకు మరలి కొంతదూరము వచ్చిన పిదప నతనికి సురభిమాట జ్ఞప్తికి వచ్చెను. తొందరగ వెనుదిరిగి సురభిని సమీపించి, 'అపరాధము పైరింపు'మని పాదములపై బడెను. సురభియు తన్ననాదరించెకదా యన్న కోపమున నతనిని 'అనఘత్యుడవు క'మృని శపించెను. అంత దశరథుడు భీతిచే మరిమరి ప్రణమిల్లి శాప ముపసంహరించి యనుగ్రహింప వేడెను. వేడగా ప్రసన్నయై యాసురభి 'పొమ్ము కొన్నిరోజులకు నాయనుగ్రహంబున నీకొకసుత జనించును. అటుపై గొన్నిరోజులకు సుతులును జనింతు' రని యనుగ్రహించి పంపివైచెను.

దశరథుడు సంతృప్తుడై యయోధ్యకు వెళ్లి కౌసల్య ఋతున్నాతయయిన రాత్రి యామెతో గూడుటయు నామెకు గర్భంబు నిలచి నవమాసంబులు పూర్ణంబుకాగా నొక శుభదినంబున నొక కుమారికం గనెను. సకల జనంబులును సంతసమందిరి. దశరథుండును ఆశిశువుకు జాతకర్మాదుల నెరవేర్చి యిరు

వదియొకటవ రోజున నామకరణోత్సవం బొనర్చి కులగురుడగు వసిష్ఠుని యనుమతంబున శాంతయను నామధేయం బిడెను. ఆబాలికయు శుక్లపక్షపు జాబిల్లి, రేకయుంబోలె దిన దినాభివృద్ధి గాంచుచు గ్రమముగ యశావనవతి యయ్యెను. అంతట దశరథుడు తనూజకు తగిన వరుని గూర్చదలచి స్వయంవరమని దేశదేశముల జాటబంచెను. ఇక నేమున్నది? నానాదేశములనుండి యాయా రాజులందరు స్వయంవరార్థమై సాకేతపురికి వెల్లిరి.

హఠాత్తుగ నీసంరంభమునంతయు నాల కించి పరశురాము డుదగ్రకోపుడై స్వయంవరమంటపమున నావిర్భవించెను. రాజులందగు నాతనింగని సింగముంగన్న లేళ్ల చందంబున పరుగిడ జొచ్చిరి. పరశురాముడు దశరథుని సమీపించి, 'ఈకాంతను త్కత్రియకుమారుల కీక భూదేవున కర్పింపుము. అటుల వాద్దాన మిమ్ము. లేనిచో నిదేయి! పరశువుచే నీశిరము దునిమెద'నని క్రోధానుజితనేత్రుడై వచింప దశరథుండును వేరుగతి గానక అందుల కొడంబడెను. భృగురాముడును నిజాశ్రమ మున కరిగెను.

ఇక చేయున దేమున్నది? శాంతను భూసురునకివ్వక తప్పినదికాదు. వసిష్ఠుడును, 'దాన శుభంబే చేకురును, చింతిల్లకు'మని యానతిచ్చెను. అటుమీద గొన్నిరోజులు గడచెను. శాంతను అనఘత్యుడగు రోమపాదుడు దశరథుని అంగీకారముపై తనవద్దనే యుంచుకొని

పోషించుచుండెను. ఒకానొకప్పుడు అంగదేశమున నమితమగు ననావృష్టి సంభవించెను. ప్రజయంతయు తల్లడిల్లి పోవుచుండెను. మంత్రులు సమీపించి విభండకుఁడయిగు ఋశ్యశృంగమహర్షి నిటకు రావించినచో నీ బాధ తొలగునని చెప్పిరి. రోమపాదుడును విభండకు సుతుడగు ఋశ్యశృంగుని రావించెను. ఆ మహర్షి అమగిడినంత దేశమునందంతయు

సువృష్టిగల్గెను. రోమపాదుండు సంతుష్టహృదయుడై యామహర్షిని తగువిధంబున బూజించి ప్రతిఫలంబుగ శాంత నామునివర్యున కిచ్చి పెండ్లిజేసెను.

ఈ ఋశ్యశృంగుని యనుగ్రహంబుననే దశరథుడు పుత్రకామేష్టి గావించి నల్గురు సుతుల బడసినది.

బ స వ పు రా ణ ము మె 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి

పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్రెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు; తత్పూర్వులు, తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులుగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జూలువార్చి రచనమున ముద్దులు గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్నమండలములకు జెందిన పెక్కు తాళపత్రమాత్మకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు) యిందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచారిత్రకవిశేషముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్చికూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారము.

మేనేజరు : ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుశెట్టిపేథి, జి. టి. మద్రాసు.

మహావాక్యములు

ఆత్మ

అఖిలజగము లాత్మమయము
 ఎల్లప్రాణులీశు సృష్టి
 సర్వభూతసముడు విభుడు
 ఎల్లప్రాణులీశు నంశ
 ఎల్లపూజలీశు జెందు
 ఎల్లనదులు నేక మబ్ధి
 ఎల్లజగము లేక మాత్ర
 ఆత్మకంటె నన్యమనదు
 ఎల్లజగములీశు నంశ
 ఆత్మలు పరమాత్మ నంశ

మతము

మనసులెన్నో మతములన్ని
 మంత్రతీర్థ మతములందు
 భావనలను బట్టి సిద్ధి
 ఎల్లడఁ గనునీశు బాధుడు

ఎఱుక

సర్వభావసమత యెఱుక
 నిత్యసత్యనిష్ఠ యెఱుక
 ఆత్మసర్వమనుట యెఱుక
 సర్వభూతసమత యెఱుక
 అఖిలము తనయందు దన్ను

నగల మందునరయు టెఱుక
 సత్యమొకటె చాలు జేర్చ
 శనుమొకటియ చాలు జేర్చ
 దనుమొకటియె తారకమగు
 ధర్మమొకటె తారకమగు
 ఏకతరయు నేడవెతలు
 గాఢనిద్ర కలుపునీశు
 జ్ఞాని కుండు సత్యముదము

సాయం సంధ్య

భానుదీప్తి పాయునంశ
 సంజ జగము శాంతింగనును
 సృష్టిశోభఁ జిత్తమలరు
 ఈశుమహిమ యెదమ గదరు
 పలువిధముల ధ్వనులేగమచు
 పక్షితజ్ఞులు పదునుగూల్
 పనులుమంద పట్టికేగు
 ఆరసి లేగ లరచుచుండ
 నత్తురు పనివాండ్రు బసకు
 పడమరఁ బలువన్నెలెగయు
 బింబరశ్మి భిన్న మగుడు
 ల్లగాలు లుల్లసిల్లు
 మల్లెజాని మాలతివిడు
 ఆకసంబు నానునీలి
 ఒక్కొక్కటిగ చుక్కలెక్కు
 గబ్బిలములు కాంచియెగురు

పిల్లలుండ్రు వీధివాట,
ఇండ్లపయిని నెగయును సొగ
సృష్టిశోభఁ జిత్రమలరు
ఈశుమహిమ యెదను గనరు.

విద్యాన్, గరిమెళ్ల సోమన్న, యం. ఏ, యల్. టి.

తేలు

గత శుక్ల వత్సర చైత్రమాస (౧౯౨౯-ఏప్రిల్) "భారతి" పత్రికలో గ్రీయుత, దిగుమర్తి సాంబశివరావు గారు, "తేలు" అను శీర్షిక క్రింద వాటి వృద్ధిక్షయములున్న, ఆకారవిలక్షణములున్న, విషాతివిష భేద హేతువున్న, వివరించుచు చికిత్సాసరణిని వ్యక్తీకరించి యుండిరి.

దానియందు వారిచే నిర్ణయించబడిన త్రివిధమైన చికిత్సలలో మొదటిదానిని విషనాడి మిగిలిన రెంటిని వాడిమాచితిని. చాలావరకు గుణము గన్పించుచున్న యున్నది. అందునను మూడవదైన చికిత్సావిషయమై ప్రస్తుతము నేడెల్పవది ఏమన !

శ్రేణు తయారు కాబడిన కిరసనాయిలను ప్రయోగించిన తీక్షణమే,

౧. శరీరము స్తబ్ధమైయుండుట, ౨. చెమటపట్టుట, ౩. నాడీస్పందనము తగ్గుట, ౪. శరీరము చల్లబడుట, ౫. మంపులు వచ్చుట. ఈలక్షణములలో కొన్ని స్పష్టముగా గన్పించుచున్నవి. ప్రాణహాని గలుగునేమో యని శంక గల్గకమానదు. ౮౦ గురికి, ౯ మాత్రము ఈస్థిలోకి వచ్చియున్నది. పూర్తిగ నుపశమించినవారు ౧౭ గురు. మిగిలినవారికి పూర్తిగా శాంతిమాత్రము కాలేదు.

N. B. బాధయొక్క శాంతి యున్నను లేక పోయినను పై ౫ లక్షణములు గన్పించుట మిక్కిలి ప్రమాదకరము. ఈలక్షణములు ఈబౌద్ధగణనామా? శ్రేణు ప్రభావమా? ఇంకెవరైనను తయారుజేసిన, వారికిన్నీ ఇట్టి లక్షణములుగాని, మరేవైననుగాని, గన్పట్టినా? లేదా?

ప్రథమమున దీనిని గనిపెట్టిన వీరికి వైలక్షణములలో కొన్నియైనను సంబంధించినవా? లేదా?

N. B. కేలము శ్రేణుయొక్క ప్రమాదముల ననే యిట్టిరూపములు సంభవించుట ప్రాయశఃముగ గన్పట్టులేదు.

కాన, ఈపత్రికాముఖముననే ఏతద్విషయపరీక్షలు విశేషముల ప్రచురింపగోరుచున్నాను.

డాక్టరు యస్. కె. వి. భట్టర్, ఎ.వి.ఎ.సి.గారు.

క వి*

౧. ఎవ్వని వాణియందు దివ్యప్రేరణగలదో, వాడే కవి. — డేట్.

౨. సత్యమును, శివమును, సుందరమును నైనది కవిత. యతీంద్రమోహనుడు

౩. అశృశ్యమైన యొక శక్తియొక్క గుప్తచ్ఛాయ మనయందు సంవరించుచున్నది. ఆఛాయ చంచలమును, మధురమును, రహస్యమయమును నయియున్నది. అదియే నాకు ప్రియము. దాని ఉత్పత్తిచే నా పూర్ణతయు, అభావముచే నా నాశమును అగును. మెల్లీ.

౪. కవి ప్రపంచశిక్షకుడు కాని అతడు నీతిచే శిక్ష నొసగడు. సాందర్యముయొక్క చరమోత్కర్ష చేతనే సంసారముయొక్క చిత్తమును శుద్ధముచేయును. బంకించంద్రుడు.

౫. కావ్యకర్తలే వందనీయులు, మహాత్ములు. వారికి రీయే సంసారమున అమరమగును.

భట్టాద్రివిక్రమము.

౬. జలస్థలములందు బడయరాని దివ్యజ్యోతి కవి స్వప్నమందే గలరు. ఒక యూరపువిద్వాంసుడు.

౭. కవి సంసారప్రేమి. అతని జీవనాధారము అనంతప్రేమ. ఇతరులకు విఘ్నస్వరూపమైనది అతని

ప్రేమానలమన కాహుతి యగును. దానిసంపర్కముచే వాని ఆనంద మధికమగును. ఆతని కెట్టిభాగయు లేదు. అతడు సంసారమును తనయందుక, తన్ను సంసారము నగును గనుచుండును. హిస్టోరీ మేన్.

౮. కవి భావగ్రహణమునకు ప్రయత్నించుకొలది అది ఆతనిని పైకి లాగును. కవి గిదియే అత్యున్నతమైనది. ఆతనికి ఆంతమని తలచిన తక్షణమే అది అంత్యముగాక ఆరంభము నూత్రమే యని చూడగలడు. శివశిష్యుడు.

౯. కవి సత్యోపలబ్ధిని బడసినప్పుడే సత్యప్రకాశము సహజమందరుని తెలిసికొనగలడు. రవీంద్రనాథుడు.

౧౦. నేను కేవలశరీరప్రాణానభవమును గోరుచున్నాను. విచారముగాదు. కీటుని.

౧౧. స్త్రీలమొక్క ప్రసిద్ధిగాంగములు గాక లాభ్యమొక విలక్షణభవము జూపునట్లు మహాకవుల వాణియందును ప్రత్యేకవిశేషము గలదు.

ఆనందవర్ధనుడు.

౧౨. కవి స్వర్గమర్త్యపాతాలసాతలములందు తన 'అహం' ప్రసారముజేసి ఒక అపూర్వస్ఫూర్తియు, మహోల్లాసమును ప్రకటించుచున్నాడు. ఆతడు తుమ్మెరయై పూల వ్రాణును మేఘమై ఆకాశమున కరుగెత్తును. పూతమై హత్యనియ్యను. సత్యసుందరుడు.

౧౩. దుఃఖాపూతము లెవ్వని జీవితమందులేవో, వాని కవిత్వసాధన విధంబనమాత్రము. ప్రకృతమందు స్వామభవములేనిది కవి వ్రాసుడు. —గిరీశ చంద్రుడు.

౧౪. కవి అత్యుత్తమము. డిజలైలా.

౧౫. కవి కఠినతత్త్వములకు తనబుద్ధిచే సులభము చేయును. దానిచే లోకోపకారమగును. జల్పాణి.

౧౬. భావుకత, కల్పన కవిత్వముయొక్క ప్రధాన గుణములు. తరలకోమలహృదయమును, హృదయమందు భావసమీరప్రసారములచే తరంగోత్పత్తియు ఆ తరంగ మూర్తుల మధురశబ్దముచే చిత్రంపగలశక్తియు గలవాడు కవి. చంద్రశేఖరమఖోపాధ్యాయుడు.

౧౭. సౌందర్యస్పృహయు, సౌందర్యమును చక్షుః కర్తవిషయాభూత మొనర్చుటయు కవికృత్యము. — క్లిగేత్.

౧౮. ఒకానొక సానమునుగాని వస్తువునుగాని వర్ణించినపు డది కన్నులకు గట్టినట్లుండనిచో వాడు కవి గాదు. మహావీరప్రసాదద్వైవేది.

౧౯. కవికృత్యము శిక్షణ నొసగుటయు, మార్గ దర్శకు డగుటయు గాదు. ఉత్తేజితము, సజీవము, ఉచ్ఛ్వసితము, శక్తిసంపన్నము, ప్రవన్న మొనర్చుటయ్యు యున్నది. శ్యామసుందరదాస్.

౨౦. కవికి కవిత్వము జెప్పునపుడు చైతన్యముండును. ఒకదైవశక్తి యాతని లేఖినిని నడపును. ఆతని మానసికావస్థ సిద్ధివానిమాదిరిగా నుండును. —బాణుడు.

౨౧. సాహిత్యజ్ఞులకు దప్ప కవుల గుణములు ఇతరత్ర ప్రసిద్ధములుగావు. నీటియందే తెలచిందువు విస్తారత నొందును. అన్యత్ర గాదు. —మంఖకుడు.

—'మాధురి' అను హిందీమానసపత్రిక నుండి.

సాళువ నరసింగరాయల చిత్రదుర్గపు ముట్టడి

శక సం॥ ౧౫౧౨ అగు వర్తమానవిక్రమసంవత్సరమునందు మత్తీతిమ్మిణ్ణనాయకు విశేషముగ ప్రబలి నాడనియు, వానిని అణగగొట్ట వలయుననియు నిజయనగరసంస్థానంవారు వీరసాళోనరసింగరాయని నేనతో గూడ పంపిరి. ఈదండు (చిత్రదుర్గమునకు) తూర్పుదిక్కున కానాపురముబయలున వచ్చినిలిచెను. దీని నెరిగి తిమ్మిణ్ణనాయకుడు విశేషపరాక్రమముతో శత్రువులను జయించెను.

ఈయుద్ధమున ఆచంద్రాగ్రము నెల్ల వాణున జూప కముంచుకొనడగిన మహాసాహసకృత్య మొకటి నడచెను. శత్రువులు దుర్గమందు తిప్పును ముట్టడివేయుటకువచ్చి కానాపురపుబయలునందు విడిసియుండగా, ఒకదినము అర్ధరాత్రికాలమున, పాళేయములోని సైనికు లందఱు శయనించి నిక్రొంచుచున్నప్పుడు, తిమ్మిణ్ణ నాయకుడు ఒంటరియై దొంగతనముగ పాళేయమును జొచ్చి, నేనాపతి

యగు సాళో నరసింగరాయలయొక్క ఖాసాగుట్టమును కట్టియున్న స్థలమునకుబోయి కొంచెమైన చప్పుడునేయక, దాని (గుట్టపు) అగాడి పిచ్చాడీలను విప్పుచుండెను. అప్పుడు సదరు గుట్టము బెదరి చప్పుడుచేసెను. గుట్టపు వానికి మెలకువరగా వాడు కండ్లుపులుముకొనజొచ్చెను. తిమ్మణ్ణనాయకుడు గుట్టపువానికి కనుపడకుండునట్లు, నేలపై బడండి అచ్చటనున్న గడ్డితో తన్ను గప్పకొనెను. గుట్టపువాడు పెరికివేయబడిన గుట్టపుగూటమును నేల మీదనిలిపి గట్టిగ మోడెను. ఆగూటము, పడుకొని చాచి తెరచియున్న తిమ్మన్ననాయకుని అరచేతిమధ్యభాగము గుండ బలముగా (దిగ) గొట్టబడెను. తరువాత, గుట్టపు వాడు గుట్టమును సదరు గూటమునకే కట్టివేసి పంతు కొనెను. వాడు నిద్రపోవుటను జూచి పాలేయగాడు (తిమ్మణ్ణ) తన యెడమచేతితో మెల నున్న బాకును బిరనుండిమాసి దానితో తనకుడిచేతిమణికట్టును నరికి లేచి నిలుచుకొని మొండిచేతికి బట్టను జాటి, — అదేగుట్టమును విప్పి దానిపైనెక్కి కొండమీది దుర్గమునకు బోయెను. ఈసాసాసము ఇంతటితో నిలువలేదు. మరుసటిరోజున సాళోనరసింగరాయలు కూర్చొని (స్వారిచేయు) ఖాసా యేనుగును, దుర్గమున్న (కొండ) సాక్షపునందుండు తిమ్మణ్ణనాయకుని చెరువునకు నీరు త్రాగుటకు (మావటి వాండు) తోలుకొనివచ్చిరి. ఇదిపాలేయగానికి (తిమ్మణ్ణనాయకునికి) తెలిసెను. అతడు తత్క్షణమేలేచి, ధనుస్సును తెప్పించి దానిని కాలితోతొక్కిపట్టి అమృతివోసి, యేనుగుఫాలమునకు గురిపెట్టి, ఎడమచేతితో (నారిసి) లాగివదిలెను. శర మాకరియొక్క భ్రూమధ్యమున దగులుంట చేత (నది) ఫీంకారము నేయుచు నొకపెట్టున నేలబడి జీవమును విడిచెను.

అప్పుడు శత్రువులు మరల ముట్టడివేసిరి. తిమ్మణ్ణనాయకుడు స్వపరివారమును గుట్ట వెనుకటి భాగము నకుచేర్చి తనవద్దనున్న గురికొండనున్ను, బిడ్డలను నిలిచి ఏమి నేయవలయునని యడుగగా వారు ప్రభువును జూచి, “మహాస్వామికి మేము మిమ్ముద్రోహమునేయము. రాడి మాటలాడము. మీయెగుట ప్రాణముతను విడుచుటకు సిద్ధముగ నున్నాము. ఇందుకు మేము తెప్పిన సిద్ధయ్యి,

తంగయ్య, చిత్రదేవులకు దప్పినవారముని భావించవలయును” అని జవాబుచెప్పి ప్రమాణముచేసి, ఘోరముగ యుద్ధము చేసిరి. శత్రువులకు దుర్గము వశముకాలేదు.

ఈసమయముందు కలుబర్గివారు విశేషవైరాటోపమును చూపగా (వారి) పట్టణమును ముట్టడించి, దానిని తీసికొమ్మని ఆనెగొందిరాయలు సాళోనరసింగరాయలకు నిరూపమును పంపెను. అందుమీదట, అతడు పోయి ఆపట్టణమునకు ముట్టడివేసెను. కాని కోటలో శలి దళపతిస్థమరురు డగుటచేత వానిపై నరసింగరాయల చేయిపాగలేదు. ఈకారణమువల్ల ఆనెగొంది రాజు తిమ్మణ్ణనాయకునికి, “నీచేయి చూడవలయును, నీవు కలుబర్గెకుపోయి ఆయూరిని లగ్నపట్టి తీసుకొనవలయును” అని నిరూపమును పంపెను. దానికి తిమ్మణ్ణనాయకుడు, “సాళో నరసింగరాయలు కలుబర్గికి ముట్టడివేసి ఓనెలలు అయినవి. ఇంకను దానిని సాధించలేదు. ఏలినవారు నాచేతిని చూడవలయునన్న, నేను కలుబర్గెను పట్టుకొనుటకు అవకాశము యివ్వవలయును. ఆపూరిని నేను తీసుకొనువలకు మీదర్శనమునకు రాను.” అని ప్రత్యుత్తరము పంపెను. “అట్లే చేయవచ్చునని రాయలవారు పుత్తరపు దయచేసిరి. అందుమీద శకం ౧౫౦౮ చిత్రభాను సం. వైశాఖమాసములో తిమ్మణ్ణ నాయకుడు తనకుమారుడు మదకరియను దధ్యన్నపు ఓబళ్ళన్నను, దొడ్డన్నను, గులిపి నాయకుని మఱికొందఱితోకూడ దుర్గమున నిలిపి, అంణగార ఓబళ్ళన్నను ౨౦౦౦ సిబ్బందితోకూడ తనవెంట నోడ్కొని తన ఇత్యేల్పులుండు చెరువుకట్టకు బోయి (మరలి) వచ్చి, శ్రీ రంగనాథస్వామిని నేమించి, కలుబర్గెకు వెళ్లెను. అచ్చట సాళో నరసింగరాయలను చూచి మాటాడి, అతని ముట్టడిని ఆపి, “కలుబర్గె లగ్నవట్టెదను. పుత్తరపు దయచేయవలయు”నని కోరెను. దీనికి నరసింగరాయలు అంగీకరించి యాజ్ఞయిచ్చెను.

అప్పుడు దుర్గపునాయకుడు (1) ౨౦౦౦ దూది మాటలను దెప్పించి కలుబర్గెయొక్క అగడ్తలో వేయించి జ్యేష్ఠ శు ౫ నాడు వేకువజామున యుద్ధమును ఆరంభించెను. కొంతసిబ్బందితో అంణగార ఓబళ్ళన్న ఒకప్రక్కను, కొందఱుపాలేగ్గాండు మరొకప్రక్కను నిలిచి లగ్నపట్టి

నూర్యోదయమైన అగడియకు కోటను బట్టుకొనిరి. తిమ్మ
నాయకునితెట్టు జనులు వూరిలోని జనులకు నరుకగా
ప్రవహించిన రక్తము వూరిగవనులో మోకాటిలోతున
పారెను. అప్పుడు సాళో నరసింగరాయలు వచ్చి ఇక
చాలననిచెప్పి తిమ్మన్న నాయకుని పిలుచుకొనిపోవును.
సంధిని చేసెను. కోటత్యాగమైన విషయమును విన్నవించి

అతడు తిమ్మన్న నాయకుని విజయనగరమునకు తీసికొని
పోయి రాయలభేటి చేయించెను. అప్పుడు రాయలు
బహుప్రీతితో చూచి మూడు నెలలవఱకు దుర్గపుపాలెయ్య

గాని (తనయొద్ద) నుంచుకొని బంగారు ములాముచేసిన
గొప్పకేంఖనక్రమల జత గ, అందశమున్న ముసలిసోళ్ల
(మకరకుండలము) జత గ, పిరంగి గ, గొడుగు గ, బంగారు
చెయ్యి గ, పగలుదిబ్బటి గ, యితరమైన ఉడుగరలతో
సహా ఇచ్చి హగలు, గొలేమాన్య అని పొగడుటకు భట్రా
జుల నిచ్చి దుర్గమునకు బంపెను.

[చిత్రదుర్గపాలెయ్యగాండ్ర చిత్రనండి యాంధ్ర
కరణము.]

యక్ష. వెంకటరమణయ్య.

వ్యాయామము

‘జౌ సెలిక్-యో’ గారి అభ్యాసములు

చిత్రము 2

శీలపై బోరగిల పరుండవలెను. చేతులను రొమ్మునకు చేరిక గ క్రిందనుంచి చిత్రమునందున్నట్లు భుజములను
వెనుకకును, పీపుడు క్రిందికిని బాగుగాత్రంచి మిడతరీరమును పైకెత్తవలెను. ఇట్లు చేయుటవలన పీపు క్రిందిభాగము
గట్టిపడి ఎటువంటి నటువంగును. బుజములు సువృత్తములగును. — టైమ్సు ఆఫ్ ఇండియా పారపత్రిక 27-17.980.

నేటి భారతీయ స్త్రీలు

బ్రిటిష్ వర్తకసంఘపు టిఫ్ఫిన్ డగ్గర్ బిల్లియం గ్రహముగారి సతి లండనునగరమున బ్రిటిషుస్త్రీల సమావేశమునందు భారత దేశమును గురించి తాను ఇచ్చిన ప్రత్యేకోపన్యాసమున నేటి భారతీయస్త్రీలను గురించి చాలా చక్కగా గుర్తించిరి. ఆమెయొక్క సమగ్రోపన్యాసము 'స్త్రీధర్మ' అను పత్రికయందు ప్రచురింపబడి యున్నది. అందునుండి యీక్రిందిభాగము నెత్తి వ్రాయుచున్నాము.

స్వాతంత్ర్యమును పొందగోరు స్త్రీలకు మనము చేయదగినది - రాజకీయముగాని మరియు యితరమైన రాజభక్తిగాని నెరవేర్చబాలనిది - ఒకకార్యము గలదు. భారతదేశమందలి సాంఘికోపద్రవములను విన్నవించు భయమున చేతులు త్రిప్పుచు 'భారతీయస్త్రీలకు మన మేమి సహాయము చేయగల' మని యడుగు స్త్రీలదేశమున గలరు. వారి రక్షణభారమును వారికే వహించినచో భారతదేశస్త్రీలు తమకాపాడుకొనటయందు బహుసమర్థులు. భారతీయస్త్రీలు తొలగ భాగతీయులు, పిదపస్త్రీలును అయి యున్నారు.

సంఘసంస్కరణమున వారే మొదటివారు. వారు సుశిక్షితలు. భారతీయస్త్రీల సంఘ మొక ప్రబలమైన సంఘము. మద్రాసు కానసభకు ఏకగ్రీవముగా రెండు పర్యాయము లెన్నుకొనబడి, ఆంధ్రు పదసంవత్సరముల ద్వితీయకాల ముపపక్షగానుండి యిప్పుడిప్పుడే ఈసభకు పాధ్యక్షురాలుగా నున్నవారి వద్దనుండి వచ్చిన సందేశమును నేటి సమావేశమున చదువబోలినందులకు నాకు సంతస వాగుచున్నది. ఆసభకు మొదలుపెట్టి, దానికి అధ్యక్షురాలుగా నున్న డా. బినంటమ్మయ్య, ఆ సభకు లండను ప్రతినిధి యగు హన్నా నేనుసతియు నిందే యున్నారు అప్పుడప్పుడు ఆసభకార్యదర్శినులను,

ఇతరులను మంచియున్నాను. భారతీయస్త్రీలు ఈసంఘము ద్వారమునను, ఇతర సంఘముల ద్వారమునను నాకాశ్చర్యమును గొల్పిన పనుల నెన్నిటితో నెరవేర్చినారు. విద్యయందును, బాల్యవివాహసంస్కరణయందును, ఆస్పృశ్యతానివారణయందును, మద్యపాన నిషేధమునందును, దురాచారఖండన నందును, మరియు జాతీయాభివృద్ధికి ప్రతికార్యమునందును భారతీయస్త్రీలు చాలా పాటుపడుచున్నారు. స్త్రీత్వమును గూర్చి యుపన్యసింపుట కాదు మనపని. కాని మాము వారికి తగులగట్టిన నిర్బంధములను తొలగించుటయే. ఆమాత్రము చేసినయెడల మాము చేయవలసినదంతయు చేసినట్లే. ఆవిషయమై మనము సిగ్గుపడినయెడల మనయొక్క సద్బాలమునుగురించి మనమే సందేహమునకు అవకాశ మిచ్చినవార మగుదుము. భారతదేశమునకు సమభావమును, స్వాతంత్ర్యము నివ్వనిదే మీరు భారతీయస్త్రీల సమభావము కొఱకుగాని స్వాతంత్ర్యము కొఱకుగాని పని చేయబాలరు. ఈయాశయుమును మోస్తో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమున గల స్త్రీలకు పౌరస్వాతంత్ర్యమున సమభావమును సంపాదించ బాటుపడుచున్నవారికి యెదిలేదు వేయుచున్నాను. భారతదేశమందలి స్త్రీలను నీడవీధియల దుంచుచున్నది మనముకాని భారతీయులు కారు.

భారతదేశపు స్త్రీలు మన వాచికానుతాపమును కోరుటలేదు. వారు తమ దేశవిషయమున మిక్కిలి ఆతురపడుచున్నారు. భారతదేశమున జాతీయజీవితమునందుగాని, గృహనిర్వాహమునందుగాని వారి ప్రభావముమితము. వారిలో కొందరు నేడు కారాగారము దున్నారు. కాని కారాగారము భారతదేశపు బిడ్డల నందరిని తనయం దిముచ్చుకొనబాలదు. భారతీయస్త్రీలను కారాగృహములం దుండినంతమాత్రముననే మనము మన సరకుల నమ్మకొని మనసామ్రాజ్యపు యశస్సును పోషించుకొనబాలునెడల మనమే సామ్రాజ్యమునుండి తొలగజాతము.

(మ. డి. రి. రి. రి.)

ఆంధ్రీకృత ప్రసన్న రాఘవ నాటకము

డిబ్బొ సైజున ౧౪౨ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦

అనువాదమున సేమో, అందులని ప్రయోజన
మేమో చక్కగ నెఱుంగనిది అనువాదము జేయుటకు
సాహసమే యగు. వలయు జ్ఞానమున్నచో స్వతంత్రగ్రం
థముల నెన్నియేని వ్రాయవచ్చునుగాక. అనువాదము
జేయుట అధునాతనముల కొందఱునుకొనుటలు లంత సుల
భమైన పనిగాదు. పాండిత్యమున కనువాద మొక నికర
పలము. మూలానుసారముగ వ్రాయబడున దనువాదము.
అనువాదమునకు ప్రయత్నము, అన్వేషణయును దీనియర్థము. అను
వాదమున ననువాదకుడు స్వకల్పనముల జొరవీరుగలవాడా?
స్వేచ్ఛగ బ్రవర్తింపగలవాడా? ఎన్నటికిని ప్రవర్తింపలేడు.
ప్రవర్తింపలేనా, అనువాదమునకు భృశపాతనము కలిగినదన్న
మాటయే. అనువాదమునకు స్వతంత్రప్రబంధములను వ్రా
యజాలము కాదు కారణము. మరేమి? ప్రాచీనములను
భాషాంతరముల నందునవియు నకు కార్యములందలి సా
రస్యమును లోకమునకు వెల్లడిజేయు గోరుటయే. ఈప్ర
యోజన మెప్పుడు నెరవేరును? కలిచిత్పదములకు గాక
మూలమునందలి యావత్పదములకు నర్థము చక్కగ నె
ఱింగి, కవిహృదయమును గమనించి, రసమునకు భంగము
కలుగనీయక. అటు మక్కికి ఎక్కియు గాక, ఇటు స్వే
చ్ఛగను గాక వ్రాసినచో నెరవేరును. అటుగాక మూల
మునందలి యేవో కొన్ని పదములకు అర్థమును గ్రహించి
ఆత్మభ్రాంతి నభిలషించియో, లేక మరేకారణముననో
భాషాంతరికరింప గడంబులచే భాషామోషకు లోపము
వాటిల్లుటయే గాక మూలములకును, తద్రుచియితలకును తీ
రని అపయతమును కలుగునట్లులలో నత్యుక్తి యుండును.

ఇప్పుడిప్పుడు స్వేచ్ఛానువాదము లని కొన్ని బయలుదేరు
చున్నవి. నాటి ననువాదము లనుట కన్న స్వతంత్రము
లనుటయే యుక్తము. అట్టివాటికి మూలగ్రంథనామ
క్షేమములు సరిగావు.

ఇక విమర్శింపబడనున్న గ్రంథమునకు వత్తము.
జయదేవమహాకవిచే గీర్వాణమున గచింపబడిన ప్రసన్న
రాఘవమున కిది యాంగ్రహానువాదము. (యానుడు:-ముఖ
పత్రము. ఆంధ్రీకృత ప్రసన్న రాఘవనాటకము. ఇది
జయదేవునిచే గీర్వాణమున గచింపబడినది.) అనువాదకు
లాంగ్రహాకమునకు చిరపరిచితులగు శ్రీరాజామంత్రి
ప్రెగడ భుజంగరాయకవిగాదు. వీరెన్నియో గ్రంథ
ముల రచించి ఆంధ్రభాషాలలన నలంకరించినారు.
ఈ భాషయందు దిదివరకే ఈప్రసన్న రాఘవ మను
వాదరూపముగ వెలువడి యున్నది. అందుపై కొంత
విమర్శనము గూడ బయలుదేరినది. ఇది అంద
రెఱింగిన విషయమే. తరుపరి కొంతకాలమునకు వెలు
వడినది గనుక నీయనువాద ముట్టి విమర్శనములకు తా
విచ్చియుండదని తలంచితని, కాని గ్రంథమును జూచి
నంతన నిరాశ జెందవలసివచ్చెను.

ఈ అనువాదమును చక్కగనే సాగింప ననువా
దకులు ప్రయత్నించిరి కాని వారి ప్రయత్నము నిష్ఫల
మైనదనియే చెప్పవలసి వచ్చినది. అనువాదము చాలవరకు
సంస్కరణా పేక్షము. సంస్కరింపదగిన వాటిలో
గొన్ని యీ దిగున దిక్కుత్రముగ నువాహరింపబడి
యున్నవి. భాషానేషకు లగు నస్మదనువాదకులు ఈయను
వాదమును కాలవిలంబనమును సహించి సంస్కరించి
ప్రచురించి యుండినచో నెంతయో బాగుగనుండి యుం

డెడిది. అయిన నిష్ఠ డేమాయె. కలదు గదా ద్వితీయ ముద్రణము.

పుట 3

ఇల మహనీయుల నామము
దులమాగున్ నుణగణంబుతోడ సువర్ణం
బలఘ్నుశ్రీఖండ బురు
నలరత్నాకర సుధాకరాదులు వోలెన్.

మూలము:—

నుణగ్రాసుభిసంవాది నామాఽపిహి మహాత్మనాం
యథా సువర్ణశ్రీఖండరత్నాకర సుధాకరాః॥

అభిసంవాదము తులమాగుట కాదు. మహాత్ముల నామధేయమే వారిగుణముల జెప్పనని యర్థ ముండవలయు. అలఘుపదము ప్రాసార్థము.

పుట ౫

నటు:—ఈ కవులందఱును బుష్పితోద్యానమును మధుకరంబులు వోలె రాము ననుసరించియే శబ్దించుచుండిరేమి?

మూలము:—కథంపున రమీ కవయ ససర్వే రామ సంద్రమేవ వర్ణయంతి?

రాము ననుసరించియే శబ్దించుచుండున నేమి? వర్ణించుట శబ్దించుటయో? ఈకవులందఱును రామచంద్రునినే వర్ణించుచున్నారేమి? అనికదా మూలమున కర్థము.

పుట ౬

కనగ సుమిత్రాతనుజ
న్మన కీతనికెపుడు లక్ష్మణునకుంబోలెన్
ఘనరామచంద్రపాదన
శివయుగళమునన్ మనం బళిత్రముగాంచున్.

మూలము:—

లక్ష్మణా స్త్యేవ యస్మాఽస్య సుమిత్రాగర్భజన్మనః॥
రామచంద్రపదాంభోజీ భ్రమ ద్భ్రమంగాయతే మనః॥

‘ఘన’ అనునది నకారప్రాసార్థము. యుగళపద మమూలము, నిష్పయోజనము. మూలమున గల భ్రమ

త్వద మిందు గానరాదు. నిగర్థముని వదలివేసిరిగాబోలు! రామచంద్రపదాంభోజమున భ్రమించుటవలన గదా మన స్ఫులిసాదృశ్యము నందుట. భ్రమత్వదమే లేనిచో నాసాదృశ్య మెట్లు బాసగు. ‘ఈతనికి, మనంబు’— అన్వయ మెట్లు? ఈతనియొక్క అని యుండవలయును.

బాలిశులెల్ల సత్కవుల వక్రతరోక్తుల దూరీకరి...

సత్కవులవివక్రతరోక్తులు, ఇక వక్రోక్తు లెవరివి? ఇందఱి తరప్రత్యయము మూలమున లేదు చూడుడు.

‘నింద్యంజే యది నామ మందమతిభిర్యతాః కపినాం గిరః.’

పుట ౧౦

ఈశ్వరు డిట్లు పల్కె.

కలదు దివ్యంబగు మదీయకారుకంబు
జనకభూపాలుచెంత దాచబడియుండె
దేని బాణాగ్నిలో బురత్రియలక్ష్య
శలభభానంబు నొందె నుజ్జ్వలితభంగి.

అదివిని నిజభూజామండలము నాలోకించుచు బాణు డరిగె.

ఈవాక్యమునకు మూలము—

తత్కారుకం విరోకయితుం స తత్ర గతః.

ఆధనుస్సును (ఈశ్వరనిర్దిష్టమైన) చూడ బాణుడు అచ్చటికి (మిథిలకు) చెడలేనని యుండదగును.

పుట ౧౧

దా:—(తనలో) ఓహో! విచిత్రము. భ్రమర యుగ్మముచే బల్లవించిన నావచనము వందియుగ్మముచే ఫలించినది.

మూలము:—

అహో! ఘృణాక్షరశ్చాయో యదివం ప్రమ రద్యయం ప్రతిమయోక్తం పందిద్యయం ప్రతి ఫలితంవః॥
మూలము నెంత చక్కగా గ్రహించిరో చూడుడు. మూలమునకు ననువాదమునకు నేమైన సంబంధమున్నదా? ఘృణాక్షరశ్చాయమనగా నేమో తెలియకవదలివేసినారు.

భగవద్వయముగూర్చి నేనాడినమాట వందిద్యయమును గూర్చి పలికినదిగానే పరిణమించినదే. ఇది ఘృణాత్మక స్వాధ్యాయముగదా! అని యర్థముండదగును. నుసిపురుగులూ పట్టును తొలుచుచుండును. దైవికముగ నందు గొన్ని యక్షరము లేర్పడును, అక్షరములను తొలుచుతలంపు అపురుగులకు లేదు. కాని అక్షరము లేర్పడినవి. అని స్వాధ్యయమున కర్థము. అటులనే దాల్భ్యాయనుడు కూడ వందిద్యయ మని యెఱుగకయే భ్రమరస్వయమును గూర్చి యాడినమాట దైవికముగ వందిద్యయమునకే యన్వయించినది.

పుటలు ౧౭-౧౮

(తొందరతో బరిక్రమించి శేఖరముజారుట నశ్చిన్యించి నిగులుతో జూచుచున్నాడు)

మం:—చిత్తసంకులక శీర్షము క్రస్రజ

మట్టుజూడనేల యాలసించి

యరుగుచుండి గాల మదియెల్ల వేవేగ

హరకేరాసనంబు నందుకొనుము.

పురు:—(తనలో) వీనిచే నెఱుగబడితి నా యేమి? ఘృణాత్మకమునవచ్చు శబ్దసామ్య మిది.

అశబ్దసామ్యమేదీ? ఈపద్యమున గలదా? మూలమున గలదు చూడుడు:—

అయేలంకేశవిప్రస్త శేఖరాలొక శీన శే!

సమయో యాతి తత్పూర్ణం గృహాణ హరకౌర్మకం॥

పురుషుడు లంకేశుడని మంచీరకునికి తెలియదు. కాని తదుచ్చరితమైన శ్లోకమునందలి 'లంకేశ' అను పక్షరసముదాయము చెవిని బడినంత మంచీరకుడు తన్నెఱిగ నేమో అని పురుషుడు తొలుత భ్రమించెను. విమర్శించిన పిదప నతడు తన్నెఱుగడనియు శబ్దసామ్యము (అయే + అలం + కేశ....) ఘృణాత్మక స్వాధ్యాయగత మనియు నిశ్చయించుకొనెను. అనువాదకు లాశబ్దసామ్యమును తమ పద్యమునందు జొన్నజాలక పోయిరి. శీర్షము క్రస్రజను-శీర్షముచే విడువబడిన ప్రజనుని దీని కర్థము. ప్రజము తనంతలనే శీర్షమునుండి జారినది కాని శీర్షము దానిని విడువలేదు.

పుట ౧౯-౨౦

మంజీ:—(నవ్వి) ఓయీ! దశానన! అస్థానమున శిరశ్చేదమయిన నీకు మంగళము గాదాదేమి?

(మూల:—స్థానేశిరశ్చేదవార్తాఽశిభవతో మంగళాయ)

రావ:—మరేమి! ఔరా!

వరవిద్యాధరతరుణి

కరకిసలయము క్రమముకమనీయంబా

హరచరణమున రణమ్మన

శిరోనికర్తనము శుభముజేయద నాకుకా

'స్థానముననైనచో శిరోనికర్తనము నీకు మంగళము గూర్చునా' అని యుండవలెను. లేనిచో మతేమి యను సమాధానవాక్యమున కర్థమేమి?

పుట ౨౧

అపుట నిది వీరజననీ

శ్రవణోచితమునకు నిందు రాజీలు నవర

త్పలితానంబున గల వ

ర్ణవిధానమె తెలియజేయు రచణీయగతికా.

మూలము:—

తదిదం వీరనూకర్ణ నివేశోచిత మిత్యసా!

అంతకున్నర్ణస్తవీరత్నానాం వర్ణమైవ శంసతి॥

వీరజననీ శ్రవణోచిత మనునది సందిగారప్రతీతి కృత్తు. వీరజననిచే వినుటకు తగినదని యర్థమగును. వీరజననియొక్క కర్ణముల నుంచదగినదని యుండవలయును. నవ, వితాన, రమణీయగతికా—అను నివి అమూలముల, పాదపూరణార్థములు.

పుట ౨౨

తా:—లంకేశ్వరుడు మిథిల కేతెంచెనని వినియుంటిని. మిథిలా వృత్తాంతముగూడబరికింపుమనిమాల్పవంతు నాజ్ఞయైనది. కాన ముందుగ మిథిలాసహపమున కేతెంచితిని.

మూలము:—అకర్ణితం హి మయా మిథిలా మాగతో లంకేశ్వరః. అతస్తద్విలోకనాయ ప్రథమ మహాఽఽగత:

మిథిలా వృత్తాంతముంగూడ బరికింపుమని యాజ్ఞ యయినచో అటు లంకేశ్వరుడువచ్చియున్నాడో, లేదో ఆప్రస్తావమే? లంకేశ్వరుడు మిథిలకేతెంచుట బట్టి తద్గర్భవార్థమై యిటుకు (మిథిలకు)వచ్చితినిని యుండవలసి నది. వినియుంటిని. - వింటిని అని యుండవలగు.

పుట ౪౩

వామః—కాదుకాదు. ఇప్పుడొక మనిచంద్రు రాకనిరీక్షించుచు బహిర్మండపమున నివసించియుండెను.

ఇప్పుడు—నివసించియుండెను—అనుట సారబాటు.

పుట ౪౪

కుబ్జః—కర్మతత్త్వము నెఱుంగవురా నీవు. బంధు జనుల బరిహాసమొనర్చిన బాపము సంభవింపదు.

వామః—(నవ్వి) వీరు నీకు బంధుగులగుట యెట్లు?

కుబ్జః—ఇతనికి నిరువుగు కుమారులు. మనకు నిర్వరు కుమారికలు గావున బంధుత్వము గల్గునని యూహించియుంటిని.

ఇటు 'సంబంధిజన' అనుమూలమునకు బంధుజన, బంధుగులు అని అనువాదము. 'సంబంధిజన' అనగా వియ్యంకులు అని అర్థముకాని బంధుగులు అనికాదు. సంబంధిజనమనగా వియ్యంకులనుటకు ఉత్తరరామచరితము నందలి యీక్రింది శ్లోకమును చూడుడు:—

సంబంధినో వసిష్ఠావీ నేష తాత స్తవాఽర్చతి;
గౌతమశ్చ శతానందో జనకానాం పురోహితః.

ఆంధ్రీకరణము:—(కళాప్రపూర్ణ వే. వేం. గారిది)
రమణ మితం డిగా రాంగిరసునిపుష్పి)
నీశతానందు గులపురోహితుని గూడి
పూజనల్పుచున్నాగ ముఁముదొలక
ననుగు వియ్యంకులకు వసిష్ఠాదిమలక.

ఇట్టి సంబంధమునేకదా కుబ్జుకుని సమాధాన వాక్యము నిరూపించుచున్నది.

పుట ౪౫

(సమీపించి) మహాభాగ! సకలసంపల్లతాప్ర రోహణూతనారామంబు నీకిదే ప్రణామము.

మూలము:—అయం తే సమీహితసంపల్లతా కునుమోద్ధమా రామః ప్రణామః.

సమీహిత.....రామః అనునది ప్రణామము నకు విశేషణము. కాని 'తే' అనుదానికి గాదు. సమీహిత సంపదలనెడి లకలకునుమోద్ధమమున కారామమువంటిది ప్రణామము. నీ ప్రణామముచే అభిలషితము లన్నియు నెరవేరునని భావము.

భవదుదారపదాంబుజ ద్వంద్వసంద
నంబు నాకెట్టి కౌతూహలంబు గూర్చు

.....

.....

'సుఖహేతుః' అను మూలమునకు 'కౌతూహలంబు గూర్చు' అని తెనిగింపు. సుఖము, కౌతూహలము పర్యాయపదములా? అట్లే చ్చుటకు గానరాదు.

పుట ౪౬

విశ్వా:—శతానందా! రాజహంసలని నిజము బల్కితిరి.

మూలము:—అంగిరస! ఉచితమాత్ర రాజహంసా ఇతి.

ఆత్మ యతునది మధ్యమపురుషబహువచన మనుకొనిరి కాబోలు. సారబాటు. 'ఆత్మ' అనునది మధ్యమపురుషైకవచనము. బహువచనము గౌరవార్థమన్నను శతానందా! అను వాత్సల్యసంబోధన మడ్డువడుచున్నది.

పుట ౪౭

తనరుచిని జంపకోత్పలతతి జయించి,
కనక నీలోఁజలోజ్జ్వలకాంతిదరరి,
సకలనేత్రాభి రాసులక్షణము తెందు,
గల్గు లక్ష్మణలక్ష్మణాగ్రజాలు వీరు.

ఇటు జయిం, తనరి అనుక్తావ్ర మలకు సమాపక క్రియయేదీ?

పుట ౪౮

రామచంద్రుడే నిరూపింపబడుగాక!

మూలము:—రామచంద్ర ఏవ ఆదిశ్యతామ్.

'ఆదిశ్యతామ్' అన్న నిరూపింపబడుటయట. వింతగ నున్నది. ఆక్షాపింపబడుగాక అని యుండవలయు. అదే

కారము నెఱుంగక అనువాదకు లుట్టె తమ యర్థమునే వాడిరి. చూడుడు మరొకవాక్యము నిదేవుటయందు.

అట్లయిన నెఱుంగనివాని నలె దుగ్ధముఖుండగు రామభద్రుని శంకరశరాససహనయనంబునకై నిరూపించుచుంటివేమి?

ఇట్లను మూలమున 'ఆనిశిసి' అని కలదు.

పుట ౫౬-౫౭

హితుడవు గాన దెల్పెదనిదే భృగురామ పరశ్వభంబ నా, ప్రతిసమరల్పకిష్ట డె యవిశ్యము గన్యశౌసంగువాడని, కృతమున నీవెచ్చి శివకార్యకథార్యహదోర్విలాసధీ, రతగమపించునట్లులెదురంబడి ధారజలంబునీడుమా.

'ధూర్జటిధనుర్ధారే మదోస్స-పదో జామాతుః పురతః' అనిమూలమునందుండ వీరు జామాశృపదమునునదలి తక్కిన దానిని 'ఎదురంబడి' క్రియకుని శేషముగాగొని శివకార్యకథార్యహదోర్విలాసధీరతగనిపించునట్లు అని తెనిగించిరి. అట్టి ధీరతయే గమపించుచో నికధారాజలము విడువనేల? శివకార్యకథాను సంబంధాలు భుజనిక్రమముగల యల్లునియొడుగు అని యుండవలయు.

పుట ౫౮

హరి మేల్కొల్పి యశేషవీరభుజశౌర్యం బెల్లజోకొట్టిది, క్కరికర్ణాంకుకంపమాపి కమతాగ్రణ్యంబులుంజేసిని, ర్భర కల్పాంతసమధ్వని జెనకి యార్జున్మాఘ గంభీరమా, కరకృష్ణత్రిపురారికార్యకవిభంగధ్వన మేపారెడిన్.

ఒందలి యగ్రణ్యశబ్ద మేవ్యాకరణము చేసాధ్యమే! మూలమునగల కృష్ణమహాశబ్దసారస్యము అనువాదమందలి కృష్ణశబ్దమున మాయమైనది.

పుట ౬౪

.....యు

ర్వర రఘుసంశయంతయు నవారణము స్ఫురధారమునదే. మూలముందలి శస్త్రప్రపమునకు 'శర' యని తెనిగింపు. శస్త్రశబ్ద మాయుధసామాన్యవాచకము. పరశురామనకు పరశువు అయితము కలదు గాని శరము లేదు.

పుట ౬౭

గంధరసలిప్తమగు శిలీముఖంబు.

'చందనదిగం నారాచం' అని మూలము. వాసనాపరముగ గంధశబ్దమువాడుట కలదే కాని చందన పరముగ వాడుట లేదు. 'గంధో గంధక ఆమాదే లేశే సంబంధగర్వయోః' అనిఅమరము.

పుట ౮౭

ఏమి! ఎఱుంగకయే రఘురాజుల యాధిపత్యమున నుంటివా?

మూలము:—

'అయి! కథమజానతీన ర్తనేకఘాతామాధిపత్యం?'

ఎంత చక్కగ గ్రహించిరో చూడుడు మూలార్థమును. ఏమి! రఘురాజుల యాధిపత్యము నెఱుగకయే యుంటివా! అని యుండవలయును.

పుట ౮౮

రావణానుజనిజనాసికా విముక్త రక్తపలలిప్త నిశితధారాకరాళ మగు కృపాణంబు కఠినదైత్యగళవిగళ ద్రవపంకంబు గ్రోలంగ నభిలషించు.

ఇటు ఆకారాంతముగ నుండవలసిన రావణానుజాశబ్ద మకారాంతమయినది. నిజశబ్ద మస్థావప్రయుక్తము. 'నిజ' అనగా తన అని అర్థము. ఇక అస్రపంకంబుగ్రోలంగ నభిలషించుట యట. వింతగనున్నది. మూలమున బాహుశ్యనూచకముగ 'కర్దమస్పజాం' అను విశేషణము కలదు. దానికిట్టి యర్థమును కల్పించిరి. విగళద్రవపంకంబు, కఠమనునది స్రవించుటయే పంకరూపమున స్రవించుట (విగళతే=కారుమన్న). ఇకమూలమును చూడుడు. "ఉత్కంఠతే కఠిరరాక్షసకంఠజానాం పానాయ కర్దమస్పజా మస్పజాం కృపాణాః."

పుట ౧౦౩

కోప మొదవంగ నిస్వనచ్ఛాపుడగును బోర గడిరింప నక్షత్రమారు డరిగె.

మూలము:—తత్సమ్మఖంప్రచలతి స్వయ మక్ష నామా, నన్వేష రాక్షసప లేః కుపితః కుమారః.

అరిగె—ప్రచలిత = అరుగుచున్నాడని మూలము.
వర్తమానకాలమునకు తఱచు వీరు భూతకాలమునే వాడు
చుండురు (సామిలే ననుసేవ్యతాం తరుతలం చండాంకు
రుజ్జృంభతేః ఉజ్జృంభతేః ఉదయించె. పుట ౯౬). (పద
లితః అను పాఠమునుగూడ 'ఏవప్రచలితః = ఇదిగో
బతులుదేరుచున్నాడు' అని వర్తమానార్థమే కాని
భూతార్థము కాదు.

పుట ౧౧౩

గాఢదర్శోద్ధతుని దళకంకు గలచి
మధువనంబున నిచ్చమై మధువులాని
వచ్చె మారుతి భవదంఘ్రివారిజముల
జూడ నీలాంగదాదులతోడ గూడ.

ప్రథమపాదమునకు మూలము:—

దర్శోద్ధతం దధిముఖం తరసా నిసీద్య.

ఇందలి దధిముఖపదమును దళముఖయని చదువు
కొని బ్రమసి వ్రాసినట్లు తోచుచున్నది. తేకున్నచో
దళకంకుగలచి యనున డెట్లు సరిపడును? దళకంకునకును
మారుతికిని లంకయందేదైన సంఘర్షణము కలిగినదా?
లేను. జరిగినదంతయు తద్వర్ణనలతోనే, లంకనుండి మఱి
వచ్చి తనసహచరులతో సంతోషాతిరేకంబున మధువన
మందు విచ్చలవిడి సందరిప బూసుటయు, వారింపవచ్చిన
తత్పాలకుడు దధిముఖునితో కొంత సంఘర్షణ కలిగినది.
కనుక నిట దధిముఖు డనుటయే యొప్పు.

పుట ౧౧౪

ఉత్తరనిశ నిదియేమి? సముద్రతీరము నందలి
తమాలతరువండ మింద్రధనుస్సుహస్రముం బోలి గగన
మును గపిశేవర్ణముగా జేయుచున్నది.

మూలము:—(విలోక్య) కిమిద ముత్తిరేణ తరంగ
మాలిన మనుతమాలవండ మాఖండల ధనుస్సుహస్రాను
కారి కపిశేయలి గగనతలమ్.

'కిమిదముత్తిరేణ' అనునదొక వాక్యము కాదు.
సముద్రమున కుత్తరమున తమాలవండమునకు చెనుక నా
ఖండలధనుస్సుహస్రానుకారియై గగనతలమును గపిశేవర్ణము
గలదిగా జేయుచున్నదిదియేమి! అని యర్థము.

ఇట్టి వెక్కిరియేని గలవు. ఇట్టివానిని ద్వితీయ
ముద్రణమున సరించి, ముమ్మందు రచింపబోవు గ్రంథ
ములం దిట్టి విఘర్షనలకు తావివ్వకుండురని నమ్మెద.

పుస్తకము వలయువార:—

రాజాభుజంగరాయ ప్రచురణాలయము,
ఏలూరు, వెట్టుగోదావరిజిల్లా అనివ్రాయవలెను.

'రమ్య'

సంగీత పార్వతీపరిణయము

భట్టబాణ హాకవి సంస్కృతమున రచించిన
పార్వతీపరిణయమున కిది అనువాదముని అనువాదకులు
శ్రీసత్యవోలు రాధామాధవరావుగారు సీతీకయందు
వ్రాసినారు. 'ఇందలి వృత్తజాతులకు పాక్షి మట్లవలె
బాడుటకు సంగీతస్వరములు వేసియుంటిని' అని గ్రంథ
మున ఁట్లు కావించి గ్రంథముపేరన కదికిన 'సంగీత'
పదమునకు సార్థక్యమును గలిగించినారు. ఇది అనువాద
గ్రంథమగుటచే నిందు చూడవలసినది మూలానువాదముల
సామ్యము. అనువాదము మూలమునందలి యెల్ల సార
స్యములను కన్నులకుగట్టినట్లుమావునదిగ నుండవలెను.
తేకున్న నది నిచ్చుయోజక మగుటతో పోషక 'తాచెడ్డ
కోతి వంమ్మెల చెరచై నన్నట్లు మూలమునకును కొఱతను
తెచ్చిపెట్టును. కావున ననువాదకులు తమరచనమున
కాధారమయిన మూలమును సర్వధాపోలునట్లు తమ అను
వాదమును కాపాడుకొనవలయును. ఇంతయే వారిపని.
ఈమాత్రపుపనిని ఈసంగీతపార్వతీపరిణయము అనువాద
మున శ్రీరాధామాధవరావుగారు ఁట్లు నిర్వహించిరో
చూడదగును: మూలమున నాండీశ్లోకము:

అదౌ ప్రేమకషాయితౌ హరముఖ

వ్యాపారలోలా శనై

ర్యీడాభారవిఘ్నార్థితా ముకులితా

ధూమేద్ధమవ్యాజితః;

పక్ష్యః సమ్మిలితౌ దృశా సరభస

వ్యోమర్తనవ్యాకులా

పార్వత్యాః పరిణీతమంగళవిధా
దృష్టి శ్శివాయాఽస్తుః.

అనువాదము:—

అదిని ప్రేమచేతనెరుపై హరునిం
గనలాలమై మదో
న్మాదభరాతిఘ్నూర్ణితము
పై సాగయన్మీషమాలితంబునై
సాదృశతక బత్తిక్షణల
సద్గతి సంక్రమమై శుభాప్తిమే
లీదగు పార్వతీపరిణ
యేక్షణమయ్యోజముమ్మూర్త్రోవుతక.

నాందిలుగు నీ మూలశ్లోకమున ఆశిర్వాదవస్తు నిర్దేశములు
రెండును గలవు. శివపార్వతులు పెండ్లి పెట్టలపయి కూరు
చుండి హోమాదికార్యముల నాచరించుచున్న సమయ
మున పార్వతి శివునిపై ప్రసరింపజేయుచున్న ప్రేమ
దృష్టి యందు ఐతి తమయనది. శ్లోకార్థము చూడుడు:—

‘(శివునియందలి) అనురాగముచే రంజితమయినది
(కావున) తొలుత మెల్ల గా శివునిమోమున ప్రసరించుట
యం దాసక్తమయినది, (తరువాత) సిగ్గు పెంపున తిరు
గుడువడుచున్నది. (కావున) సాగఎక్కువను నెవమున
మూతపడినది, (పదపడి) మగని (శివుని) చూపుతో కలి
సినది (మరల పార్వతిని శివునిచూచినది, అప్పుడే సరిగా
శివుడును పార్వతిని చూచెను. అప్పుడు ఇద్దరిచూపులు
కలిసినవి. అందువలన పార్వతిని మరల సిగ్గు పై కొన్నది)
కావున వేగిరపాటున వెనుకకు మరల్చుకొనుటయందు
కలతచెందినది యిది వివాహముంగళకార్యమునందలి పార్వ
తిదృష్టి మీకు శుభమునొసరుగాక!’ అని.

ఇప్పుడు మూలానువాదములకు గల సాదృశ్యము
పారకులకు కరతలామలకము.

మూలము:

దత్తో ల్లభసముద్భవా తదను తం
తిక్త్వా పతిద్రోహిణం
జాతా సంప్రతి తైలరాజసదినే
గౌరీతి దాహ్యయణీ;

ఏనాం యోజయితుం హరేణ హిమవ
త్సా తప స్తవ్యతా
కార్యం భావి సమాకలయ్య మరుతా
మద్య ప్రవర్తామహే.

అం. ౧.

అను:

ముందుగ దక్షభూపతికి
పుత్రికయై జనియించి యిప్పుడిం
సాందగ తైలరాజునకుఁ
బుట్టెను గౌరియనంగ నామె నా
నందముగా మహాతప మొ
నర్చుచు నుండు మహేశుఁ గూర్చుఁగా
అందుల కేఁగుచుఁటి దివి
జానశికోర్కె ఫలింపజేయఁగఁ.

మూలమునగల దాక్షిణ్యదక్షునిపరిత్యజించుటకుగల
కారణము మాటయేలేదు. మహాము ముందుగ, సందగ,
అందముగా, అందులకు-ఇవి ప్రాసకోసము ప్రవేశించినవి.
మూలము:

నారదః తథా దేవకార్యయ ప్రస్థితం కర్షవం
తిరస్కరిత్యా విద్యయా ఛన్న స్తత్రత్య వృత్తాంతజ్ఞా
సయాఽహం త్వన్నిదేశా దన్యసరమ్. అం. 3.

దీనికి భావము: ‘తిరస్కరిణీ విద్యాప్రభావమున
మరుగుపడినవాడనయి ఆచరింపవృత్తాంతమెఱుంగగోరి నీయా
నతిమేరకు అట్లు దేవకార్యమకొఱకు తరలిన మదముని
వెంబడించితిని’.

అనువాదమును చూడుడు:

“మహేంద్రా! అపు డట్లుల దేవకార్యంబునకై
బలులుదేరిన మన్మథుని గూర్చి యంతర్ధానశరీరంబు
వహించినవాడనై యచ్చటి వృత్తాంతమంతయుఁ దలియఁ
గోరి నీయనుమతి ప్రకార మచ్చట సందరించితిని.”

మూలమునందలి సదములకు అర్థము తెలిసికొనజాల
మిచే వచ్చిన ముష్టిట కాననగును.

మూలము:—

ఆధూయ సందేహతరూ నత్తమనద్యా స్తరంగ మాఽంగ్య,
ఆదాయ కమలసౌరభి మంకురితో మలయశైలపవనానః.
అం 3.

అను:—

లలితపుష్పితచందనలతలనంటి
సతతనిర్మలజలమున స్నానమాడి
పద్మములగలసౌరభభరముఁదాల్చి
మందముగ పీచె మలయాద్రిమారుతంబు.

ఇటు మూలమున 'పుష్పితాగారి' చందనతరువు
అనువాదమున పుష్పిత అయినది. చందనవృక్షములు
పుష్పించుట కవిసమయముగాదు; చూడుడు.

పసలే మాలతీపువ్వుం

ఫలంపువ్వుంచందనే;

అశోకేన ఫలం జ్యోతిష్ను

ధ్వాంతే కృష్ణాన్యవక్షయోః;

కామిదం లేఖ కుందానాం

కుల్మలేఖచరత్తతా;

ప్రియంగుపుష్పే పీతత్వం

సరోజముకుళాదిభు;

కారికత్వం దివా నీలో

త్వలూనాంన నికాశితా;

శేఫాలీకుసుమే భ్రంశం

వర్ణయేన్న సదప్యదశ్చ.

—కవికల్పిత, శబ్దస్థుతిము, మూడవకుసుమము.

పై శ్లోకములక్రింద గీతగల భాగముల దిలకించిన
చందనము పుష్పించునట్లు వర్ణించుట కవిసమయముకాదని
తేటపడగలదు. కవిసమయముమాట యటుండ మూలమున
లేనిదానిని అనువాదమున గూర్చుట ఏల? చూడుడు:—
ఒకటవ అంకమున—

మూలము:

అభోగకాలి కుచకుట్యుల హయతాత్మ్య

పక్షినికాశ మభివాంఛతి సంనిరోద్ధుస్;

అస్మస్మిన్ నీవదసారి వివర్యేఽశ్వశ్చ

తస్య సముల్లసతి కాచన రోమరేఖా.

అని బాణకవి గౌరీయావనప్రాదుర్భావవిజృంభణమును
పర్ణింపగా తర్రడిహతుడని పర్ణించుట అసభ్యమని
సాక్షులు అనువాదకులు

వినుము ముఖారవింద మతి

వేమకగాఁ దనరాదుచుండగాఁ

గనులును నల్లగల్వ లనఁ

గాదగుచుకొ వికసించుచుండగా

వినుముతోడ యౌవనము

వృద్ధిని బొందగఁ బెండ్లి యీడుతోకొ

దనరుచుండె నింక మన

దై నమూరిక గౌరి చూడుమా!

అని అనువదించి బాణకవికి సభ్యతను సమూర్పి ఇచ్చుట
తరువును పుష్పితనుగా జేసినారు. ఇది యుచితమా?

మూలము: నారదః—

తేన పురాతే ర్మయనానిలేన మదనః

శిలభతాం నీతిః.

అం. 3.

అనువాదము: పురోడాశేనతమ బొందింపబడెను.

మూలము:

మహేంద్రః (నిలోక్య)

సంచారిణీవ పల్లి

విద్యుల్లలితేవ చాపలోన్ముక్తా;

మోహనకశేప మూర్తా

కాన్వీదియం కమలవత్రాక్షి.

(నిరూప్య) రంభాఖిల్వీయన్.

అం. 3.

అను:

గతినిగొలికిగడు పువ్వులలిక యేమొ

నిరతిజెందిన యామిందులేవయేమొ

లిలితతనవును గొను మోహక లికయేమొ

కాదు కనబడు నిది యొక కమలశీలి.

(బాగుగాజూచి) ఆలో! ఇదిగో ఇది రంభకా
బోలును!

పై మూలానువాదముల క్రింద గీతలుగల భాగ
ములను పరిశీలింపదగును.

మూలము:

విజయా. సఖి, జయే, యథా మన్మథదాహపరుష

హృదయో నిష్కరణతాయాః ప్రథమం నిదర్శనభూతిః

పరమేశ్వరోయదా అర్ధిహృదయో భవిష్యతి తదా ఫలం
దర్శయిష్యతి. అం. ౪.

అను :

సఖీ, జయా, అపు డట్లు మన్నుచుని భంగంబు
గావించి పరువహృదయుండయి కరణారహితుడయి
ముందుగా జూడబడిన యా పరమేశ్వరు డెపుడు విరహ
వేనచే మరల మదనానలగ్నహృదయుడగునో యప్పుడే
ఫలించును.

ఇచ్చటను మూలానువాదములకింద గీతలు గల
భాగములను పరిశీలించవలెను.

మూలము : జయా : (ప్రాకృతమునకు చాచు)

యంకిల భజంతి వేదా

నిత్యయువానం పురాణపురుషం,

యః కిల ధారయతి నిత్య

మిశ్వరశబ్దం వంద్రతేభాంచ. అం. ౪.

అను :

ఎన్నగా బుర్రాణపురుషు

నెవనిగాంచి నిత్యము

పిన్నవయసువా డటంచు

వినుతినేయు వేదము

అన్ని వేళలక గుధా

రార్థముక ధరించియొక

సర్వరింప నీకుడనెను

శబ్దమొందు నాతడే.

ఏపాటి సంస్కృతజ్ఞానము గలవారయిన గులభ
ముగ అర్థముచేసికొనగల పై మూలశ్లోకమునకు అర్థ
మును దెలిసికొనజాలనివారు మహాకవికృతముగ నీనాట
కమును, అనువదించబూనుట పోమసాహసము.
ఇట్టిది యొకను కావలసినన్ని కలవు. కాని పంచుట
కష్టము లేదు. అసలు ఇట్టిగ్రంథములకింత చెప్పవలసిన
యవసరమే కనుపడదు. 'వాఙ్మయమున కుపకరింపని

గ్రంథములు' అని చెప్పి యూరకున్న చాలును. అంత
మాత్రమున పీఠి నిష్ప్రయోజకతను పాఠకులు విశ్వసించ
లేమాయని యీమాత్రము వ్రాయుట. ఇంకేకాక అను
వాదకులు కవులు, గ్రంథకర్తలనుని ప్రఖ్యాతిని చెందిన
వారు. అనువాదవిధానవర్ణన మింతతో తీరినది. కవితా
సారస్వమునకు ఇం దుదాహృతము లయిన పద్యములే
ప్రమాణములు కాగలవని సహృదయులకు వేఱుగ చెప్ప
బలిలేదు.

—భారతి.

అంటరానివా రెవరు ?

గ్రంథకర్త :—జాలా రంగస్వామిగారు. ౨౦ పే
జీలు, పీఠ కాగితాలు, క్రాక నైజు, కాగితపుటైండు.
౧-౩౦ సం. నెల ౦-౨-౦.

ఇదొకచిన్న పద్యపుస్తకం. అంటరానివాళ్లు లేక
చెప్పరానివాళ్లు అనబడే ఆదిమాండ్రులయొక్క పూర్వ
స్థితి, ప్రస్తుతస్థితి ఈచిన్న పుస్తకంలో వర్ణించబడ్డాయి.
వాళ్ల పూర్వస్థితి * పంచమల చరిత్రలో చారిత్రకంగా
తెలుపబడింది. అగ్రజాతులవాళ్లు ఆదిమాండ్రసోదర్ల
నెంత మోసంచేసింది, అన్యాయం చేసింది, యెంతనీచం
గా చూస్తూన్నది యింతులో విశదంగా వర్ణించబడ్డాయి.
ఈవర్ణనలెంతో జాలిపుట్టిస్తున్నాయి.

అగ్రజాతులవాళ్లు మృతపేరుపెట్టి యలాంటి
దుర్మార్గాలు చేస్తున్నారో! తక్కినజాతుల కెంతో
ఉపయోగంగాను, ఉపకారంగాను వుండేటటువంటి
మాలమదిగలను సాంఘికబహిష్కారంచేత అన్నవస్త్ర
హీనంచేత నాశనం చేస్తున్నారు. అగ్రజాతుల శృత
ఘృత యేమని చెప్పవచ్చు!

గాంధీమహాత్ముడు 'హిందూ'లో ౧౮-౯-౩౦
లేదీరి రాసిన 'అప్పశృత' లేఖలో "...అన్ని ఆత్మలు
ఒకేజ్యోతియొక్క మెరుపులు కనుక ఎవ్వడూమాడా
అప్పశృతుడు కాడు. మనుష్యుల్ని అప్పశృతులుగా జూడ

* కిందినెల 'భారతి' విమర్శలలో చూడండి.

డం యెంతో తప్పు.....స్నానంచేసినా, శుభ్రమైన గుడ్డలు కట్టుకున్నా, గీత చదివినా, పెద్ద పెద్ద పుణ్య గాలుచేసినా, భంజాలు, చమరులు పుట్టుకదగ్గరనుంచి అప్పుశ్రమలుగా జూడబడుతున్నాను. ఇది మశం కాదు. ధ్వంసం చేసివేయవలసిన విమతం. అప్పుశ్రమ హిందూ మతాని కంటుకున్న ఒక తినివేసే పాపపు మాధ్యం. దీనిని నాశనంచెయ్యడమే ప్రతిహిందువుడి యొక్క పగమ ధర్మం. మనం అప్పుశ్రమలతో పూరికే స్నేహించెయ్యడం కాకుండా జీవితమంతానూడా మనం మనల నెలాప్రేమించుకుంటామో అలాగ ప్రేమించాలి....." అని రాసేడు. గాంధీమహాత్ముని మాటలు మనకు వేదవాక్కులు. అవశ్యాపరచీ మాలు.

తైలి: సరళంగాను అనర్గళంగానువుంది. మనస్సుకు గుచ్చకునేట్లా రాయబడింది. ఆఖరును తాగుడును గురించి రెండు తీవ్రమైన పాటలున్నాయి.

వలయువారు:—బాలా రంగస్వామి, కంబాల చెరువుపేట, రాజమండ్రి—అని రాయాలి. టే. కా.

ప్రేమలేఖలు

గ్రంథకర్త:—బి. టి. నరసింహాచార్యులుగారు. ౧౬౦ పేజీలు. పీఠకాగితాల, కాగితపు బైండు, క్రాఫ్ పైజా. ౧౯౩౦ వెల రూ ౧-౦-౦.

ఇనొక విషయవిషయక గ్రంథం. ప్రభాకరామృత వల్లులయొక్క “ప్రణయభగ్నశీవతాం” ఇందులో చిత్రించబడ్డాయి. గ్రంథరూపం లేఖలు. ప్రాథమిక అమృతవల్లి తన వివాహానికిముందు మేనత్తకొడుకున ప్రభాకరానికి తన ప్రేమను గురించి తెలిపుతుంది. ప్రభాకరుడు బీదవాడని నిర్భయదని, మీదు మిక్కిలి మేనరికం చేయకూడదని అమృతవల్లి తల్లిదండ్రులు అమృత వల్లిని ధనవంతుడు, విద్యావంతుడు. రూపసి అయిన మరొకడికిచ్చి పెళ్లి చెయ్యాలనుకుంటారు. ప్రేమ కేవలం ధనం, విద్య, రూపం, వీటిమీద ఆధారపడలేదు. ప్రేమసులకు మనస్సుల కలయికే ముఖ్యం. అమృతవల్లి

తన అభిప్రాయాన్ని తెలిపి తల్లిదండ్రులకు చెప్పలేక పోయింది. ఎలాగ చెప్తుంది? పెళ్లి విషయంలో తల్లిదండ్రులు బిడ్డలమనస్సెరిగి చెయ్యాలి. లేక బిడ్డలకే వాటిని విడిచిపెట్టేయ్యాలి. మొదటి దనాధ్యం కనక రెండో పద్ధతి నవలంబిస్తే నే మంచిది.

తల్లి మాట దాటలేక అమృతవల్లి మరొకణ్ణి పెళ్లి చేసుకుంది. కాని నూతనభర్తమీద అనురాగ మెలా తెచ్చుకోడం. తన అనురాగమంతా మొట్టమొదటే ప్రభాకరుడికి చెప్పింది. ఇలాంటి స్థితిలో జీవితం విషాదం కాక మానుకుందా! పోనీ, అప్పటికైనా అమృతవల్లి తన నూతనభర్తను విడిచిపెట్టి తన ప్రియణ్ణే మళ్లా పెళ్లి చేసుకొందామంటే సంఘం పూరుకుంటుందా? ఎటువంటి దుష్కార్యాలకైనా సంఘం వాస్తవం టుంది కాని పాత ఆచారాలను మట్టుకు మారనియ్యదు. ప్రభాకరామృతవల్లు మరణం చూసయినా సంఘం ఆచారాలను సంస్కరించుకుంటే మంచిది.

ఈలేఖల్లో మరొక విచిత్రవిషయ ముంది. లలిత అనే మరొక ఆమెకూడ ప్రభాకరుణ్ణి ప్రేమిస్తుంది. తన దౌర్భాగ్యాన్ని తెక్కచేసుకుండా ఆమె చూపించిన త్యాగం అద్భుతం.

ఈగ్రంథ మద్భుతమై. సాంఘికదుర్మార్గాలు బాగా వెల్లడిచేయబడ్డాయి. గ్రంథకర్త మనస్సుకు గాక హృదయానికి కలమిచ్చి రాసేడో అన్నట్టుగా మనస్సుకు కరిగిస్తూంది ఈ రచన. ఉద్రేకం, మానవస్వభావం, విషాదం చాలాసహజంగా చిత్రించబడ్డాయి. సాంఘికదుర్మార్గాలు నాశనంకావాలంటే యిలాంటి గ్రంథాలే అవసరం.

గ్రంథకర్త యెంతో ఆశ్చర్యకరంగావుంది. పోషణలో కళంకం లేదు. గ్రంథకర్తకూడా మొదటినుంచి చివరకు మనలాగే కొత్తపాతకు డవడం వల్ల కాని, లేక పోతే గ్రంథకర్తయొక్క లేఖాంతస్మరణలు లేఖలకనవసరం, నిష్ప్రయోజనమని చెప్పవలసివచ్చేది.

తైలి:—భావ స్థలభం. తైలిలో సమానగుణం లేదు. భక్తమాట గ్రాంథికంలోను మరొకమాట వ్యావ

హరికంఠాను యిష్టంపచ్చినట్లుగా రాయబడింది. ఇది పెద్దలోటు.

నలయువారు:—మూర్తి బుక్ డిప్, ౧౭౩ మింట్ స్ట్రీటు, మదరాసు. అని రాయాలి. టి. కా.

భానుమతి

గ్రంథకర్త:—యం. వి. పాపన్న గుప్తగారు. ౩౩౦ పేజీలు, పీచుకాగితాలు, కాగితపు బైండు. డెమోస్టైజు, ౧౯౩౦. వెల రు ౧-౮-౦.

ఇదొక సాంఘికనవల. 'వర్తమానభారతదేశము నకు వలయు మార్పులనెల్ల విశదీకరించి ప్రాతపగతులెట్లు వర్జితములో చక్కగా నిరూపించబడిందని ఉపోద్ఘాత కర్తరానేరు. ఈవాక్యం కొంత నిజమే. కథలో ప్రాధవి వాహాలు స్వయంవరాలు మొదలైన వైవాహికసంస్కరణలు మాత్రం కొన్ని వున్నాయి. మనసంఘ.లోవున్న వ్యవసాయ చాలామట్టుకు ఖండించబడ్డాయి. గ్రంథకర్త యొక్క ఉద్దేశం గ్రంథంలో విశేష మవుతుంది.

కథాకల్పనలో చాలానేర్పు కనబడుతుంది. ఇతివృత్తం దట్టంగా వుంది. కాని కథఅంతా విపరీతస్థుల నుతో నండి (Melodromatic) అనవాయజంగా వుంది. ఇది సినిమా కథల ననుకరించడంవల్ల కలిగిన ప్రమాద మేమో: సినిమాకథలోనే యిలాంటి విపరీతస్థులులు హెచ్చు.

పాత్రపోషణ బాగావుంది. ఏపాత్రకూడా తన స్వభావాన్ని విడిచి వర్తించలేదు.

గ్రంథకథలో మరికొన్ని లోట్లుకనబడుతున్నాయి. గ్రంథకర్త అనేక విషయాలను పాత్రలచేగాక తనేచెప్పి వేసి రసాన్ని తగ్గించివేసేడు. ఈరకమైన వుపన్యాసాలెన్నో వున్నాయి. ఉదా:—పేజీలు ౧౦, ౭౫, ౯౪ మొదలైనవి. పాత్రయొక్క శీలాలు మనం కథావిషయంలోంచి గ్రహించాలి. అలాగుగాక గ్రంథకర్తే పాత్రల యొక్క గుణగుణాలను జోబితాగా యిచ్చివేసేడు.

కథాకల్పనలోతప్ప తక్కిన విషయాల్లో విశేష ప్రజ్ఞ కానరాకుండావుంది. సంభాషణలు, మనఃప్రవృత్తుల చిత్రణ, భావన, యోగన మొదలైనవి సామాన్యంగా వున్నాయి. విశేషప్రజ్ఞామాదకాలుగా లేవు.

తై:—గ్రాంథికం, నిర్దుష్టంగాదు. సరళం.

వాయువారు:—గ్రంథకర్త కేర మదనపల్లికి రాయాలి. టి. కా.

HIGHWAYS IN ASTROLOGY

(హైవేజ్ ఇన్ ఎస్ట్రాలజీ)

గ్రంథకర్త: కుంభ. శ్వేతారణ్యాశ్రమము, బృందావన పీఠి, మైలాపూరు, మద్రాసు.

క్రాసు ౪౩ పుటలు. ౮ పరిశిష్టములతో ౯౦ పుటలు.

ఇది ఒక మున్నపైన జాతకగ్రంథము. భారతీయ సిద్ధాంతముల ననుసరించినది. చిన్న చిన్న ప్రకరణ మాలలో సులభముగా మనసునకు పట్టునట్లు జాతక భాగమున ముఖ్యమైన విషయములు కడు రవ్యముగ సాంధుపటిచినారు గ్రంథకర్త.

ఇందలి గణనాపద్ధతియే క్రొత్తగ నున్నది. కేలము శాస్త్రగ్రంథముల లిఖితములగు పాకడలే కాక స్వానుభవమును కూరిచి నూతన దృక్పథముతో శాస్త్రము తత్త్వమునకంట పరిశీలింప యత్నించుచు, శాస్త్రమునకు తత్ప్రయోజనముతో సామరస్యము కదిల్చి చూప సత్ప్రయత్నము చేసినారు గ్రంథకర్త. భూమి యిప్పటి పరిణామమున చంద్రుడు, శుక్రుడు, బుధుడు, కుజుడు, గురుడు, శని యథోభాగమును చాలప్రభావము నెఱపుచున్నవనియు, రాబోవు డశలక్షవత్సరములలో శనిహస్తభాగము, హెర్షెల్, నెప్ట్యూన్—వీని ప్రభావము ఎక్కువగా తగులవనియు వీరిభావన. హెర్షెల్, నెప్ట్యూన్ (ఇంద్రుడు), యురేనస్ (వరుణుడు) గ్రహములు పాశ్చాత్యులు గణించునవి. వీని ప్రభావము లిపు డంత విస్ఫుటముగ లెక్కకు రాకున్నవని వీరి అభిప్రాయము.

అసలు జ్యోతిర్గోళముల ప్రభావము అనివార్యము కాదనియు, జాతకరీత్యా తెలిసికొన్న భవిష్యత్తు సహా మానసికపరిణామము విరోధమున మారగలదనియు, అందులననే భూతము సరిగా చెప్పుట కులభమే యైనను భవిష్యత్తు కరుచుగా తప్పుచుండు నను అభిప్రాయము శాస్త్రమునకు కేవలము విరుద్ధమని భావింప నక్కఱలే దనియు వీరు నూచించిరి. గ్రహజపశాంత్యాదికముచే భావ్యవర్థములు వారింపుకొనట, అనగా గ్రహప్రభావ ములకు విరుగుడు నొడ్డుట, మన శాస్త్రమునను నిరవకాశ ము గాదు. కాని యెట్టి మనోబలమున కైనను దైవబలము ప్రతికూలముగ నుండగల్గుటయును, ఆనకూలము గనున్నచో అదియు తొలుత జాతకములోనే కరువ నమృత్యుయు సామాన్యముగ అనుభూత మయ్యేసిని.

రాజయోగ, ధనయోగ, జ్ఞానయోగములక్రింద మానవజీవితము నంటను మొత్తముమీద విభజించుకొని ఫలములు పఠింపసాగిరి వీరు. వీనిని బట్టి గ్రహములయు, రాసులయు, భావములయు, ఏకైక, వివిధ సంస్కర జన్యములగు ఫలములను, సంగ్రహాఫక్తి తప్పకుండ వివరముగ ముచ్చటించుచు వచ్చిరి.

వివర ౮ పరిశిష్టములలో కొన్ని సాంకేతిక విశేషములు, అనుభూతజాతకవిన్యాస విశేషాదికము మున్నగునవి కూర్చిరి. కాని యిందు వీరు నూచించిన దశనర్గురు గూర్చి వివరణ మియలేదు. మూలత్రికోణ ప్రాముఖ్యమును చెప్పలేదు. గ్రహముల పరస్పరమిత్ర త్వశత్రుత్వాదికమును వివరింప లేదు. ఇందు అభిమిత్ర త్వ, అధిశత్రుత్వ, సమత్వాదులు సంయోగ విశేషమున ఏర్పడునాయె. సోపచ్య మిత్ర శత్రుగ్రహముల పట్టిక ఈకొంత తీర్చినది కాదని చెప్పెడి దేమి? ఇట్టిరి మానుటకు పెద్దవిషయములు కావు; ఆవశ్యకమైనవి.

గ్రహదృష్టుల ప్రకరణమున, భాగలు ౧౮౦, ౧౨౦, ౯౦, ౬౦, ౪౦—ఇన్నిటగలవి ఘనదృష్టు లనియు, భాగలు ౭౨, ౫౨, ౪౫, ౩౬, ౩౦— ఇన్నిట గలవి లఘుదృష్టు లనియు, ప్రతిభాగకును ఒకదట్టి పరిగణించుకొని దగినను, ఈ పదియును ప్రధానదృష్టు లనియు, ౪౦ భాగలదృష్టి నివాంశ

దృష్టి యనియు వచించి, ఆయాదృష్టుల కాయాభావ ములయెడ పని గలదని విభాగించుటయు, ప్రసిద్ధమైన దృష్టి సంప్రదాయమును సంభావింపకుండుటయు క్రొత్త. స్త్రీజాతకాధ్యాయము బొత్తిగా లోపించుట మాత్ర మొక కొంతగ కన్నట్టిక మానను. ఈ గ్రంథము సమగ్రమని వాగు తెలుపుటయు లేదు; ప్రమాణము లీబూనను లేదు.

లేనివి లేకపోగా ఉన్నవి చూచినచో ఈ గ్రంథము మాత్రము జ్యోతిషప్రియు లందఱును చూడ తగినది. ఇది అభ్యసనమునకు వేడుకపడువారికి చాల ప్రైతి తో ఉపకరించునది. కేవలము ప్రాపంచికము లగు ప్రయోజనముల దృష్టితో యోగములను, ఫలములను నిగ్గయించుట కాక, జీవితము అణుకణువున పనిచేయు గ్రహశక్తుల సమగ్ర పరామర్శముతో, జాతకునకు గొప్ప అనుభవము, జ్ఞానము మున్నగు భావసంపదల కలుగ జేయుటయు గ్రహములపట్ల గూఢమే అని నిరూపించుచు అన్నిట గణానుబంధములు కలుపుచే వివేక మాతృక మను ధోరణిలో వర్తించి ఈగ్రంథమును విలువగలదాని నిగ జేసిరి గ్రంథకర్త.

—కొం. జ.

కావ్యాదర్శము (ప్రథమఃకరిచ్ఛేదము)

నాగరిలిపి. క్రామనై జాన ౬౦ పుటలు వెల రు ౧-౦-౦. సం. ౧౯౩౦.

సంపాదకులు, ప్రకాశకులు: శ్రీ పండిత శిరో మణి, వి. కృష్ణమాచార్యగారు, Senior Pandit; శ్రీ వి. హనుమంతాచార్యగారు, బి. ఏ. (అనర్కు), Assistant Librarian; Government Oriental Mss. Library, Egmore, Madras.

ప్రాచీనాలంకారశాస్త్ర గ్రంథముగు నీకావ్యా దర్శమును దండియనాకవి రచించినని ప్రతీతి. ఇందు కావ్యాదర్శమునందలి ప్రథమ పరిచ్ఛేదమును, దానికి వాదిఘంఘూలదేవుడు (?) రచించిన వ్యాఖ్యాన మును, సంపాదకులు బ్రాసిన్ ఆగ్లానూవాగమును (మూల మనకు), శిరింగ వివరణమును గలవు. కావ్యలక్షణము,

కావ్యభేదములు, వైదర్భగౌడీయమార్గములు, గుణములు తల్లక్షణోదాహరణములు మొదలయిన పీఠరీచ్ఛేదము నందలి విషయములు.

గ్రంథమునకు శ్రీ యం. రామకృష్ణకవి గారు, (యం. ఏ.) అమూల్యమగు పీఠికను వ్రాసినారు. అందు వాదిభంఘాలదేవుని వ్యాఖ్యానము ప్రాచీనము, ఉత్తమము ననియు, అది మిక్కిలి విపులమయినదనియు, తరువాత దాని నిటీవలివారెవరో సంగ్రహించిరనియు, విపులమయిన అసలు వ్యాఖ్యానము రెండు మూడు పరిచ్ఛేదములకు మాత్రము లభింపగలదనియు వాఁడ వ్రాసినారు. దీనిని బట్టి యీగ్రంథమున ప్రకటితమయిన ప్రథమపరిచ్ఛేద వ్యాఖ్యానము అసలు వ్యాఖ్యానము కాక దానిసంగ్రహ స్వరూపమగుట స్పష్టము. కాబట్టి రెండు మూడు పరిచ్ఛేదములను నైతము వాదిభంఘాలదేవురి వ్యాఖ్యానముతో నెందు చేర్చి ప్రకటించవలసి యుండినది.

కావ్యాదర్శమునకు ఇదివఱకే రెండు విపుల వ్యాఖ్యానములు ప్రకటితమయినవి. ఇక నీక్రొత్తవ్యాఖ్యానమునగల విశేషములను తెలియ విద్వల్లోకము కు తూహలపడుచుండును. అట్టి విద్వల్లోకమున కీగ్రంథము ఆశాభంగమును గలిగించును. కావున ప్రకాశకులు రెండు మూడు పరిచ్ఛేదములను అసలు వ్యాఖ్యానముతో నెందు చేర్చకపోవుట లోపము. ఆ ౨, ౩ పరిచ్ఛేదములను ప్రకటించి త లోపమును వారు తీర్చినచో తాము కృత కృత్యులగుటయే కాక విద్వల్లోకము కృతజ్ఞతకును పాత్రు లగుదురు.

అనువాదము: అనువాదకులు మూలమును చక్కగ సమన్వయము చేసికొనగలిగిననువిశేషాభ్యాసము లేక తమ అనువాదమునకు మెఱుంగును తేజాలరు. మఱియు వారు ఉభయభావల స్వరూపస్వభావములను చక్కగా డలీనియండవలయును. వారికి మంచికైలి యలవడి యుండవలయును. అనువాదము చేయనున్న గ్రంథము నందలి విషయము చక్కగ వారి మనసున కెక్కి యుండవలయును. వీనిలో డీనికి లోపము గలిగినను వారి

అనువాదమునకు లోపము గలుగుట నిశ్చయము. ఈ విషయమును మనసున నుంచుకొని గ్రంథము ననువాదమును పరిశీలింతుము:

మూలము :

చతుర్ముఖముఖాంభోజవనహంసవహూర్మహు;

మానసే రమతాం నిత్యం సర్వశుక్లా సరస్వతీ. ౧

అను :

May the all-white Sarasvati, the she-swan in the rows of lotuses in the form of faces of the four-faced God, sport always in Manasa lake—i. e. my mind.

ఇటు అనువాదమున మానససరస్సునకు ప్రాధాన్యము. మూలమున కవిమనస్సునకు ప్రాధాన్యము. శ్లేష నలన సిద్ధించిన 'మానససరస్సు' అనునర్థము ప్రధానము కాజాలదు. 'అంభోజవన' rows of lotuses వనశబ్దమునకు rows అను మాట పొసగదు.

మూ : 'పూర్వశాస్త్రాణి సంహృత్య,' ౨౦

అను: Having summarised the previous works. ఇచ్చట 'works of previous authors on poetics' అనుట మంచిది. వ్యాఖ్యానమున 'పూర్వ శాస్త్రాణి మేధావిరుద్రధమ్మహాదికావ్యలక్షణాని' అనికలదు. వివరణయు వివరముగనే యున్నది. కాని అనువాదమున 'previous works' అనుటవలన 'ఇతని పూర్వకృతులేమో' అనుసూత్రము కలుగవచ్చును.

మూలమున ౧౫ మొ. ౧౯ పటకు గల ౫ శ్లోకములలో కావ్యములయందు వర్ణింపవలసిన విషయములు గలవు. అందు 'మధుపానరతోత్సవైః' అని మధుపానరతోత్సవములు కూడ పేర్కొనబడెను. అవి అనువాదమున జూరిపోయినవి. వలయునని వీని నుజ్జగించిరా? అట్లు కాగూడదు. వీరిది అనువాదము. మూలమునగల అన్ని విషయములు మక్కికి మక్కిగా నుండవలెను—శాస్త్రగ్రంథము కాన. లేక పారవడిరా? శాస్త్రానువాదము పట్టున జాగరూకత కొఱవడుట తంతవ్యము కాజాలదు. ఈయెదు శ్లోకములు కులకమున కుదాహరణముగ చెప్పదగినవి. ఈవిషయము వివరణమున జేర్చగలిగియుండిన నందముగ నుండెడిది.

మూలము :

అపాదః పదసంతానో గద్య మాఖ్యాయికా కథాః
ఇతి తస్య ప్రభేదౌ ద్వౌ తయో రాఖ్యాయికా కిల.

నాయకేనైవ వాచ్యోఽన్యో నాయకే సేతరేణవా.

.....౨౩, ౨౪.

అను:.....“Akhyayika (chronical? (cle)) and katha (tale) are its two varieties. Of the two Akhyayika is that which is narrated by the hero himself.....”

‘ఆఖ్యాయికా’ అనగా chronicle కాదు. chronicle=continuous register of events in order of time. అనువాదకులే Akhyayika is that which is narrated by the hero himself. అని వ్రాసియున్నారు కదా. ‘ఆఖ్యాయికా’ అనగా chronicle అని ఎట్లు పొరపడిరో!

మూలము :

తదేతద్వాఙ్మయం భూయః సంస్కృతం ప్రాకృతం
తథా ;

అపభ్రంశశ్చ మిశ్రంచేత్యాహు రాంభ్యా శ్చతుర్విధమ్.
-3౨.

అను: The Scholars again speak of languages as of four kinds, namely Sanskrit, Prakrit Apabhraṇṣa and Misra.

వాఙ్మయమును చూడడు: తదేతద్దనస్త్యోక్తం
వాఙ్మయం గద్యం పద్యం మిశ్రంచ త్రివిధమసి, భూయః
సంస్కృతపాకృతాపభ్రంశమిశ్రభేదా, చతుర్థా చతుర్థిః
ప్రకారైః భిద్యతే.

‘గద్యము, పద్యము, మిశ్రమునని మూడువిధములయిన పూర్వోక్తవాఙ్మయము మరల సంస్కృతము, ప్రాకృతము, అపభ్రంశము, మిశ్రమును ననుసానిభాషలను పురస్కరించుకొని నాగును విధములగుచున్నది’ అని భావము. ఇప్పుడు మూలానువాదిముల భేదము లేటెల్లము.

మూలము :

మిత్రాణి నాటకాదీని తేషామన్యత్ర విస్తరః;
గద్యపద్యమయీ కాచి చ్ఛంపూ రిత్యభిధీయతే.

అను: (మూలమున అధోరేఖాంకితభాగమునకు) -

The mixed kind of composition consisting of prose and poetry is called Campu.

మూలమునందలి ‘కాచిత్’ అను శబ్దము ప్రయోజనమును గుర్తింపక కాబోలు అనువాదకులు దాని ననువదించి విడిచిరి.

మూలము:.....ప్రేక్ష్యార్థ మితర త్పదః;
శ్రవ్య మేవేతి నైవైషా ద్యయీ గతి రువాహృతా !

అను:.....are meant to be seen. But the others are only to be heard. These are the other two divisions of literature.

‘Other’ అనుబహున ఇంక కొన్ని విభాగములు కూడ కలవను నర్థము ఎచ్చట కవకాశము కలుగును.

‘ఇదానీం సర్వవాఙ్మయస్య ప్రేక్షణీయత్రస్య
భేదాత్ ద్వైవిధ్య మాహు అని వ్యాఖ్యాత ‘వివిధవిధముల విభజింపబడిన పూర్వోక్తసర్వవాఙ్మయము’ దృశ్యము, శ్రవ్యము అని రెండువిధములగుచున్నదని భావము ఇక ‘other’ అను శబ్దమునకు అవకాశము లేదు.

మూలము :

ఇతి హృద్య మహ్యోన్యంతు నిష్ఠీనతి వధూరితి. ౯౭

‘నిష్ఠీనతి వధూః’ అనుదానికి అనువాదము “the maid vomits” అని యున్నది. ‘Vomits’ అనుటకు బదులు ‘spits’ అని యుండవలెను.

ఇట్టివి అనువాదమున నచ్చటచ్చట కానవచ్చుచున్నవి. శాస్త్రగ్రంథ మగుటచే ఎక్కువ పరిశ్రమించి నిర్దుష్టముగా ననువదించి యుండినచో బా.౧౦౬డిని. బాగుమాట ఎట్లున్నను, శాస్త్రప్రయోజనము కొఱవడకుండును. ప్రకృతగ్రంథమున మూలము, వ్యాఖ్యానము నన్నవి కావున పాఠకుల కవి చాలును.

ఈ గ్రంథమునకు వివరణము (Notes) ఇంకను విరివిగ నుండవలెను. మూలమునలనను, వ్యాఖ్యానము వలనను స్ఫురించు విశేషాంశములు, మఱియు మూలము నందలి విశేషములను బాగుగా తెలిసికొనటకుపకరించు ఇతరగ్రంథప్రమాణములు మొదలయినవి వివరణమున నుండవలసినవి. సంపాదకు లీ వివరణముల విషయమున నింకను శ్రద్ధను చూపి విరివిగ వ్రాసియుండిన బాగుండే డిది. కొన్ని యుదాహరణములు—

మూలము : శాస్త్రీతు సంస్కృతా దవ్యత్. ౩౬.

వ్యాఖ్యానము: శాస్త్రీతు=వ్యాకరణే అని.

వివరణము: 'శాస్త్రీపు-Here means works on Sanskrit Grammar etc.' ఇంట 'శాస్త్రీపు' అని బహువిధము చెప్పవలసిన ఆవిశ్లేకత కావరాదు.

మూలము: ఇంద్రనీలనిధం లక్ష్మ. ౫౬.

వివరణము: The emerald-like (blue) spot అని. Emerald అనగా పచ్చకదా! అది నీలముగా నుండు నా? Sapphire-like అనవలసినది.

౭౬-౭౭. ఉదాహరణ is defined and illustrated here.

ఇదియు వివరణమా? ఈపాటి మూలమునలననే తెలియగలదు.

౧౧. 'ఉదక్ష్ అవాక్ష్ ఉచ్చావహః, ఉచ్చావహః ప్రకారః యస్యతే.' ఇదినిమి? మూలమునందలి 'ఉచ్చావహప్రకారం' అనుపదమునకు విగ్రహము. చాలినంత వివరణము సుగమముగా నుండవలదా?

మూలము:

అస్తయస్తక పర్యస్త సమస్తా రాం శుసంస్తరా;
పీనస్తస్థితాత్రామ్రస్త్రీవాభాతి వాదాణీ. ౧౨.

వివరణము: This is an instance for సుగుభాహుళ్య. Short vowels followed by conjunct consonants are treated as సు? (సురు? cf. 'సంయోగే సురు—Panini.

ఈవివరణమున బట్టి అన్-యన్-పర్-యన్ మొదలయిన వర్ణములే సుగుభులు కావలసియున్నవి కాని రా-

పీ-తా-నా-భా- మొదలయినవి సుగుభులు కాబాలవు. 'దీర్ఘం' అని పాణినీయూత్రమునలన దీర్ఘాక్షరములు కూడ సుగుభు లగుచున్నవికదా! అవిషయము వివరణమున లేకపోవుట యెట్లు?

ఇట్టివే అటవట గలవు.

ఈఅనువాద వివరణముల మాట కేమి కానిఉత్తమము నీ యులంకారగ్రంథభాగమును క్రొత్త వ్యాఖ్యానముతో క్రొత్త యచ్చాత్రించి సులభముగ లభింపజేసిన యేతద్ద్రంథసంపాదకులు హృదయుల యభినందనములకు పాత్రులు కావగుదురు. వీరు కూడినంత త్వరలో శేషించిన గ్రంథమును సైతము వాదిఘంఘాలదేవుని అసలు వ్యాఖ్యానముతో ప్రకటించి లోకమునకందజేయవగుదురు.

గ్రంథస్వీకారము

ఆశ్చర్యవిజయము

(కౌను సైజున ౩౮౭ పుటలు, వెల రు ౧-౦-౦.

సం. ౧౯౨౯.

గ్రంథకర్త:— బౌద్ధవాఙ్మయబ్రహ్మ, దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

మానవజీవితము

(యూదుసంపుటములు)

కౌను సైజు, పుటలు ౨౧౪౦ ఒక్కొక్కసంపుటము వెల ౩-౮-౧. సం. ౧౯౩౦.

రచయిత:— బౌద్ధవాఙ్మయబ్రహ్మ, దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

వలయువారు:— మానవాదర్శగ్రంథమండలి, అంగలూరు; కృష్ణాజిల్లా—అని వ్రాయవలెను.

జగము

(శ్రీరామకృష్ణానందస్వామిప్రణీతము)

అనువాదకులు: శ్రీత్యానందస్వామిగారు.

కౌను సైజు, పుటలు ౪౯, వెల ౦-౩-౦.

విలాసము:— మేనేజరు, శ్రీసనాతనగ్రంథమాల,

క్రాపపొట్టు, (via) కొల్లూరు, గుంటూరు జిల్లా.

గిల్డుపరిశ్రమ ART OF GUILDING

కొనునైజున ౧౮ పేజీలు. వెల రు. ౧-౦-౦.

గ్రంథకర్త:—తాడి బ్రహ్మనంగరావువర్మగారు,
కోరంగి, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

శ్రీవివేకానందసందేశము

కొనునైజున ౨౮ పుటలు

ఒక అణా తపాలాబిళ్లలు పంపువారి కుచితముగ
పంపబడును.

గ్రంథకర్త:—మాచి నరసింహముగారు.

గ్రంథములు దొరకుచోటు:—

వ్యాసకుటీరము

మేలుపాక, యలనుంచిలి, వికాఖపట్టణం జిల్లా.

CONTRACT LABOUR IN BURMA

(ఆంగ్లము)

కొనునైజు, ౧౯౪ పుటలు. వెల తెలియదు.

కర్త:—న. నారాయణరావుగారు.

వలయువారు:—Current Thought Press,

Triplicane, Madras—అనివ్రాయవలెను.

తిరుప్పావు

(ఆంధ్రప్రతిపదతాత్పర్య స్వాపదేశారసహితము)

నారాయణనను మకుళాభరణముగారిచే రచితము.

కొనునైజు, పుటలు ౧౦౨. వెల రు. ౦-౬-౦.

గ్రంథము దొరకుచోటు:—

ఎన్. కె. వకుళాభరణముగారు

౨౨, పచ్చయప్ప మొదలివీధి, కోనలీశ్వరకాపేట,

మద్రాసు.

సన్యాసము

కొనునైజు, ౬౨ పుటలు. వెల తెలియదు.

సం. 1930.

బొడ్డు బాపిరాజుగారి వినాహసందర్శమున పండి
తులచే చదువబడిన పద్యము లిందుకూర్చబడినవి.

ప్రకాశకులు: బొడ్డు వేంకట సుబ్బారాయుడు
గారు, ఆదివారపుపేట, ఏలూరు.

ఆంధ్రనటప్రకాశిక

(సచిత్రము)

కొనునైజు, పుటలు ౧౧౬, వెల రు. ౪.

సం. ౧౯౩౦

కర్త:—పసుమర్తి యజ్ఞనారాయణ శాస్త్రి
గారు, చుచిలపట్టణము.

(౧) నయప్రదీపము-విగ్రహము

కొను, పుటలు ౧౨౩, వెల రు. ౧. సం. ౧౯౩౦.

గ్రంథకర్త:—కోరాడ రామచంద్రకృతి

(౨) రథాంగదూతము

కొనునైజు, పుటలు ౪౦. వెల ౬ అణాలు, సం.

౧౯౩౦.

గ్రంథకర్త:—కోరాడ రామచంద్రకృతి.

(౩) పరశురామ విజయము

కొనునైజు, పుటలు ౬౦. వెల రు. ౧-౦-౦.

కోరాడ రామచంద్రకృతిప్రణీతము.

వై మూడుపుస్తకములు వలయువారు: 'కోరాడ
రామకృష్ణయ్యగారు, యం.వ. విశ్వవిద్యాలయోపన్యాస
కుమ, లింబి గార్డెన్స్, రాయపేట, మదరాసు' అని
వ్రాయవలయును.

పత్రికా స్వీకారము

THE LONGEVITY

ది లాంగెవిటీ

(ఆంగ్ల మాస పత్రిక) జూలై ౧౯౩౦.

సంవత్సరపు చందా రు. ౩-౪-౦.

లాంగెవిటీ కార్యాలయము, ౬౧, సుందరమూర్తి
వినియోగ కోవెల వీధి, తిరుపల్లికేణి, మదరాసు.